

రాణవైర గ్రంథమాల

అ శ్వ మే ధ ము

గ్రంథకర్త
కవి సమ్రాట్
విశ్వనాథ సత్యనారాయణ



పబ్లిషర్స్ :
ఉమా పబ్లిషర్స్,
విజయవాడ-1.

ప్రథమ ముద్రణ
జూన్ 1960
2000 ప్రతులు

సాదా ప్రతి రు. 4-00

లైబ్రరీ ప్రతి రు. 5-00

ముద్రణ :
ఉమా ప్రింటర్స్,
విజయవాడ-1.

పురాణవైర గ్రంథమాలా పీఠిక

ఇవి పురాణవైరమును శీర్షికతో వ్రాయబడుచున్న పదునాఱు సవలలు. ఏనవల కానవలే. పదునాఱింటను కలిపి ఒక టేకథ యుండదు. ఒకదానితో నొకదానికి సంబంధముండదు. కొన్నింటియందు సంబంధమున్నను, అవిప్రధానము కాదు. కాని ఈ నవల లన్నింటికి కలిపి పురాణవైరమున్న శీర్షిక ఎందులకు? పురాణ వైరమున్న పేరెందులకు?

ఈ విషయము ఈనవలలో నచ్చటచ్చట పరామర్శింపబడును. మనకు వేదశాస్త్ర పురాణేతి హాసములు గలవు. వానిలో పురాణమున్నది. పురాణ మనగానేమి? “పురాణం పంచలక్షణం” అని మనవారన్నారు. పురాణ మైదు లక్షణములు కలది. సర్గము, ప్రతిసర్గము, మన్వంతరములు, రాజవంశములు, అనువంశములు, అని ఈ అయిదు లక్షణములు పురాణములయందుండును సర్గమనగా మొదట జరిగిన సృష్టి లక్షణము, మహాప్రళయము జరిగిన తరువాత తొలిసారి సృష్టియొక్క స్వరూప మెట్లుండునో అది సర్గము. తరువాత కొన్ని కొన్ని ప్రళయములు జరుగును, అప్పుడు మనల సృష్టి జరుగును. దానిపేరు ప్రతిసర్గము. మన పురాణములలో ఒక మనువు చెరువునకు స్నానమునకు పోయినట్లు, ఒక చేప తన్ను రక్షించుమని అడుగగా, దానిని తన చెంబులో తీసుకొని వచ్చెను. అది చెంబునకు పెద్దదై నాకు ఈ చెంబు చాలుటలేదనగా పెద్ద పాత్రలో వేసెను. అట్లు పెరిగి పెరిగి సముద్రములో బడవేయదగినంత దయ్యెను. ఆచేప ఆమనువుతో కొలది దినములలో సముద్రములు పొంగి భూమి మునిగిపోవును. లోకములో నున్న జీవరాసులలో ఒక్కొక్క

జీవరాశి కొంతాకక వ్యక్తిగా తీసికొనివచ్చి నాపైన నెక్కుము.
 ప్రళయంతమున మరల సృష్టిని నిలుపుచునుగాని అని
 చెప్పగా నతడట్లు చేసెను. ఇది ప్రతిసర్గము. అనగా మహాత్ము
 అహంకారము మొదలగు వాటినుండి మరల సృష్టి జరుగ
 లేదు. మహాదహంకారాదులనుండి జరిగెడు సృష్టి సర్గము.
 తత్సృష్టమందున్న జీవరాసులయొక్క ప్రతులు మిగిల్చి
 వానినుండి మరల సృష్టి సాగుట ప్రతిసర్గము. బైబిలులో
 'నోవాస్ ఆర్క్' అని యున్నది. నోవా అనువాడు ఒకయో
 డలో జీవరాసులయొక్క ప్రతులను తీసికొని వచ్చినట్లు దాని
 వలన మరల సృష్టి ప్రారంభమైనట్లు చెప్పబడినది. అది ప్రతి
 సర్గము. సర్వవిద్యలు సర్వజ్ఞానము యితరదేశములకు భారత
 దేశమునుండియే వెళ్ళినవి. అట్లు వెళ్ళిన జ్ఞానములో బైబిలు
 లోని కథ యొకభాగము. మూడవది మన్వంతరములు. కృత
 త్రేతా ద్వాపార కలి యుగములు నాల్గు కలిసినచో నొక
 మహాయుగము. ఇట్టి మహాయుగములు 71 జరిగినచో నొక
 మన్వంతరము. అట్టి పదునాల్గు మన్వంతరములు జరిగినచో
 నప్పుడు మహా ప్రళయము వచ్చును. ఈ లెక్క ఎక్కడ ?
 పాశ్చాత్యులు నునకు నేర్పెడి చరిత్రలోని లెక్క ఎక్కడ ?
 అల్పమైన యూహగల వారి మార్గమును మన మనుసరించు
 చున్నాము. నాల్గవది రాజవంశము. సృష్ట్యాదియందు గొం
 నూర్య చంద్రవంశ రాజుల చరిత్రములు మన పురాణము
 లలో నున్నవి. అనువంశములనగా వారినుండి కలియుగములో
 వచ్చిన బహు రాజవంశముల చరిత్రము. ఇది నేడు చరిత్ర
 యను పేరున కళాశాలలో పాఠశాలలో చదివింపబడు

విషయము. దానిని పాశ్చాత్య చరిత్రకారులు పలువిధములుగా మార్చి పాడుచేసి వారి యిష్టమువచ్చినవి చెదిమించుచున్నారు. మన పెద్దలు వాని సనుసరించుచున్నారు. ముగ్గురు చరిత్ర జ్ఞానిములేదని పాశ్చాత్య పండితులు నేర్పిరి. వారి సనుసరు చెదివిన మన ఇంగ్లీషు పండితులు దానిని ప్రతిదినము చెప్పుచున్నారు. కొందఱు నిజమే యనుకొనుచుండరి. ఏ గూటిచిలుక అగూటిపలుకే పలుకునని యా ఇంగ్లీషు చదువే చెదివి పాశ్చాత్య సంప్రదాయమునుదే దగుల్కొన్న బుద్ధులు వారి మాటలే విశ్వసించుటలో దప్పేమియులేదు.

ఇంతకు చెప్పవచ్చిన దేమనగా మన శ్రరాణములు చరిత్రయే. మన ఋషులకు చరిత్ర జ్ఞానములేదనుట, మన పూర్వ నాగరికతను ఎంత తక్కున సరచినచో వారి ఏలుబడి అంత గొప్పగా సాగునని పాశ్చాత్యులు పన్నిన పన్నుగడ.

ఇంగ్లీషువారు క్రైస్తవులు, బైబిలును విశ్వాసము కలవారు. పాశ్చాత్య దేశములన్నియు నింతే వారి బైబిలులో సృష్టికీస్తుపూర్వము రెండు వేల ఏండ్లక్రింద జరిగినది. నూటతొంబదియైదుకోట్ల సంవత్సరముల పూర్వము మనసృష్టి జరిగినదని మనవారు చెప్పుచున్నారు. ప్రతి సంవత్సరములో పంచాంగమును తీసి చూడుడు. సృష్ట్యాది గతాబ్దాః సృష్టి మొదలు పెట్టిన తరువాత గడచిన సంవత్సరములు. అవి ఎన్ని? నూట తొంబదియైదుకోట్ల పై చిల్లర. కలిగతాబ్దాః కలిలో గడిచిన సంవత్సరములు. అవి ఎన్ని? అయిదు వేల అరువది. ఇట్లు మన జ్యోతిషులు. సంవత్సరము సంవత్సరము లెక్కపెట్టుకొని వచ్చుచున్నారు. దానిని కాదనుట ఎట్లు? పాశ్చాత్యుల

బుద్ధి ప్రమాణమెట్లు? క్రీస్తుశకము 1960. మరి పదిలక్షల సంవత్సరములు జరిగిన తరువాత క్రీస్తుశకము నెట్లు లెక్కపెట్టదురు? వేలమీదనున్నప్పుడు లెక్కపెట్టవచ్చును. లక్షలు కోట్లైనప్పుడెట్లు? క్రీస్తు పూర్వమున లెక్కవేసినను, కోట్లమీదనున్న సంఖ్య వారి నెమరుకురాదు.

మన కలియుగము ప్రవేశించినప్పటికే వారికి లెక్కకుదరలేదాయె. వారి సృష్టి అప్పుడు జరిగినట్లాయెను. ఇది ఏమి లెక్క! అయిదువేల అరువది సంవత్సరముల క్రింద కలిప్రవేశించెనని పంచాంగములు చెప్పుచున్నవి. భారతయుద్ధమప్పుడు జరిగినదని భారతములో దాఖలాలున్నవి. ఆర్యభట్టు మొదలైన మనపూర్వ ఖగోళ శాస్త్రజ్ఞులు వ్రాసిపెట్టినారు. వాని నన్నింటిని పాశ్చాత్యులు కాదన్నారు. ఇంగ్లీషు నేర్చిన మన పెద్దలు వారినే విశ్వసించుచున్నారు. మనవాండ్రీకు పురాణములయందు చెప్పబడిన సర్గ ప్రతిసర్గములయందు విశ్వాసములేదు. దార్శిను సిద్ధాంతమునందు విశ్వాసము.

మన దేశములో కొందఱు పెద్దలీవిషయమును చాల పరిశ్రమచేసి పాశ్చాత్యుల సిద్ధాంతములు తప్పులని రుజువుపరచినారు. టి. యస్. నారాయణశాస్త్రిగారు శంకరుని కాలము నిర్ణయించుచు ఈ విషయములను సమగ్రముగా చర్చించి మహాభారతయుద్ధము సుమారు అయిదువేల ఏండ్లక్రింద జరిగినట్లు నిరూపించిరి. తరువాత నడింపల్లి జగన్నాథరావుగారు నిరూపించిరి! తరువాత కోట వెంకటాచలముగారు మన సర్వచరిత్రము విస్పష్టముగా విలిఖించినారు.

గ్రీకుల రచనలలో సాండ్రోకోటస్ అన్న మాట యున్నది. దానిని పాశ్చాత్యులు మూర్యచంద్రగుప్తుడని యర్థము చేసినారు. దానిలో పురాణములలోని కలిరాజవంశ మంతయు తారుమారైనది. ఈయన గుప్తచంద్రగుప్తుడుగాని మూర్యచంద్రగుప్తుడు గాడు. మనకు మగధరాజవంశ చరిత్ర యున్నది. కల్లిణపండితుడు తన రాజతిరంగిణిలో కాశ్మీర రాజ చరిత్రము పూర్తిగా వ్రాసినాడు. నేపాళ రాజవంశ చరిత్రము సమగ్రముగ గలదు. గుప్తచంద్రగుప్తుని వదలి పెట్టి మూర్యచంద్రగుప్తు డనుటతో సర్వము నాశనమై పోయినది. పాశ్చాత్యచరిత్ర కారులు. ఈ సిద్ధాంతము అకాండ తాండవము చేసినారు. మనచరిత్రను వాయిప్తము వచ్చినట్లు మలచిరి. మన పండితులదియే చదువుచున్నారు. విద్యార్థులచేత అదియే చదివించుచున్నారు.

ఈ విషయము సమగ్రముగ నెలుగగోరువారు భారతచరిత్ర భాస్కర బిదుదాంకితులైన పండిత కోట వెంకటాచలముగారి గ్రంథములను చదువ వలయును. భారత యుద్ధము అయిదు వేల ఏండ్లక్రితము జరిగినదని తెలిసికొనగోరు వారు, నడింపల్లి జగన్నాథరావుగారు వ్రాసిన మహాభారత యుద్ధకాలనిర్ణయమును టి. యస్. నారాయణశాస్త్రిగారు వ్రాసిన శంకరాచార్య కాలనిర్ణయములను చదువవలయును. ఈ రెండు గ్రంథములు ఇంగ్లీషు భాషలో వ్రాయబడి యున్నవి. ఆ గ్రంథములు గ్రహములయొక్క చారము, వాని లెక్కలు మొదలైన వానితో నిండియుండును.

ఈ చరిత్రను పలుమంది పాశ్చాత్యులుదిద్ది పాడు చేసిరి. పంక్తులు తప్పుచదివి దుర్వ్యాఖ్యానములుచేసి హిందు,

పుల యొక్కయు, బొడ్డులయొక్కయు వ్రాతలను పరిహసించి దుర్మార్గములు చేసిరి. ఈ దుర్మార్గమును ప్రారంభించిన వాడు సర్ విలియమ్ జోన్సు. తరువాత చాలమంది పాశ్చాత్యచరిత్రకారులు వారి ననుసరించిరి. మన వేదాంతముల యం దభిమానముగల మాక్సుముల్లరుకూడా చరిత్ర విషయములో దుష్టముగానే వ్రాసెను. ఇంగ్లీషులో నొక సామెత యున్నది. Bould is thicker than Water.

ఇంతకు సప్తర్షి మండలముయొక్క గమనముమీద మహాభారత యుద్ధకాల నిర్ణయము చేయబడవలయును. ఇది పెద్ద కథ. పోనిండు. పురాణముల ప్రకారము చూచినచో సప్తర్షి మండల చారమునుబట్టి లెక్కకట్టినచో సాండ్రీకోటన్ గుప్తచంద్రగుప్తుడని అంగీకరించినచో, నన్నియు సరిపోవును. సరిపోయెడు సీలెక్కయుండగా, సరిపోని లెక్కకట్టి పురాణములు తప్పనుటలోని దెలివి ఏమి? అందులోని న్యాయమేమి? దానియందలి విశ్వాస మిట్టిది.

ఆలెక్క ప్రకారము కలి ప్రవేశము మొదలు సంయుక్త పృథ్వీరాజుల కథ దనుక పాశ్చాత్యులు తారుమారు చేసిరి. ఆ కాలము అనగా షుమారు మూడువేల ఏండ్ల కాలము. మహమ్మదు గోరీ వచ్చునఱకు మన చరిత్రలో పాశ్చాత్యులు చేసిన యవక తవకలు కాదని నవలల రూపమున నిరూపించుటకు చేసెడి ప్రయత్నమిది.

అందుచేత దీనికి 'పురాణవైర'మని శీర్షిక ఏర్పరుపబడినది.

పీఠిక

ఇది ఆఱవ సవల. మూర్యవంశపు చివరిరాజు బృహద్రథుడు. అతడు శ్రీలోలుడై రాజ్యమునందు శాంతి లేకుండ జేయుగా అతని సేనాపతి పుష్కమిత్రుడు — సామ వేదీయ బ్రాహ్మణుడు అతనిని వధించి రాజ్యమును గ్రహించెను. ఈయన యశ్వమేధముచేసి సర్వభారత దేశమును దన యదుపులోనికిఁ దెచ్చి శాంతి నెలకొల్పి మఱల నైదిక మతమునుఁ బ్రతిష్ఠించెను.

అంతకు నాల్గువందల యేండ్లక్రింద నందుడు సర్వక్షత్రియ రాజవంశములను నిర్మూలించి దేశము శూద్రరాజము చేయుగా జాడమతము వృద్ధి పొందెను.

పుష్కమిత్రుఁ డాస్థితినిఁ దొలగించి వేద మతమును స్థాపించెను. ఇది చరిత్రాంశము. తక్కినది కల్పన.

అ శ్వ మే ధ ము

౧

అది మహాబలిష్ఠమయిన యశ్వరాజము. దాని నాలుగు కాళ్లు కట్టివేయఁ బడినవి. ముట్టి కూడ బిగించి కట్టఁబడినది. దాని యొడలినిండఁ గళాఘాతములు కిట్టదెబ్బలు తేలి యున్నవి. దాని ముట్టె వెంటఁ దేతిన నురుసులు గడ్డకట్టి యున్నవి. దాని యొడలిమీఁద ఖడ్గపుఁ బోట్లున్నవి. కొన్ని గాయములలో నుండి క్రొత్త నెత్తురు, కొన్ని గాయములలో బిగిసిన నెత్తురు. ఆ గుఱ్ఱము నేలఁబడి యుండుటయే యాశ్చర్యము. ఇప్పటికిఁ గూడ నాగియాగి యెగురుచునే యున్నది. ఎగిరినప్పుడెల్లఁ గత్తిపోటు తినుచునే యున్నది. దాని నేత్రములనుండి వచ్చేడు క్రోధదృష్టాగిపోయినవి. కాని యుండి యుండి యొకసారి కన్ను తెఱచును. ఆ కంటికాంతి పడినంత మేర దహించికొనిపోవునా యన్నట్లున్నది. కలిపి కట్టిన దాని నాల్గుకాళ్ళ ముడియు నొక వేళ సడలిచ్చునేమో యని మాటి మాటికి నా ముడినిఁ గూర్చి శ్రద్ధవహింపఁ బడుచున్నది. అది గుఱ్ఱము కాదు. నుంత ప్రాణము మిగిలిన శవము. ఇప్పటి కయిన దాని కాళ్ళకుఁ గట్టిన ముడి సడలి యొక కాలు బైటికి వచ్చినచో నాకాలితో నది ఘోషింపఁ దన్నినచో నిదివఱకా యశ్వముచేత హతులైనవారి సంఖ్యకు మఱియొకటి చేరును.

అందుచేత దాని ప్రోథబంధనము కాని పాదబంధనము కాని నుంతయైన బిగువు తగ్గకుండఁ జూడఁబడుచున్నది. ఆ కట్టు సడలిపోకుండ దాని దగ్గటికి మాటిమాటికి వెళ్లెడివారు ప్రతి పర్యాయము చావు తప్పి కన్నులొట్టపోయియే యీతలికి వచ్చుచున్నారు. వారిలో నెవ్వఁడును గుఱ్ఱము నేలమీఁదఁ బడియుండఁగాఁ బొరపాటుననైన దాని వీపువద్దకుఁ బోవుట లేదు. తన పృష్ఠభాగమున మనిసి నిలుచుండెనన్న జ్ఞానము దానికెంత సూక్ష్మముగాఁ గలుగునో చెప్పలేము. ఒక సైనికుఁ డచ్చట నిలుచుండుట యేమి; యాయశ్వము వానినిఁ బసి కట్టుట యేమి; లిప్తైకదేశమున జరుగును. అట్లు కాళ్ళు కట్టఁ బడి పార్శ్వగతమై పండుకొనియున్న యాయశ్వము లిప్తైక దేశమున హతాత్ముగా నింత శీఘ్రముగా దొరలినదని జెప్పుటకు వీలులేనంత శీఘ్రముగా నా వైపునకు దొరలును. వాఁడు దానిక్రిందఁ బడి నలిగిపోవును. ఇట్లు మువ్వు గిదివఱకే హతు లయిరి. అందుచేత సాహసించి యెవ్వరు నా దెసకుఁ బోవుట లేదు. దానిదుట్టు ముప్పది నలుబదిమంది సైనికు లున్నారు. వాఁడొక్కొక్కఁడు దైత్యాకృతి. అందులో నిద్దఱు ముగ్గుఱు గుఱ్ఱమును సద్యోవధ కావంత మనిరి. తక్కిన వారు దానినిఁ గ్రమముగాఁ జావ నీయవలయు ననుచున్నారు. దాని హింస బృహద్రథునకునుఁ బుష్యమిత్రునకునుఁ బూసగుచ్చి నట్లు చెప్పఁబడవలయు ననుచున్నారు. ఎవరు చెప్పవలయును? చెప్పెడివా డచ్చట నిలుచుండి యున్నాఁడు. వాని స్థితికిని గుఱ్ఱపు స్థితికిని మిక్కిలి భేదములేదు. నాల్గైదు దృఢము

లైన బల్లెములు, గాఢముగా నేలలో స్తంభములవలె నాటబడి, నాల్గును బిగించి కట్టబడి, యా స్తంభమున కతడు బిగింపబడి కట్టబడెను. వాని యొడలిలో నోపిక లేదు. వాని ప్రాణములు వాని కనులలో నాడుచుండెను. వాడు చేతులును గాళ్ళును బాధాతిశయముచేత గదలించుటకు వీలులేదు. కదలించినచో మఱల నొక కత్తిపోటు తగులును. వాడనుభవించుచున్న బాధ వానికి బాలదా? ఇంకొక కొత్త కత్తిపోటుండుటకు? వాడు కదలకుండ నుండుట వారి కంటటివాంఛ నీయమయిన విషయ మొదకయ్యెను? వాని కదలికచేత బల్లెములతో నిర్మింపబడిన కంబము బెనకిపోవునేమో యని భయము. వాడు కదలినచో కంబము కంబముగానే నిలుచుండును. అతనికి దాను బడుచున్న బాధ బాధగా గనిపించలేదు. తన గుఱ్ఱము పడుచున్న బాధ వానిని దలంచుటకు వీలులేని, యూహకండని, మానవప్రపంచకమున కనుభూతికి రాని యే సరకలోకమునందో జీవుడనుభవించెడి బాధ ననుభవించజేయుచున్నది. ఒకానొకని కొక ప్రియురాలున్నది. ఆమె పరునిభార్య. దానిమీద నితనికి గానుము కొన్ని సంవత్సరములుగా నున్నది. ఆమెమీద సతనికిగల వాంఛ తీటుట యసంభవము. ఆమెభర్త యామెను సర్వభారక్షించుచుండును. ఆమెకు నితనిమీద లోలోన నెచ్చటనో గోర్కెకలదు. ఎప్పుడో యాభర్త యామెను వదలి యెచ్చటికో పోవుట తటస్థించెను. ఆ సమయమున సతె దామెను బోత్సహించెను. ఆమె నెచ్చటికో తీసికొని పోయెను. వారిద్దఱుట్టి నువ్వోపాపమును జేసిరి, ఆ యిద్దఱుజీవులు సరక లోకమునకు

జోయిరి. యమలోకమున యమభటులు వారిద్దఱు అట్లాకరాక
రినిఁ జూచుచుండఁగా హింసలు పెట్టుచుండిరి. ఇతఁడు
చూడఁగా నామెను హింసఁజెట్టిరి. ఆమె చూడఁగా నిశనిని
హింసింపు చుండిరి. అట్టి యాజీవుఁడు నరకలోకమున నెట్టి
యాతన పడుచుండునో యా పురుషుఁ డట్టియాతన నడు
చుండిను. ఆ యశ్వము నట్లెందుకు హింసింతురు ? ఒక్కసారి
నరికివేయుఁడని యాతఁడు వాని రెండు మూఁడు సారులు
ప్రార్థించెను. ప్రతి ప్రార్థనకు వానికిఁ గలిగిన ఫలితముగా
చపేటము. మూఁడవచపేటము. జరిగినపుడు వాని దంతములు
రెండు రాలిపోయెను. ఆ నెత్తురు వాని నెలవుల వెంటఁ
బ్రవహించి మెడమీఁద ధారగాఁ గట్టి వాఁడు తొడిగి
కొనిన గళ ప్రదేశమునందలి యంగీపై బొందునం దింకి
పోయెను. వాడు తుడుచికొనవలయు ననుకొనెను. తుడుచి
కొనుటకు వీలులేదు. ఏ పనిచేయుటకు వీలులేదో యాపని
చేయవలయునన్న యూహ పొడముటయే యాశ్చర్యము.
కాలుసేతులాడినపుడు మానిసి నిర్బంధితుఁడయి యున్నప్పుడు
స్వేచ్ఛావిహారము సాగుచునే యున్నప్పుడు కూడఁ దన కసా
ధ్యమయిన కోరికలు వచ్చును. ఆ యూహలకు నీ యూహ
లకు భేద మున్నది. ఆ యూహలు నద్యశ్వరీర గతికించి ద్దుఃఖ
నివారణ భావజనకములు కావు. తన శరీరమునకు బాహిరము
లయిన విషయములయొక్క యూహలు. ఇప్పుడతనికి వచ్చు
నూహలు తన దేహమునందుఁ దేల్పు ప్రాకుచున్నవి. ఒడలు
మండిపోవుచున్నట్లు కుట్టుచున్నవి. పాములు పెనవేసినవి.
నడుచు నడుమఁ గఱచుచున్నవి. అయ్యో ! చేతితో నొక

చోటఁ గానిచో నింకొకచోట నయినఁ దుడిచికొనుటకు వీలు లేదే? మానవునియొక్క బాధ మానసికమయిన దధికమైనదా? శారీరకమైన దధికమయినదా? మానసికమయిన దెంతయైన నోర్చికొనవచ్చునేమో? శారీరకమైన దెంతయైన నోర్చికొనుటకు సాధ్యముకానట్లున్నది. మానసికమయిన బాధ శరీరము నుడికించును. అణుపణువున నిప్పులలోఁ జెల్లి పొర లించినట్లుండును. ఆ బాధ పీటతణమయినది. ఎచ్చటనో చుగ్గి యున్నది. ఆ చుగ్గియొక్క వేడి శరీరమునం దంతటను వ్యాపించుచున్నది. శరీరగత సత్వగుణపునందుఁ దదావ్యము సమానముగ ప్రసరించుచున్నది. నఖిళిఖా పర్వంశము బాధ పడుచున్నాఁడు. ఆ బాధలో నొక సహ్యత యున్నది. శరీర గతమయిన యీ బాధలో నంతటి సహ్యతాగుణము లేదు. శరీరమునం దేక దేశమున నొకఁడు కత్తిపైటి పొడుచును. దాని పోట్లు శరీరమనందున నరనరమునకు వ్యాపించును. మానసిక మయిన బాధలో నొడలియం దెట్లు పోట్లు పొడుచుట యుండదు. ఒకానొక బాధ శరీరగత సర్వాణు పరివ్యాప్తమై యుండును. ఆ బాధ దేహమునందు సర్వత్ర యేకాకారము కలదిగా నుండును. దానియం నొక సహ్యత యున్నది. చేయి తీసికొనిపోయి సలసల క్రాగుచున్న నీళ్ళలోఁ జెట్టిదవు. చేయిమీఁదనున్న చర్మము మగిసిపోవును. దాని బాధ తక్కిన శరీరమంతయు ననుభవించు చుండును. సర్వదేశమునందు సమానముగా బాధ యభివ్యాప్తమై యుండఁగా నొక దుస్థితి సర్వదేశమునందు వ్యాపించి, వ్యాపించిన ప్రథమదశయందు బాధయొక్క నరమ నిశితత్వ మనుభవించినను మఱినిము

సమునుండి యా సర్వదేశమునకు నొక సమానమయిన స్థితి యుండును. ఏకదేశ గతబాధ యటువంటిది కాదు. తగులబడిన ప్రదేశము కత్తిదెబ్బతిన్న ప్రదేశము దానిబాధ యది పడుచు, నుస్థితిలోనున్న తక్కిన శరీరభాగమునందు నది పోట్లు పొడుచుచుండును. ఇది యధిక బాధాహేతువు. కారణ మేమనగా - మొసట గోరువెచ్చని నీళ్లు పోసి కొనుము. క్రమక్రమముగా సంతకంటె నధికాధికముగానున్న యుష్ణజలమును బోసికొనుము. చివరికి బరమోష్ణమయిన జలమును బోసికొనినప్పుడు మిక్కిలి బాధయుండదు. దేహములో నొకచోట గాయము తగిలినది. ఆ భాగము చెడినది. తక్కినభాగము నుస్థితిలోనున్నది. ఆ నుస్థితిలోనున్న భాగము నకు నీ బాధ మాటి మాటికి వ్యాపింతుటచేత దక్కిన శరీర భాగమునందలి బాధ నిత్యప్రత్యగ్రమై యుండును. అది యధిక బాధాహేతువు. బాధయేకాని తత్పూర్వ బాధాస్వరూపము కలది గాదు. అట్టి బాధ నా జీవుడు పడుచుండెను.

ఇట్లుండగా నా యవనులలోని కొందఱు నా గుఱ్ఱమును నెగటనే మశియించనలయునని పట్టుపట్టిరి. ప్రాణముండగాఁ జంపిన జాతువుయొక్క మాంసమే మేము తిందుము గాని శవముయొక్క మాంసమును మేము తిన మనిరి. మానవులలో నాచారములవలన గలుగు భేదము లనంతములు. కొందఱు చేపలు తిందురు. మాంసమునుఁ దినరు. వారికి మాంసమునుఁ దినెడివారియఁ దేవగింపు. కొందఱు కోడి గ్రుడ్లు తిందురు. చేపలనుఁ దినరు. మఱిలఁ గోడిమాంసమునుఁ దినరు. వారు కోడిగ్రుడ్లు శాకాహార మందురు. మత్స్య

భుక్తులు కూడ మత్స్య మాంసము శాశాహార మందురు. కొండలు కోడి మాంసమునుఁ దిందురు. లేడి మాంసమునుఁ దిందురు. మేక మాంసమునుఁ దిందురు. గొట్టె మాంసమునుఁ దిందురు. పందిమాంసమునుఁ దినరు. మొదటివారు పంది మాంసమునుఁ దినెడివారినిఁ దక్కువగాఁ జూతురు. పంది మాంసము తినెడివారు గొడ్డుమాంసమునుఁ దినెడివారినిఁ దక్కువగాఁ జూతురు. పాములనుఁ దిందురు కొండలు. కప్పలనుఁ దిందురు. వానపాములనుఁ దిందురు. కొండలు సుళ్ళను వేయించికొని తిందురు. ఇది తిందు రిది తిన రన్న నియమ మేమి ? కోతిమాంసమునుఁ దినెడివారున్నారు. వైదిక మతే తరమయిన జాతులందఱు వైదిక మతిస్థులమీఁద విరోధమునుఁ బాటించు నస్వగు వారందఱు తొక్కటియే. లేనప్పుడు వారిలోనున్న భేదములు వైదిక మతిస్థులలో లేనే లేవు. వారందఱు యవనులు యుధిష్ఠిర యుగము ప్రాప్తించిన తరువాత ననఁగా గలియుగము ప్రవేశించిన తరువాత సుమారు పందొమ్మిదివందల పదునేను సంవత్సరములు గడచినవి. మగధరాజ్యమున జరాసంధుని నాఁటినుండి మొగలు బార్హద్రథవంశము వేయి యిరువదొక్క సంవత్సరములు తరువాత బ్రహ్మోతవంశము నూటముప్పది యెనిమిది సంవత్సరములు తరువాత శిశునాగ వంశము మూడువందల యిరువది యేండు తరువాత నందుడు నతని కొమార్తెనమండ్రునుఁ గలసి వందయేండు, నటు పిమ్మట మౌగ్యవంశము మూడువందల పదునాఁతేండును, రాజ్యము చేసెను. మౌర్య వంశపు రాజులు పన్నిదఱు. వారిలోఁ జివరి రాజు బృహద్ర

ఘోషం. ఆయన రాజ్యమిప్పటికి నెనుబది రెండేండ్లు సాగినది. నందుఁడు కలి ప్రవేశించిన తరువాతఁ బదునేను వందల సంవత్సరములకు నార్యావర్తమునం దున్న సర్వ క్షత్రియవంశ నిర్మూలనముచేసి సర్వదేశమునకు బలవంతులయిన శూద్రులను రాజులనుగా జేసెను. మూర్ఖులును శూద్రులే. వారిలోఁ జివరివాఁడు బృహద్రథుఁడు. అతఁడు వృద్ధు. కాముకుఁడు. ఆయన వలచున్న వందయేండ్లు. నందునియొక్క మంత్రిత్వ సేనాపతిత్వములు మహామంత్రియైన రాక్షసుని పాలనయందుండఁగా నార్యావర్తమునఁ దక్కిన రాజులందఱు నందునికి వశపర్తులయి యుండిరి. ఆ రాజులందఱు నందునిచేత స్థాపించఁ బడినవారే. నందునికెదురు పోగలేదు. తరువాత మగధరాజ్యమునఁ జాణక్యనీతి పరిపాలించెను. ఆ నీతియే మగధరాజ్యమును మూర్ఖులు పాలించి నన్ననాళ్ళు సాగెను. ఇతర రాజ్యములు మగధరాజ్యమునఁ జూచి యనుసరించు చుండిరి. ఈ బృహద్రథుఁడు వచ్చిన తరువాత నతఁడు రాజ్యమును సరిగాఁ జూడక నిత్యము స్త్రీలోలుఁడై యుండుటచేతను బృహద్రథుఁడు పౌద్ధమతాభిమానులను బ్రాహ్మణేతరులను మంత్రులగా నియమించికొని రాజ్యము వారి కధీనము చేయుట చేత నార్యావర్తమునందలి తక్కిన రాజులు కూడ వారి యిష్టమావచ్చినట్లు ప్రవర్తింపసాగిరి. భారతదేశముయొక్క యీశాన్యదిశనున్న దేశము ఇప్పు డాష్టనిస్థానన్న కేరఁ బఱుగుచున్న దేశము నాఁడు యవనరాజ్యములుగా నుండెను. యవనులనఁగా భారతదేశ నివాసులు కాకుండ నెక్కడో పుట్టినవారు కారు. ప్రథమ మానవసృష్టి యార్యావర్తమున

సరస్వతీ నదియొడ్డున జరిగెను. అది నూట తొంబదియైదు కోట్ల సంవత్సరములకుఁ బూర్వమున జరిగెను. ఎప్పటి కప్పుడు వైదికమతమునుండి భ్రష్టులయిన వారు దేశము నుండి తఱిమివేయఁ బడుచు వచ్చిరి. వారే యవనులు. వారీశాన్యపు తెల్లదాటి పోయి యచట నాటవికులుగాఁ బర్వతేయులుగా, ననాగరకులుగా బ్రదుకుచువచ్చి, కొన్నాళ్ళ కచ్చట రాజ్యములు స్థాపించికొని, తల్లిగడ్డమీఁద దండయాత్ర చేయుటయే జీవిత పరమార్థముగా భావించుచు మనుచు వచ్చిరి. ఎప్పు డెప్పుడు భారతదేశమునందున్న రాజులు బలహీను లగుదురో యప్పుడప్పుడు వారు దండయాత్రలు సాగించుచునే యుండిరి. మౌర్యవంశములోని చివరివాఁడయిన యీ బృహద్రథ మహారాజు స్త్రీలోలుఁడగుటచేత రాజ్యము మంత్రుల యధీనములో నుండుటచేత నార్యావర్తములోనున్న తక్కిన రాజులుకూడ బలహీనులగుటచేత నీ యవనరాజులు పాంచాల, శూరసేన, కురు, మిథిలాది దేశములమీఁద దండెత్తి వచ్చుచుండుటయు, దోచికొని పోవుచుండుటయు జరుగు నుండెను. నేటి యాప్తునుస్థానము, బెలూచిస్థానము నన్ని ప్రదేశములందు యవనరాజ్యములైచు తత్కాలమునఁ బ్రసిద్ధముగా నుండెను. అవి యుత్తర జ్యోతిషము, దివ్యకటకము, సింహపురము, ఊరసదేశము, నివి బలవంతములుగా నుండెను. అభిసార దేశమని మఱియొకటి కలదు. ఈ యవనులలో మొదటి మూఁడు రాజ్యములు వైదిక మతేతరములైనను వైదికాచారములు కొన్ని యాచరించుచు వానియందుఁగొన్ని యభిమానము కలిగియుండునవి. అభిసారోరస దేశములు

పూర్తిగా మేచ్చములు. ఉత్తర జ్యోతిష దేశస్థులు నవివక్షితి మయిన మాంసములనుఁ దినరు. ఊరనులు నభిసారులు నీ మాంసమన్న వివక్షలేక తిందురు. వారధిక క్రూరులు, సధిక దుష్టులు. ఈ గుఱ్ఱము చుట్టునున్న నలుఁబదినుంది యనను లలో ముప్పదిమంది యభిసారోరస దేశస్థులు. తక్కిన సది మందియు మిగిలిన మూఁడు దేశములవారు. ఉత్తను జ్యోతిష దేశస్థు లశ్వమాంసమునుఁ దినరే తినరు. దివ్యకటకుల కభ్యంత రములేదు. సింహపురీయులు తిందురు. తక్కినవా రేమాంస మునుఁ బడిన నా మాంసమే తిందురు. చచ్చిన గుఱ్ఱపు మాంసమునుఁ దినమని యభ్యంతర పెట్టినవారు దివ్యకటకులు. దివ్యకటకు లందఱికింపైఁ బరాక్రమవంతులు. అభిసారోరస దేశస్థులు లులాయ సదృశులు. దివ్యకటకులకంటె, వారు బల వంతులే. వారి పరాక్రమముముందు వీరిబల మాగదు. అందుచే వారన్న వీరికి భయము. అవును, ప్రాణముండఁగనే చంపుదమని యంగీకరించిరి. బంధితుఁడయిన పురుషుఁడు ధానినిఁ జంపకముందు తన్నుఁజంపుఁడ నెను. ఓయీ! ఆగుఱ్ఱము నాదికాదు. అది పరమోత్త మాశ్వము. దేవతాశ్వము వంటిది. అది మా మేనమామ పువ్యమిత్రునిది. ఆయన నన్ను మీరాజులకు నొక రాయబారపువార్త చెప్పు మనెను. ఆ గుఱ్ఱము నెక్కవలయునని నా కెన్నాళ్ళనోయుండి యున్నది. ఆ యశ్వము మా మేనమామలను దప్ప మఱియెవ్వని సధి గోహించనీయదు. నా యదృష్టము కొలఁది నన్నొక్కనినే యధిరోహింపఁచుచును. దాని నప్పుడప్పుడు నేసధిరోహింతు నన్న మాటయే మా మేనమామకుఁ తెలియదు. తెలిసినచో

నన్నిదివటకే సంహరించెడివాఁడు. ఆయనకు నాయకుఁడున్న ప్రేమయే యుండెడిది కాదు. ఆయన యీ రాయబారిము నకు నన్ను నెళ్ళుమనినాఁడు. నా దూరదృష్టము కౌలఁది నేచు బయలుదేఱెడి దినమున నాయన యేదో పనిమీఁద గిరివజ్ర పురమును వదలిపోయెను. నేను సాహితీయైన సింహబలునికి లంచముపెట్టి సాయరేకౌలమునకుఁ దెచ్చి మందురలోఁ గట్టి వేయుదునని నచ్చఁ బలికి, నే నీ మహాప్రయాణమున వచ్చి తిని. మా మామ వచ్చియుండును. కొట్టములోఁ గుఱ్ఱము కనిపింపకుండును. సింహబలుఁ డీపాటికే సంహరింపఁ బడును. ఈ రాయబారిము నేను సమర్థముగా నిర్వహించి నెళ్ళినచో మా మామ నన్ను తీవించునన్న యాశతో నీ గుఱ్ఱము నెక్కి వచ్చితిని. ఓయీ! నన్నుఁ జంపుడు. ఆ గుఱ్ఱమును వదలిపెట్టుఁడు. అది దాని యంతట గిరివజ్రపురమునకుఁ బోఁ గలదు. నేను జచ్చినచో, నా మేనమామ దుఃఖించుఁడు. ఆ గుఱ్ఱము చచ్చినచో నాయన దుఃఖించును. ఆయనకుఁ గోపము నచ్చును.” అనఁగా వారిలో నొక్క డిట్లనెను “మీ మేనమామకుఁ గోపము రావలయుననియే యీ పనిచేయు చున్నాము. అతఁడు మగధరాజ్య సర్వసేనాపతి. వాఁడు బ్రాహ్మణుఁడు. వానిని సంహరించినఁ గాని భారతదేశము నకు ముక్తిలేదు. అదేమీ బ్రాహ్మణులు మీరే గొప్పవారనుకొందురు. జౌద్ధమతము వుట్టి యిప్పటికై దాటు వందల యేండ్లయినది. మహాపద్మనందుఁడు సర్వ శ్రుతియులను నాశ నము చేసెను. వీడ విలుగడయై పోయెను. మీ బ్రాహ్మణ జాతి కూడ భారతదేశమునందు లేకుండఁ జేసినగాని యీ

దేశమునకు విముక్తిలేదు. మీ బ్రాహ్మణులు లేనిచో మేమును దక్కినవార మొక్కటియే" యనుచు వాడు గుట్టపు మెడ నఱకెను. వాడొక మహా లులాయాకృతి. అంతటి బలిష్ఠుడగు వాని ప్రేటునకు గుట్టపు మెడ తెగలేదు. వాడొక్క ప్రేటుతో గుట్టపు మెడ తెగనరక లేనందులకుఁ గక్కినవారం దఱు నవ్విరి. వానికిఁ బారువము వచ్చెను. వానికిఁ గోపము వచ్చెను. వాడింకొక్క ప్రేటు ప్రేసెను. గుట్టపు మెడ తునా తునక లయ్యెను. అంతట వారందఱు గుట్టపుఁ జర్మమొలువ నారంభించిరి. ఒలుచుట యైన తరువాత మాంసమును ఖండ ఖండములుగాఁగోసిరి. నరములనుఁదీసి యాతల నుంచిరి. శరీరము నందుఁ బరిహరించఁదగిన భాగములన్నియుఁ బరిహరించిరి. ఆ హరించఁదగిన మాంసమును ముద్దలు ముద్దలుగాఁజేసి తమ డాళ్ళను బోల్లించి వానిపై నుంచిరి. అటు నిటుపోయి కట్టెల నేరికొని వచ్చిరి. నిప్పు ముట్టించిరి. అది మండ నారంభిం చెను. బల్లెములకు గ్రుచ్చి యా మాంసఖండములనుఁగాల్చిరి. అంతయు నయిన తరువాత బంధితుఁడైన పురుషునకు నా మాంసమునుఁ దినుమని యంపియఁబోగా నతఁడు మొగ మటు నిటు త్రిప్పుకొనెను. అతఁడు బ్రాహ్మణుఁడు. వాని పెదవులకు నీ మాంస ఖండమునుఁ దగిలించి బలవంతముగాఁ గొంత పెదవులలోనికిఁ జొప్పించి వికావిక నవ్వుచు వారి యొక్క దైత్యత్వమును సంపూర్ణముగాఁ బ్రదర్శించు చుండిరి. వారిలో నుత్తరజ్యోతిషు లిద్దఱు కలరు. వారి కశ్వమాంసము ఖాద్యముకాదు. వారు చిట్టచివరికి వారింంచిరి. వారిద్దఱును వదలిపెట్టి తక్కిన వారందఱు నా మాంసమునుఁ దినఁ

గలిగినంత తిని, తక్కినది మూటగట్టికొని యా బంధితు నేమి చేయవలయునని విచారించిరి. వానిలో నొక్కఁ డిట్లు నెను. “ఇతఁడు నిజముగాఁబోయి యీవార్త పుష్కమిత్రునకుఁ జెప్ప వలయునన్నచో నతఁడు ప్రస్తుతము ప్రయాణము చేయలేడు. ఆర్యావర్తమునకుఁ బాంచాల మీ చివరనున్నది. మగధ మా చివఱ నున్నది. అతనికి మనము వారము దినములు చికిత్స చేయించి వాఁడు ప్రయాణము చేయఁగల శక్తి వచ్చినపుడు వానికొక గుఱ్ఱమునిచ్చి సంసవలయును. లేనిచో మనము గుఱ్ఱమును వృథాగాఁ జంపినవార మగుదుము. పైన మన మీ యశ్వమును మనంతటఁ జంపలేదు. మన మంపఱము పర్వతమార్గములను రక్షించుటకు నేర్పడి యున్నవారము. మన యైదు రాష్ట్రములకు సచుష్టిగాఁ బర్వత మార్గములను రక్షించుట కేర్పడిన తింతాకరాళుఁడు మనకిచ్చిన యాజ్ఞ చొప్పున నీ గుఱ్ఱమును వధించితిమి. వీనిని హింసింపుఁడని యాయన చెప్పలేదు. అది మన సోపజ్ఞకమే. తింతాకరాళుఁ డైనను వీనిని వధింపుమన్నది తనయంతఁ దాను జెప్పలేదు. మన రాజులనుఁ గనుగొని వారిచ్చిన యాజ్ఞయే మనకిచ్చి నాఁడు. ఇతనిని వీని గుఱ్ఱమునుఁ బది దినములు మనము బంధించి యుంచితిమి. తింతాకరాళుఁడు వీఁడు తెచ్చిన రాయ బారమును మన యైదు దేశముల రాజులకుఁ బోయి వినిపించి వచ్చెను. ఆ రాయబారమేమో మనకుఁ దెలియదు. కాని యతఁడు వీనిని సంహరించినచో బృహద్రథునకునుఁ బుష్క మిత్రునకును బుద్ధివచ్చునని చెప్పెను. దానినిఁబట్టి మనమిట్లు ప్రవర్తించితిమి. గుఱ్ఱ మేమయినదో వీఁ డేమైనాఁడో తెలి

యనిచో వారికెట్లు బుద్ధి వచ్చును? వారికిఁ దెలియవలయును. ఇది పుష్కమిత్రుని మక్కువగల గుఱ్ఱముని యితఁడు చెప్పెను. దీనితో నా పుష్కమిత్రునకు బుద్ధిరావలయును. వీనిని మనము వారము దినములు పోషించి చికిత్స చేయించి గుఱ్ఱము నొక దాని నిచ్చి పంపుడము.” అనఁగా మఱియొకఁడు “మనలో నెవని గుఱ్ఱమును వీని కీవలయును.” ఇంకొకఁడు “మనమెందు కీవలయును? ఈ పాంచాల దేశమునందు గుఱ్ఱములే లేవా? ఒకదానిని దొంగిలించి వీని కిత్తము” మఱియొకఁడు వీఁడా గుఱ్ఱము నెక్కి పోవుచుండఁగా గుఱ్ఱమును గుర్తుపట్టి పట్టికొన వచ్చును. మనము వదలిన పనిని వారు చేయుదురు. వార్త పుష్కమిత్రునకుఁ జేరదు. “వేటొకఁడు” ఆ దొంగిలించిన గుఱ్ఱమును మనము వాడుకొండము. వీనికి మన గుఱ్ఱములలో నొకదాని నిత్తము. వాఁ డప్పుడు సుఖముగ మగధకుఁ జేరును. పుష్కమిత్రునకు వార్తయు నందును.

అంతట నెవని గుఱ్ఱము నీయవలయునన్నచో నెవని గుఱ్ఱము నీయవలయునన్న ప్రశ్నలు పుట్టెను. స్రతివాఁడునుఁ దన తన గుఱ్ఱమునుఁ దాను వదిలిపెట్టుట కిష్టపించలేదు. బంధితఁడు నడుమ నడుమ సొమ్ముసిలి పోవుచుండెను. నడుమ నడుమ స్మృతినించుచుండెను. ఆస్మృతి వచ్చిన సమయములలో నతనికి వారి కొన్ని మాటలు వినఁబడుచుండెను. ఇంతలో దివ్యకటకుఁ డొకఁ డిట్లు లనెను. తింతాకరాభుఁడు మనతో వీనిని సంహరింపుడని వచ్చెను. మనము మిక్కిలి తెలివిపోయి యీ పనినిఁ జేసితిమి. ఈ గుఱ్ఱమును మనమే తీసికొని వీనిని సంహరించినచో సరిపోయెడిది. అభిసారుఁ డొకఁ డిట్లనెను.

ఇప్పు డెవరిగుట్టము నిచ్చి సంపదలయునన్న ప్రశ్న యెట్టిదో యిప్పు డా గుట్టము నెవరు తీసికొనవలయునన్న ప్రశ్నయు నట్టిదే. అందుచేత దానినిఁ జంపుటయే మంచిది. ఉత్తర జ్యోతిషుఁ డొకఁ డిట్ల నెను. 'అరే! మీ రశ్వమాంసభాదులు. బలసి నిగనిగ లాడుచున్న గుట్టమునుఁ జూచువఱకు మీకు నోఁ రూఱినది. బలీసిన సౌకుమార్యము నెలొచ్చుచున్న మానవునిఁ జూచినపుడు పిశాచములకు నోఁరూఱును. ఈమాటలతో నభిసార దేశీయులకుఁ గోపమువచ్చెను. 'మేము పిశాచులము. ఉత్తర జ్యోతిషులు దివ్య కటుకులు దేవతలు' వాఁడు దివ్య కటుకులనుఁ గలుపుటతో నుత్తర జ్యోతిషుల మువ్వరకు బలము చేకూరెను. అందులో దివ్యకటుకుఁ డొకఁడు వివేకి. అప్పటికిని వా రాఱుగు రే యైనాఁడు. అతఁడందుచే నిట్ల నెను. 'మూలోసింహపురీయులనుగూడఁ గలుపవచ్చును.' ఈమాటతో సింహపురీయులు సంతోషించిరి. అభిసార దేశీయుఁడు మాటాడలేదు. వారు పదిమంది యైరి. వారు పదిమందియు నెదురు తిరిగినచో ముప్పది మందియు నేమియుఁ జేయలేరు. అపు డుత్తర జ్యోతిషుఁ డొకఁడు బంధితుని కట్లూడఁదీసి బల్లెములు పెకలించి యెవరి బల్లెములు వానికిచ్చి తన సద్దనున్న తోలు తిత్తిలోని నీరు బంధితుని మొగమున గ్రువ్వురించి వాని నోటిలోఁ గొంత జలమునుఁ బోసెను. స్మృతిలేనివేళగూడ నా బంధితుఁ డాజలము నుమిసెను. వారిలో నొకఁ డన్నాఁడు. వీఁడు బ్రదుకఁడు. వీనికి జల మిముడుటలేదు.' ఇంకొకఁడు 'అదికాదు. వాఁడు బ్రాహ్మణుఁడు. మన నీరు త్రావఁడు' మఱియొకఁడు 'మనము వీనిని బ్రదికించుట యెట్లు? మన

జలమే త్రావనివాఁడు మనయన్నమునుఁ దినఁడు. ఈ వారము దినములు చూచితిమికదా వాఁడు వాని యన్నమును వాఁడు వండుకొనెను. వాని జంబుమును వాఁడే తేచ్చికొనెను. 'మఱి యొకఁడు వీనినిఁ గొండమీఁది నీటి గుంటవద్దకుఁ దీసికొని పోదము. వాడచట నీరు త్రాగును. క్రమముగా బ్రదుకును. మనలనుండి తప్పించికొని పోలేడుగదా! అట్లు చేసిరి. వారము దినములు గడచెను. వాని గాయములు కొంతవఱకు నెమ్మదించెను. వీరందఱు వానితో మాటాడుచునే యున్నారు. అతఁడు విడివిడిగా వారిలో వందఱి నామములు వారి గ్రామములు వారినిఁ గుఱించిన సర్వవార్తలు సేకరించికొనెను. అతఁడు మనసులో నిట్లు నిర్ణయించుకొనెను. నేను నా మేనమామ వద్దకుఁ బోనేరను. పోయినచో నన్నతఁడు సంహరించును. ఆయన కీవార్తః తెలియఁజేసెదను. నేను బ్రదికి యున్నచో వీరిమీఁదఁ బగతీర్చికొందును. నేనొక్కఁడను వీరిమీఁదఁ బగ యెట్లు తీర్చికొందును? నేను గిరివజ్రమునకుఁ బోయి నా యుద్యోగమునందు మఱల నేను జేరినచో బృహద్రథ మహారాజు యవనరాజులమీఁద దండెత్తి వచ్చినచో నే నాసేనతోవచ్చి వీరిలోఁ గొందఱి సంహరించుటకుఁ బరమేశ్వరుఁ డనుకూలించినచో సంహరింతును. ఇప్పుడు నేనుబోయి నా మాను యెదురఁ బడినచో నేను పగదో తీర్చికొనలేను. నా వద్దనున్న ధనమును వీరు హరించిరి. వీరు తప్పుకుండ నాకొక గుఱ్ఱము నిత్తురు. ఆ గుఱ్ఱము నమ్మి దానితో వచ్చిన ధనముతోఁ గొన్నాళ్లు బ్రదుకవచ్చును. తరువాతఁ బరమేశ్వరుని దయ. ఇది బ్రాహ్మణులకు యోగ్యమయిన కాలమని

కార్తాంతికులు చెప్పుచున్నారు. మింటియందు గ్రహము లన్నియు స్తేదిక మతిమున కనుకూలముగాఁ జారము చేయు చున్నవంట. వేద మతిమన కనుకూలముగానున్న కాలము నాకు ననుకూలించునేమో ?”

౨

గిరివజ్రపురమునఁ బుష్పమిత్రుని యింట నానాఁడు పెద్ద యుత్సవము. అదియొక పండుగ దినము. ప్రతిసంవత్సర మా పండుగకు నార్యావర్తమునందున్న సమస్త దేశములందున్న పండితులు గిరివజ్రపురమునకు వత్తురు. భుషపాతులు, క్రమపాతులు, తార్కికులు, వ్యాకరణ జేత్తలు, కాపిలులు, జైమినీయులు, సర్వశాస్త్రవేత్తలు పుష్పమిత్రుని యింట నమకూడుదురు. ఎంతో న్యాయప్రయాసలకు లోబడి పుష్ప మిత్రుఁ డిచ్చ భూరిసంఖావనల నందుటకై సర్వదేశముల నుండి వత్తురు. పుష్పమిత్రుఁడు వారందఱిని గౌరవించును. శ్రౌతుల నాయన మఱియు గౌరవించును. విదాఱువందల యేండ్లుగా దేశమునందు యజ్ఞయాగాది క్రతువులయందు నిరాదరణ మేర్పడినది. క్రతువులు హింసా మూలకములన్న బౌద్ధ మతిసిద్ధాంతము ప్రబలి రాజులందఱు బౌద్ధులయి, బ్రాహ్మణుల నాదరించెడివారు లేకపోయి, యెవఁడయిన సద్బ్రాహ్మణుఁడు యజ్ఞము చేయుటకు సంకల్పించినచో బౌద్ధమతాను యాయులు పదిమంది యచ్చటికిఁ బోయి

యల్లరిచేసి యా బ్రాహ్మణుని యజ్ఞమును బీభత్సము చేయుచుండిరి. 'రాజానుమతే' ధర్మః' యనునట్లు రాజులందఱు బౌద్ధమతము నాదరించుటచేత బ్రాహ్మణులు నిరాశ్రయులైరి. వారి చదువులు క్షీణింప నారంభించెను. బౌద్ధసింహములు చదివినవారే పండితులైరి. వేదశాస్త్రములు చదివిన వారికి దిక్కు-దివాసు లేకపోయెను. ఎవఁడయిన నైదిక మతాభిమాని బహిరంగముగా బ్రాహ్మణుల నాదరించుటకుఁ గూడ భయపడ నారంభించెను. పూర్వము నందుఁడు సర్వ క్షత్రియవంశములను నాశనముచేసెను. దానితో వేదధర్మమును రక్షించు ప్రభువు అంతస్థులులయిరి. ధరాపాలకులందఱు క్షత్రియేతరులయిరి. క్షత్రియుఁడు కాని వానికి బ్రాహ్మణ ధర్మమునందభిమాన మెందుకుండును? బ్రాహ్మణ ధర్మము రక్షించుటకు భగవంతుఁడు క్షత్రియుని సృజించెను. ఆ క్షత్రియుని నందుఁడు సంహరించెను. త్రేతాదియందుఁ బరశురాముఁడు సర్వక్షత్రియ నిర్మూలనము గావించెను. కాని యానాఁడు చాలమంది క్షత్రియులు మిగిలిరి. బ్రాహ్మణులు మఱి క్షత్రియవంశములను నిలఁజెట్టిరి. కాశ్యపుఁడు పరశురాముని వద్ద సర్వధాత్రియ దక్షిణగాఁ దీసికొని మఱల రాజుల కిచ్చి వేసెను. అంతటి మహాక్షత్రియ సంహార సమయమునందుఁ గూడఁ గోసలవంశము, జనకవంశము మొదలైన వంశములు నిర్మూలింపఁ బడలేదు. బ్రాహ్మణులే మఱల క్షత్రియులను నిలఁజెట్టిరి. మహానీతివేత్తయైన రాక్షసుని సాహాయ్యముతో నందుఁడు క్షత్రియ సంహారమును గావించెను. తరువాతఁ జాణక్యుఁడు మురాసుతునకుఁ బట్టాభిషేకము

జేసి శూద్రరాజ్యమునే వృద్ధిపఱచెను. మా రాజయిన
 బృహద్రథుడు బౌద్ధుడుకాడు. వైదికుడుకాడు. అందు
 చేతి బౌద్ధులు యథేచ్ఛముగా నిహించుచున్నారు. నీ సర్వస్థా
 నయినను బౌద్ధుడు కావచ్చును. మంగలి కావచ్చును.
 శ్వసచుడు కావచ్చును. సూతుడు కావచ్చును. అందఱికి
 సులభముగా నున్నది. వేదశాస్త్ర పురాణములను దిట్లుట
 పరిపాటి యైపోయినది. ఇంతకు నీ బౌద్ధమతము నిరేదవృత్తి
 తెచ్చినవారు బ్రాహ్మణులు. ఈ బ్రాహ్మణులలో గొంద
 ఱికి నీతియు - జాతీయు లేదు. పండితులయి శాస్త్రరహస్య
 ములఁ దెలిసికొని వేసగక్ష చేయుటకు బదులు వారి జ్ఞానము
 సంతయు దుష్టమతములను గముద్ధరించుటకు వినియోగించుచు.
 లట్లు చేసిరి. బౌద్ధమతము విజృంభించినది. ఆ మతమునకు
 మేచ్చుమతములకును జాలదగ్గఱి సంబంధము. మేచ్చుమతము
 లకును వైదికమతమునకు నొక్కటియే భేదము. వైదికమతము
 నందు నర్హశ్రమాచార భేద మున్నది. మేచ్చుమతములం
 దీ భేదము లేదు. ఈ భేదము రెండు మతములకు నడుమఁగల
 యొక పెద్ద సముద్రమువలె భాసించుచున్నది. రెండు దేశము
 లకు నడుమ నొక మహాసముద్రమున్నచో నా దేశమునకు
 నీ దేశమునకు సంబంధము చాలదవ్వయినట్లు వర్ణాశ్రమా
 చార వ్యవస్థయన్నది. వైదిక వైదికేతిర మతమును విజ్ఞా
 గించుచున్నది. మేచ్చులందు బలు తెగలు కలవు. వారికి
 వారికి బరస్పర శ్వేషములు పెక్కులు కలవు. వారి యాచార
 ములలో ననేకములయిన భేదములు కలవు. వారి మూల
 సిద్ధాంతమునందు సర్వమానవులు సమానము. అదియొక

తమలన్నియు విడిగిపోవుచున్నవి. ఎలహీనుడైన బ్రాహ్మణునివద్ద నవి విజృంభించుచున్నవి. పూర్వము పెరిశురరాజును నిర్మూలించిన రాజవంశమును బ్రాహ్మణులు ముసరించిరి. సందుడు నిర్మూలించిన రాజవంశమును బ్రాహ్మణుడు మఱల సముద్రించుటకు వీలులేకగడెను. ఆ వంశకులు యథాయథలై పోయెను. ఆ త్పత్రియలలో బ్రహ్మ వంతులు క్రవత్తులు కాండగినవారు జన్మించుటలేదు. కాము విచిత్రమైనది. అది గ్రహించారెప్పుడు నలనఁ జేయఁజూచున్నది. ఐదువందల యేండ్లుగా త్పత్రియులో మహాబాహు కాండగినవాడు జన్మించు లేదు. అట్టి బాహుకముతో నెవ్వఁడును బుట్టులేదు. మా మేనల్లుడు మహాజ్యోతిష్కుడు. వాడెప్పుడును గార్తాంతికులతోడనే గలిసి యుండును. వాడు నా గుఱ్ఱము నెక్కి పాటిపోయెను. వానికి నా గుఱ్ఱము మీద మమకారమున్నదని నాకుఁ దెలియును. వాని నొక చిన్న సేనాధిపతిగాఁ జేసితిని. వాడు నల్లి నలనాశ్చయునది. నాడే మైనాఁడో నా గుఱ్ఱమేమైనదో? తెలియదు. మఱి నొకటి వచ్చినచో నేను వానిని గోపింతునని వాడు వచ్చినట్లు లేదు. వానిజ్యోతిషమునందు. వానియందుఁ గంట నా గుఱ్ఱమునందుఁ గంట నధికానురాగము కలదని వాకిఁ దెలియదు. యవన రాజులకు రాయబారములు సంపాదించునని వానితోఁ జెప్పితిని. వాడు తాను పోదు ననెను. నేను వలదంటిని. వాఁ డాసని మీదఁ బోయి యుండవచ్చును శాస్త్రజ్ఞానము నేఱు. లౌకికజ్ఞానము నేఱు. వాడు జ్యోతిషమునందెంత ప్రవీణుఁడో వానికి లౌకికజ్ఞానము లేదు. ఆ రాయబారమును నిర్వహించి

నా వద్దకు వచ్చి యింక దొడ్డనని చేసితిని. యన్నచో నేను
సంతోషించి పాణికింకను పెద్ద అంకితమును ఇచ్చితిని. వాడు
కొని యుండుచున్నను. వాడు బేరమువందలి సన్న సిద్ధాంత
లతోఁ బరిచయము కలవాడు. కాలజ్ఞాము కలవాడు, వాని
వద్దకు వత్తుకు. నన్ను జూచి భయపడి దూరముగా నుండును.
ఈ పైదికమునకు వచ్చి యానిని యెట్లు నిహరింపబడును!
ఎప్పుడు నిహరింపబడును? వ్యతిరేకమున కాలపెప్పుడవసాన
మునకు వచ్చును? తెలియదు. వినయములు తెలిసికొనుటకు
నే సంతోషము. నా పడుచుంటి నో పానికి దెలియదు. నాజ్ఞాక
ముఘ్నము. వాడు బిట్లు చేసెను. వాడు తిరిగి రానప్పటినుండి
నాకుగల సంతోషము నన్ను జ్ఞాపించుచున్నది. ఒకప్పుడొక
మహాజ్యోతిష్కరుడు వానితో మాటాడుటకు వచ్చెను. నే
నప్పుడు నా యా గుఱ్ఱముమీఁద నింటికి వచ్చి దిగితిని. ఆ
పండితుడు నాకు సమస్కరించెను. నా మేనల్లుడు దరినిని
మహాజ్యోతిర్విద్వాంసుడని నాతోఁ జెప్పెను. నేను నవ్వుచు
జనుత్కారమునకు నా యీ గుఱ్ఱమును గుఱించి జ్యోతిష్కరు
చెప్పు మంటిని. ఆ పండితుడు జెప్పిన లెక్కలువేసి యిట్లు
చెప్పెను. ఈ గుఱ్ఱము కవల. ఇవి రెండు గుఱ్ఱములు. రెండు
నాకారముచేత నొక్కరేగిన యుండును. మహా పాపము

~~నాకుగల సంతోషము నన్ను జ్ఞాపించుచున్నది. ఒకప్పుడొక మహాజ్యోతిష్కరుడు వానితో మాటాడుటకు వచ్చెను. నే నప్పుడు నా యా గుఱ్ఱముమీఁద నింటికి వచ్చి దిగితిని. ఆ పండితుడు నాకు సమస్కరించెను. నా మేనల్లుడు దరినిని మహాజ్యోతిర్విద్వాంసుడని నాతోఁ జెప్పెను. నేను నవ్వుచు జనుత్కారమునకు నా యీ గుఱ్ఱమును గుఱించి జ్యోతిష్కరు చెప్పు మంటిని. ఆ పండితుడు జెప్పిన లెక్కలువేసి యిట్లు చెప్పెను. ఈ గుఱ్ఱము కవల. ఇవి రెండు గుఱ్ఱములు. రెండు నాకారముచేత నొక్కరేగిన యుండును. మహా పాపము~~
నిన్ను నాకుగల సంతోషము నన్ను జ్ఞాపించుచున్నది. ఒకప్పుడొక మహాజ్యోతిష్కరుడు వానితో మాటాడుటకు వచ్చెను. నేను నవ్వుచు జనుత్కారమునకు నా యీ గుఱ్ఱమును గుఱించి జ్యోతిష్కరు చెప్పు మంటిని. ఆ పండితుడు జెప్పిన లెక్కలువేసి యిట్లు చెప్పెను. ఈ గుఱ్ఱము కవల. ఇవి రెండు గుఱ్ఱములు. రెండు నాకారముచేత నొక్కరేగిన యుండును. మహా పాపము

బర్హతములూగో నా విచిత్రవధ కామికాండమును” అని యాచించు నాకు జెప్పగా రెండవ గుఱ్ఱముమాట యేమి చెబి యిడిగి తిని. ఆయన మఱల లెక్కలువేసి “యీ రెండవ యశ్వము గొప్ప యోగజాతికము కలది. ఒక గొప్ప జీవుడు దానియందున్నాడు. ఒకానొక పంపించుచేసి యీ జ్వమునెత్తినాడు వాడు స్వర్గలోక నివాసి. వాడు మఱల స్వర్గలోకముననే పోవును. ప్లాప్లవునో చెప్పట కష్టముగానున్నది. మహా సేనాపతి! ఈ గణిత మందలికిని దెలియును. నాకే తెలియును. నా యీ విద్యను మీ మేనల్లుడుగారు కనకు నేన్ను మని యడుగు చున్నారు. ఇంతిగ్గఱ నొక గ్రంథ మున్నది. నేనా రెండవ గుఱ్ఱమును జూడవలయును. ధూచినవేళ గుఱించి తల్పిలిత మెట్టిదో యింటికిఁబోయి యాగ్రంథము నందుఁజూచి తెలిసికొనవలయును. బ్రభువు లనుజ్ఞ యిచ్చి సచో మఱల సంస్కారమునకుఁ దిరిగివత్తును. అప్పుడు మీ రెండవ గుఱ్ఱముయొక్క జాతికము చెప్పఁగలను.” అనగా నేను “ఈ గుఱ్ఱ మింకెన్నాళ్ళకుఁ జిత్రవధ జేయఁబడునని యడిగితిని. ఆ బ్రాహ్మణుడు మఱల లెక్కలువేసి, యేడాది తిరుగకముందు జరుగునని చెప్పెను. ఇప్పుడు నా కట్లు జరిగెనా యని సందేహము. అది జరిగినచో రెండవగుఱ్ఱ మేమగును? ఇప్పుడు మధ్యరహస్యము నందేతము లున్నది.

తిని. వాడు లోను పోయిననను. నేను వలదంటిని. వాఁడా పని మీఁదఁ బోయి యుండవచ్చును శాస్త్రజ్ఞానము నేఱు. తాకికజ్ఞానము నేఱు. వాడు జ్యోతిషమునందంత ప్రవీణుఁడని వానికి తాకికజ్ఞానము లేదు. ఆ రాయబారమును నిర్వర్తించి

యాయనకుఁ దెలియును. నాకా విషయమునం గంతి పట్టించు
 గలది యాయన యనుకొనకపోవచ్చును. ఒక్క శ్రౌతులకే
 నా శ్రౌతులతో నేను దక్షిణ లిత్తును. తక్కిన బ్రాహ్మణు
 లందఱి కెవరిచోదో దక్షిణ యిప్పింతును. అందఱకు నేనే
 యిత్తునన్నచో నా బ్రాహ్మణుఁడు వచ్చినచో నాకుఁ గని
 పించును—“పుష్యమిత్రుఁ డా గ్రంథత్వము తన స్వహస్త
 ములతో నొక్క శ్రౌతులకేకాదు జ్యోతిర్వేత్తకుఁ గూడ
 సంభావన లిత్తు”నని చెప్పెను. ఆ బ్రాహ్మణులు గిరినజ పుర
 మునఁ బదు నేను దినము లుందురు. మహా సేనాపతి యొక
 నాఁకు శ్రౌతులకు దానముచేసి మఱునాఁడు జ్యోతిర్వేత్త
 లకుఁ జేయుదు ననెను. ఆ మఱునాఁడు గుఱ్ఱముయొక్క జాత
 కము చెప్పిన బ్రాహ్మణుఁడు కనిపించెను. ఏమయ్యా! మా
 రెండన గుఱ్ఱముమాట చెప్పితివికాదు.”అని యడుగఁగా నా
 బ్రాహ్మణుఁడు “వైభూ! ఆ గుఱ్ఱమును నాకుఁ జూపింపలేదు.
 తమరిక దానియందు శ్రద్ధ లేదనుకొంటిని” అనఁగాఁ బుష్య
 మిత్రుఁ డా గ్రంథమును తెచ్చితివా? యని యడుగఁగా నా
 నా బ్రాహ్మణుఁడు తెచ్చితి ననెను. పుష్యమిత్రుఁడు “నా
 కిప్పుడు తీతక లేదు. ఇంక నైదాఱు దినములలో నీ బ్రాహ్మణు
 లందఱు నెడలిపోదురు. నీవు తరువాత వెళ్ళుదువుగాని. నీ
 వందఱితోఁబాటు సక్రమములో భోజనము చేయవద్దు. నా
 యింటనే భోజనము చేయుచుండుము. ఆ నా గుఱ్ఱమాను నా
 మేల్గుఁ దెక్కి యెచటో పోయెను. యనన దేశములకుఁ
 బోయి యుండునని నా కనుమాన నైనది. వచ్చి నెలనా
 శ్చయినది. ఆ గుఱ్ఱ మేమయినదో. నాకుఁ దెలియదు. ఆ

గుట్ట మేమైనదో నాకుఁ జెప్పఁగలవా?" యనఁగా బ్రాహ్మణుఁడు లెక్కలువేసి "స్వామీ! ఆ గుట్టము వధింపఁబడి పడునేను దినము లయినది. అది కొందఱినిఁ జంపి చచ్చెను. చావఁబోవుచుగూడ ముగ్గుఱినిఁ జంపెను." పువ్వు — "నా మేనల్లుఁ డేమయ్యెను?" బ్రాహ్మణుఁడు — "అతఁడు బడియే యున్నాఁడు. ఇక్కడకు రాఁడు. పువ్వు — "అసలే రాఁడా?" బ్రాహ్మణుఁడు — "తమరు చాలఁ బ్రయత్నము చేసినచో నతఁడు మీకు లభించవచ్చును. పువ్వు: సరే నీవు పోకుము. ఇంతనే యుండుము. నీ దే దేశము? బ్రాహ్మణుఁడు 'మావి గూర సేనములు' పువ్వు — "నీ విక్కడఁ గొన్నాళ్ళున్నచో మీ యింటికి ధన మేమైనఁ బంపవలయునా? పంపవలసినచోఁ బంపుదుము. నీవు కొన్నా ళ్ళుండవలసివచ్చును. "బ్రాహ్మచిత్తము. ప్రభువులవారియాజ్ఞ. ఇప్పుడేమియుం దొందఱలేదు. ఇంటి కేదయినఁ బంపవలసిన యవసరము వచ్చినచో మనవి చేయుదును.' ఇంతలో నొక బ్రాహ్మణుఁడు వచ్చెను. ఆయన పువ్వుమిత్రునితో నిట్లనెను. 'అయ్యా! తమరు మహాప్రభువులు. బ్రాహ్మణులు. బ్రాహ్మణాభిమానము కలవారు. ఈరాజ్యమునఁ దమరుదిక్క మాళొక గతిలేదు. నన్ను రక్షింపుడు. నాకు లేక లేక యొక కుమార్తె కలిగినది. దానికెనిమిదేండ్లు వచ్చి నప్పటినుండి నేనామెకు వివాహము చేయవలయునని యెన్ని ప్రయత్నములు చేయుచుఁటినో నాకుఁ దెలియదు. వచ్చిన సంబంధములన్నియు వెనుదిరిగి పోవుచున్నవి. తరువాతఁ దరు నాత దానికిఁ గారణములు తెలియవచ్చెను. రాజుగారి సమీప బంధువులలోఁ గొందఱు దానికి వచ్చిన సంబంధ

ములు చెడఁగొట్టుచున్నారు. నే నేమియుఁ జనువుకొనిన
వాడనుగాను. ఏదో సామాన్యమైన కర్మలు చేయించుచు
జీవించుచుంటిని. నేను పండితుఁడను గాకపోయినను బ్రాహ్మణ
మతమునందు నా కధిక విశ్వాసము. పరబోకము లున్నవని
కర్మలు చేయవలయునని యజ్ఞయాగాది క్రతువులు స్వర్గ
హేతువులనియు నిట్టి మాటలు చెప్పుచుండఁగా నన్ను వారం
దఱు 'నానయ్యా! కర్మలు లేనిచో నీ వెట్లు బ్రదుకుదువు?
పెండ్లిండ్లు చేయించుచు నుపనయనములు చేయించుచు బియ్య
ములు కూరలు సంపాదించుచు బ్రదుకుచున్నావు. నీ పెండ్లి
మాటాడెదవు? నీకు బ్రదుకుటయే సురమార్గమయినచో
నీవు బౌద్ధమతమునఁ బ్రవేశింపుము. నీకు మేము వార్షిక
మిత్తము.' అనఁగా నేను వారి మాటలకు లొంగలేదు.
ఇట్లాతేండ్లు గడచినది. నా పిల్లకిపుడు పదునాలుగేండ్లు. నా
బ్రాహ్మణ్యమే చెడిపోయినది. ఆపద్ధర్మముగా నయిన నిష్పాదు
పెండ్లి చేయుననుకొనుచుండఁగా నీ కూతునొక బౌద్ధకిమ్మని
వారు కూర్చుండి వాడునచ్చునఁడయిన కాఁడు. ఎవడో
పరమనీచ కులజుఁడు. నేను నా భార్యయును నా కూతురును
బ్రదుకుటయే కష్టముగా నున్నది. ఈ మహానగరమునకుఁ
దూర్పుదిశయందున్న మహాబౌద్ధ విహారమునకు మఱియుఁ
దూర్పుననున్న యొక చిన్న పల్లియలో నా నివాసము. ఆ
బౌద్ధ సన్యాసులు మంగలులు. మంటివాండ్రు, మాయంటికి
నత్తురు. కాదనుటకు వీలులేదు. మంచినీళ్ళిమ్మందురు. నా
కూతుతో సరాగము లాడుదురు. అయ్యా! బౌద్ధ సన్యాసు
లలో మహానుభావు లెంతమందియో యున్నారు. ఇందియ

నులను జయించిన వారున్నారు. మహాతపస్వులున్నారు. వారిలోఁబాటు నెందుకుఁ బనికిరానినీచు లున్నారు. వారి సన్యాసము కావిగుడ్డలు కట్టికొనుట మాత్రమే. విహారములో వారి కుభయసలఁధ్యలయఁదుఁ దిండి సాగుచున్నది. వారూరి వెంట నచ్చుపోసిన యాఁబోతులవలె దిరుగుచున్నారు. విహారములో వారు యోగ్యముగా బ్రవర్తించుదురు. బయటికి వచ్చి యథేచ్ఛముగాఁ బ్రవర్తించుదురు. నే సంగీకరింపక పోయినచో నా కూతు నెత్తికొనిపోదురు. వారు దానికి వివాహముచేయుదుగు. తమదర్శనమునకు నే నన్నియోసార్లు ప్రయత్నించితిని. వట్టి యపృథు నాకుఁ దమదర్శనమే లభింపలేదు. నే నొక జ్యోతిర్విద్వాంసుఁడనని యబద్ధముచెప్పి యిప్పు డెట్లో ద్వార పాలకులనుఁ దప్పించికొని వచ్చితిని. వాకిటిలోనున్న యధికారి జ్యోతిర్విద్వాంసులనుఁ బ్రశ్న వేయుచుండెను. అయిన వేసెడి ప్రశ్న లెల్లప్పుడు, నొక్కవిధముగానే యుండును. ఆ నాల్గు ప్రశ్నలును గుర్తుపెట్టికొని వానికి సమాధానములు చెప్పించికొని వానిని వల్లించి యా యధికారినిఁ దప్పించికొని లోనఁబడితిని. ఇంకఁ బ్రభువు చిత్తము. నా వంశమును మీగు రక్షించవలయును. నాకుఁ బురుష సంతాన మెట్లునులేదు. దాపిఁతుడైన నిన్ని తిలోద కములు నదలునేమోయని యాసపడుచుంటిని. ఇన్నాళ్ళుగా నీ నెందుకు రాలేదని తమదు ప్రశ్నించినచో మనః చేసితిని గదా. మహాధికారులైన తమ దర్శనమునకు మమ్మెవ్వరిని రానియదు. మఱియు నీ రాజ్యములో నిట్టి యిక్కట్టులేరా మంది పడుచుండిరో ? అందఱను దయతో మనవిచేసి

కొన్నచో నెంతమందికని తమరు సహాయము చేయుదురు? ఇది రాజపురుషులతోఁబని. తమరు రాజపురుషులతోఁ దల తన్ని నచో గ్రుడ్డిగవ్వచేయని మావంటివారి కొఱకు విరోధము పెట్టికొందురా? తమవంటివారి బ్రాహ్మణ్యము సాగును. మావంటివారి బ్రాహ్మణ్యము సాగునట్లులేదు. ప్రభూ! ఈ దేశమునందెంతమంది బలవంతముగా నిట్లు బాధమతిమును స్వీకరింపవలసి వచ్చుచున్నది? పండితులయినవారు వారు చెప్పెడి నిర్వాణమునందు విశ్వాసముకలవారు సన్యాసులవుదురు, కాదు. బాధుండయినంతనే సన్యాసము వుచ్చికొనవలయును. సన్యాసము వుచ్చికొని బాధు లెంతమంది? వారిబాధ మతము కావిగుడ్డలు ధరించుటతో మాత్రము సరిపోవుచున్నది. మొదటఁ గొన్నాళ్ళు ధరింతురు. తరువాతఁ బగిల్చి జింతురు. ఒకసారి ధరించి విడిచిపెట్టినను నష్టములేదు. వారు బాధిలేనట. సాయంకాలములందు మాత్రము కావిగుడ్డలు ధరించి విహారమునకుఁ బోయి యిట్లు నెవరో చెప్పి పిటకమునో, వినయమునో విని వత్తురు. ఆ చెప్పెడివానికే తెలియదు. వీరికేమి తెలియును? ఈ బాధమతము ప్రళయముగా నున్నది. బ్రాహ్మణుఁడు జందెము తీసివేసి బుట్టగొరిగించి కొన్నంతలో బాధుఁడు. తక్కినవారి కాబాధయేలేదు. ఒక బుద్ధునిబొమ్మనుఁ దీసికొనివచ్చి తమయింటిలోఁ బెట్టికొందురు. బుద్ధ విగ్రహములవెల పెరిగిపోయినది. ధననంతుడైనచో, బాలతాతితో, నేన్దుదంతముతోఁ జేసిన బుద్ధవిగ్రహముఁ గొనును. కొయ్యతోఁజేసిన బుద్ధవిగ్రహములు, మట్టితోఁ జేసిన బుద్ధవిగ్రహములు. స్వామీ! అంగడికిఁబోయి చూడవల

యును. ఆహార పదార్థములకంటె, వస్త్రములకంటె, మణియు జీనితమున కుపయోగించు నితర పదార్థములకంటె బుద్ధవిగ్రహములు దొరకు సంగడులసంఖ్య యెక్కువ. బుద్ధునికేత మిప్పెట్టెలోనున్నది. ఆపెట్టె దంతిముఖో జేసినది. లోనఁ బెట్టెని పట్టుగుడ్డ కుట్టఁబడియుండును. అందులో నొక చిన్న కేశకాండముండును. దానిపల వంద బంగారు నాణెములు. బుద్ధుని యెముకయని, బుద్ధుని చితాభస్మమని, బోధివృక్షముగ్రంథ నాయన నిర్వాణము పొందినస్థలము కొన్ని గజములమేర బెద్ద గోయిలవ్వ ముచ్చుతీసినారంటు. ఆ మృత్యున్న పేరుతోఁ గొంత యెట్టుమట్టి, కొంత నల్లమట్టి విక్రయించు చుండురు. స్వామీ! నేను చేసిన పొరపాటేమనగా నా వస్తువులనుఁ బోయి కొన్నచో నాకింత బాధ యుండెడిదిగాదు. కొంటు వివేకులు తమ బ్రాహ్మణ్యమునుఁ దాము పాలించికొందురు. విహారమునకుఁ బోయి వినయసుత్రమును ధర్మసుత్రమును ఏని వత్తుడు. ఈ వస్తువులు విహారములందు నమ్ముడియరు. అచటికిఁబోయి యెంతయో ప్రేమతోఁ గొందురు. మర మతిమును నిందించుచుండురు. వారికది చాలును. అప్పుడు వాని మెడలోనున్న జండెమునకు నట్టింపులేదు. నా కా కేర్పు లేకపోయినది. నాకీ దుర్దశ వచ్చినది.” పువ్యమిత్రుఁడొ నీ కూతునకు మేనమామలుగాని మేనత్తలుగాని లేరా? వారి యింటికిఁ బంపించుము. బ్రాహ్మణుఁడు “నాయింటికి నీ యాజేంద్రునండి దివారాత్రములు వారు కావలా. అదియొక యష్టదిగ్బంధనము.” పువ్య:- “హతి యిదివఱకే నీ కూతు నెత్తికొనిపోయి వారేల పెండ్లిచేసికొనలేదు?” బ్రాహ్మణుఁడు

“వార్తల్లునుకొన్నాడట. ఆ శ్వ సైన్యముని పెండ్లి చేసికొనుట యెంత సేపటికని? అని యెఱ్ఱుడును వచ్చెను. ఈ బ్రాహ్మణుని కింత పెట్టుదలయ్యెను? ఇంతటి బుట్టు గొరిగించి, జంపము తెరిచివలయును.” పువ్వు- “అరియు నాకు సుఖభయముగ నే చేయు గల్గునును. ఒక కథనున్నది. బుద్ధునికు పసునకుఁ బుష్పిఁ డయినవాఁ డొక్కఁడుకలఁడు నాని నేను పెండును. బుద్ధుఁడు వాని నట్లే మాట్లాడుచును. వా రొ పనికఁగూడఁ ననుదీయెను. బ్రాహ్మణుని నే నాకువచ్చిన యాచన యెంతయున్నదిగా నేను జయపూరించి వాడగుటలో నున్నది. నేను వారితో వాదించెను. నాకు మూర్ఖమైన పెట్టుదల కలదు. మన మతియు నాకేమియుఁ దెలియదు. వారికేఁ దెలియును. ఇంతటి మూర్ఖుఁడు. నీనికింత పెట్టుదల యేమని వారికేఁ బెట్టుదుల. నన్ను ఒక తెరిలోఁ బోకనుఁబెట్టి నొక్కపట్టునొక్క నాచేత నొప్పించి నన్ను బాధమతములోఁ జేర్చువలయునని.” పువ్వు విక్రమఁడు నన్ని యెందుకుఁజేరరాదు? నీవంటివానికి మతి మయిన నొక్కటియేగదా! బ్రాహ్మణః స్వమీ! నా కూతు మాని నేమిచేయుమందురు? నేను దానికిఁ గూడ నిద్దపడితిని. నా కూతు నా మంగలివానికిచ్చుటకు నా కిష్టములేదు. పువ్వు: ‘అని యేమియు? బాధలయిన భయవల వల్ల నిభేదము లేదు. అందఱునుబాధలే.’ బ్రాహ్మణః స్వమీ! అది పెట్టు కాదు. వారిలోఁ బూర్వము బ్రాహ్మణులై బాధమతియుఁ పుచ్చుకున్న వారు వేఱు పూర్వము శూద్రులై పుచ్చుకున్నవారు వేఱు. నీచకులజలై పుచ్చుకున్నవారు వేఱు. పుల్కనులై పుచ్చుకున్న వారు వేఱు. వారి వారికంటె వారు వారిధికులమని యను

కొనుచునే యుండును. అది జెడ్డకొత్తి వనమెట్లు జెడకొనని వారి పట్టుదల. మనము కూడ బౌద్ధులము కావలెననియే కాని, వారిలో భేదము గలిగిరింటిలేను. అందులు సమానులనియే యందురు. ఏమి మానులు? ఆ ధర్మనుత్తము విషయ నుత్తము మొదలైన గ్రంథములు వివరిన వావిధియు. లక్ష్యన వారధములు. ఆధిక్యము సభ్యుత్వము వారి మతగ్రంథముల జదువుటమీఁద నాధారముగా యున్నపుడు సర్వజనులు సమానులన్నమాట యెట్లది? సమాన్యము బోధిబుట్టలు చేయించి కొనుటలోనను, గావిగుడ్డలు కట్టికొనుటలోనను, బిచ్చ మెత్తుటలోననా? పుష్క “సరే వావయ్యా. మీ కంగతి నీరు వాత విచారించుము.” బ్రాహ్మణుడు ‘అయ్యా! నా మిడ మీఁద గత్తి సిద్ధముగా నున్నది. నా మాట తరువాత విచారించుమనగా నేను జనిపోయిన తరువాత నేమి విచారించును?’ పుష్కమిత్రుడు దీర్ఘాలోచనాదుడై కూర్చుండెను. కొంతసేపటి కిట్లు నెను. ‘దీని ననుకనున్లు రాజపుత్రులవగు?’ బ్రాహ్మణుడు “మహారాజుగారి పితల్లి కుమారుడు సింహ కేశుడును, మేలిత్త కుమారుడు శ్వేతాశ్వుడును. ఈ పట్టుదల వారిద్దరిది. నా మీఁద వారికింత విరోధముండుకో నాకు దెలియదు.” పుష్కమిత్రుడు “విరోధము కాదయ్యా! ధనమదాంధ్యము లక్షణము. ఆలోచనలో తేనెజీవన కాదు. వారికట్లు తోచినది. ప్రతి నున్న వారివరో చెప్పిరి. వారు కానిమృందుగు. అంగికంట నధిక మేమియు లేదు. నీవు మఱి కొన్నాళ్ళు సంభాళించి కొనగలవా?” బ్రాహ్మణుడు “ప్రభూ! నా చేతగాదు. పుష్క “నేనిద్దలు పైనికులను

నీ తల్లిను. వారు నీ కూతును నీ బావమఱుడి యింటికి దీసి
కొని పోదురు. ఆ యూరింతదూరము? ఆ యూరిలో నీ బావ
మఱుడుల కేమయిన బంధువునా? ” బ్రాహ్మ “ఇక్కడికి
బదిచూమడ దూరమున శృంగగిరియను పట్టణము గలదు.
ఆ యూరిలో మాజ్ఞాతులున్నారు. వారు ధనవంతులు. మా
పిల్లలన్నిటికి జేర్చినచో నీ ముప్పు కొన్నాళ్ళవఱకు గడచి
నట్లు.” పుష్పమిత్రుఁడొక యుద్యోగిని బిల్చి యీ సంగతిని
జెప్ప నల్గురు సైనికులను దోడిచ్చి యా పిల్లను శృంగగిరిలో
వారి జ్ఞాతుల యింటిలో దింపి, రమ్మని యాజ్ఞాపించెను. ఆ
బ్రాహ్మణుఁడు వెళ్ళిపోయెను. అశ్వజాతకము చెప్పిన
బ్రాహ్మణుఁడక్కడనే కూర్చుండెను. పుష్పమిత్రుఁడాయ
నడక నిట్లనెను. ‘స్వామీ! తమరి నామధేయమేమి.”
అఁడు నారాయణభట్టు.” పుష్ప “చూచితివా ఎట్లున్నదో?
ఏ రాజ్యమునందు మానవులు స్వేచ్ఛగా బ్రదుకలేరో వారి
మఱమును వారవలంబించిరో వారి ధర్మమును వారానరింప
లేదో వారి యన్నమును వారు తినలేరో యా రాజు రాజా?
యది రాజ్యమా స్వామీ! వేదము లున్నవి. శాస్త్రము
లున్నవి. ఉపనిషత్తులున్నవి. ఆరణ్యకములున్నవి. పురాణము
లున్నవి. భగవంతుఁడు చెప్పిన భగవద్గీతలున్నవి. భారత
మున్నది. వీనియందు గూఁత సధికమయిన జ్ఞానము సృష్టిలో
నుండును. ఉండుట సంభవించదు. ఆ మహర్థములను గ్రహించి
లేక యవివేకులు దుష్టమతములను బెట్టుచున్నారు. కలి
కాలము విజృంభించినది. నన్నేమి చేయుమందురు? రాజు
క్షత్రియుఁ డయినచో రాజా! యీ బ్రాహ్మణ ధర్మము

రక్షించుటన విధియని నేను బోయి చెప్పుదును. కలికాలము యొక్క లక్షణమెట్టిదనగా బ్రాహ్మణ ధర్మమును రక్షించి క్షత్రియజాతియందు బ్రాహ్మణధర్మ వినాశకుడైన బుద్ధుఁ డుదయించుట. కంచెయే చేనుమేసినఁ గలదె దిక్కు? ఈ యనంతమైన కాలములో జరుగుచున్న విషయములనుఁ బర్యాయలోచించినచో నాశ్చర్యముగ నుండును. ఆ బ్రాహ్మణ్యమును నాశనముచేయుటకు బుద్ధుఁడు క్షత్రియులలో జన్మించెను. తగువాత శూద్రుడైన నందుఁడు వచ్చి సర్వ క్షత్రియ వంశ నిర్మూలనము చేసెను. ఇది చమత్కారముగ లేదా? బ్రాహ్మణులను వాఁడు నాశనము చేసినచో వానికంటెఁ గ్రిందివాఁడు వచ్చి వానిని నాశనము చేసెను. నాల్గునందల ఏబది యేండ్లనుండి సర్వ భారతము శూద్రరాజ్యమయినది. తగువాత రాజ్యము చేయవలసినది యెవరు? ఇంకెవరున్నారు? మేచ్చులు, యవసెలు. ఉత్తరజ్యోతిష దివ్యకటక సింహపురాభిసారోసర దేశస్థులు. పాంచాల కౌరవ శూర సేనాది దేశముల మీఁదికి దండెత్తి వచ్చుటయుఁ దోచుకొని హోవుటయు, జరుగునే యున్నది. ఈ యాపదనుఁ దొలగించుటకు నేఁడు సుక్షత్రియులు లేరు. పరాక్రమవంతులయిన సచ్చూద్రులయిన రాజులు లేరు. పైదికధర్మము నెవరు రక్షించవలయును. బ్రాహ్మణ ధర్మమెట్లు రక్షింపబడును? ఒక మగధరాజ్యమునకు సేనాపతిని నేనున్నాను. అయ్యో! బ్రాహ్మణుఁడు రాజుల నాశ్రయించి యుండవలసిన వాఁడు. వానికి లోకవృత్తాంతమునందు స్వతంత్రత లేదు. అయ్యో!

మీరు పోయి తోపు జ్యోత్స్విదుల సమావేశము చేయును.
దేశ జాతక మెట్లున్నదో తెలిసికొనవలయును.

3

అభిసార దేశములోఁ బశ్చిమదిశయందు నొక విచిత్ర
మంబున పర్వతమున్నది. ఆ పర్వతము నిజానికిఁ నాల్గు పర్వత
ములు. ఆ నాల్గు పర్వతములు చుట్టు నొక ప్రదేశమునకుఁ
బెద్ద గోడకట్టినట్లుండును. నడిమి ప్రదేశముయొక్క నైశాల్య
మెక్కువ కాకపోవుటచేత దాని గోడతనము మిక్కిలి విస్తృత
ముగాఁ గనిపించును. కాని వాని నడుమ నొక పర్వతము
కలదు. ఆ పర్వతము మూలముగా నిది గోడవలెఁ గనిపించును.
ఆ పర్వతము చుట్టుననున్న యీ నాల్గు పర్వతములు నడుమ
నడిమి పర్వతమునకుఁ జుట్టునుఁగల నిమ్న దేశము. నిమ్నప్రదేశ
మువలెఁ గనిపించక యిది యొక యఖాతమువలె నుండును.
అచట వానలు కురియనే కురియవు. నూటికిఁ గోటికిఁ గురిసి
నచో నడిమి పర్వతముమీఁదఁ బడిన చినుకు ప్రాకారపర్వత
ములమీఁద లోతట్టునఁబడిన చినుకులు సర్వ మా నిమ్న
ప్రదేశమునఁజేరి యది సరస్సువలె నుండును. ఆ పర్వతము
మీఁదఁ బదియేండ్ల కొకసారి వాన కురిసిననుఁ గురిసినట్లే.
ఆ వానయే యీ నిమ్నప్రదేశమునఁ జుట్టునుఁ గండకముగా
నుండి దాసనిండ జలముండి వాన లేనన్నినాళ్ళు జలమింకుచు
నింకుచుఁ గొన్నియేండ్లు సరస్సు, కొన్నియేండు బురదతోఁ

గూడిన జలము, కొన్నియేండ్లు చెమ్మగల ప్రదేశముగా నుండు చుండును. ఆ నదిమీ కొండవద్ద కెవ్వరును బోరు. పోవుటకు వీలులేదు. ప్రాకార సర్వతమును దాటుటయే కష్టము. ప్రాకార పర్వతములు లోతట్టున నెక్కున యేటవాలుగా నుండుటచేత నవరోహించుట కష్టసాధ్యము. అవరోహించిన తరువాత నిన్ను ప్రదేశ గత జలముగాని పంకముగాని తరణ సాధ్యముకావు. ఆ నిన్ను ప్రదేశ మంతయు క్రూరసర్పముల చేతఁ బెద్దపులులచేతఁ జిలుతపులులచేత భల్లుకములచేత నిత రిములైన వన్యమృగములచేత నావరింపఁబడి యుండును. అదిట నివసించు పురుషులు నిజానికి వానికంటె దక్కువవారు కారు. ఆ మృగములనుజూచి వారు భయపడుట తిక్కువ. వారినిజూచి భయపడుట యెక్కువ. వారు క్రూరులు. పరమ ధూర్తులు. ఆ పర్వతారణ్యములందు నివసించు నెట్టి మృగము నయినను జంపి తన్మాంసభాదనము చేయుదురు. అదిట వాసలులేవు. పంటలు లేవు. మానవులున్నాను. మఱి యేమితి నవలయును? “అన్నాత్ పురుషః” అన్నట్లుగా నన్నమువలనఁ బురుషుఁడు జన్మించుచున్నాఁడు. ఆ యన్న మేది? వాఁడు జన్మించినచోట నున్నదియే యన్నము. అచట ననేకములైన యరణ్యవృక్షములున్నవి. పొదలున్నవి, వాని పండ్లు తిందురు. వాని మూలమునుఁ దిందురు. భూమి నున్ని పండించుకొనుటకు వాసలు కురిసి మెత్తపడెడి నేల యుండ వలయును. కురియుట తడవుగాఁ బడఁబోసికొను స్వల్ప రుదులు చూచుచుండఁగా నెండిపోయెడు దేశములో నేడ్వ మని యుండునా? అందుచేత వారికిఁ దత్రస్థ వృక్ష ఫల మూల

ములే కాక యచట నివసించు సర్వ జంతు మాంసమును
 ఖాద్య మగుచుండెను. ఇన్ని జంతువు లున్నవి. వాని కయిన
 జలము కావలయునుగదా! ఆ జంతువు లెచ్చటనో యొక
 చోట నీళ్ళు త్రాగవలయును. లేనిచో బ్రదుకవు. అట్టి నీటి
 ప్రదేశము లా మహాసర్వతముల దెచ్చట నున్నవి? యన్న
 ప్రశ్న యా జాతిలో నొక రిద్దఱు వివేకలేశము కలవానికిఁ
 బుట్టి, పర్వతములను వెదకి వెదకి యొకటిరెండు చోట్ల జల
 ముండెడి గుంటలను గనుఁగొనిరి. ఆ పర్వతములలో నాగుంట
 లెట్లుండెనో యెవ్వరికినిఁ నెలిమి:దు. ఆ గుంటలనిండ జల
 మెప్పుడు నుండును. ఆ జలము తరుగదు. అట్టి గుంటలు
 నచటనున్న యెదాఱు పర్వతములమీఁద నుండెను. ఆ యభి
 సార దేశములో వేయిగ్రామములకుఁ దక్కు దేదు, ఆ వేయి
 గ్రామముల జనులు వారికి సమీపముగా నున్న యిట్టి నీటి
 గుంటగల పర్వతము దమ కెంతదూరమందున్ననుఁ బోయి
 నీళ్ళు తెచ్చికొనవలసినదే. నీళ్ళు తెచ్చికొనుట యా దేశ
 ములో నొక మహాయాత్ర. కొన్ని యూళ్ళవారు కలిసి
 స్త్రీబాలవృద్ధులందఱు త జ్జలాహరణార్థము పది దినముల
 కొకసారి పదునేను దినముల కొకసారి యాత్రగా బయలు
 పడుదురు. తండాలు తండాలుగాఁ బోవుదురు. వారు నీళ్ళు
 తెచ్చికొనుటకుఁ బాత్రలు చేవు. వారు పాత్రలే యెఱుగరు.
 ఇండ్లదగ్గఱ వారి కుండెడు పాత్ర లక్షణ మెట్టిదనఁగా తాళ్ళు
 తొలిచి తాళ్ళలో గుంటలు చేయుదురు. అవియే వారి
 పాత్రలు. ఇంక జలము లేనిచోఁ దెత్తురన్న చో వారు గుహ
 రించిన మృగముల చర్మములతో గుట్టిన సంచులతోఁ దెత్తురు.

లేళ్ళు దుప్పలు నడవి నొత్తలు మేకలు భల్లుకములు పలులు
 మొదలయిన జంతువులను వాగు చరిపి వాని పొట్ట చీల్చి
 మాంసమును దీసి కాల్చికొని తిందును. వాని నరములను దీసి
 యెండబెట్టి త్రాళ్లుగా నన్నని నరములను వానివలలుగా
 నుపయోగింతురు. వాని బొమికనుఁ దీసి నాని యెండవి వస
 యంతయు గీకి దాని నెండబెట్టి దానిని భోజ్యముగా నుపయో
 గింతురు. ఆ జంతు చర్మములలోని పచ్చియంతయు నొడిచి
 యడన్పులోని కొన్ని యాకులచేత నా చర్మమును శుభ్ర
 పఱచి యా చర్మములను సంచులుగాఁ గుట్టుదురు. వారు
 జలము నా సంచులతోఁ దెచ్చికొందురు. ఈ కొండలోని
 లోతైన నీటిగుంటలలోనుండి యిట్టి తోలు తిత్తులలో నొకొక్క
 యిల్లు నాల్గయి తిత్తులనిండఁ దెచ్చికొనును. ఆ నీళ్ళ నది
 పడేను దినములు వాడకొనును. వట్టి త్రాగుటకే యుపయో
 గింతురు. స్నానములు చేయరు. శౌచాగ్రిక్షియల లేవు.
 మూఁడు నాల్గు తిత్తులలోని జలము వారికిఁ దేలికగాఁ బది
 పదు నేను దినములకుఁ బానీయమునకు సరిపోవును. ఆ నీటి
 గుంటలనద్ద నొకొక్కదానినద్దఁ గొన్ని యాళ్ళ జనము చేరి
 నపుడు పెద్ద జాతరగా నుండును. ఆగుంటలు చాల కొత్తైనవి.
 ఒక యూరిలోని జనము సగముమంది తమ తిత్తులు నింపు
 కొనువేళకే యా గుంటలోని జలము సగానికిఁబైదు నయి
 పోవును. మఱునాఁడు తెల్లవాఱుపఱకుఁగాని యాగుంట మఱల
 నిండియుండదు. అందుచేత నొక్కయూరి ప్రజలకే రెండు
 దినములచట నుండినఁగాని వారికి జలము దొరుకదు. ఒకొక్క
 కపుడు పానీకయాళ్ళ ప్రజలు జలమునుఁ దీసికొనిపోవుట

కన్నులు సమావేశ మగుదురు. రెండు నెలలు కడచినగాని యీ సర్వగ్రామముల జనులకు నీళ్లుండవు. ఈ హేతువున నొలుతు దినములలో గ్రామములమధ్య యుద్ధములు జరుగుచుండెడివి. ఆ యుద్ధములలో స్త్రీ బాల పృథ్వులు నెలుమంది మరణించుచుండిరి. కొన్నాళ్ళ కాలదేశమున కొక రాజేన్పడి, యారాజు జలాహరణ విషయమున బ్రతిగ్రామమునకు వంతు భేర్పాచి యుద్ధములు లేకుండ జేసెను. జలకుండములవద్ద యుద్ధములు జరిగినచో నా కలహమునకు బ్రథమ హేతువు లయినవారిని రాజభటులు సంహరించుచుండిరి. ఆశిక్ష మిక్కిలి కఠినముగా నుండెను. అట్టివారిని బర్హత శిఖరమునుండి క్రిందికి ద్రోయుదురు. వాని కుటుంబము నంతయు నీడ నంత బోడిచి చంపుదురు. అందుచే జలాహరణము వంతుల సకార మేర్పడి జలకుండ యుద్ధములు దేశమునందు లేకుండ బోయెను. ఆ దేశపు రాజునకు జనులు చెల్లిండ్డి వన్న లే విత్రముగా నుండును. ఒక్కొక్క గ్రామము రాజునకు బదు లేను దినముల కొకసారి నాల్గొదిత్తుల జల మీయ వలయును. నాల్గు మేకల మాంసమును బంపవలయును. ఒక తట్టెడు పండ్లు పంపించవలయును. ఆ గాజ్యములో నందఱును గటారి కొండు బల్లెపు బోటుగాండు లక్ష్యసిద్ధులు. వాకువ్యాఘ్రము మొదలయిన జంతువుల చర్మములు, తేనెయి, లేడికొమ్మలు మొదలయిన వస్తువులిచ్చి పంచాల శూరసేనాది దేశముల నుండి కత్తులు బల్లెములు గుసపములు బండనూదులు మొదలయిన వస్తువులను దెచ్చికొందురు. వారిదేశములో నాతిభ్య మన్న గుణము లేనేలేదు. ఒక గ్రామస్థుఁ డింకొక గ్రామము

నకుఁబోయి బ్రదికివచ్చుట దుర్ఘటమైన విషయము. వాగుఁ
 కూరజంతువులకంటెఁ గ్రూకులు. ఆ దేశపుటాచారములు
 వింతగానుండును. వానిలో మానవత్వము కనిపించదు. ఒక
 స్త్రీ విషయమునఁ దండ్రి కొడుకు లిద్దఱు కలహించును. ఒకరి
 నొకరు సంహరించికొందురు. ఆ దేశమట్టిది. ఇట్టి జలకుండము
 నాల్గుపర్వతములు ప్రాకారమువలె నుండి నడుమనున్న పర్వ
 తముమీఁద నొకఁ డున్నది. ఆజుకుండము రహస్య విషయము
 లందఱకునుఁ దెలియదు. మొదటి యడ్డంకి యా ప్రాకారపర్వ
 తము. అంతకంటె నధికమయిన రెండవ యడ్డంకి జలమ్ము
 చేతనో, పలకముచేతనో, యూబిచేతనో, తిరించరాని యా
 నడిమి ప్రదేశము ఇట్లయ్యు నా ప్రదేశమునకుఁ గొందఱు
 పోవును వచ్చుచుందురు. అచటికి రాకపోకలు చేయుటకు
 నందఱకు నధికారములేదు. రాజానుమతి కలవాఁడే యచ్చి
 టికిఁ బోయి రావలయును. ఆ నడిమి పర్వతముయొక్క యొక
 గుహలో నిచ్చుట నొకఁడు నివసించుచుండును. వాఁడు పెద్ద
 పండితుఁడు. ఇట్టి యాటవిక జనమునందుఁ బశుప్రాయమైన
 జనమునందుఁ గూరమృగ సదృశమయిన జనమునందుఁ
 గొన్ని విద్యలు కలవు. అది యాశ్చర్యకరమయిన విషయము.
 ఆ విద్య లనాదినుండియు నాజనమునందుఁ బరంపరగా వచ్చు
 చుండెను. అవి వట్టి విద్యలు కావు. అధికమైన సరిజ్ఞాన
 ముతోఁ గూడిన విద్యలు. ఖిడ్గవిద్య యొకటి వారి దేశము
 నందు విలక్షణమైన సంప్రదాయముతోఁ బ్రాప్తమైయు
 వచ్చెను విద్య. రెండవది వైద్యము. తిత్పర్వత గతౌషధి పరి
 జ్ఞానము గలవారు వారిలో నందలమంది కలరు. అందులోఁ

గొందలు పుత్రీయు మహాపండితులు. వా రీవ్యాధి కునుగ్గు
 గల రీవ్యాధి కుదుర్చలేరని లేదు. వ్యాధులేకాదు. వారి
 యోషధి పరిజ్ఞానము విలక్షణమైనది. ఖడ్గముతో నొకడు
 మఱియొకనిని గొట్టును. అది పొడుగయిన పెద్ద గాయ
 మగును. అట్టి గాయమును వారిగోసున్న మహానైద్యు లేదో
 యాకు ననుచు రాచి నులభముగా నెమ్మదింపఁ జేయునుగు.
 ఇది యెవక మహావిద్య. ఇట్టి మహావిద్య వారియచ దిశాక్కుం
 డున్నది. ఈ నైద్యము వాని నివసించు ప్రదేశ పరిజ్ఞానము
 చేత నచ్చిపడి. ఈ రెండని విద్య వారిలో నేనాఁకినుండియో
 వచ్చునందెను. ఒక వేయి సంవత్సరములకుఁ బూర్వమా
 జాతి భారత దేశీయులే. వారాంధ్రమతి విద్యుత్తులై నర్ణాశ్రమ
 వ్యవస్థా పరిరక్షకులయిన రాజులచే నెడలఁగొట్టబడి, యట్టి
 వాని కంఠములతో లేచి నచ్చి తృణకాష్ట జలసన్నృద్ధికి
 మిక్కిలిగా లోపమునేని యపసరాజ్యములవారు కూడ వారిని
 నిలువనీయక పోవుటచేత నీ దేశమునకు నచ్చి నివాసమేర్పఱచి
 నొనిరి. వారిలోఁ గొందఱు పూర్వము జ్యోతిర్వైత్తలు. భారత
 దేశములందున్న శాస్త్రములలోఁ గొన్ని శాస్త్రము
 లీశ్వరు నంగీకరింపవు. వానిలోఁ బ్రధానములయినవి
 సాంఖ్యము, న్యాయమును. మూడవది జ్యోతిశ్శాస్త్రము.
 జ్యోతిశ్శాస్త్రవిదులు కాలము ఖగోళ గత గ్రహములనుండి
 జరుగుచున్నదనియు, మానవుల జీవితములు వానినిబట్టి
 నడచుననియు, సిర్గయించి, నిరూపించుటచేత గ్రహములను
 దిండి పరమేశ్వరుఁ డొకఁ డున్నాడన్న సిద్ధాంతమును
 వా రంగీకరింపరు. ప్రధానముగానున్న యీ మూడు శాస్త్ర

ముల పరిజ్ఞాతలలోఁ బూర్వకాలమున నాస్తికులుదయించుచుండిరి. సర్వశాస్త్రములు వేదాంతములుగా నుదయించినవే. సాంఖ్యము ప్రధానము నిరీశ్వర మయినది. న్యాయము పదార్థ ప్రతిపాదకమయి పరమేశ్వరుని బహిష్కరించినది. జ్యోతిశ్శాస్త్రము గ్రహచారవశమయి యీశ్వరునిగా దన్నది. ఈ మూఁడు శాస్త్రములయందు నిష్ఠాతులైన వారిలో నాస్తికులు బయలుదేరుటచేత వారును వారి యనుయాయులును వేదధర్మ వ్యతిరేకు లగుటచేత వారిని క్షత్రియరాజులు బహిష్కరించుచు వచ్చిరి. ఇట్లు దేశ నిష్కాసనము పొందిన జనములలో సాంఖ్యము తర్కము క్షీణించినను జ్యోతిశ్శాస్త్రము క్షీణించలేదు. ఆ శాస్త్రము వారిలో సర్వజన వేద్యముగా లేదు. ఎచ్చటనో యొకచోట నొక కుటుంబమో రెండు కుటుంబములో తచ్చాస్త్రమునుఁ బరంపరగా సంప్రదాయముగాఁ దండ్రినుండి కొడుకుగా నిలఁబెట్టికొనుచువచ్చిరి. ఆ జ్ఞానము వేలయేండ్లుగా నా కుటుంబములయందు నిలిచి యుండుచు వచ్చినది. సూర్యగతిని నిర్ణయించుట, యయనగతి తెలిసికొనుట, దిన గణనము, మాస గణనము, సంవత్సర గణనము, నితర గ్రహముల చారము వీని నన్నింటిని విచిత్రములైన సాధనములచేత వారు గణించుచు ఫలితములను నిర్ణయించికొనుచు వారొక మహా సంస్థగా నుండుచుండిరి. ఈ ప్రాకారమువలె నున్న నాల్గు పర్వతముల నడిమి పర్వతమున నొక ప్రదేశమున్నది. అదియొక కొండ చఱియ భాగము. ఆకొండకొమ్మ మూఁడుగా జీలియున్నది. దానియందాకలము టుండవు. సూర్యకిరణము లా నున్నవి పొడిచికొని

నచ్చిన కోణములుగాఁ దేలిన యా పర్వతమునందుఁ బడెడి కోణములను గుర్తుపెట్టుకొనిరి. వానినిబట్టి వారు కాల గతిని నిర్ణయింతురు. అదియొక విద్య. అది పరంపరగా నొక వంశమునందు వచ్చుచున్నది. ఆ వంశము వా రా పర్వత నివాసులు. ఆ వంశముయొక్క మూలపురుషుని పేరు విలయమనఁగాఁ ననుఁడు. తొలుత తనది వాని పేరు కాదు. వానిని బహిష్కరించిన కురువంశరాజు వాని కా పేరు పెట్టెను. విలయమనఁగాఁ బ్రళయకాలము. ఏనస్సనగాఁ బాపము. విలయకాలమునందెట్టి పాపముండునో యట్టి పాపము వానియందున్నదని యా కౌరవరాజు వాని కానామమును బెట్టెను. అ పేరు కొన్నాళ్ళకు మాటి మాటి 'నెలియోనస్' అని యయ్యెను. అప్పుడప్పుడు వకారము బకారముగా నుచ్చరించుట గలదు. యకారము జకారముగా నుచ్చరించుట గలదు. అసంతమయిన కాలము మీఁద సంస్కృతమయిన యొక భాష యొక యాచారము నొక జాతి యొక బుద్ధి యెన్ని మార్పులు పొందును? కొన్ని మార్పులెట్లుండు ననఁగా నది తొలినాటి సంస్కృత సంబంధి యనిపించదు. అది సహజముగా నున్నచోటనే యుద్భవించి నట్లుండును. అట్లున్నవించుట యసంభవమన్న పరిజ్ఞానము లేనివానికి నదియే స్వయంభవనిపించును. ఎవఁడు వైదికమతమునందు విశ్వాసము లేని వాఁడో వాని బుద్ధి యూరీతిగాఁ బ్రసరించు నీరీతిగాఁ బ్రసరించదన్న నియమము లేదు. ఆ వంశము నెలియోనసల వంశముగా ప్రళస్తి గాంచెను. వీరు తొలినాఁ డుత్తర జ్యోతిషమునందుఁ దత్రాంతముల యందు నివసించెడి వారు.

భారతయుద్ధమైన తరువాత వేయి యేండ్లు జరిగిన తరువాత నానాటి వెలియోనను వంశస్థుఁ డుత్తర జ్యోతిషధరాపతి కొక జ్యోస్యుఁడు చెప్పెను. ఆ రాజునకు లేక లేక యొక కొడుకు పుట్టెను. వాఁడీ వెలియోననుచేత నా కొడుకుయొక్క భవిష్యత్తు జెప్పించికొనెను. ఆ వెలియోనను రాజు కొడుకు రెండేండ్లు పెరిగి చనిపోవు నని చెప్పెను. ఆ రాజు వాని నా రెండేండ్లు చెఱసాలలో నుంచెను. రెండేండ్ల తరువాత నా కొడుకు చనిపోయెను. మింటిలోనున్న గ్రహములు కాక రాజునకు వాఁడొక గ్రహముగాఁ గనిపించెను. వానిని వధింపుండని యాజ్ఞ యిచ్చెను. ఆ వెలియోనను రాజు కొడుకు జాతకము చెప్పినట్లే సేనాపతి కొడుకు జాతకము కూడఁ జెప్పెను. వాని జాతకము బాగుగా నున్నది. ఆ సేనాపతికిఁ జెప్పిన జ్యోతిష మెట్టిదనఁగా రాజునకుఁ బుట్టిన యొక్క కొడుకును రెండేండ్లలోఁ జనిపోవుననియుఁ నతనికి మఱి సంతానము, కలుగదనియుఁ రాజునుఁ జంపి సేనానాయకుఁడగు రాజగు ననియు, వానికొడుకు సర్వ యవనదేశములకుఁ జక్రవర్తి యగుననియుఁ జెప్పెను. అందుచే వెలియోనను మీఁద రాజునకెంత కోపమో సేనాపతికంత యనుగ్రహము. అతనిని వధించకుండ సేనాపతి వానినిఁ దప్పించి వదలి పెట్టించెను. వాఁడందందుఁ దిరిగి తిరిగి యాఱువందల యేండ్లకుఁ బూర్వ మభిసార దేశమున నీ పర్వతమునందు సూర్యకిరణపాతము లేఖలుగా నహజముగా విభజింపఁబడి కాలపునడకను సేరూపించి చూపించుచున్న యీ పర్వతమునుఁ దమవిద్యయొక్క పరంపర చెడిపోకుండ నుండుటకు వీలుగానున్నదని గుర్తించి

యచట నివాస మేర్పఱచికొనెను. వాఁడు నివసించు ప్రదేశము పర్వతములో యొక పెద్దగుహ. ఆ గుహలోనుండి మఱి నాలు గయిదు గుహలలోనికిఁ ద్రోవలు కలవు. అట్లు పాటిపోయి వచ్చిన వెలియోనను తన భార్యతోఁ దన కొడు కుతోఁ బాటిపోయి వచ్చెను. అతఁ డీప్రాకార పర్వతమును దాటి యా నిమ్నప్రదేశము నుత్తరించి సకుటుంబముగా నా పర్వతమునకు వచ్చి యా గుహలలో నివాస మేర్పఱచి కొనెను. ఈ యాటువందల యేండ్లనుండి యా వంశ మచట నొక విచిత్రమైన బ్రదుకు బ్రదుకుచుండెను. వాఁడు తన వెంటఁ గొన్ని గ్రంథములు తెచ్చికొనెను. ఆ గ్రంథము లన్నియుఁ జాల పలుచని రాగితేకులపైన వ్రాయఁబడి యున్నవి. ఈ గుహనివాస మేర్పడువఱ కెచ్చటికిఁబోయినను వానిని మోసికొనిపోవుట వారి కుటుంబమునకు బాధగానుండె డిది. ఈ గుహనివాస మేర్పడిన తరువాత నా గ్రంథము లనుఁ గదలించ వక్కఱ లేకపోయెను. ఆ గ్రంథములు తొలి నాఁడు సంస్కృతభాషలోఁ గలవు. ఆ భాషోచ్ఛారణము తర తరములుగా వికారముపొంది యుత్తర జ్యోతిష ప్రభువుచేత వెలియోనను వధింపఁబడుట కాజ్ఞాపించుటకు నేఁబదియేండ్లకుఁ బూర్వము శ్రోత్రభాషవలె సిద్ధపడి కంఠస్థములైన యాగ్రంథ ములు రాగితేకులమీఁద వ్రాయఁబడెను. ఆ వ్రాసినవ్రాత చదివినచో నా యక్షరములే బ్రాహ్మీలిపికాదు. అనేకశబ్దము లకు ధాతువులకు సంస్కృత భాషారూపముఁ జెడిపోయి యవనభాషాకృతి వచ్చెను. ఆ గ్రంథము లీ గుహలోఁ జివరి గుహయందు దాచఁబడి యుండును. వారి వంశములో

నొక్కొక్క సుతుఁ డుదయించుచు సచ్చెను. వానికిఁ దండ్రి చదువు చెప్పుచుండును. ఆ గ్రంథములుఁ బఠింపఁజేయును. కొండకొమ్ముమీఁదఁబడు సూర్య కిరణములుపడు రేఖలను బట్టి దినములు, పక్షములు, మాసములూ, ఋతువులు నయ నములు, సంవత్సరములు తెలిసికొని లెక్కలుకట్టికొను విద్య సంపూర్ణముగాఁ గొడుకులకు నేర్పుదురు. ఆ వంశములోనున్న చమత్కార మేమనఁగాఁ బందొమ్మిదివందల సంవత్సరము లకుఁ బూర్వమున్నవారి పూర్వునిపేరు వెలియోనను. ఇప్పు డున్నవానిపేరును వెలియోనను. వెలియోన నీ గుహలో నున్నాడని సర్వజనులకుఁ దెలియదు. సామాన్య ప్రజలకుఁ దెలియదు. సర్వ యవనరాజ్య ధరాపతులకు మంత్రులకు సేనాపతులకుఁ దెలియును. ఆ వంశమువా రెచ్చటనున్నను దమయునికి యవనరాజ్యాధికారులకుఁ దెలియఁజేయుచుండురు. ఆ మొదటి వెలియోననును బహిష్కరించిన కురురాజు పేరు నిచఱ్ఱుఁడు. అయన యుద్ధిష్ఠిరుని నుండి యేడవ వాఁడు. జనమేజయ మహారాజు కుమారుఁడు శతానీకుఁడు. అయన కొడు కశ్వమేధదత్తుఁడు. అయనకొడు కధినీమ కృష్ణుఁడు. అయన కొడుకు నిచఱ్ఱుఁడు. ఆ నిచఱ్ఱ మహా రాజమీఁద విరోధముతో మహా జ్యోతిర్వీర్యమైన ప్రథముఁ డయిన యా వెలియోనను తానొక ప్రతిష్ఠ చేసెను. అతఁడు తానును దన వంశమును దమ జ్యోతిర్విద్యా విజ్ఞాన మును సర్వదా వేలయేండ్లు గడచినను నార్యావర్త దేశము నందలి క్షత్రియ రాజ్యములను నిర్మూలనము చేయుటకు వైదిక మతమును ధ్వంసము చేయుటకు నెప్పుడెప్పుడు భారత

దేశమునకు గ్రహస్థితి బాగుండదో దేశ జాతకము బాగుండదో యప్పుడప్పుడు యవనరాజులచేత దండెత్తింపించి యీక్షత్రియరాజు వంశములను నైదిక మతమును నిర్మూలనము చేయుటకే ప్రయత్నము చేయుదునని. ఇట్టి ప్రతిజ్ఞ పూ నెను. ఆ ప్రతిజ్ఞ వారి వంశమానందుఁ దండ్రునిండి కొడుకునకు సంక్రమించుచుండును. ఆ ప్రతిజ్ఞ చేయించియే తమ కొడుకుల కార్యములు జ్యోతిర్విద్యా రహస్యములను నేర్పుదురు. వారి విద్యలోని యుత్కృష్టవిషయ మేమనగా నారికి భారత దేశముయొక్క జాతకము విశుద్ధముగాఁ దెలియును. వారు దేశజాతకమును వ్రాయుటలో కాలములు నిరూపించుటలో మహాసమర్థులు. ఆవిశ్వ వారి వంశమునందల్ల వచ్చుచుండెను. ఇది యిట్లుండఁగా వారి వంశ మనుస్మృతముగాఁ బరంపరగా సాగుట కొక మహాభ్యంతర మేర్పడినది. అది యా పర్యంత గుహానివాసము. వీరికిని బయటనున్న జాతికిని సంబంధము లేదు. ఇనట నిట్టి యొక కుటుంబమున్నదన్న విషయము యవనరాజులకు మంత్రి సేనాపతులకుఁదక్క మఱి యెవ్వరికినిఁ దెలియదు. ఒక నెలియోననునకుఁ గొడుకు పుట్టును. వీనికిఁ దండ్రీ విద్యచెప్పును. వానికిఁ బెండ్లిచేయవలయును వానికిఁ బెండ్లి యెట్లుగును? పిల్ల నిచ్చెడివారెవరు? వీరి నెనరెఱుఁగుదురు? ఇదియొక పెద్ద సమస్యయై పోయినది. అందుచేత నైదువందల యేండ్లక్రిందటి నెలియోనను నాటి యవనరాజు లొక పరిషత్తుగా నేర్పడుటయు నార్యావర్తముమీఁద దండెత్తుట యా పరిషత్తుయొక్క ప్రధానమైన యాశయముగా నుండుటయు మొదలయిన కొన్ని నిబంధనలు చేసెను. వానిలో

నొక నిబంధన యేమనగా దన వంశములో నేతరమున కా తరముగా వివాహ యోగ్యకాలము వచ్చిననాటికి నా నూతనమైన వెలియోననునకు భార్యను సమకూర్చుట యా పరిషత్తుయొక్క ధర్మములలో నొకటి. ఆ పరిషత్తున కొక కార్యదర్శి యుండును. వాడు రహస్యముగా వెలియో నను నొద్దకు రాకపోకలు జరుపుచుండును. వాడే యువకుడైన వెలియోననునకు భార్యను సమకూర్చవలయును. అది పెద్ద రహస్యము. వాడొక బాలికను దొంగిలించి రహస్యముగా నామె నిచటికిఁ దీసికొని రావలయును. ఈ సర్వ మయిన నియమమాలయు నా పరిషత్కార్యదర్శి యొక్క విధి. ఈ కార్యదర్శియొక్క యుద్యోగమును సంప్రదాయాను గత మయినది. ఒక కుటుంబమునందలి తండ్రి కొడుకులే యా యుద్యోగమున కర్హులు. అది వారి కులవృత్తి. వారి వంశము నందు స్థిరమయిన యుద్యోగము. ఇప్పు డాదముద్యోగి శింతా కగాళుడు. వెలియోనస్సన్న పేరెట్టిదో శింతాకరాళుడన్న పేరునట్టిదే. అనగా నా వంశములో జన్మించు జ్యేష్ఠుని పేరు నిత్యము నదియే యున్నమాట. ఆనాటి వెలియోన సిచ్చట నివాస మేర్పఱచికొన్న తరువాత వందయేడలొక విపరీత పరిస్థితి జరిగెను. ఆనాటి యవనరాజు పరిషత్తులోఁ గొండఱు వెలియోననుయొక్క యీ కాలజ్ఞతను సంశయించిరి. అట్టి విద్యయే యుండదనిరి. అట్టి పరిజ్ఞాన మొకనికుండుట యసంభవ మనిరి. వారిచేత నొప్పించుట కష్టమయ్యెను. ఆనాటి వెలియోనసొక పదకమును నిర్మించెను. శింతాకరాళునితో నొక నిబంధన యేర్పఱచికొ నెను. తన వంశములో నిట్లు తండ్రి

గొడుకులు జరుగుచుండఁగా నీ రహస్యమును తింతాకరాభుఁ
డెవనికినిఁ దెలియనీయరాదు. చేసిన నిర్మాణమిది. వరుసగా
నాల్గు గుహ లున్నవి. వెలియోననుయొక్క భార్యపుత్రు
లును వారి గ్రంథములును జివరిగుహలో నుండురు. వారెప్పు
డును మొదటిగుహకు రానేరారు. మొదటిగుహలో నుండి
రెండవ గుహలోనికి మార్గమున్నదనియే యెవ్వరు నెఱుంగరు.
అది యట్టి రహస్యమైన మార్గము. ఆ వెలియోననులు జటా
ధారులు గడ్డములు మీసములు పెరిగియుండును. ఈ వివాహ
విషయము సంపూర్ణముగా దాచినచోఁ దండ్రి చనిపోఁగాఁ
గొడుకు మఱల వెలియోనను అగుచుండఁగా వచ్చిన
వారొక్క వెలియోనను నే చూతురు, గావున వెలియోనను
లింతివందిలేరు. వెలియోనను నిత్యజీవి. అతఁడు వేయి
యేండ్లనుండి బ్రదుకుచున్నాఁడు. వాఁ డాహారమును భుజిం
చఁడు : నిదురపోఁడు. వానికి జరామరణములు లేవు. అతినికిఁ
గలజ్ఞానము జ్యోతిద్విద్వా ప్రభావముచేతఁ గలుగలేదు.
వాఁడు మహాయోగి. వానికాజ్ఞానము సహజముగా నున్నది.
ఇట్టి ప్రథమఁ బుట్టించి యవనరాజ పరిషత్తులను స్వాధీనము
చేసికొన నెంచి తింతాకరాభునితోఁ గట్టుకట్టి యీ యేర్పాటు
చేసెను. దీనితోఁబాటు తత్పూర్వమందు తింతాకరాభుఁ
డొక్కడే వెలియోననునుఁ జూచుటకు వచ్చెడిది. తదనంతర
మున యవనరాజులు తన్మంత్రులు తత్సేనాపతులు సందఱును
రావచ్చున స్థైర్పాటు జరిగెను. అందుచేతఁ గడచిన
మూఁడు నాల్గు వందల ఏండ్లనుండి యవనరాజులు నా
రాజ్యములలోని మహోద్యోగులును వెలియోననునుఁ జూచు

టకు వచ్చుచునే యుందురు. ఎప్పటికప్పుడు తండ్రి కొడుకు లొక్కరితిగనే యుందురు. తత్పర్వతగుహా నిత్యనివాసము. వారి కచ్చట దొరకెడి వృక్ష ఫలమూలములు తత్పర్వతము నందలి ప్రత్యేక స్థితియు సచటి విలక్షణములయిన వాయువులును వృద్ధుడయినవానిని వృద్ధునిగఁ గనిపించనీయవు. యువకుఁడయినవానిని యువకునిగాఁ గనిపించనీయవు. వారియందది యొక ప్రేతతత్వము భాసించుచుండును. ఎంత కాదన్నను మఱియు వృద్ధుడైనచో వృద్ధుడుగఁ గనిపించుటచేత రాజులకు రాజోద్యోగులకుఁ బరమవృద్ధుడయిన వెలియోనసెప్పుడును దర్శనమియ్యఁడు. ఎనుఁబది యేండ్లుదాటిన వెలియోనను తన భార్యతోఁ దన కోడలితోఁ దన మనుమనితోఁ జిట్టచివరి గుహాయందే యుండును. బాలుఁడైన వెలియోననుకు దర్శనమునకుఁ గొన్నిదినములే నిర్ణయంపఁ బడును. తక్కినప్పు డెవ్వరును రారాదు. ఎవనికి దర్శనము కావలసినను తింతాకరాళుఁడే చేయించవలయును. అందుచేత నీ కుటుంబ రహస్యము వెలికివచ్చుటకును వీలులేదు. ఇట్టైదు వందలయేండ్లు జరిగినవి. ఈ కుటుంబ మా కొండగుహలలో నింతటి మహావిద్యారక్షణముఁ జేసికొనుచు నేకాకులుగా బ్రదుకుట యొక మహారణ్యసృష్టి. పురుషు లీ విద్యా నిత్య వ్యాసక్తులగుటచేత వారికిఁ గాలము నడచును. స్త్రీలకెట్లు గడచు ననఁగా వారు చెట్టుపట్టలలోని నారతీసి కట్టుగుడ్డలను నేయుటయు, మఱియు సంగీతము పాడుకొనుటయు. వేయి యేండ్లునాటినుండి యీ వెలియోనను పంశమునందు రూఢమై యున్న విద్యలు రెండు. ఒకటి జ్యోతిర్విద్య. రెండవది

సంగీతవిద్య. కౌరవ రాజ్యమునుండి బహిష్కరింపఁ బడుటకు
మున్ను వారి పూర్వులు సామగానవేత్తలు. వారు యవన
దేశము లాశ్రయించి నప్పటినుండి వారు యవనభాషలలోని
కీర్తనలు పాడనారంభించిరి. వారి కంఠములందు మాధుర్య
మొడ్డొరసి ప్రవహించు చుండును. క్రొత్తగా నా కుటుంబ
ములో భార్యగావచ్చిన స్త్రీకూడ నా కీర్తనల నన్నియుఁ
బాడుట నేర్చికొనెను. ఆ పాటలన్నియు వందల యేండ్ల
క్రింది పాటలు. ఆభాషవేటు. ఆ కొన్నిపాటలను రింతా
కరాళుఁడు వినును. ఆ పాటను పాడుట వారికెట్టి సంప్ర
దాయమో వానిని విని తన్మయులగుట రింతాకరాళుల కట్టి
సంప్రదాయము. అవి వేయి యేండ్లక్రిందటి పాటలు. ఆఱు
వందల యేండ్లక్రిందటి పాటలు. ఆ పాటలలోని స్వరపద్ధతి
వేటు. రింతాకరాళుల కాపాటలలోని కొన్ని వచ్చును.
అతఁ డాపాటలలోఁ గొన్ని బయటఁ బాడుచుండును. జన
మా పాటలకు ముగ్ధులై పోవుచుందురు. రింతాకరాళులకుఁ
దమ యుద్యోగబల మొక్కటియేగాక యీ పాటలతోఁ
బ్రజానురాగముకూడఁ గలదు.

౪

పుష్యమిత్రుని మేనల్లునకు వారు దొంగిలించి తెచ్చిన
గుట్టమును వారిలో నొకరుంచికొని వారి గుట్టము నతనికిచ్చి
వారతనితో నిట్లనిరి. 'నీవు పోయి మీ పుష్యమిత్రునితో

‘మేమతని యశ్వము నిట్లు చిత్రవధ కావించితి’మని చెప్పము. అతఁ డేమిచేయునో చూతు’మనిరి. ఇది యశ్వవధ జరిగిన తరువాతఁ బడు నేను దినముల నాటిమాట. అతఁడు వారితో ‘నేను బోను. నేను మీలోననే యుండిపోయెదను. నన్నింటికిఁ బోయినచో వారు బ్రదుకనీయరు. మీ రీ మాత్రముగానైన నన్ను బ్రదుకనిచ్చిరి. ఆ పువ్యమిత్రుఁడు నన్ను వెంటనే సంహరించును. ఈ వార్త పువ్యమిత్రునకుఁ జేర్చుటకు నేను బోవలసివలెను. యవసరము లేదు. ఎట్లో యెట్లు పంపించ వచ్చును. నేను మీలోఁ గలిసిపోవుదును. మీతో నుండును. నన్ను యీ తింతికరాళునకుఁ జూపించుడు. నే నాయనతో మాటాడెదను. ఆయన యెట్లు చెప్పినచో నట్లు చేసెదను.’ అనఁగా వారు తింతికరాళుఁడు నిన్ను వధించుటకు మా కాజ్ఞ యిచ్చెను. మేము నిన్ను సంహరించ లేదు. నీవు బ్రదికియుండుట చూచి యాయన మమ్ము శిక్షించును. ఇది మా నెత్తికిఁ దేకుము. నీ దారిని నీవు పోవ్వవగా ‘జేపు పోయెదను. మాపు పోయెద’నని కడపుచుండఁగా నా మూఁడననాఁడు ప్రౌద్ధున తింతికరాళుఁ డచటికి వచ్చెను. అతఁ డితనిని సంహరింపుఁడని వారికాజ్ఞ యాయకమున్ను వీనితో నతఁడు మాటాడిను. తింత వీనితో నిన్నుఁ జంపింతు ననెను. వీఁడతనితో నా కాయుద్ధాయము చాల నున్నది. నీవు చంపలే వనెను. నీవు చంపుమనినను వారు చంపరని చెప్పెను. అప్పు డితఁ డింకొక మాట చెప్పెను. వారు నన్నుఁ జంపరు. నా జాతకము నాకుఁ దెలియును. నేను యవసులలోఁ గలిసి పోవుదును. నా భవిష్యత్తున్నదని యనెను. కరాళుఁడు

నవ్వెను. నీ నీ పొమ్మనెను. వధింపుడని వారికాజ్ఞ యిచ్చెను. ఇప్పుడు తింతాకరాళుడు రాగా నితఁ డతనికిఁ గనిపించెను. కరాళుడు 'నీవు బ్రదికియున్నావే. ఇతఁడు 'నా జాతకమును నీకుఁ జెప్పి యుంటినిగదా! ఇక మిగిలినది, నేను మీలోఁ గలిసిపోవుట. నే నెట్లును మీలోఁ గలియుదును. వారు నన్నుఁ జంపలేదు. కరాళుడు 'నీవు మాలో నెట్లు కలియుదువు?' ఇతఁడు 'నీవు నన్ను మీ యింటికిఁ తీసికొనిపోమ్ము. మీ యింటిలో నన్ని పనులు నేనుఁ గలియుదును. నీకొక ముసలిశిల్లి కలదు. నీ కిద్దఱు పిల్లలు గలదు. నీభార్య చనిపోయినది. నీ ముసలితల్లి యా పిల్లలను సాకుటకు బాధపడుచున్నది. నీ యుద్యోగమునకును నీ పిల్లలను సాకుటకును నీకు సరిపోవుట లేదు. నన్నుఁ దీసికొనిపోమ్ము. నీ యుద్యోగము నీవు చేసి కొనుచుండ వచ్చును. నీ తల్లికి నేను సాహాయ్యముగా నుందును" కరాళుడు "నాసంగతి నీకెట్లు తెలియును? నీరిలో నెవరయినఁ జెప్పిరా?" ఇతఁడు "వారినే కను గొనుము." కరాళుడు వారినిఁ గనుగొనెను. వారు కరాళుని కుటుంబవిషయమొక్క యక్షరమైన నతనికిఁ జెప్ప లేదు. కరాళుఁ డతనితో నిట్లనెను. "నీకిసంగతి యెట్లు తెలిసినది?" ఇతఁడు "నాకు జ్యోతిర్విద్య తెలియును. నే సండులోఁ బెద్దపండితుఁడను. నాకు సర్వరాజ్యములందున్న జ్యోతిర్విద్వాంసులతో సంబంధము కలదు. నేను నిన్ను మొదటిసారి కలిసికొనిన వేళయందు లగ్నముకట్టి నీ జాత కమునుఁజూచితిని. నాకివి యన్నియుఁ దెలియవచ్చెను. కరాళుడు "నాకీ విద్యలయందు విశ్వాసములేదు." ఇతఁడు

“లేదా? ఉన్నది. ఎంతోయున్నది. నీ యుద్యోగము దానితో సంబంధించినది.” అనగాఁ గరాళుఁ డులికిపడెను. ఆతఁ డిట్లడిగెను “నాభార్య పోయినదంటివి. నేను ముఱల వివాహ మాడుదునా?” ఇతఁడు “అడుదువు.” కరాళుఁడు “ఎప్పుడు?” ఇతఁడు “మీ గ్రామములో నొక యువతియున్నది. తొలుత నీవామెనుఁ బెండ్లిచేసికొన నెంచితివి. ఆమెతండ్రి యామెను నీ కీయనన్నాఁడు. మఱి యెవనికో యిచ్చి పెండ్లి చేసెను. ఆమె మగఁడు రాజాజ్ఞచేత నధింపఁబడును. ఆమెను నీవు ముఱల వివాహమాడుదువు.” కరాళుఁ డాశ్చర్యపడెను. కరాళుఁడు “అది యెన్నాళ్ళలో జరుగును?” ఇతఁడు “ఎన్నాళ్ల నా? పది పదేను దినములలో జరుగును? పింఠనకీ జ్యోతివ్యము వెలియోనను చెప్పెను. ఇప్పుడు ముఱల వీడదే చెప్పెను. వీడు వెలియోనసంవాదా? వెలియోననును వీనినిసంయోగ పఱచవలయును. వీడు చండప్రచండునివలె నున్నాఁడు. కరాళుఁడు - “ఈవిద్య మా యవనులది. మీదికాదు. మా యవనులనుండి మీరు నేర్చికొనిరి.” ఇతఁడు “సర్వ విద్యలు మానుండియే యవనులు నేర్చికొనిరి. ఐనను నాకిప్పుడు మీ-మా భేదములేదు. నేను యవనుఁడను గాఁబోవుచున్నాను. నేను వైదికమతమున కెదురుతిరిగితిని.” కరాళుఁడు “ఎందు కెదురు తిరిగితివి?” ఇతఁడు “నేను గ్రహచారమునుఁ జూచి తిని. మగధదేశముయొక్క జాతకమునుఁ జూచితిని. మగధ రాజ్యములో నొక మహావిప్లవము జరుగును. యవనుల కిది విజయకాలము. మీరు కురుపాంచాల శౌరసేనాది రాజ్యములమీఁద దండెత్తుదురు. ఇది మీకెంతో యోగకాలము.

అట్టి మిమ్ము బరిత్యజించి యోడిపోయెడి వారిలో నే నెందు కుండవలయును? ఆ దేశములమీఁదగబడి దోచికొని మీతోఁ బాటు నేనును ధనవంతుండ నయ్యెదను.” కరాళునకు మఱియు వచ్చెను కలిగెను. వెలియోన సెన్నిమాటలు చెప్పినో యితఁడు నట్టిమాటలే చెప్పబడినవి. యవనరాజుపరివర్తన ముఱల సంశయించుచున్నది. యవనుల కిది విజయ కాలము. వీనిని గుఱించి వెలియోననుతోఁ జెప్పి యతఁడంగీకరించినచో వీనిని దీసికొనిపోయి యతనికిఁ జూపించవలయును.

కరాళుఁడు వానిని దన యింటికిఁ దీసికొనిపోయెను. అల్లికి సాయముగా నుంచెను. వాఁడు వారి భాషను తొలుతఁ బది దినములు, తరువాత బదు నేను దినములు, వారు మాటాడుచుండగా వినుటచేత సంతయో నేర్చుకొనెను. కాని యీ గ్రహణశక్తికిఁ గరాళుఁ డద్భుతపడెను. వాఁడా యింటిలో నెలనాళ్లుండెను. కరాళుని అల్లికి వాడన్నచో సంతయో పుక్కువ యయ్యెను. కరాళుని యిద్దఱు పిల్లలు వానికిఁ జన వైరి. ఈ నెలనాళ్లలోఁ గరాళునకు వివాహమయ్యెను. ఆమె భర్త మఱల నొక జలయుద్ధమునకుఁ గారణమగునట్లు నడచరించుటయు వాని నభిసార దేశాధిపతి కొండయంచు నుండి దొరలంపించుటయు జరిగెను. భర్త చనిపోయినంతినే యామె నూటిగా రింతాకరాళుని యింటికి వచ్చెను. ఆ వచ్చుటయే పెండ్లి. ఏదో తీగ కడియములు వ్యాధ్యతొకరి చేతుల కొకరు తొడిగికొనిరి. ఊరిలోఁ బదిమందిని బిలిచి భోజనము పెట్టిరి. కొందఱు స్త్రీలు పాటలు పాడిరి. వివాహ పుయిపోయెను. కాని కరాళుని క్రొత్త భార్య వచ్చినప్పటి

నుండి యామెకునుఁ బుష్పమిత్రుని మేనల్లునకును సరిపడలేదు. ఆమె కరాళుని ప్రథమభార్య సంతానమునందు నిగ్రాదరముగా మొదటిదినము నుండియుండ నారంభించెను. కరాళున కిది మనస్సునకుఁ గష్టమయ్యెను. ఏమిచేయవలయును? ఇది యిట్లుండఁగా నతఁడు వెలియోనసు వద్దకుఁ బోవలసి వచ్చెను. ఐదుగుఱు యననరాజులును వారి యైదుగుఱు సేనాపతులును వారి మంత్రులును నీ ఐదుసేనుమందియుఁ గలిసి వారు వెలియోనసునుఁ జూతు మనిరి. పూర్వమిట్టి దెన్నఁడును జరుగ లేదు. అప్పుడప్పు డొక్కఁ డొక్కఁడుగా వీరందఱు వెలియోనసునుఁ జూచి వచ్చినవారే. అందఱు కలిసి వచ్చుచున్నారని ముందు పోయి వెలియోనసునకుఁ జెప్పి రావలయును. చెప్పకపోయినచో వెలియోన సజాగ్రత్తమిఁద నుండును. అతఁడు చిరకాలజీవితము మృషాసిద్ధాంతము బైటఁబడినచోఁ దన యుద్యోగమునకు భంగము వచ్చును. తన భార్య క్రొత్తగాఁ గాపురమునకు వచ్చెను. ఈమెను వదలిపోవుట యిష్టములేదు. రాజులు వారి యుద్యోగులు వెలియోనసు వద్దకుఁ బోవుటకు వారము దినముల గడుపున్నది. ఈలోపుగా గరాళుఁడు వెళ్ళి చెప్పి వచ్చుటకు వీలులేదు. ప్రతిదినము వారిలో రాజునో మంత్రినో సేనాధిపతినో యితఁడు పోయి చూచుచుండ వలయును. ఒకనినిఁజూచి తిరిగి రాబోవుచుండఁగా నతఁడు తోపు రమ్మనును. లేదా పోయి యింకొకనితో నొక మాటచెప్పి రమ్మనును. తనకు వెలుసుబాటేమియును లేదు. వెలియోనసువద్దకు నితనిఁ బంపించినచో బాగుండునా? యనుకొనెను. బాగుగ నేయుండు ననిపించెను.

అతఁడును జ్యోతిర్విద్యావేత్త. ఇతఁడును జ్యోతిర్విద్యావేత్త. వారిద్దఱును గలిసికొన్నప్పుడు కరాళుఁడు తాను ప్రక్కనుండి పారి స్రసంగము విసవలయు ననుకొనెను. ప్రస్తుత మది పొసఁగదు. నెలనాళ్ళనుండి యితఁ డిక్కడ నున్నాఁడు. తన పిల్లలును దన తల్లియు వానియం దనురక్తులై గుఱ్ఱులు. వాఁడు మిక్కిలి విశ్వాసమాతోఁ బ్రవర్తించుచున్నాఁడు. వాని మెడలో జండెమున్నమాట నిజమే. వాఁడు మాంస యునుఁ దిననిమాట నిజమే. పండ్లు తినును. దుంపలను స్వయముగా నుడుకవేసికొని తినును. తమ మంచితీగ్ధమును మాత్రము త్రాగక తప్పదు. ఆ జలములో నతఁ డేదియో కలిపి త్రాగును. వాఁ డేమి కలిపి త్రావుచున్నాఁడో తెలియదు. వాని యాచారములు భిన్నములుగా నున్నవి. వాఁడు విశ్వాసపాత్రుఁ డనుటకు సం దేహములేదు. ఒకనాఁటి రాత్రి కరాళుఁడు వానితో నిట్లనెను. మా దేశములో మీ విద్యలో నిన్ను వింఁచినవాఁడు కలఁడు. నీకతనినిఁ జూడవలయునని యున్నదా ?' ఇతఁడు 'నేను నీ జాతకమునుఁ జూచినప్పుడే నీకీ విద్యతోఁ బరిచయమున్నదని నాకుఁ దెలియును. ఈవిద్యలో నీవు పెద్ద విద్వాంసుఁడవుకావు. నీకీవిద్యయం దభిమానమే కలదు. అనఁగా నీ విద్య మీ దేశములో నున్నదనియర్థము. నన్ను తనివద్దకుఁ దీసికొనిపోమ్ము' కరాళుఁడు 'కాదు. నీవొక్కఁ డవే పోవలయును. నేను పమ్ముటకు వీలులేదు. నీకుమాగ్లోప దేశమునుఁ జేసెనను. కొంతదప్పు నీతో నొక మనిసినిఁ బంపింతును. అచటనుండి నీ వొకఁడవే పోవలయును. అది దుర్గిమ మయిన యరణ్యము. మహా పర్వతములు ఒక పర్వతములో

నుండి యొక పెద్ద రంధ్రము కొండవెనుకకు దారి తీయరు. ఆ లోపల జీకటిగా నుండును. ఆ మహారంధ్ర ముఖమున నికొక వృక్షములేదు. అన్నియు నివే చెట్లు. ఈ చెట్లు కొమ్మను నడికి కావము చివర జబ్బుగాఁ గొట్టి నిప్పు ముట్టి చినచో నది జ్వాలగా మండుచుండును. ఆ వెలుగు తోడైగా నా పర్వత బిలమార్గమునఁ బోవలయును. లోనికిఁ బోయిన తరువాత నొక వెడల్పుయిన బురదతో నిండిన స్థల ముండును. అందులో జాగ్రత్తగా నడువవలయును. తప్పటడుగు పడి సచోఁ గూరికొని పోవుటగలదు. ఆ బురద స్థలములో దగ్గఱ దగ్గఱగా దుబ్బులుండును. ఆ దుబ్బులమీఁద నడుగులు వేయుచు లోనికిఁ బోవలయును. పలుమంది యా బురద లోఁబడి కూరికొనిపోయి చచ్చినవారు కలరు. ఆ నడుమ నొక పర్వత మున్నది. ఆ పర్వతమునకుఁ బ్రాగ్దిశమున దొక గుహకలదు. ఆ గుహలో నొక్కఁ డుండును. వాఁడు నిత్యజీవి. వేయియేండ్లనుండి బ్రదికి యున్నాఁడు. నిత్యమువ కుండు. వానిని గలిసికొని నా మాటగా నొకవార్త చెప్ప వలయును. నేడు చంద్రకళ నాల్గుభాగలు పెరిగినది. ఇంక సంక్రమించు భాగలు పెరిగిన నాటికిఁజంద్రుండు గుండ్రముగా నుండును. ఆ నాటికి వెనుక దినమున సర్వయవనరాజు పరి వశస్సభ్యులును వాని దర్శనమునకు వత్తురనియు, సతఁడు సిద్ధముగా నుండవలయుననియు, నీవు వానితోఁజెప్పి రావలయును. చెప్పఁగలవా ?” ఇతఁడు “చెప్పఁగలను” కరాళుండు “నిన్నఁ జూచిన వెంటనే యతఁడు నీ స్వరూపమంతయుఁ బెల్లసి కొనును. నీజీవిత మంతయు సతఁడు లెక్కగట్టును. నీ మన

నులో నెట్టియూహలున్ననో యతఁడిట్టై గ్రహించును” ఇతఁడు “ఇది నీ కింకొక్కలాభము. నా ప్రవర్తన విశ్వాస్యముగానే యున్నది. నేను పూర్తిగా విశ్వాస్యఁడనో కానో యతఁడు నీకుఁ జెప్పను.” కరాళుఁడు నవ్వి, “నీవును నా వెలియోననును మహావిద్వాంసులు. మీముందు రహస్యములులేవు. మీ యిద్దఱునుఁ గలిసి మాటాడుచున్నపుడు ప్రక్కనుండి నాకు వినవలెనని యున్నది. కాని నాయాద్యోగధర్మము నన్నుఁ గదలనిచ్చుటలేదు.” ఆ మఱునాఁ డితఁడు వెలియోనను నివసించు పర్వతమునకు బయలుదేఱెను. కొంతమేర నొకఁడు దారి చూపించి వెనుకకు మఱలెను. ఇతఁ డుపదేశించిన మార్గముగుండ నతఁడు పోవుచుండెను. పోవుచు నా యరణ్యము పర్వతములను బ్రతిపదమునందుఁ బరీక్షించుచుండెను. అచటనున్న తీగలుగాని చెట్లుగాని యతఁడు పూర్వమెప్పుడునుఁ జూడలేదు. అచటనున్న యొక్క వృక్షముపేరయిన నతఁ డెఱుఁగఁడు. దారిలోఁ గొన్ని పర్వతముల తాళ్ళు భిన్నవర్ణములు కలవిగా నుండెను. అవి పెద్దపెద్ద పలకలు చివరకు బిలముఖమునకుఁబోయి యొక వృక్షశాఖను ఖండించి చివర నలుగఁగొట్టి జ్వాలచేసి బిలద్వారమునందు నడచెను. ఆ బిలములోఁ బోవుచుండఁగా నతని కొకచోట దూరముగా నేదో యడ్డమున్నట్లు కనిపించెను. ఈబిలము నూటిగా నాతలి వైపునకు దారిగానున్నదని కరాళుఁడు చెప్పెను. ఈయడ్డమేమి? అది పర్వతమా? ఈ బిలముచివరివఱకు లేదా? ఏదయిన పెద్ద మృగము దారికడ్డముగా నిలుచున్నదా? మహాభల్లూక మయినచోఁ గావచ్చును. భల్లూకము లగ్నికి భయపడి పాటి

పోవును. తనచేతిలో మండుచున్న కాగడా వెలుతురన కడి
 భయపడి బిలమున కాదెనకు దాగిపట్టును. అది కదలుచున్నట్లు
 లేదు. దగ్గఱకుఁ బోయినచో నది తన మీఁదఁబడి గ్రసించు
 నేమో? అతని కొక్కటియే ధైర్యము. అపంఛ యవన
 దేశ సైనికులు సలుఁబది మందియుఁ దన్ను గట్టిపేసి కత్తు
 లతోఁ బొడిచినప్పుడు కూడఁ దాను జనిపోనని తనకుఁ దెలి
 యును. అది తనకు బాధాకాలము. ఇది తనకు బాధాకాలము
 కూడఁ గాదు. ఈ సుడ్డంకి యేమి? ధైర్యముతో నతఁడు
 ముందునకుఁ బోయెను. అతని కదియొక భ్రాంతిగాఁ గనిపిం
 చెను. అది జంతువు కాదు. మనుష్యుఁడు కాఁడు. ఒక
 యాకృతి విశేషముగా నున్నది. ఇదమిత్యమ్మని నిర్ణయింప
 రాకుండ నా మూర్తి విశేషమునం నొక ముఖమును నేత్రము
 లును నోరుగాఁ దోఁచెను. ఇతఁడు 'ఎవరు నీవు? నాదారి
 కడ్డ మిందుకు వచ్చితివి?' భూతము 'నీవు నీమృత్యువుదగ్గ
 ఱకుఁ బోవుచున్నావు.' ఇతఁడు 'నా కిప్పుడప్పుడే మృత్యు
 వులేదు' భూతము 'అతఁడు నీకంటెఁ దెలివికలవాఁడు' ఇతఁడు
 'వాఁడు నిన్ను నావద్దకుఁ బంపించెనా' భూతము 'కాదు. నేనే
 వచ్చితిని. నిన్ను వెనుకకుఁ దిరిగి పొమ్మమటకు వచ్చితిని'
 ఇతఁడు 'నేనన్నింటికీ' దెగించి వచ్చితిని. నావద్ద సంజీవన
 మంత్రము కలదు. నేను దానిని నిత్యము మనస్సులో నను
 కొనుచుందును. ఆ మంత్రాధిదేవత నన్ను రక్షించుచుండును.
 నా కకాలమృత్యువు కలుగదు.' భూతము 'కలుగజ్జ పోవ
 చును. నిన్ను బ్రాణావశిష్టముగా బాధించవచ్చును.' ఇతఁడు
 'నాకిది బాధాకాలము కూడఁ గాదు.' భూతము 'నీవు'

మొండివాఁడు. నీ రహస్యమును వాఁడు తెలిసికొనును. తంత
కరాళునితోఁ జెప్పను. కరాళుఁడు నిన్ను సంహరించును.
ఇట్లు 'దానికెప్పుడును సిద్ధముగానే యుంటినిగదా ! ఈ
యాపదలన్నియుఁ గడచిననే నా కోర్కె సిద్ధించును. సృష్టి
యారంభమయిన తరువాత ధాత్రిమీఁద జన్మించిన యనంత
కోరి జీవులలో సందటి కోర్కెలు సిద్ధించునని యున్నదా ?
ఎవనిదో సిద్ధించును. అందఱును శ్రీరామచంద్రుని నంజివారా ?
బలరామ, కృష్ణదేవులవంటివారా ? అర్జును నలతివానికిఁ
దుది దినములలోఁ గిరాతులవలన బరాభవము తప్పినది
కాదు ? భూతము 'నీకర్మము నీది' అతఁడెవ్వరి కర్మము వాని
దనుకొనుచుండఁగా మార్గము సుస్వక్త మయ్యెను. అచట
భూతిమేలేడు. తనకుఁ గన్ను చెదరినది. మఱి జరిగిన ప్రసంగ
మంతయు నేమి ! అది యతఁడు తన మనసులోఁ దానే నిర్మించి
కొన్నవాద ప్రతివాదమాలు. అట్లు తన మనస్సెందుకు భావించెను ? ఆ వెలియోననుతనరహ్యము తెలికొను నేమో యన్న
భయముగలదన్న మాట. ఈ వెలియోనసన్నవాఁ డెవఁడు ?
వాని కింత జ్యోతిర్విద్య యెట్లు వచ్చెను ? ఈ యనాగరకులలో
నీ కర్వతేయులలో నవీన వరాహాదృశ జాతిలో నీ విద్య
యెట్లున్నది ? ఇది వేదాంగమయిన విద్య. వేదములలోనుండి
సర్వశాస్త్రము లుద్భవిల్లినవి. పరమేశ్వరుఁడు తొలుత
బ్రాహ్మణజాతిని నిర్మించెను. ఆయన దీక్షిత వాదమును
నిర్మించెను. తింఠాకరాళుఁ డేమన్నాఁడు ? ఈ జ్యోతిర్విద్య
మేము యవనులవద్దనుండి నేర్చికొన్నామనియా ? ఏమి
మూఁఖుఁడు. వానికి బ్రాహ్మణ కర్మస్వరూపము తెలియదు.

బ్రాహ్మణ కర్మలనుగానేమి? యజ్ఞ యాగాది క్రతువులనుగానేమి? వైదికమతము మైచ్చుల కెల్లర్థమగును? సృష్టియొక్క రహస్యమేమి? సృష్టి యెట్లు జరిగినది? దీని రహస్యమేమి? భూమండలమునందు మానవు లెట్లుపుట్టినారు? గ్రహగణుల వలన బుట్టినారు. గ్రహగతులే భూమండలమున బంచభూత వికారములయిన మానవులుగా బరిణమించుచున్నవి. ఖగోళ మందలి జ్యోతిర్మండలములు స్వభావముచేత భూలోకము నందు మానవులుగా బరిణమించును బొందుచున్నవి. తద్గ్రహగతుల యందలి యేకదేశములే మానవులు. భగవంతుడు సృష్టియొక్క మొదట నీ పరిణామ రహస్యము ననుసరించి జీవులకు యోగక్షేమములు సంపాదించుటకు శ్రేయస్సులు కలిగించుటకు యజ్ఞయాగాది కర్మలను నిర్మించెను. సర్వకర్మమును గ్రహగతులయొక్క పేళలను సంధించి చేయబడుచున్నవి. లిక్కర్మకు దత్కాల గ్రహగతికి సంబంధము. అనగా వైదికమతము మహాకాళమునందలి జ్యోతిర్మండల సంచారముతో ననుసరించిన మానవుల ప్రవర్తనయు వారి కర్మకాండమును గలిపి వాని నొకటిగా భావించి భగవంతునిచేత నిర్మింపబడిన మతము. ఇట్టి బ్రాహ్మణులు జ్యోతిర్విద్యను యవనులనుండి నేర్చికొనినట్లు. ఓరి తింతాకరాళుడా! నీమతి ముంగిపోను. ఈయవనులందఱెవరు? వైదికమతభ్రష్టులై యార్యావర్తమునుండి నిష్కాసనము పొందిన బ్రాహ్మణులును క్షత్రియులును శూద్రులును. వారు వేదమత బాహిరులై యనివక్తితాన్న భాదులయి జలాభావముగల ప్రదేశములయందు నివసించుచు సానాది

శౌచక్రియాదూరులై మోటువార్తై క్రూరులయి గురాశా
 పనులై దేహబల మధికముగాఁ గలవారై తొలినాఁ డార్యా
 వర్తమునుండి తెచ్చికొన్న కొన్ని విద్యలలోఁ దజ్జాశిజీవిత
 మార్గమునందు సహజముగా మానవసిద్ధి సంపాదించికొఁగల
 విశేషములనుఁ గనిపెట్టి యనియన్నియు స్వోపజ్ఞకము లనుకొని
 యా విద్యలకుఁ దమయందు స్వయంసంభవత్వము భావించి
 కొఁగి తమ యహంకారమునలనఁ దను గురాశవలనఁ దామే
 యశికుల మనుకొనుచుఁ, దమకంటె భారతీయు లనాగరికు
 లనుకొంచు జన్మభూమిని వదలి జీవితమంతయుఁ బరదేశమున
 నివసించినవాఁడు తల్లిగడ్డనే మఱచిపోయి యచట నొకస్త్రీనిఁ
 దన పల్లిగా భావించికొంచుఁ నచట నొకస్త్రీని వివాహము
 చేసికొని, యామెయందు సంతానముకని తానా దేశస్థుడనే
 యనుకొన్నట్లు, వేల సంవత్సరములమీఁద భ్రష్టులయిన యీ
 యార్యజాతి తాము వేతే జాతి యనుకొనుచు శకయవనులయి
 యార్యావర్తముతో నిత్యమైన పరోధమునుఁ బాటించుచు
 విచిత్రమయిన మనుగడఁ గడపుచున్నారు, ఈ నెలియొససా
 మున్నెప్పడో వాని పూర్వ పురుషుఁడు భారతదేశము నందలి
 జ్యోతిర్వృత్తయై బహిష్కరింపఁబడి దేశమునుండి నెలివఱచఁ
 బడి యిచ్చటచేరె యా కుటుంబమునందుఁ బరంపరయూ యా
 విద్యను రక్షించికొంచు వచ్చినవాఁడు కావలయును. వానినిఁ
 బోయి చూతురు. ఈ విద్యలో వాఁడు నాకంటె నధికుఁ
 డగుట సంభవించదు. భారతదేశమున వేదములనుండి పుట్టిన
 సర్వవిద్యలు సర్వకాలములయందు నుదయించుచున్న మహా
 పంక్తికులయొక్క బుద్ధివిశేషముచేత నిత్య నూతనములయి

భాసించుచుండును. యవనులలో నొకవేళ నీవిద్య మిగిలిపో-చో
దాని కధికవికాసము కలిగియుండదు. కాని యీసృష్టి విచిత్ర
మైనది. ఎవఁడు చెప్పఁగలఁడు? సర్వక్షారమయిన సాగరము
నందు మలచినీటి బుగ్గలుండునట. నిర్జలమయిన మహాసర్వత
శిఖరములయందు నీటిగుంట లుండును. అట్లు పరమరాక్షసు
ప్రకృతులయందుఁ గొన్ని శాస్త్రరహస్యములు భాసించును.
ఇది యెవఁడు చెప్పను? దానవులకును దేవతలకు భేదమేమి?
దేవతలయందు జ్ఞానమును విద్యయు సత్త్వగుణాధిక్యమును గలి
గించును. దైత్యులయందు నివి రెండును రజస్తమోగుణ విపర్ధ
కములై యుండును. పూర్వము బ్రాహ్మణులు మహాగ్నులను
వంద విధములైనవానినిఁ గనిపెట్టిరి. ఎన్నియో యగ్నివంశము
లున్నవి. వానినన్నింటిని యజించుటకు భిన్న దేవతలగాఁ
జూచిరి. వారితో సర్వలోక సంహారమునుఁ జేయుటకుఁబూను
కొనలేదు. అట్లునుటకును నీలులేదు. ఆగ్నేయాది మహాశ్రు
ములు శత్రుసంహారమునకేగదా యుపయోగపెట్టికొనిరి. అను
కొనుచున్నంతలో నతఁడు దుబ్బును వదలి కాలువేసినచోఁ
జనిపోవుదునన్న యూహకలిగి మార్గగతబుద్ధి యయ్యెను.
ఇంక నూహలేదు. భావనలేదు. బ్రాహ్మణ్యములేదు. శాస్త్ర
ములేదు. వైదిక మతాధిక్యములేదు. అచట నున్నది
యొక్కటియే, తనకాలు బెనకి తానుజావకుండఁ జూచికొనట.
అతని కప్పుడు స్ఫురించెను. సృష్టియనఁగా నిది. ఎవనికి వాఁడు
తన బ్రదుకును దాను బ్రదుకును. ఎవనికి వాఁడుగానైన
నృక్తిత్వము వానికి వాఁడుగా బ్రదుకుటకు సౌలభ్య మేర్పడి
నపుడు గ్రామముగా సంఘముగా జాతిగా నీ వ్యక్తిత్వభావన

చేసి వ్యక్తిగా నున్నప్పటి స్వార్థము పదింతలు చేసికొని
 వ్యక్తిగాఁ దాను జేయఁగలిగిన సంఘమును సంఘమునందు
 జాతీయం దీ వ్యక్తిత్వమును వ్యాపింపఁ జేసికొన్నప్పుడు పాప
 మును బదింతలుగాఁ జేసి యహంకారము నుబ్బించికొని కడుపు
 బూరటిల్లినట్లు క్రోధాదులను బెంచికొని భరించలేక పొట్ట
 పగిలినట్లు తత్ఫలితము నెప్పుడో జాతిగా సంఘముగా ననుభ
 వించుచుండును. ప్రాగ్దిశఁడలి యా గుహద్వాగము నతఁడు
 చేరెను. అతఁడు గుహమొఖమునుఁ జేరువఱకు లోప నిద్దలు
 వ్యక్తులు కనపించిరి. ఇర్వురు నేకాకారులు. ఇర్వురు జటా
 ధారులు. ఇర్వురు గడ్డము మీసము గలవారు. ఇద్దఱు సవ
 యస్కులన్న ట్లుండిరి. తిండాకరాళు డిచట నొక్కఁడే పురుషుఁ
 డుండననియు, వాఁడు సత్యజీవియనియు, పేయి యేండ్లుగా
 వాఁడు జీవించుచున్నాఁడనియు, వాఁడు మహా జ్యోతిర్విద్యా
 వేత్తయనియు జెప్పెను. తన కంటికిద్దఱు కనిపించుచున్నారు.
 నేఁడు తనకు భ్రాంతియే ప్రధానముగా నయినది సుమా!
 అచట నొక భూతము కనిపించినది. ఇచట నొకఁ డిద్దఱుగాఁ
 గనపడుచున్నారు. ఈ యేబది దినములనుండి తాను బ్రతికిన
 బ్రతుకు తనకేమయిన సేత్రివ్యాధినిఁ దెచ్చెనా? తేచ్చి
 నచో నది యనున్మూతముగా నర్థవిషయములందు భ సగించ
 వలయును. అచట నా భూతముగా నింట నొక్కఁడన్న వ్యక్తి
 యిద్దఱు ఘరుషులుగ నీరెండు విషయములందుఁ దే భ్రాంతి
 యుండనేల? వానిలో నొకఁడు పెద్దవాఁడును, రెండవవాఁడు
 చిన్నవాఁడుగా. నవ్యక్తములగా భాసించెను. పెద్దవాఁ
 డిట్లనెను. ఓయీ! రమ్మ. నీవు వత్తువనియే యెదురు

చూచుచున్నాను. ఇతఁడు 'నాకీ రహస్యము తెలిసినచో మీకు నష్టములేదా!' వెలియోనను నేను దాచినను సీవు లెక్కపేసి తెలిసికొందువు' ఇతఁడు 'నేఁడు చంద్రుఁడు తొమ్మిది కళలవాఁడు. పదునేనవ కళ వచ్చినప్పుడు సర్వ యవనరాజు పరివత్తును నిన్నుఁ జూచుటకు వత్తురట. తింతాక రాళుఁడు చెప్పు మనను" వెలియోనను "వారు వచ్చినపుడు మే మిద్దఱు మును గనిపించము. నే నొకఁడనే గన్పింతును? అతఁ డట్లు మాటాడుచుండఁగాఁ బుష్పమిత్రుని మేనల్లుని మనస్సు గణితశాస్త్రమున బరువు లెత్తుచుండెను. అతని మనస్సున వంద మెఱుపులు మెఱసిఁజ్ఱుండెను. లెక్క సాగుటయేమి? ఫలితము భాసించుటయేమి? చిత్ర చిత్రముగా నుండెను. తన దైవమయిన పరాశక్తి యపరరూపమయిన వృద్ధభార్గవి తన మనస్సులో నాడుచున్నట్లుండెను. తన విద్యలోఁ దన కెట్టి స్ఫురణ మున్నెన్నడును లేదు. నాఁడు తన మనస్సే తురగవల్ల నముగ నడచుచున్నది. అశ్వపుత్రముగా నడచుచున్నది. ఆజానేయధారగా నడచుచున్నది. దానిలోఁ గనిపించిన భూతము సంశయ నివారణము చేసినది. ఎదురుగా నున్న యిద్దఱు మహా జ్యోతిస్సిద్ధాంతులు. వారి జీవిత మంతయుఁ దనకుఁ గరఁగి లామలకముగాఁ ననిపించుచున్నది. ఇది వట్టి విద్యకాదు. బోధ్యాశక్తి కాదు. వృద్ధ భార్గవీ నిర్వాణ కరుణావిలసనము. తన బుద్ధి యిప్పు డిట్లైందుకు భాసించుచున్నది? తన రహస్యము ఎవరికిఁ దెలియదు. వారి విద్య మ్లేచ్ఛాభావ నియమితమయి యున్నది. తన విద్య పరమేశ్వరీ కటాక్ష చంద్రికా పరీవాహ మధుధారా

విలసింహము యున్నది. ఇదియ వైదిక విద్యలకుఁ నదితర విద్యలకు భేదము. వారి విద్యయందు విద్యాత్వముమాత్రమే కలదు. వారి విద్యయందుఁ బరమార్థ మెప్పుడు భాసించదు. భారతీయులు దేవతోపాసకు లగుటచేతఁ బరమేశ్వరి వారి విద్యలయందు వారికి యాథార్థ్యము భాసింప జేయుచుండెను. అతఁ డిట్లనెను “ఓయి వెలియోనసా! ఇది యవనులకు మంచికాలము. మగధ రాజ్యమునకు మహావిప్లవ సమయము. భారతయుద్ధము జరిగిన తరువాత మగధరాజ్యమున నిట్టి విప్లవము పూర్వ మెప్పుడును జరిగియుండదు. మగధరాజ్యము పుట్టినతరువాతనేకాదు. సృష్ట్యాదినుండి భారతదేశమున నిట్టి విలక్షణమైన విప్లవము జరుగలేదు. సర్వకాలము తద్విప్లవాభిముఖముగా నున్నది. మీయననరాజ నీపరిషత్తు నీపాండిత్యము నందు సంశయము కలదిగా నున్నది. వారికి నీవు నీ కొండ కొమ్మలనుఁ జూపింపుము. ఆ కొండ కొమ్మలయందలి కేళాపాత నిరూపిత కోణపేతుక గణితములోని రహస్యము చెప్పుము. వారు విశ్వసించురు. నిష్పృహులు. నిన్ను విశ్వసించురు. నీకొక్క రహస్యము చెప్పెదను. ఇది భారతీయులయిన పూర్వజులు గ్రహచారమును గణించు పద్ధతి. మీ పూర్వుడవఁడో దీని నచటనుండి తెచ్చుకొనెను. నీ కది తెలియదు. అది యవనజాతిలో న్స్వతః ప్రతిభాజన్యమన్న మృషా విశ్వాస మున్నది. అతడు వెడలిపోయెను.

నారాయణభట్టు జ్యోతిర్విద్యాంసులయొక్క పరివత్తును సమావేశ పఱచెను. ఆ పరివత్తు పుష్కమిత్రుని రాజభవనము యొక్క ముంగిలి సావడిలో నేర్పడెను. వారిలోఁ గొందఱు ఖగోళ విద్వాంసులు. కొందఱు జైమినీయ పారాశర్యసూత్ర రహస్యవేత్తలు. మఱికొందఱు కాలజ్ఞులు. కొందఱు ప్రశ్న ఖండవేత్తలు. కొందఱు పశుజాతకములనుఁ జదువఁగలవారు. ఈ ప్రశ్న విద్యలో ననేకములయినశాఖ లున్నవి. తొలుత జ్యోతిషము వేదమునుండి పుట్టినది. అది జేదాంగమయినవిద్య. ఏకర్మ లెప్పుడు చేయవలయునో నిర్ణయించుటకుఁ గర్మలయఁ దనేకములు గ్రహగతులకు సంబంధించిన వగుటచేతఁ బర మేశ్వరుఁడు సృష్టి చేసినపుడు ప్రధానములైన గ్రహగతులకు సంబంధించిన కర్మల కనుగుణములైన వేదమంత్రములను సృష్టించెను. ఈ సృష్టి విచిత్రమయినది. కల్ప కల్పమునందు మాఱుచుండును. గ్రహములయందు జ్యోతిర్మండలముల యందుఁ దనుబంధియైన మానవసృష్టియందుఁ గల్ప కల్పము నందు ననున్మాతమై సామాన్యమైన స్థూలవిషయములుండు చునే యుండును. కల్పముల యందలి భేదములు మిక్కిలిగా నూత్నవిషయము లందుండును. ఒకొక్క కల్పము నందలి చరిత్ర యొక విధముగా నుండును. తదనంతర కల్పముల యందుఁ బూర్వబూర్వ కల్పముల సర్వచరిత్రలు నిలువవు.

వేదమంత్రములే ఖలములయి పోవును. మఱలఁ గల్పము ప్రారంభించినపుడు మహర్షులు వానిని స్మరించిన నాటి కచ్చమయిన వేదమంత్రములు తదుక్తములయిన వేదాంగముల యొక్క తత్సంబంధ విషయములు మాత్రమే యుండును. మహర్షులు తమ శపశ్శక్తిచేతఁ దమ మేధాశక్తిచేత నా యా విద్యలవృద్ధి పొందించుచు వచ్చుచుందురు. మానవజాతి వృద్ధిపొందుచున్న కొలఁది వారి కోరిక లతిశయించుచున్న కొలఁది నా యా శాస్త్రములయందు విశేష విషయములు భాసించు చుండును. సర్వశాస్త్ర పరిజ్ఞాన మిట్లే వికాసించు చుండును. నేద కర్మలకు సంబంధము లేకుండ మానవుల కోరికలకు సంబంధించిన పరిజ్ఞానము వృద్ధిపొందు చుండును. ఈలక్షణము జ్యోతిర్విద్య యందుఁగూడఁ గలదు. ఇందులోఁ బ్రశ్నభింక మొకటి బడులు దేరినది. ఈ ప్రశ్న భాగములో జైమినీయ పారాశర్య మతములకంటె భిన్నమాలైన మతములు కలవు. కొన్ని యవైదికములు కలవు. కొన్ని గ్రంథములు సంస్కృత భాష యందే యుండవు. దేశభాషల యందుండును. వాని పుట్టు కయే దేశభాషలయందు కొందఱు విద్వాంసులు తమ తమ యనుభవములను శాస్త్రజ్ఞానముతో జోడించి గ్రంథములను వ్రాయుదురు. ఆ ఫలితములనుఁ జెప్పవారు లౌకికముగా సధిక మైన యాశ్చర్యమును గలిగింతురు. జ్యోతిశ్శాస్త్రమునందు వాస్తవశాస్త్రమునందు నిట్టి రహస్యములు వందలు పేలును గలవు. అయ్యా! నేనా స్థలమునుఁ గొన్నాను. అది నాకు మంచిదేనా? యని యొక పండితు నడుగఁగా నతఁ డిట్లు నను. 'అది యేమయ్యా, అవి రెండు స్థలములు. నీవొక్క స్థల

మందు వేమి?' ప్రశ్న యడుగుటకు బోయినవాడు నివ్వెఱ పోవును. నిజాని కవి రెండు స్థలములు కలిసి వీడు కొన్నాడు. వాని బుద్ధికది యొక్క స్థలముగానే కనిపించును. పండితుఁ డీమాట యన్న తరువాత నతనికిఁ దెలియును. మఱలఁబండితుఁ డిట్లనును. 'ఆస్థలము కొనినంతనే నీవు నీవద్దకు రావలసినది వాయవ్యభాగము నందున్న వేపచెట్టునుఁ గొట్టివేసితి వేమి? స్థలముయొక్క శుభము దానితోఁ జెడిపోయినది.' అనఁగా నా ప్రశ్న వేసిన వాని గుండియ జాటిపోవును - ఒక పండితునిఁ దన యింటికిఁ బోయి చూపించుటకు గ్రామాంతరము నుండి యొక గృహస్థు తీసికొని పోవుచున్నాడు. అది పల్లెటూరు. దారి బురదగా నున్నది. ఒకచోట నొక గండి యున్నది. ఆ గండి దిగి పోవలయును. ఆ గృహస్థు ఈ గండియే మా యూరికే ప్రయాణము చేయుటకు బాధాకరముగా నుండు నండి యనును. ఆ పండితుఁడు పూర్వ మా యూరికి వచ్చిన వాఁడు కాదు. ఆయన యిట్లనును. ఈయొక్క గండియందు వేమి? ముందున్న గండమాట చెప్పవేమి? అనఁగా గృహస్థు తిల్ల డిల్లిపోవును. ఇట్టి చిన్న చిన్న విషయములు తెలిసికొను టకుఁ దగిన నూక్ష్మ నూక్ష్మములయిన గ్రహచలనము వారి గణితము వాని స్ఫూర్తి మొదలయిన వాని సంబంధించిన విస్తారత యీ శాస్త్రమునందు జోతిర్విద్యాంసులు ప్రపంచం చిరి. గ్రహములు వాని నడకయే కాదు. మనుష్యుఁడు మాటాడును. చేయి త్రిప్పును. ఒక పద్ధతిగా నిలుచుండును. సర్వము శాస్త్రవిషయముగా నా పండితుఁడు మార్చి విస్తరింపఁ జేసిరి. వీనికి పూలకారణ మొక్కటియే. ఈలోకము

నందుగల సర్వవిషయము లొకదాని కొకటి సంబంధించినవి ఈ ఘాతవ సృష్టియొక్క చరిత్రమంతయు ఖగోళగత జ్యోతి ర్మండల చారమున కెల్లు సంబంధించినదో భూలోకమందున్న భిన్నవిషయములు పరస్పర మొకదానిలో నొకటి సంబంధించినవి. ఒక దాని లక్షణము రెండవ దానిని వ్యాఖ్యానించును. అది దీని ననుసంధించి యుండును. ఇదియొక్క యఖండ మైన సృష్టి. అంతయు నొక్కటియే. ఈయనంతత్వ నాందలి యోగత్వమును భావనచేసి నిరూపించి పరస్పర సంబంధము యొక్క నియమములు లక్షణములు తెలిసికొన్న భారతీయ విద్వాంసుల కీవిద్య కరతరామలకమయి యున్నది. ఈభాషలో భగవంతుడన్న శబ్దము విచిత్రమైనది. భగవంతుడనగా భూతభవిష్యత్తు ద్వైతమానములు తెలిసినవాడు. ప్రాణముయొక్క రాకడ పోకడ తెలిసినవాడు. నైదికమతే తరులయొక్క శాస్త్రజ్ఞాన విరహితమయిన యొక మూఢ విశ్వాసము భగవంతుడెచ్చటనో యున్నాడని. భారతీయుల విశ్వాస మట్టిది కాదు. భగవంతుడు, దేవుడు, మొదలయిన శబ్దములయొక్క వ్యుత్పత్త్యర్థముల విచారించినచో భారతీయ విజ్ఞానముయొక్క శాస్త్రమూలత్వము తెల్లమగును. దేవుడనగా బ్రకాశించువాడు. ప్రకాశము, జ్ఞానము. ఉనికి, ఆనందము. వీనిచుట్టును భారతీయ విజ్ఞానము, సర్వజీవించినది. వాని యంతరాంతరమును జూచునది. ఇంతటిని గూఢమయిన మతగహస్యమును దెలిసికొనుట సామాన్యబుద్ధులకు బరువయి యా బహువుతో బాటు నీపరమ నూత్న నూత్నవిషయముల నుపాసించి ఫలమును బొందు

టకు నిర్మించబడిన కర్మకాండము నాచార సంపత్తి నియమములు మొదలయిన వాని నాచరించుటయందు సోనురులయి జనము స్లేచ్చులు కాజొచ్చిరి. వైదిక మార్గమునుండి పరిభ్రష్టులైరి. పరమ విజ్ఞాన పేటికియైన వేదముతమునుండి బాహిరులయిరి. తనకుఁ దెలియనిది లేదన్నట్లు, తనకుఁ దోచనిది గాదన్నట్లు, తా నెఱుంగనిది మృషయన్నట్లు, స్లేచ్చ భావము విజృంభించెను. సృష్టిలోనున్న దోషమేమియో తెలియదు. విజ్ఞులయొక్క సంఖ్య తిక్కువ. అజ్ఞుల సంఖ్య యెక్కువ. లోకము తేనెపట్టు వంటిది. మధుభాగము కొద్ది. కీటకభాగమెక్కువ. అంతకును మధుకోశమని పేరు. మధుభాగము తెలియని మూర్ఖులు కీటకభాగమునందు మధువు లేదని నిందింతురు. మధుకోశమన్న మాట, నేచీరకాయ వంటిదందురు. ఇట్లుండఁగా వైదికమత నిందా పరులయినవారే పోయి వారు వారు భిన్నజాతులుగా నేర్పడిరి. వారిలోనుండి మజల విద్వాంసులు బయలుదేరిరి. ఇది మహా చైతన్యము. ఎచ్చట నేవివేక ముదయించునో తెలియదు. ఆ స్లేచ్చులయం దుదయించిన మహా విద్వాంసులు శ్రొత శ్రొత విషయములనుఁ గనిపెట్టుదురు. వారికి వేదమునందలి రహస్యములు తెలియవు. పరమార్థమయిన విషయము తెలియదు. పరమేశ్వర భావసంబంధము లేని మానవబుద్ధి యెంతవఱకు వికసించునో వారి బుద్ధి యంతవఱకు వికసించును. పరమేశ్వరుని దయ వారియం దంతవఱకే. ఒక్క సంగీతవిద్య యున్నది. ఆవిద్య వేదముతోఁ గలిసి పుట్టినది. సామవేదములో నుండి పుట్టినది గానము. వేదాంగము హోమాంగము. ఆ సంగీత

విద్య స్వరప్రస్తారము చేయఁబడి స్వరములు కనుఁగొనఁబడి విడిగా వృద్ధిపొందినది. పొంది కూడ భారత దేశమున భగవత్పరమై ప్రవర్తించినది. మైచ్చులయం దీ సంగీతవిద్య దాని కదిగా వృద్ధిపొందినది. రమేశ్వరునకు దానికి సంబంధము లేదు. ఈ సృష్టిలో నే విద్యయైనను నే జ్ఞానమైనను నే విషయమైనను భిన్న విషయముల సమాహారమువలె గనిపించును. విభజించి చూచునప్పటికి భిన్న విషయములు కనిపించును. ఒక రసాలఫలము కలదు. శాస్త్రపరిశోధకుఁ డేమిచేయుననఁగా దానిని విభజించును. దానియందుఁ గొంత జలమున్నది. కొంత ఘనపదార్థమున్నది. ఆ ఘనపదార్థమేమి? మృద్వికారము లయిన కొన్ని లవణములయు గొన్ని ఖనిజములయు సమ్మిశ్రణము. ఇట్టివన్నియుఁ గలిసినచో రసాలఫల మైనది. ఆ రసాలఫలమునందలి రసము జలాధికముగల వస్తువు. దాని నదిగ నేవించినచో నొక రుచి కలదు. ఫలము ఫలముగా నేవించినచో వచ్చెడు తృప్తివేఱు. దానినుండి రసమును విడఁబఱచి నేవించినప్పుడు రుచి కలదు. అట్లే సంగీత విద్యయు నితరములైన యెల్ల విద్యలవలెను పరమేశ్వరాను బంధులుగ నుపాసింపఁ బడినపుడు నిర్వృతి హేతువగును. ఏకదేశ భోగమునందు రుచి యుండును. సంగీతమట్టిది. వట్టి స్వరమేశనము కలిగిన యొకరాగమో రాగచ్ఛాయయో శ్రవణపేయముగా నుండును. అది యంతటితోఁ బర్యవసించును. మఱియు నీ స్వరములు సర్వ సృష్టియందున్న సర్వ ధ్వనులయందును వ్యాపించియున్నది. ఋషభము వృషభ కంఠధ్వని వంటిది. ధృవశము హేమవంటిది. పంచమము కోకిల

కూజితము. ఈ విద్యలోనున్న మూలనూత్రములును బ్రహ్మచర్యమునకు బాహిరములయినవి కావు. పదార్థముల గుణము, ధర్మము, జ్ఞానము, క్రమణము, చలనము మొదలయిన లక్షణములు సమాహార మీశ్వస్తి. ఇవియున్నియు నొక దానినొకటి యిమిడి యున్నవి. నిత్య సంబంధము కలవి. పరమార్థ పరిజ్ఞానముకొఱకు వీని సమస్త స్వరూప వివేకము కలుగవలయుననుట వైదికమతముయొక్క యాయువు పుట్టు. దేవకదిగా నేవించి, దానికదియే పరమార్థమనుకొనుట మైచ్చు మార్గము వైదికమత భ్రష్టులగుగా వీరు వైదికమత భ్రష్టమనగా నిది.

పువ్వమిత్రుడు జ్యోతిర్విద్వాంసుల యొక్క యీ సమావేశమును సమకూర్చుటకు హేతువేమనగా నీవిద్వాంసులందఱు తలాయొక శాఖయందును నిష్ఠాతులు. పువ్వమిత్రునకుఁ గావలసినది తద్భిన్న శాఖాపరిజ్ఞాన సమాహార విషయము. ఒకటి నాటి గ్రహస్థితి యెట్టిది? వైదిక మతమున కనుకూలమైనదియూ? కాదా? సృష్టి వాని సర్వకాలము వైదికమతమున కనుకూలముకాదు. అన్ని కాలములు నే యొక్కదానికి ననుకూలములు కావు. సోమకానురుడు వేదములను దొంగిలించిన కాలము వేదముల కనుకూల మైనదా? హిరణ్యాక్ష, హిరణ్యకశిపులు గావణుడు మొనలయినవారు వేద సంవత్సరములు విజృంభించి క్రతుధ్వంసముచేసి బ్రాహ్మణ హింసచేసి స్వర్గకవాటములను భేదించి గంగరేవులలో బతు మాంసమును గగిలి భాగీరథి కచ్చాంబువులయందు నెత్తురు నీటి పడియలు కట్టించిన కాలము వైదికమతమున కనుకూల

మయినదియో? వారు స్థిరముగా నుండిరా? వారున్నప్పుడు వారు తామే స్థిరమునొనలేదా? అప్పుడు వారు స్థిరము గాదన్నవానిని వారు హింసింపలేదా? ఇది యింతటి చమ త్కారమయిన సృష్టి. వైదికునకు స్లేచ్చున కిదియే భేదము. స్లేచ్చుడు తాను బ్రదికియున్న కాలమే సర్వకాల మనును. వాడు తత్కాలమరణము చేయును. వైదికుఁ డనంతకాల భావన చేయును. నిశ్య వస్తు భావన చేయును. వైదికున కీసృష్టి యనిత్యము. చంచలము. విసత్వరము. స్లేచ్చున కీ సృష్టి నిత్యము. నిశ్చలము. సర్వసృష్టి కైవసము చేసికొంటి నన్న స్లేచ్చుడు శత్రువులను గెలుచును. రాజ్యములను సంపాదించును. ధనము ప్రోవుచేయును. అవధిలేని అధికార మున కావటిల్లు చుండును. సర్వసృష్టికిఁ దాను హోయిచేసి కొంటి ననుకొనును. ఆ మఱునాఁడు వాని భార్య చని పోవును. వానికొడుకు వ్యాధిగ్రస్తుఁడగును. వానిసేన యొక చోట నిర్ధూత మగును. మఱి వాఁడు సృష్టి నేమి గలిచినట్లు? స్లేచ్చునకుఁ గొఱవడిన జ్ఞానమిది. వైదికునకు వైదికేతరునకు భేదమిది. ఈ వైదికు నా స్లేచ్చుడు లోకమునందుఁ దనవలె రమించక పోవుటచేత ఛాందసుఁ డగును. వైదికుని మహా స్వరూపము శబ్దార్థమునందే నలదు. ఛాందస్సనఁగా వేదము. ఛాందసుఁ డనఁగా వేదార్థమునందుఁ బరినిష్ఠితమయిన బుద్ధి గలవాఁడు. వేదముయొక్క పరమార్థమే లోకముయొక్క యనిత్యస్వము. చైతన్యముయొక్క నిత్యత్వము.

రెండవది యనుకూలమయినచో నా యానుకూల్య మెట్లు సిద్ధించును? ఏమార్గమున సిద్ధించును? ఎవనివలన

సిద్ధించును ? ఎట్లు సిద్ధించును ? ప్రయత్న మెట్లు చేయు
వలయును ? ఇట్టివి వంద విషయములు తెలిసికొన వలయును.
వంద విషయములు వంద మాంగినుండి తెలియవలయును. ఒక
శాకము మిక్కిలి రుచిగలది. ఆ రుచిని సాధించుటకు భిన్న
వస్తువుల సమాహారము జరుగవలయును. ఏవస్తువున కావస్తువు
స్వచ్ఛమైనదిగా నుండవలయును. ఆగొప్పరుచికై దానియందు
సమకూర్పబడవలసియున్న బహు వస్తువులలోఁ బ్రతి వస్తువు
స్వచ్ఛమయినది కావలయును. పుష్టికలది గావలయును.
జాగ్రత్తగా వండవలయును. ఏవిధమయిన యశ్రద్ధయుఁ బనికి
రాదుఁ బప్పు దారుచి సిద్ధించును. శాకము లవణక్షారము
హిండువు జీలకఱ్ఱ యావాలు మెంతులు కఱివేపాకు మొద
లయిన వస్తువు లన్నియు స్వచ్ఛములైన వైనచోఁ గూర రుచి
లేదు. ఇందులోఁ గొన్ని యుండును; గొన్ని యుండవు.
సంకాయలు ఎఱిలిపోయి యుండును. జీలకఱ్ఱ పుచ్చిపోయి
యుండును. అంగడికిఁబోయి యింగువ తెమ్మని యెవనినో
పంపినచో వాడు పాలయింగువ బదులు బాలితరాండ్రకు
వేయు నింగువ తెచ్చును. వాసనయందలి మోహము వదలని
వారు దానినే యుపయోగింతురు. ఇట్లొక్కకూర లోకమునం
దెన్ని విధములుగ వండఁబడును. సంపూర్ణమయిన రుచి
కలుగునట్లుగా నెప్పుడు వండఁబడునో తెలియదు. ఇదియొక్క
చిన్ని యుదాహరణము లోకవృత్తమంతయి నిట్లే యుండును.
పుష్కమిత్రుఁడు నైదికుండు వేదకర్మలయందు నిష్ఠ కలవాడు
వేదముయొక్క భిన్న శాఖలయందుఁ బరిజ్ఞానము కలవారు.
భారత యుద్ధ మయిన తరువాతఁ బదునేనువందల సంవత్సర

ములు గడచిన తరువాత నందుఁడు సర్వక్షత్రియ వంశము లను నిర్మూలించిన తరువాత బౌద్ధమతము ప్రబలిన తరువాత క్రైస్తవ మతమున కాశ్రయము పోయిన తరువాత దేశమిట్లయినదని దుఃఖించునా? నిత్యమయిన వేసధర్మమునకు పుట్టులఁ నొన్నాళ్ళయినఁ బునరుద్ధరణము జరుగునా యన్న యూహతో నేయంశము నందును శోకములేని స్రవ్యత్నము వేయవలయునన్న పట్టుదలతో నింతటి ప్రయత్నము పరిమేళ్యుఁడు డనుకూలించిన వానినే సఫలమగునన్న యెఱుకతో నీ సమావేశమునుఁ జేయించినఁగాఁడు. ఆ సభలో నారాయణ భట్టుకంటె సధికులయిన పండితులు కలరు. కాని నారాయణ భట్టునకుఁ బుష్కమిత్రుఁడు ప్రాధాన్య మిచ్చెను. ఎందుచేత ననఁగా మహా సేనాపతికిఁ దన యశ్వముమీఁద మిక్కిలి పుక్కువ. అది యుచ్చైశ్చవఃపవంటిదని యాయనభావము. కాని మగధరాజ్య సర్వసేనాధిపతి యైనచో నా గుఱ్ఱము వచ్చిన వేళా విశేషమని యాయన విశ్వాసము. ఆ గుఱ్ఱము హింసించఁబడి వధింపఁబడినదని నారాయణభట్టుచెప్పెను. దాని బల గుఱ్ఱ మున్నది. అవి రెండను గవలలు. సామాన్యముగా సర్వజంత్రులయందుఁ గవలలు సమానమైన భాగ్యశీలు కలవిగా నుండును. కించిద్భేదమున్నను వాని జాతికములు బంటగా నడచును. కవలలో నొకఁడు జ్యేష్ఠఁ డొకఁడు కనిష్ఠఁడు. భాగలు లిప్తలు కళలుమాత్రమే యెడముగా నుదయించెడి యీ కవల లొకటే లగ్నమునందు జన్మింతురు. గ్రహసంప్రటి యొకటిగానే యుండును. అందుచే తన రెండన గుఱ్ఱముకూడ వధింపఁబడును. దీని కథ యెట్టిది? దాని కథకు

దీని కథకు నేమి సంబంధము? ఆ పంక్షితం డాయశ్వ మార్యా
వర్తమున కీశాన్యభాగమున నొక్క దేశమందు హింసించబడి
వధింపబడెనని నని చెప్పెను. తన మేనల్లుడు యజ్ఞరాజ్య
ములకుఁ బోయి యుండును. అనట వానిని బట్టికొని. ఆ
గుఱ్ఱము తనదియు సర్వమైన యార్యావర్తమునఁ దెలియును.
తానా గుఱ్ఱముమీఁద నెక్కి యార్యావర్తమునందలి పలు
రాజ్యములలోని విచారముల నణచి వచ్చినప్పటి తన వరా
క్రమమునకుఁ గారణభూతమయిన యా గుఱ్ఱము నెఁ రెఱుఁ
గరు? యననరాజు కాశ్వముమీఁద నెంతకన్ను? ఆ గుఱ్ఱము
వెనుకగాళ్ళతో నెంతమంది యవనులకుఁ గపాలమోక్షము
చేసెను? అది చేతిలోఁ జిక్కినచో దానిని ముక్కలు ముక్క
లుగా చఱకి దాని మాంసమును దిందుమని యెందఱు శత్రు
సైనికులు భావించియుండరు? ఆ గుఱ్ఱము నేడు పోయినది?
అది యన్నగారు. మిగిలినది తమ్ముడు. అన్నగారయిన యా
గుఱ్ఱముయొక్క చావునకు బ్రతిక్రియయందుఁ దమ్ముడయిన
గుఱ్ఱము సాయపడునా? ఈ రెండవ గుఱ్ఱమునుఁ బువ్య
మిత్రుడు బిడ్డవలెఁ జూచికొనుచుండెనోకాని దాని వీపు
మీఁద జీసన్నది వేయలేదు. ఈ గుఱ్ఱము స్వారికి దగదు.
యుద్ధమునకుఁ దగదు. ఆ రోహణమునకు దగదు. ఈ గుఱ్ఱము
ప్రతిక్రియా సాధనము కానేరదు దాని జాతక మెట్టిది?
దాని బ్రతుకెట్టిది? నారాయణభట్టు చెప్పవలయును. అందు
చేత నారాయణభట్టున కీసభయందు ప్రాముఖ్యము వచ్చెను.
నారాయణభట్టు గుఱ్ఱమును చూచివచ్చెను. ఆవేశము గుఱిం
చెను. సర్వము సిద్ధము చేసెను. పువ్యమిత్రుని మనసులో

అన్న సర్వభావములు నా గాయణభట్టునకుఁ జెప్పబడెను. అతఁడు తక్కిన సర్వపండితులనుండి పుష్కమిత్రుని సర్వభావములకు సమాధానములు చెప్పెను. ఏకాఖ్యుండైన పండితుఁడైనవాఁ డాశాఖా సంబంధముయిన శాసకుఁగల విజ్ఞానము నవలోకనముచేసి సప్రతిపత్తికముగా సిద్ధాంతము చేసికొని పోవక వచ్చిరి. సభ తీరియుండెను. ఆసమయములో వారినుండి పుష్కత్యసర్వాభావము నిర్ణయించుకొనఁబోవు సమయములోఁ బుష్కమిత్రునికి రాజవద్దనుండి వార్తవచ్చెను. బృహద్రథుఁడు బృహసేనాపతిని పంటసే నమ్మనను. మహారాజ కార్యమేదో యున్నదట. పుష్కమిత్రునకుఁ దెలియును. ఏ పనియు నుండదు. ఉన్నచో శంతకంటె వ్యర్థమైన పని యింకొకటి నుండదు. అతఁడు రాజు. తాను సేనాపతి. ఆయన కాటుకులు మంత్రులు గలరు. వారింజలు బాధమతాభిమానులు. వాద్ధులనుని చెప్పిగొనుచుండును. తన కాధికారికముగా వారితో సమానమయిన ప్రతిపత్తి కలిగినను న్యజమాన దశ నందు వారి యాజ్ఞలు నిర్వర్తింపవలసిన వాఁడు. లోకములో దుష్టాధికారులు కేల విధములయినవారుండురు. అంధజిహ్వో నధమాధముఁడు చెప్పడు మాటలు వినెడివాఁడు. మారిగో నధమాధముఁడు బృహద్రథుఁడు. ఆరాజ మంత్రుల మాటలు వినినను సరిచోవును. ఎప్పుడును గాజు చెవిలో నిల్లు కట్టుకొని కూర్చున్నవా నిద్దఱు కలరు. - సింహబలుఁడును; శ్వేతాశ్వఁడును. వారి కేయధికారిమును లేదు. వారికిఁ బురుగుబడి లేదు. బౌదాన్యమరగా నెట్టిదో వారికిఁ దెలియదు. ఉదాత్తతయన్న గుణమునకును వారికిని శతయోజన

ముల మేర. వారు రాజునకు పగటి బంధువులు. రాజు చిన్నప్పుడు వారితోఁ గలిసి యాడుకొనెను. పెద్దయిన తరువాత వారు రాజ్యమునకు చేరికొనిరి. వారి యాశ్వులో వారి దుష్టముగఁ బ్రవర్తించి, యాస్త్వుల పాడుచేసి, కితప్రులై, విటులై, గతిమాలి, గిరిప్రజలు చేరిరి. నాఁడు మొదలు వారు రాజున శాస్త్రులయిరి. వారు జోక్యము కలిపించుకొనని రాజు శార్వములేదు. రాజు వారిని సమాదరించెడు. నిత్యము వారి మొగముల మీఁదనే తిట్టించుచుండును. శాని వారు చెప్పినది చేయుచుండును. పుష్కమిత్రులకు నిట్లనుకొనుటలో నాయూహ వచ్చెను. ఆ వైదిక బ్రాహ్మణుని కూతునుఁ జూచునైనెకులను దోడిచ్చి జ్ఞాతుల యూహ పంపించెను. ఇది యావ్యవహారమా? ఆ విషయములో బుష్కమిత్రుఁడు రాజుతో ఖండితముగా మాటాడుటకు సిగ్గుపించుకొనెను. విద్యుత్తుభతో మఱల సమావేశము జుఱునాటి ప్రాద్దున నని చెప్పి తాను రాజదర్శనమునకు బయలుదేఱెను. రాచనానతి చేరఁగా రాజుఁబటలేడు. రాజుచ్చట నుండఁడని పుష్కమిత్రునకుఁ దెలియును. ఆయన నిగ్గమొక విలాసినీ భవనమున నుండును. అచ్చటి కెవ్వరునుఁ బోరాదు. వీరిద్దఱే పోదురు. రాజు మాటలుగా వీరితరుల నాజ్ఞాపించుచుండురు. ఈ ధూర్తత్వము వాగియంగు బలిసినది. తాను చాల గాఢువినెను. మహారాజిల్లు చేయుపన్నానిని చెప్పదురు. ఒక్కొక్కప్పుడు రాజుమాటఁ చెప్పక పోవచ్చును. వీరిద్దఱిల్లు చెప్పినారన్న తరువాత విని రాజంగీకరించును. అది తాను చెప్పిన మాటయే యనును. ఈ యిద్దఱియొక్క చార్జ్యము

రాజ్యమునందు బలిసిపోవుచున్నది. ఎంతమందియో మరి
 యాద కలవారు, మహాద్యోగులు, రాజాజ్ఞలు వీరి
 నుండి గ్రహించుటకు నవమానముగా భావించుచున్నారు.
 ఆ యాజ్ఞ యొక మంత్రవస్త్వముండి రాదాయెను. వీరద్వజు
 నసమర్థులు, జూదగాండ్రు, దుర్విటులు, దుర్గమునందున్న
 పరిచారికలతోఁ దిరుగుచుండువారు. ఆ పరిచారికలచేతఁ దిర
 స్కురింపబడువారు. నేవకులచేత నేవగింపు పొందెడువారు.
 అయిననువారికి రాజువద్దనున్న చినువుచేత నిర్లజ్జముగా రాజు
 వద్దకుఁ బోగలిగి చెప్పగల్గుటచేత రాజు వారినిఁ దిట్టుచున్నను,
 వీరు నవ్వగలిగినవా రగుటచేతఁ జివరికి వీరిమాట రాజు
 కాదన శేకుండుటచేతఁ బర్జన హాసమునందు బలము కలిగిన
 యాస్థులు, నీ యబలులు దుర్గమునందుఁ గంఠికములుగా
 నుండిరి. కొలుపు చానడిలో రాజు లేడు. పుష్కమిత్రుఁడు
 వెనుదిరిగి నచ్చుచుండెను. వారేమి చేయుదురు? పుష్క
 మిత్రుఁడు నచ్చినప్పుడు వారు లేచి నలుచుండ వలయును.
 సువారపు దొరలవలెఁ గూర్చుండిరి. పుష్కమిత్రున కరికాళి
 మంట నెత్తికెక్కెను. వారితో మాటాడుట తనకు మర్యాదా
 నష్టము. అందుచేతఁ దిరిగి పోవుచుండెను. ఇప్పుడు వారాయ
 నతో మాటాడవలయును. వారికి గుండెధైర్యము చాలలేదు.
 వారిలో సింహబలుఁడు, ధూర్జుఁడు. బ్రాహ్మణుడయినవాఁడు
 సేనాపతి యనుటయేమి యన్న శురభిప్రాయము గలవాఁడు.
 బ్రాహ్మణులు భిక్షుకులు. పౌరోహిత్యము మాత్రమే చేయుట
 కర్తులు, వివాహదులు చేయించవచ్చును. వారు కొన్నిచోట్ల
 మంత్రులుగా నున్నారు. ఉన్నచో నుండవచ్చును. తెలివి

తేట లొకనిసాత్తా? కాని యుద్ధము చేయుట, పరాక్రమము గలిగి యుండుట, బ్రాహ్మణులందు మందునకయిన కనిపించని గుణములు. అట్టి బ్రాహ్మణుడు సేనాపతియా? సింహబలుఁ డిట్టిమాటలు పలుసార్లనుటఁకు నని పుష్యమిత్రుని దాఁక వచ్చుటయు మున్నే జరిగినది. తన యా మాటలు పుష్య మిత్రునిదాఁక పోయివని సింహబలునికిఁ దెలియదు. సింహ బలుఁడు కొన్నాళ్ళు కత్తిపట్టినవాఁడు. అదియొక దురహం కార మతనికి నున్నది. అతఁడు ధూర్తుఁడు. దుస్సహసము కలవాఁడు. శ్వేతాశ్వుఁడు వెనుదీయు చుండఁగా నతఁడు తాను ముందునకువచ్చి యార్యా! యని సంజోధించెను. పుష్యమిత్రుఁడు నిలబడెను. నిలబడినవాఁడు ద్వారమునకు మొగముంచియే నిలబడెనుగాని వెనుకకుఁ దిరుగలేదు. సింహ బలుఁ డిట్లనెను 'మహారాజగారు తమతో నొకమాట చెప్పు మన్నారు.' పుష్య - 'నాకు మహారాజ వార్త పంపుటకుఁ దమకంటె నింకెవ్వరు దొరుకలేదా?' సింహ 'మేము పనికి రామా?' పుష్య 'మీరు రాజబంధువులు కారు. రాజాధి కారులు గారు. రాజునా కేదియిన వార్త పంపినచో నవి రాజ కీయ విషయమయి యుండును. అది యధికారులద్వారా రావలయును. బంధువులద్వారా సామాన్యపు మాటలు చెప్పుదురు.' సింహ 'ఇది రాజకీయ విషయముకాదు' పుష్య - 'నే నేదియో గొప్ప రాజ్యకార్యము మీఁద నున్నాను. సామాన్య విషయమునకు నన్నున్న వాని నున్నట్లు రమ్మని వార్త పుచ్చుట రాజుగా రెప్పుడును జేయరు.' సింహ 'నేనే యా పనియొక్క తొందఱవలన వార్త పుచ్చితిని.' పుష్య

‘మీరట్లు చేయరాదు. మీకు రాజ్యమున్న నేమో, రాజ పురుషు లన్న నేమో, తెలియక పోవుటచే నట్లు చేసితిరి.’ సింహ ‘వినచో మీరు వెళ్ళిపోవచ్చును. నేను రాజుగారి తోడనే మనవి చేసెదను. నేను జెప్పఁబోయితిని. వారు విన లేదు. ఇవి రాజుగారి యభిప్రాయమని చెప్పినను వారు తిరస్కరించిరిని చెప్పుదును.’ పుష్య ‘నేను రాజాజ్ఞనుఁ దిరస్కరించ లేదు.’ సింహ ‘ఇది తిరస్కరించుటయే.’ పుష్యమిత్రుఁడు సింహబలునివంకఁ జూచెను. సింహబలుఁడు వణఁకిపోయెను. పుష్యమిత్రుఁ డా సంగతి యేమియో చెప్పమనెను. సింహ బలుఁ డిట్లుచెప్పెను ‘గిరివజ్రపురమునకు దక్షిణదిశగాఁ బది యోజనములమేర మహాదేవాట్లమను నొక పట్టణముకలదు. ఆ యూరిలో ధనవంతులయిన బ్రాహ్మణులు కలరు. కొందఱు రాజోద్యోగులుకూడఁ గలరు. ఆ యూరిలో బౌద్ధులసంఖ్య తక్కువ. పుల్కనులు, వేతే గూఢము కట్టికొని యున్నట్లు బౌద్ధు లచట నొక గూఢమునలఁ గట్టికొని యుండిరి. ఆ యూరిలో బౌద్ధ విహారములేదు. బౌద్ధ విహారములేని గ్రామ మునందు ధర్మముండదు. నిర్మాణములేదు. స్రతి గ్రామము నందు బౌద్ధ విహార మొకటియూడి తీఱవలయునని మగధరాజ వంశముయొక్క నిశ్చయము. ఆయూరిలో విహారనిర్మాణము చేయుటకు ధనవంతులవద్ద డబ్బు ప్రోవుచేయవలసి వచ్చెను. ఆ బ్రాహ్మణులు ధనమీయలేదు; సరికదా బుద్ధుని బౌద్ధమతి మును పిటకములను సుత్తములను సంధింప సాగిరి. అప్పటికిని బౌద్ధు లూరకుండిరి. విహార నిర్మాణసమయమునఁ బండిలో తాయి తోలనీయరు. సున్నపు గానుగ నాడనీయరు. ఎక్కడి

కక్కడికి నడ్డంకునే పెట్టుచున్నారు. వారు ధనవంతు లగుట చేత నూరిలోని సామాన్యప్రజ వారిమీఁద నాధారపడియుండుటచేత నొకబండి నిచ్చినను నొక యెద్దు నిచ్చినను బ్రాహ్మణులు వారిని దండించుటచేత నాగ్రామమున విహారిర్యాణము సాగుటలేదు. విహారము మొదలుపెట్టి యేడాది మైనది. ఇంతవఱకు గోడ లడుగెత్తయిన లేవలేదు.' పుష్క 'ఈసంగతి నాతోఁ జెప్పట యెందులకు?' సింహ 'వారికి మేము మిరిట్లు చేసినచో రాజుగారిలోఁ జెప్పుదు మంటిమి. వారు తమకు మహాసేనాధిపతి యున్నాడన్నారు. అందుకని.

౬

వారన్నట్లు నేను బ్రాహ్మణుడనే. సాత్త్విక వృత్తిని నాయందుఁ బరాక్రమము లేదు. నాకు యుద్ధనీతి తెలియును. పూహనిర్మాణకౌశల మున్నది. అందుచేత నేను మహాసేనా పతి నైతిని. మనుజుల మెడలు కత్తిరించలేను. ఈ జగత్తంతయు సశాశ్వతమని నాకుఁ దెలియును. క్రియావేశయం దా భావమునకుఁ బ్రాధాన్య మీయనుగాని లేనిచో నేనొక సన్యాసిని. నైదికమతము చెడిపోవుచున్నదన్న దుఃఖము నా కెంతయున్నదో దానికి నేనా కర్తవ్యము వైరాగ్యము నాకంత కలదు. నాకుఁ దత్కాలావేశము కలుగును. మఱు నిముస మందది సమసిపోవును. నేనుక్రియానిష్ఠుడనుగాను. నేను దేనియందైనఁ దీవ్రాభినిదేశము చూపించినచో నది పరమేశ్వరోద్దేశ

ముచేత నడచుచున్నదిగాని నిజానికి నేది యేమయిపోయిన నాకేమి? భగవంతుఁ డేమన్నాడు? నీ యధికారము కర్మ యందే యున్న దన్నాడు. ఫలమునందు లేదన్నాడు. కార్తాంతికులు చిత్ర చిత్ర విషయములను జెప్పినారు ఆ గుఱ్ఱము మేధీయాశ్వ మగునట. అది యశ్వమేధీయాశ్వ మగునట. అది యశ్వమేధమున సంహరింపబడునట. యశ్వమేధము చేయుటకు నేడు సుక్షాత్రియు లెవరున్నారు? వారు సర్వభారత దేశమును జయించి సర్వధాత్రీశానులయి గుఱ్ఱమును వదలిపెట్టి దానిని పట్టికొన్నవారిని జయించఁ గలిగిన పరాక్రమశాలులగు సేనానులు కలవారై తాము దీక్షితులయి కూర్చుండి యిట్టినుహాకార్యమును జేయఁదగిన సుక్షాత్రియుఁడు క్షత్రియులే లేని కాలాన నెఱుఁగునుండి దొరకుదురు? ఈ బృహద్రథుఁడు శూద్రుఁడు. నందుని మొదలు సర్వార్యావర్తమున రాజులందఱు శూద్రులైరి. వారికిఁ గర్మలఁగుం దభిమానములేదు. మేము క్షత్రియుల మనిపించుకొన వలయు నన్న మరభిమానముకూడ లేదు. క్షత్రియులై యుండుటయే యొక దోషమని భావించుచున్నారు. ఈ బృహద్రథుఁడు వృద్ధుఁడు. ఇతనికి సంతానములేదు. వీని తర్వాత రాజ్యమేమగును? బౌద్ధులు దీని నాక్రమింతురేమో? అపుడుగాని యిది పూర్తిగా నన్యాసి రాజ్యము కాదు. ఈ సింహబల శ్వేతాశ్వ లిద్దఱున్నారు. వీరును వృద్ధులు. వారి పుత్రులున్నారు. వారికంటె దుశ్శీలును లేరు. ఆఱుగులు మగ్గ్రతులున్నారు. వారిలో రాజకీయువేత్త యన్నవాఁడు లేడు. అందఱును ధనము నెల్లుసంపాదించుమా యన్న ప్రశ్న కలవారే.

వాడుపోయి రాజుచేత నాల్గు గ్రామములు వ్రాయించి
కొనును. వీడు పోయి పది యూళ్ళమీది కప్పమునకుఁ
దా ఫధికారియై నట్లు రాజునుండి వాగ్దానము తీసికొనును. ఆ
రాజౌక చిత్రమయినరాజు. అన్ని యునుమంత్రులుమాటతోనే
జరుగును. అతడు నిత్య సురాపానమత్తుడు. ఆ సురాపాన
వివశత్వమున సుంతి తొలగినపుడు వీరుపోయి యీ సంగతి
మనుచేయుదురు. ఆయన యర్ధస్మృతి కాలమున నంగీ
కరించును. ఒడలు తెలియని సినము లేదన్నట్లు తదర్ధస్మృతి
కాలమునఁ జేసిన వాగ్దానము కూడ జ్ఞానముండుటయే మన
స్సుయొక్క విచిత్రమయిన జాగ్రత్త. వీరినందఱినిఁ దలఁ
దన్నిన వాడు గలఁడు. వాడు శతానీకుడు. వానివలన
రాజ్యమునకుఁ జేటు రావచ్చును. వాడు రాజ్యము మీఁదఁ
గన్నుగలవాడు. అందఱికంటె వానిబలమే గొప్పది. ఇప్పుడు
వాని చెల్లెలధికారములో నున్నది. రాజునకు నూతేండ్ల
వయస్సు. వాని చెల్లెలు కుముద్వతి యిరువదియేండ్ల బాలిక.
రాజు దానిని వివాహమాడినాడు. దివారాత్రములు దానితో
మనుచున్నాడు. అది తన యన్నగారెట్లు చెప్పినచో నట్లు
చేయును. దానిమాట కెదురులేను. అదినఱకే రాజు సురా
ప్రియుడు. వీగు వచ్చిన యైదేండ్లనుండి రాజయొక్క సురా
ప్రియశ్వము మిఠిమీటి పోయినది. వారికది కులవిగ్గఁ వారి
తల్లి కల్లు నమ్మెడిది. దాని నొక బ్రాహ్మణుడు పెండ్లియాడి
నాడు. వానికి వీరిద్దఱు సంతానము. శతానీకుడును గుఱు
ద్వతియు, వానియందుఁ గలిగిరి. ఆ కుముద్వతి లోకోత్తర
సౌందర్యవతి. ఆ బ్రాహ్మణుడు తన యీ సంతానమునం

గమితప్రేమ కలవాఁడు. దాని పౌందర్యమున కది రాణి
 కావలయును గాని చుటియొకని భార్య యగుట కిష్టములేక
 సర్వశ్రేష్ఠముల మీఁద మంత్రియైన భద్రగజుని ప్రాపకమున
 రాజునకు దానిని జూపించెను. ఆ భద్రగజుఁడు హాలా
 ప్రసాదము. అంతఃకనాఁడు పీఠి గ్రామమునకుఁ బోయెను.
 ఆ బ్రాహ్మణుఁడతని జిత్రవిచిత్రములయిన సురావిశేషములను
 పానముగాఁగలవలెనని తన కూతురు రాజునకు భాగ్యగాఁ జేసినచో
 నాఁడే ప్రధానమంత్రి కావచ్చుననియు, తన కూతురతని
 పరిమళం గృహజ్వరాలయి యుండుననియు, నాశపెట్టెను. తన
 కుమారుఁడైన శతానీకుఁడు వ్యభిచాఁడు. వానికి భిన్న విధము
 లయిన సురలను సిద్ధము చేయుట కూడఁ జేతకాదు. సురా
 న కనులన్నియుఁ దండ్రియైన బ్రాహ్మణుఁడే చేయును.
 నాఁడు బ్రాహ్మణ్యమును నసలి కొన్నియేం డ్లయ్యెను.
 ఆ విద్యఁ నేర్చికొనెను. వానిభార్య యా కల్లలను విక్రయించు
 చుండును. వాఁడు సురావిశేష పాకవిద్యయందు నిష్ణాతుఁడు.
 వారెంతో ధనము సంపాదించిరి. ఆ ధనమును తినుచు శతా
 నీకుఁ డా గమ్మకాకయై తిగుచుండెను. కుముద్వతి రాజు
 భార్యయైనచో శతానీకుఁడు రాజు బంధు వగును. వాని కొక
 కుమార్తె మర్యాద ఘోషిల్లును. ఆ బ్రాహ్మణుఁడు తన సురాపాక
 కౌశల విద్యచేత రాజునకుఁ బ్రియుఁ డగును. కుముద్వతి రాణి
 యగును. రాజునకు సంతానము లేదు. కుముద్వతియందు
 రాజునకు సంతానము కలిగినచో సంతకంటెఁ గావలసినదే
 మున్నది? తన దాహిత్రుఁడు సురాపాలకుఁడగును. కానినో
 శతానీకుఁడు రాజు కావచ్చును. ఇట్టి యూహలతో నా

బ్రాహ్మణుడు భద్రద్రగజుని మోహపిట్టి తన కూతురు రాజరాజ కంటఁబడునట్లు చేసెను. వృథుఁడయిన రాజు కుముద్వతిని జూచినంతనే మహా మోహఁగ్రస్తుఁ డయ్యెను. ఆమెను వివాహము చేసికొనెను. ఆ బ్రాహ్మణుఁడును వాని భార్యయైన గోటలోనికి వచ్చిరి. కోట కల్లుపాక యయ్యెను. కోటలో నొక మహాభవనము భిన్న సురాపాకములకు స్థానమయి పోయెను. కుముద్వతి సౌధ మానురానిర్మాణ సౌధము నందు యుండెను. శతానీకుఁడును భద్రద్రగజుఁడును రాజ్యము నందఁ బ్రధాన పురుషులైరి. వృథుఁడుగాఁ జేరుచున్న శతానీకుఁడు రాజస్యాలకుఁ డయినంతనే బహరాజ వ్యవహార కుశలఁ డయ్యెను. వాఁడు చాల నిపుణుఁడు. అయిదేండ్లనుండి వాఁడు సర్వ సేనాపతి యగుటకుఁ జేయుచున్న ప్రయత్నములు విచిత్రముగా నుండెను. తనకతిఁబు నైతిస్పర్థి. తన్ను సేనాపతిత్వమునుండి తొలఁగించి తా నాధికారమును సంపాదించుటకు వాఁడు రాజునకుఁ గుముద్వతిచేతఁ జెప్పించును. పరమ రుచ్యమయిన సురాదానవేశఁ దండ్రిచేతఁ జెప్పించును. ఒక రాజకార్యముందుఁ గ్లిష్టత సంభవించినప్పుడు దానిని హేతువు తానుగా భద్రద్రగజుఁడచేతఁ జెప్పించును. తన కల్లి చేతఁ జెప్పించును. బృహద్రథుఁడు కామినీలోలుఁడు. పరమ సురాప్రియుఁడు. కాని వానికి మూలభూతిమైన జ్ఞానము తొణకలేదు. ఇంతివఱకు బెణకలేదు. మీరేమైనను జెప్పుడు. పుష్కమిత్రుని మహాసేనాధిపతిగాఁ దొలఁగించుటను వదల యేదయినను జెప్పుడు. నేను జేసెదను. ఓరి మూర్ఖులారా! పుష్కమిత్రుఁడు మహాసేనాపతియొక్క పదవినుండి తొలఁగిన

మఱునాఁడు మగధరాజ్యము కుక్కలదొడ్డియగును కురు
 పాంచాల శూరసేనాది దేశములు యవనుల దాడులకు గుఱి
 యగుచున్నవి. పుష్యమిత్రుఁడు తొలఁగిన మఱునాఁడు వారు
 మగధముల మీఁదికిఁ గూడ వత్తురు. మీకేమి తెలియును ?
 పుష్యమిత్రుఁడే లేనిచో వారిపాటికి నార్యావర్తమునందలి
 సర్వదేశముల నాక్రమించియుండును. పుష్యమిత్రుని యుద్ధ
 నీతి వైశారద్యమువలన వారారాజ్యము నాక్రమించ లేకు
 న్నారు. వారు దాడులను నెఱపుచున్నను వారి నెప్పుటికప్పుడు
 పుష్యమిత్రుఁడు పాఱుద్రోలుచున్నాఁడు. ఈనాఁడు పుష్య
 మిత్రుఁడే లేనిచో నార్యావర్త మీనాఁటికే యవన హస్త
 గతమయి యుండెడిది. బౌద్ధమతియు వచ్చి యీ దేశమునుఁ
 బాడుచేసినది. దేశమునుఁ బరాక్రమ హీనమునుఁ జేసినది.
 దేశమునంతయు సన్యాసులచేత నింపినది. ఆ బౌద్ధమతిమువలన
 దేశమునకు గలిగిన యాపద యంతయునంతయునని చెప్పరాదు.
 ఆనాఁడు నందుని బాహుపరాక్రమము, వందయేండ్ల తరు
 వాతఁ జాణక్యుని నీతియు, భారతదేశమును నిలిపినది.
 ఓయి ! ఒక దేశము సురక్షితముగా నుండవలయునన్నచో
 నపు డప్పు డుదయించెడి ప్రతిభావంతులచేత దేశమునందు
 నుస్థితి యుండదు. ప్రతిభాశాలులు పుట్టుదురు. పరాక్రమ
 వంతు లుదయింతురు. వారున్నన్నినాళ్ళి దేశము కేజోవంత
 ముగా నుండును. వారి తరువాత సభోగతి పొందును.
 అట్లభోగతి పొందకుండ నొక వ్యవస్థ దేశమునంగు నిర్మింపఁ
 బడియుండి యా వ్యవస్థబలముచేత దేశముయొక్క భద్రత
 నిత్యముగా నుండవలయును. క్షుత్రియులన్న వర్ణము తాదృశ

వ్యవస్థాస్వరూపము. ఆ వ్యవస్థాబలమును కొంత యెప్పుడప్పుడు తగ్గినను మొత్తముమీఁద దేశమునకు సేగించేడు. దేశమును మహాచరాక్రమ వంతుడైన యొక వ్యక్తియొక్క బలము రక్షించ లేకపోయినను దద్వ్యవస్థాగతమయిన యొక మూలశక్తి దేశముయొక్క భగవంతుని బెసగనియడు. నందుఁ డట్టి వ్యవస్థను నిర్మూలించెను. అతనిచేతఁ బ్రారంభింపఁబడిన యా దోషము దేశమునందు బ్రాహ్మణశక్తి సన్నగిల్లి పౌద్ధమతము ప్రబలి సంపూర్ణము చేసెను. పువ్యమిత్రునిగుఱించి మీరు నాతో నింక నెప్పుడు నొక్కమాటయైనఁ జెప్పరాదు. నేను సురాపాన వివశుడనై యున్నపుడు నాచేత 'నూ' యనిపించి మీ రాతనిని దొలగించినచో నాకు స్మృతి నచ్చిన తరువాత మిమ్ముందఱను వధింపించెదను' — ఇట్టి మాటలు రాజు తిగితిగి వారితోఁ జెప్పుచుండుటచేతఁ బువ్యమిత్రునిస్థితి భద్రముగా నుండును. ఎవ్వరును పువ్యమిత్రునివంకఁ దేఱిచూచుచుటకు వీలులేకుండెను. పువ్యమిత్రుఁడు నవ్వుకొనెను. అట్టిరాజును సంహరించుట యెట్లు? నేను రాజునగుట యెట్లు? నే నశ్వమేధమునుఁ జేయుట యెట్లు? నాకు దేనిమీఁదనుఁ గోరిక లేదు. ఈ దేశముమీఁద నభిమానము కలదు. వైదిక ధర్మమునం దభిమానముకలదు. బృహద్రథునియందుఁ బ్రేమకలదు. బ్రాహ్మణులట్లు చెప్పుచున్నారు. నేను రాజునగుట నిస్సంశయమట. నే నశ్వమేధము చేయుట నా జాతకములో వ్రాసియున్నదట. నాకుఁ బ్రాణ పదమయిన గుఱ్ఱముయొక్క వధకుఁ బ్రతిక్రియ చేసి తీరవలయును. నా జీవునిలో నంతరాంతరమున నిగూఢముగ నీ

యశ్వమునందలి ప్రేమ యింత పాతుకొనిపోయినదేమి? నాకు దేనియందునులేని మమకార మా గుఱ్ఱమునం దున్నది. ఇది యేమిసృష్టి? ఆ గుఱ్ఱము నాకు వలపుకానికి. దాని కవల దాని చావునకుఁ బ్రతిక్రియకొస ముద్దేశింపఁబడినది. ఆయశ్వ వధకుఁ బ్రతిక్రియ జరుగుటకు నేను గర్తను గావలయును. దానికి నే నశ్వమేధయాగము చేయవలయును. చేయుటకు నేను రాజనుఁ గావలయును. అగుటకు బృహద్రథుఁడు నా చేత వధింపఁ బడవలయునా? శూద్రుఁడై యింత నైదికాభి మానముగల రాజును నేను జంపవలయునా? ఆరాజు నిర పత్యుఁడు కావలయునా? వందయేండ్లు వచ్చి యతఁడు పచ్చి కాముకుఁడు కావలయునా? రాజ్యమింత యగతికము కావలయునా? గ్రహములిట్లు విప్లవ హేతుకమయిన కూట మిలో నేర్పడి దీనినుండి బ్రాహ్మణ రాజ్యము సముద్భవిల్ల వలయునా? బ్రాహ్మణులు సృష్ట్యారంభమునుండి రాజ్యము నెప్పుడును శేయలేదు. అనాదినుండియు క్షత్రియులే ధరా పాలకులు. ఆస్థితికిఁ గలి ప్రవేశించిన తరువాతఁ బదునేను వందలయేండ్లు జరిగిన తరువాత సర్వ విచ్ఛిత్తి జరిగినది. నందుఁడు నూతనభార్యవుడై సర్వ క్షత్రియ రాజవంశము నిర్మూలించెను. ఆపని రాక్షసుఁడు చేసెను. నాల్గువందల యేండ్లు క్షత్రియుఁడయినవాఁడు, రాజన్నవాఁడు లేక పోయెను. ఆ భారమంతయు నేఁడు బ్రాహ్మణుఁడు తన బుజ ములయం దెక్కించికొన కున్నచో నైదికమతము నాశన మగును. భారతదేశము స్లేచ్ఛదేశమగును. భగవంతుఁ డెచట ప్రథమ మానవసృష్టి చేసెనో, వర్ణములను సృష్టించె

చెనో, వేదములను సృష్టించెనో, యా దేశమునందే వేదములు
 నశించునా! ఆ దేశమునందే వేదకర్తలు నాశనమగునా?
 నాశనమగుచుండ నేను జూడవలయునా? చూడలేని నేను
 బృహద్రథుని వధించవలయునా? వధించిన పాపమశ్వమేధ
 యాగముచేసి పోగొట్టుకొనవలయునా? యాధిష్ఠిర చక్రవర్తి
 జ్ఞాతిపథమును జేసెను. తద్రథునివారణార్థము వ్యాసమహర్షి
 వచ్చి యశ్వమేధయాగము చేయుమని యాదేశించెను. అది
 సముచితముగా నున్నది. ఒక పాపముచేయుట సంభవించెను.
 దానిని నివారించుకొనుటకు నొక నిష్కృతి చేసెను. దాని
 కంటె నీస్థితి తలక్రిందులుగా నున్నది. ఆ పాపమున కా
 నిష్కృతి యున్నది. కనుక నా పాపము చేయుదము. తరు
 వాత దానికట్లు నిష్కృతి నెఱపుదము. ఇది యేమి పథకము?
 ఇది సంమజ్జనముగా లేదు. ఈ బ్రాహ్మణులెంత పండితులు?
 నన్నెంత ప్రబోధించుచున్నారు? ద్రోణాచార్యుఁడు విజృం
 భించి పాండవ సైన్యమును సంహరించుచున్నాఁడు. సత్సక్రియ
 చేయుటకు వీలులేకుండ నున్నది. చావని యశ్వత్థామ చచ్చి
 నాఁడని చెప్పవలయును. దానియం దబద్ధదోష మున్నది. అది
 చేయక తప్పదు. యాధిష్ఠిరుఁ డాయబద్ధమునుఁ జెప్పకపోయి
 నచో సర్వబంధు నాశనము చేసిన పాపము వచ్చును. ఈ
 రెండు పాపములలో నేని స్వీకార్యము? దేనియం దధికదోష
 మున్నదో? దానిని వదలిపెట్టి యల్పదోషములు గలిగిన పాప
 మును స్వీకరించవలయును. ఇప్పుడు వైదికమతమునకు మహా
 సర్థము కల్గియున్నది. భగవంతునియొక్క ధర్మము సర్వనాశన
 మునకు సభిముఖముగా నున్నది. దానిని జూచుచు నే నూర

కున్నచో నాకుఁ బుట్టుగతులు లేవట. నేను సమర్థుడనయి యూరకున్న మహాపాపము నా శిరస్సునందు వచ్చి కూర్చుండునట. ఈ రాజు నాయందుఁ బ్రేమగలవాడు; కాని భ్రష్టుఁడు. రాజ్యము పాలించెడిశక్తి యుడిగినవాఁడు. అనుచిత కాముఁడు. అతఁడు నా కేతఁ జంపఁబడక పోయినను, మఱి కొన్నియేండ్లకుఁ దనయంతటఁ దానే మరణించును గదా! అది శరీరధర్మము. నే నప్పటివఱకు కూరకుండవచ్చును గద. అట్లు కాదట. గ్రహములు తొందర పెట్టుచున్నవట. అప్పటికి మించిపోవునట. నేనిది వెంటనే చేయవలయునట. ఈ శతానీకుఁడు నీ భద్రగజుఁడు నీ సింహులుఁడు నీ శ్వేతాశ్వుఁడు నిచ్చట నాయందు విరోధులుగాఁ బ్రవర్తించుచున్నారు. ఆరాజు చలచిత్తుఁడు. నిలుకడలేని మనస్సుకలవాఁడు. ఈ మానవ మనోభావము చిత్రమయినది. వాఁడు రాజన్నమాత్రమున వాడన్న మాటను వందమంది పాలింతురు. అరే, ఈరాజు మతిభ్రష్టుఁడు. ఇతనిమాట పాలించినచో జగద్ద్రోహమగును. ఈ రాజువలన దేశమున కేమి లాభము? మానవులకీ విచారణయేలేదు. ఆరాజువలన మనము వేతనముఁ దీసికొనుచున్నాము. వాఁడు చెప్పనపనిని మనము చేయవలయును. వ్యక్తియొక్క ధర్మమింత యల్పమనకపరిణాహ సమయందుఁగలదు. ఎప్పుడో రాజు చంచల మనస్కుడయినను వధింపుమనుచో? ఒకానొకఁడు తక్కిన సర్వవిషయములందు నసమర్థుడై యెందుకుఁ గొఱగానివాడై గ్రుడ్డిగవ్యయంత వెలచేయనివాడై యొక దుష్టమైన రాజుజ్ఞుఁ బాలించుటయందుఁ బరమతీవ్రుడై యుండును. వాఁ

డెవఁడో తెలియదు. ఒకస్పడి రాజు చుట్టునున్న దుర్జనులు రాజాజ్ఞకాని వాక్యమునందు రాజాజ్ఞగా నర్థమునుఁ జెప్పి రాజున కప్రియమయిన కార్యమునుఁ జేయవచ్చును. అపని జరిగిన తరువాత రాజుకూడ విచారించునేగాని యేమిచేయఁ గలడు? దుఃఖిపడ వచ్చును. అడుగుపేయువట్లకే మన ప్రయత్నముకాని యది యెచ్చట పడునో, దానియందు మన ప్రయత్నములేదు. ఒకప్పు డడుగుతీయుటకును సాధ్యము కాదు. అందుచేత నే నాలస్యము చేయరాదని బ్రాహ్మణులు చెప్పుచున్నారు. రాజును సంహరించుట నాకెంతపని? సర్వసేవయు నా చేతిలో నున్నది. సేనానులందఱు నాకిష్టులు. నాయన యాయులు. గిరివ్రజపురమును నేను నిముసముతోఁ గట్టు దిట్టము చేయవలయును. దుర్జములో నదువుతెచ్చట కచ్చు మూసి కన్ను తెఱచునంతలోఁ జేయఁగలను. ఇన్నాల్భీ దుర్జనుల విహారము సహించితిని. నా కెందుకనుకొంటిని. చేను సేనాపతిని. నాధర్మ మేమనఁగా నితరరాజులు రాజ్యముమీఁద దండెత్తి రాకుండఁ జూచుట, రాజ్యమునందు విప్లవములు రాకుండ రక్షించుట. యవనులు మిగిలిన రాజ్యములచారికి దాడులు వచ్చుచున్నారు; గాని యగధము పొలిమేరలనఁక నయినఁ జూచుటలేదు. ఒండు రెండు యవనుల దాడులు మా పొలిమేరలయందున్న గ్రామములమీఁద జరిగెను. వారచ్చటనే సంహరింపఁబడిరి. యవనరాజులకు వార్తపంపింప నెంచితిని. కాని నా మేనల్లుఁడు చేసెను. వారు దాని నాదరింతురా? మూర్ఖుఁడై వాఁడు నా గుఱ్ఱమునెక్కి పోయెను. వారు దానిని వధించిరి. వాఁడేమయినాఁడో తెలియదు.

దీనితో నాక శ్రోత్రవిషయము బయలుదేరినది. వాడు జ్యోతిర్విద్యవేత్త యగుటయేమి? ఈ నారాయణభట్టు పూర్వమునకుఁ గనిపించుటయేమి, నేను హాస్యమున కతనిని నా గుఱ్ఱమునుఁగూర్చి ప్రశ్నించుటయేమి, యిది యిట్లు ముంచికొని వచ్చుటయేమి. నేనిట్టి కార్యకారణ సామగ్రి విశిష్టవాగురా బద్ధుఁడ నగుటయేమి. బ్రాహ్మణులు చెప్పిన మాటలంత సమంజసములుగా నుండుటయేమి, వారైన నేమిచెప్పఁచున్నారు? అట్టి ప్రియమైనరాజు, పట్టివిశ్వాసముగల రాజునుఁ జింపుట పాపహేతువట. ఆ పాపమును వైదికధర్మరక్షార్థము నేను జేయవలయునట. అశ్వమేధయాగముజేసి యాపాపము నకు నిష్క్రమి చేసికొనవలయునట. మఱియు నా బ్రాహ్మణుఁడున్నాఁడే, మేధావిభట్టు. ఆయన వాదన మఱియుఁ జిత్రముగ నున్నది. అయ్యా! పుష్యమితా! సృష్ట్యాదినుండియు ననంతకోటి జీవు లుదయించినారు. అనంతకోటి జీవులు నశించినారు. ఎన్నిఘోరమైన వధలు జరిగిన వందువు. పూర్వము మహారాక్షసులు చేసిన హింసలకుఁ గావించిన వధలకు నంతలేదుగదా. ఆ పాపమంతయు నేమయినది? ప్రళయములు వచ్చినవి. సముద్రములు పొంగినవి. వజ్రదూవచ్చినవి. మహాభూమములు చెలరేగినవి. మహాయుద్ధములు వచ్చినవి. భూకంపములు వచ్చినవి. ఈజగత్తులో నెన్నివిధములుగ మానవులు చచ్చిరి. చంపఁబడిరి. మానవుని బ్రదుకుకంటె బరమాధమమయిన దేమున్నది? అందుచేతఁ బ్రధానమైనది ధర్మముకాని మానవజీవితము కాదు. మానవుఁడు బ్రదుకుట ధర్మరక్షకొకట. వైదికమతము ధర్మరక్షకొకట కేర్పడినది.

మానవుని జీవిత మనిత్యమని చెప్పుచున్నది. మైచ్చు లధర్మ నిష్ఠులు. అల్పమానవ జీవితనిష్ఠులు. కాని యింత సృష్టిలో మానవ జీవిత మల్పవిషయమైనను దానికిఁ బ్రాధాన్యముకలదు. దాని ప్రాధాన్యము సరిగణించిన నాధర్మప్రాధాన్యము పాటించఁబడును. ఈసృష్టియెంతగిజగాని గూడుగానున్నది. తీగ కదిపినచో డొంక కదలును. కల్పాంతమందు సర్వమును నశించును. కల్పాదినుండి కల్పాంతమువఱకు నడుమఁ గొన్ని కోట్ల సంవత్సరములు. మానవుని జీవిత మల్పమయినది. ఈకాల మున మిక్కిలి బ్రదికినచో నూటయిరువదియేండ్లు. స్త్రీలును బురుషులును, దత్సంయోగమై మానవుల జనసము. దీని శోధలేదు. కామములు, క్రోధములు, మోహములు, ధర్మము లధర్మములు, ఆశలు, ధర్మనిష్ఠులు. కాని మానవులు నిజ ముగా ధర్మమునం దభిలాషలేని మానవులు తమయొక్క రాజ్యాశచేతఁ దమయొక్క క్రూరభావమును వెలార్చెడు సందు దొరకించికొనుటకు మతముపేరుపెట్టి ధర్మములు పేరు పెట్టి యితరులను వధించుట దండెత్తిపోవుట, యూళ్లు తగులఁ బెట్టుట, స్త్రీబాలవృద్ధులను జంపుట, అన్నమునకయిన సస్యమును దహించుట, ఇట్లు మానవులు తన్నుఁ దాను నాశనము చేసికొనుచున్నది చాలక భూకంప ప్రభంజనాదులు, యుద్ధములును. ఇంతటి మహా ఘోరమయిన నిరవధికమయిన నిత్య హింసాకాండలో నయ్యా పువ్యమిత్రా! యిది యొక కాలఖండము. ఇప్పుడు మీరు పరమేశ్వరో ద్దిష్టకాల ఘట నము నందుఁ గర్తృత్వము వహించుట వహించినట్లుకనఁబడుట.

ఈ యనంతమయిన సృష్టిని భావించినచో నీకాల మెంతది ?
 ఈ దేశమెంతది ? ఆదులోని రాజెంతటివాడు ? తమ
 రెంతటివారు ? మేమెంతటివారు మిమ్మీ కార్యము చేయుడని
 మేమిందు కడుగుచుంటినునగా నైదిక ధర్మరక్ష కడుగు
 చుంటిమి. నైదిక ధర్మరక్షయందు మీకును మాకును విశ్వా
 సమే. అది భగవంతుని స్వరూపము కనుక సత్యల్ప కాలా
 నుండు నందు భగవద్భావన చేసినచో దాని యనిత్యత్వము
 నందు నిత్యత్వము సాధించుట యగును. నిత్యమైనది సరమే
 శ్వర భావము. అది నైదిక ధర్మరూపమున నుండును. అని
 వేదములు చెప్తున్నవి. వేదము యనిత్యములు, అపౌరు
 షేయములు. దానినే భగవంతుడు తానై గీతలయందు
 నుపదేశించెను. పరమార్థదృష్టితోఁ దమరులేరు. మేములేము.
 బృహద్రథుడు లేడు. యనను లంతకుమున్నే లేరు. వ్యవహార
 దృష్టి నిదంతయు నున్నది. వ్యవహారమునందు ధర్మమునుఁ
 భావించుట, పరమార్థమును నిలఁబెట్టుట. మేము బ్రాహ్మణు
 లము. హింసావాదులము కాము. బౌద్ధులు హింసావాదులు.
 వారహింసావాదులని చెప్పికొందురు. యజ్ఞమునందలి హింస
 యెంత హింస ? యజ్ఞమునందొక మేక చంపఁబడును. ఒక
 యశ్వము వధింపఁబడును. హింసాబుద్ధితో చేసినహింస హింస.
 హింసాబుద్ధిలేని హింస హింసకాదు. రాజ్యములకొఱకు స్త్రీచ్ఛు
 లుచేసెడి వధ కవధియున్నదా ? వారు చేసెడి క్రూరకర్మలకు
 మోదలు తుదగలదా ? వారమేసావాదులగుట యాశ్చర్యము.
 వాడు మాంసములేనిచో ముద్ద యెత్తఁడు. దానికోసము దిన

దినము శతసహస్రములయిన పశువధలు జరుగుచున్నవి. వాఁడహింసావాది. వాఁడు యజ్ఞాంశమయిన యజువిశసనమను దూషించువాఁడు. జౌద్ధులు మాంసాశనులు. అయ్యా! జనము పెరిగిపోవుచున్నది. నేల పండించెడివంట వీరికిఁ దిండికిఁ జాలదు. వృక్షఫలములనుఁ జాలవు. కందమూలములు చాలవు. మాంసభాదనము చేయవలయును. శుత్ర్యుభోజనము చేయవలయును. అప్పటికిని వీని తిండికిఁ జాలలేదు. ఒక దానితో నొక దానికి యుడివడియుండి వివిచ్యమానముగఁ బరామర్శించుటయే పరమక్షిప్తమైన యామహావిషయముల యొక్క సంపూర్ణ స్వరూపావగతి కలిగిన వాఁడవఁడు! అట్టి మహాజ్ఞానము కలవాఁడు బేదపురుషుఁ డొకఁడే. నేదపురుషుఁ డనఁగా భగవంతుఁడు. భగవంతుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు. ఆయన చేసిన వర్ణాశ్రమాచార వ్యవస్థ యల్పజ్ఞులయిన జౌద్ధులకు స్లేచ్ఛులకు నిండా హేతువయినది. ఆంతకంటె నల్పజ్ఞులైన భారతీయులకు మఱియు నిండా హేతువయినది. ఆ మేధావి భట్టు మఱియు నిట్లనెను. అయ్యా! పుష్యమిత్రా! దాని యందు విశ్వాసములేని భారతదేశ వాసులను స్లేచ్ఛులకంటె నల్పజ్ఞులని యెందుకంటినో తెలియునా? ఏడాది లంకలో నున్న హేతువుచేత సీతయందు దోషము చెప్పి జనులు పరమ మూర్ఖులు, సీతయొక్క పరిమ పావిత్ర్యము నగ్నిమయత్వము తెలిసిన రామచంద్రుఁడు దానిని విశ్వసించుట పరమ మూర్ఖుల కంటె బరమ మూర్ఖుడగునా? కాదా! అప్పుడు సభ యంతయు నవ్విరి. నాకుఁ గోపము వచ్చెను. ఆ బ్రహ్మచేతలయిన బ్రాహ్మణులకు నాకు నెంత భేదము? నా కోపమునుఁ జూచి

మేధావిభట్టిట నెను. అయ్యా! నేను మీ మనస్సునకుఁ గొం
చెము కట్టెము కలిగించినట్లున్నది. శ్రీరామచంద్రునియందు
నేనును భక్తుడనే. రామశబ్దము తారకనామమని నాకుఁ
దెలియును. విషయమును విషయముగ నిరూపించుచున్నాను.
ఆ రామచంద్రుఁడు రాజనీతికిఁ బ్రాధాన్యమిచ్చి తాను బరమ
మూర్ఖుఁడు కా లేదు. భగవంతుఁ డయిన శ్రీరామచంద్రుఁడు
పరమ మూర్ఖుఁ డెట్లగును? శ్రీరామచంద్రుఁడు భగవదవ
తారము కాదనుకొందము. ప్రజారంజనము పొందునంత
పరమనిష్ఠుఁడు కాఁడనుకొందము. ఊరక యనుకొందము.
పరమ మూర్ఖతాలక్షణ మెట్లుండు ననగా నిట్లుండునని యొక
యుదాహరణము సంపాదించి కొనుట కనుకొందము. ఆ దృష్టి
తోఁ జూచినచో మ్రేచ్చులు మ్రేచ్చులు. వారు వేదధర్మము సర్థ
ముచేసికొనుటకు జన్మించ లేదు. వర్ణాశ్రమాచార వ్యవర్థలోని
యిహపరలోకముల సంపుటియొక్క సామరస్యము అనఁగా భగ
వత్త్వము అనఁగా సృష్టిరహస్యము అనఁగా సర్వజ్ఞత్వము
అనఁగా మానవుఁడై జన్మించిన జీవియొక్క యథార్థమార్గ
నిరూపణము. మ్రేచ్చజన్మ దానినిఁ దెలిసికొనుటకుఁ గలుగదు.
వైదిక ధర్మమునందుఁ బుట్టిన వాఁడు దానినిఁ దెలిసికొనుటకే
పుట్టును. వాఁడు మ్రేచ్చునివలెఁ బ్రవర్తించినచో వానికంటె
బరమ మూర్ఖుఁడెవఁ డుండును? శ్రీరామచంద్రుఁడు భగ
వంతుఁడు కానిచో బరమాల్ప దేశమునందుఁ గూడఁ బ్రజా
రంజనము కర్తవ్యమని తీవ్రరాజ ధర్మఁరిపాలనా నిష్ఠుఁడు
కానిచో రామచంద్రుఁడు మూర్ఖుఁడయినాఁడు. అయ్యా!
పువ్యమిత్రా! నేనింత చెప్పుచున్నాను గాని నా యా వేశ

మెంత? నేనెంత? నా వేదనయెంత వైదికధర్మమును నేను సముద్ధరించెడిదేమి? తమకు సముద్ధరించెడిదేమి? ఓక్కొక్క పూడా వైదికధర్మమును సముద్ధరించెడువాఁడు పరమ మ్లేచ్చులయిన కిరాతులయం దుదయించును ప్రహ్లాదుఁడు హిరణ్యకశిపుని హృదయమునం దుదయించినట్లు. ఆ రాజును నీవు చంపవు. అనఁగా, జంపుట కిష్టములేదు. నీవు చంపుదువు. అనఁగా నీచేత భగవంతుఁడు చంపించును. గురువు నేఁడు జ్యోతిర్మండల భిన్న గ్రహసంచారమునందుఁ బరమోచ్చంగతుఁడై, స్వచ్ఛమైన స్థితియం దున్నాఁడు. ఇట్టిస్థితి సృష్ట్యాది బ్రహ్మస్పృతికి లేదు. అతఁడు వట్టి వైదిక ధర్మమును నిలఁబెట్టుట కాదు. బ్రాహ్మణుని రాజ్యాధికారి చేయును. ఇది నీకుఁ దప్పదు. తమ జాతకమును నేను బరిశీలించితిని. తమరికి ధరాపాలనయోగ మున్నది. కాలజ్ఞుఁ డయిన నిరాతంకభట్టు చెప్పుచున్నాఁడు. కలి ప్రారంభించిన తరువాతఁ బందొమ్మిది వందల యిరువదియేండ్లు గడిచిన తరువాత మగధరాజ్యము బ్రాహ్మణ ప్రభువులచేతఁ బరిపాలింపఁ బడునట. మూఁడు వందలయేండ్లు మీ వంశము మగధరాజ్యమునుఁ బరిపాలించును. అట్లు వ్రాచుఁబడి యున్నది. నీచేత యవనులు నిర్మూలింపఁ బడుదురు. బౌద్ధమతముయొక్క యాధిక్యము తగ్గును. నీవశ్చమేధమునుఁ జేసివీడెదవు. ఆ పాపమునకు నిష్క్రమింపఁ ది. అది శాస్త్రములయందుఁ జెప్పఁబడిన విషయము. ఆ పాపముయొక్క స్వరూపమెట్టిదో దానికి నిష్క్రమింపఁ ది కలుగునో దాని స్వరూపమెట్లుండునో యీ సర్వమును భావవిషయములు. బుద్ధిచేతఁ దెలిసికొనఁ బడునవియేగాని కన్నులకుఁ

గనిపించునవి కావు. ఇట్లు మేధావిభట్టు చెప్పెను. ఇంతట గర్భస్వమునకు లేడు, లేకనుపోలేదు. యథార్థమునకు నేను సాధనమను. నన్ను భగవంతుఁడుపయోగించికొనును. కానిమ్ము నేనేమిచేయఁ గలను? అట్లు వ్రాసియున్నచో ముందు నాకుఁ దెలిసినది. కనుక నేను గిరివజ్రపురమును నాయధికారము లోనికిఁ దీసికొనవలయును. ఎక్కడి కక్కడ బిగించి యుగచ వలయును. రాజు మరణించిన మఱుక్షణమునందు శతా సికాదులు లేరు.

2

మగధరాజ్య సర్వసేనాపతి భవిష్యన్మగధరాజ్య ధరా పతి వైదికధర్మ రక్షణావతారమూర్తిశ్రీ శ్రీ పుష్యమిత్రు లకుఁ జరణాభివందనములు చేసి శ్రీ వారికిఁ బరమభక్తుఁడును వాచిదయ కయోగ్యుఁడును దన సొంత పేరుతోఁ దన్ను గూతించి చెప్పికొనుట కయోగ్యుఁడును శ్రీ వారికినిఁ దనకుఁ గల బంధుత్వమునుఁ బురస్కరించికొనిన వరుసతోఁ దన్నెన్ను కొనుటకుఁ దనయందు ననుచితము సంపాదించికొన్న వాఁడును నయినవాఁడు ప్రస్తుతము యవనదేశసివాసి తనకుఁ దానే నియమించికొన్న శిక్షచేత జీవితాంతము యవనదేశమునంగే యుండుటకు నిశ్చయించుకొన్నవాడు నయిన యొక ద్రోహి ఈ ద్రోహియొక్క ద్రోహము బహుముఖములుగా నున్నది. మొదటిది వైదికమత ద్రోహము. వాఁడు తాను యవను

లలోఁ గలిసిపోయి నైదిశ ధర్మచ్యుతఁడయినాఁడు. అందు
చిన్నప్పుడే తలి తండ్రులు చనిపోగాఁ బెంచి పెద్దవాఁడై
యొక్క చిన్న సేనాని సదవినిచ్చి పుత్రస్థిర్విశేషముగాఁబెంచిన
మేనమామకుఁ బరమప్రియమైన యశ్వగాజమును హరించి
వాఁడు. మూఁడు, ఆ యశ్వమును యవనులు హింసించి త్ర
వధ చేయఁగాఁ గనులారఁ జూచుచు నిస్సహాయుడై యార
కున్నాఁడు. ఈ నిస్సహాయత వానియందు గుణాదాము
చేయదు. అట్టి హింసను నిస్సహాయుడై చూచుచుండుట
యున్నది. వాని పూర్వజన్మకృత పాపఫలితము. ఆ పాపము
నందు వానికిఁ గర్తృత్వము గలుగుట తత్ఫల దర్శనమునందుఁ
కర్తృత్వమును దొలగఁ జెట్టదు. నాల్గు భీరువయి శ్రీవారి
వద్దకు వచ్చి నేనీ దోషమును చేసితిని. నాకు యోగ్యమైన
శిక్ష విధింపుడు. అని చెప్పికొను సాహసమును ధైర్యమును
ధర్మగుణమును లేకపోయినవాఁడు. అట్టి వాఁడు పాదాభి
వందనముచేసి వ్రాయుచున్న లేఖ, శ్రీ పువ్యమిత్రుఁడు వాని
యందున్న దోషముముల పొంటె నీజాబునుఁ జదువరానిన్న
భావమునుఁ బెట్టికొని పరిహరించకుండఁ జనునవలయునని
విజ్ఞప్తి చేయుచుఁ, జదివినచో శ్రీ పువ్యమిత్రుల యాదా
ర్యము, దయాగుణము ద్యోతమానములగునని మనవిచేయుచు
నతఁడిట్లు వ్రాయుచున్నాఁడు. ప్రమరికి జ్ఞాపకమున్నచో
నారాయణభట్టను నొక జ్యోతిర్విద్వాంసుఁ డున్నాఁడు.
ఆయనను దమరు పూర్వమొకప్పుడు మీ యశ్వజాతము
నడిగినారు. అతఁడు చెప్పినాఁడు. దాని ఫలితమే మధ్యేగుక
ముగ జరిగినది. నేనిచ్చట నుండియు నిత్యమును మగధదేశ

జాతకమును దదిత రాశ్యావర్తదేశ జాతకములను మృత
మయిన యీ యశ్వముయొక్క కవల జాతకమునుఁ బరిశీలిం
చుట తప్ప మఱియొక పని చేయుటలేదు. నేను యవనుఁడ
నయినను, మదిష్ట దేవతయైన పృథ్వి భార్గవీ కగుణాకటాక్ష
ములు నాయందుఁ బోలేదు. ఆ సనాతనియొక్క దయ
భ్రష్టుఁడ నయిన నాయందు నే హేతువున నింక నిట్లున్నదో
నేను విచారింపుకొనఁగా నాకుఁ దెలిసినవిషయ మేమనఁగా
నావలన భారతదేశమునకుఁ గొంత యుష్కారము జరుగవలసి
యున్నది. వేదమూర్తియై వేద రక్షాపరినిష్ఠయైన పరమేశ్వరికి
దత్కారణముగా నాయం వింకనుఁ గరుణయున్నది. తేవు
నచ్చెడు కార్తిక పూర్ణిమనాఁడు బృహద్రథ మహారాజు
మఁజించును. వధింపఁబడును. అతని వధ శ్రీ పుష్యమిత్రుల
చేతిలో నున్నది. ఆత్మరక్షణకొఱకుఁ బుష్యమిత్రులు బృహ
ద్రథుని వధింతురు. వధించక తప్పదు. జయద్రథుని చుట్టు
నుచ్చగహములు చేరినవి. అవి సర్వదా పుష్యమిత్రునిఁ బదపీ
ఠ్యుతునిఁ చేయుటకుఁ బన్నాగములు పన్నుచుండును. వలసి
నచోఁ బుష్యమిత్రులను వధించుటకు వారు సిద్ధము నుండిరి.
అందులోఁ బ్రధానుఁడు శతానీకుఁడు. వీనినిగుఱించి చెప్ప
నక్కఱలేదు. బృహద్రథ వధమువలనఁ బుష్యమిత్రులకు
మిత్రవధ జనితదోషము సంక్రమించును. ఆ దోషము పరిహా
రించుటకుఁ బుష్యమిత్రులు మగధరాజ్య సింహాసనానీనులైన
తరువాత సశ్వమేధయాగము చేయుదురు. దేశమంశయు
నందుఁడుచేసిన క్షత్రియవధ హేతువుగా శూద్ర హస్తా
పతితమై బౌద్ధమత దూషితమయి నైదికేతర మార్గమున

నడుచుచున్నది. యజ్ఞయాగాది క్రతువులయందుఁ గ్రతు మహోర్థ విరహితమయిన లోకమునకు ద్వేష మేర్పడినది. శ్రీ పువ్యమిత్రులు హయమేధమునుఁ జేయుదురు. అపుడు పలుమందికిఁ గ్రతుమహోర్థము తెలియును. ఆ హయమేధ ముతో సర్వార్యావర్తమునందుఁ బువ్యమిత్రుల యాజ్ఞ రూఢమగును. మఱల వైదికధర్మము తలయెత్తును. ఈ కృత ఘ్నుఁడై జోషియైన వానివలనఁగూడఁ బువ్యమిత్రునకు సాహాయ్యము ఘటిల్లఁగలదు. మేధీయాశ్వమును యవన రాజులు హరింపలేరు. యవనరాజ్యములన్నియు నాటికి నీ కృతఘ్నుని వశమునందుండును. హయము యథేచ్ఛా సంచారము చేయఁగలదు. ఆర్యావర్తముయొక్క యాశాస్య దిశయందుఁ బూర్వము భారతదేశమునకు విరోధులుగిడిరి. కొన్ని వందల యేండ్లవఱకు నా విరోధము లేకుండ నీ భవ త్పాదరేణువుచేయఁగలదు. బృహద్రథవధమవశ్య కరణీయము. అశ్వమేధయాగ మంతకంటె నవసరము. ఈ మీ పాదరేణు వునకుఁ బువ్యమిత్రుల వైరాగ్యభావము తెలియును. నిర్మ మత్వము తెలియును. ఏది యెట్లు జరుగునో యది యట్లు జరుగును. మనకెందుకన్న వైదికధర్మ గాఢ ప్రవిష్టయ బుద్ధి లక్షణము తెలియును. అందుచేత నితఁడు తిరిగి తిరిగి చెప్పుచున్నాఁడు. ఈ భవచ్ఛరణ దానుఁడు జ్యోతిర్విద్యా నిష్ఠాతుఁడని ప్రభువులకుఁ దెలియును. వానిని మన్నించ వలయును. ప్రధానమైనది యశ్వమేధయాగము. వధింపఁ బడిన మహాశ్వరాజముయొక్క తమ్ముఁడయిన గుఱ్ఱము నే వదలిపెట్టవలయును. ఆ యశ్వము నూటిగా నిచ్చటికివచ్చును.

వశులకున్న జ్ఞానము విచిత్రమైనది. అది తనయన్న వధింసఁ
 బడి చోటునకు వచ్చును. ఆ యశ్వ మిచటికి రావలయును.
 అప్పుడీ భనచ్చరణరేణువు చేయవలసినపని కొంత యున్నది.
 ఆ యశ్వము తన యన్నయైన యశ్వముయొక్క వధకు ప్రతీ
 కారమును వాంఛించుచున్నది. ఆ ప్రతీకారము జరుగకుండఁ
 దమ రాచరింపఁబోవు హయమేధమునకు సంపూర్ణ ఫలము
 లేదు. ఇది నా యహంకారమువలెఁ దమరియొక్క కర్తృ
 త్వము వలె గనిపించవచ్చును. కాని సర్వము నట్లు నిర్దేశింపఁ
 బడియున్నది. ఇది జరుగును. కార్తిక పూర్ణిమనాఁడు తమరు
 సర్వదా స్వభావా జాగరూకులయి యుండవలయును. తమ
 రిచే జేయఁబడఁబోవు ప్రయోగము తమకుఁ బరమాత్మ లైన
 వారివారా చేయఁబడును. నేను కృతఘ్నుడను. నా కృత
 ఘ్నుఁ క్రియచేతఁ బర్యవసిత మైనదిగాని నా మనోభావము
 నందు లేదు. అచట మనోభావమునందుఁ గృతఘ్నుతను
 రూపు కట్టించుకొన్నవారు కలరు. తమరు పూర్వ మెవరికి
 మహోపకారము చేసిరో వారి వారి విషయమున జాగ్రత్త
 వహింపవలయును. రాజునందు దోషములేదు. దోషము
 సంక్రమింపఁ జేయఁబడఁబోవుచున్నది. ఆశ్రతుకూటమునందుఁ
 గుమాద్యతి యొక్కరుకయే నుశీల. ఆ మెనుఁగూడ వధింతురేమో
 తెలియదు. ఆ అమాయకఁ యీవిని బ్రభువులు రక్షించుటకుఁ
 బ్రయత్నము చేయవలయును. ఆ మెను రక్షించి యేమి
 లాభము? ఇరువదియేండ్లు చాటని పిల్ల. విధవరాలయి
 యెనుఁబదియేండ్లు బ్రతుకవలయును. భగవంతుఁ డొకొక్క
 జీవి కెట్లు వ్రాయునో తెలియదు. క్షంతవ్యుడైన నేవకుఁడు.

ఈ యుత్తరము పుష్కమిత్రుడు పదిసార్లు చదివి
కొనెను. ఈ యుత్తరమును జదువుచుండఁగా నారాయణభట్టు
వచ్చెను. పుష్కమిత్రుఁ డాతని నారాయణభట్టునకుఁ
జూపించెను. అతఁ డాశ్చర్యపోయెను. ఆ కార్తికక పూర్ణిమ
నాఁడు రాజవధము జరుగునని యాయన నిశ్చయించెను.
అది యెట్లు? అపునపును. అతనికి రాజజాతకము తెలిసి
యుండవలయును. రాజనకు గోచారము బాగుగలేదు.
మారకగ్రహములనాఁడు బలవత్తరములయియుండియుండును.
అయ్యా నే నెప్పుడును రాజజాతకము జూడలేదు. ఆయ
నకుఁ దెలియునా? అందుచేత నిర్ణయించెను. పుష్క 'నే
నెవ్వరి కుపకారము చేసినినో వారు నాకు ద్రోహము చేయు
దురని యతఁడు వ్రాయుచున్నాఁడు.' నారాయణ 'సామాన్య
ముగా రాజునుఁజట్టి పరివేష్టించియున్నవారిలోఁ దమవలనఁ
బూర్వ ముపకారముపొందినవారుండురు. వారిమీఁదఁ దమ
రాధాపడి యుండురు. రాజవంశమునందలి వార్తలు తమరికి
వారిద్వారా తెలియుచుండును. వారితవటకుఁ దమరికి వ్యతి
రేకముగాఁ బ్రవర్తించి యుండకపోవచ్చును. దుష్టగ్రహము
లట్లు సమకూడునప్పటికి వారి బుద్ధులయందు నైపరీత్యము
సంభవించును.' పుష్క 'అపుడు మనము చేసెడిదేమి?' నారా
యణ 'అట్లుకాదు. పూర్వము నమవలన నుపకారము పొందిన
వానివలన నిట్టియాపది రాఁబోవుచున్నది. కావునఁ దమరిచేతఁ
బూర్వమునం దనువక్రతులయిన వారిని గొంతటి సత్త
నుంచిననో దానికిఁ బ్రతివిఘాతము జరుగును.' పుష్క 'ఏ
మయ్యా! మీరు మాకంటె లోకికులనలఁగఁగనించుచున్నారు.'

నారాయణ! శాస్త్రమునఁగా విశేషపరిజ్ఞానముతోఁ గూడిన తాకికమే. తాకికమున్నచో నేమియో తెలియుని మూఁగులు శాస్త్రజ్ఞానమును నిందింతురు. శాస్త్రము లెచట నుండి వచ్చినవి? ప్రధానముగా లోకమునుండి వచ్చినవి. అతాకిక సరిజ్ఞానము తాకికజ్ఞానముతో సంబంధించి జేయుటయే శాస్త్రము. 'నవరదారాన్ గచ్ఛేత్' అని యున్నది. లోకము కామప్రవృత్తికలది. కామ విషయమునఁ బరితోషమును గోరునది. తత్పరి తృప్తివిషయమున శాస్త్రము పరిహరణీయమయిన దానిని బోధించుచున్నది. అది పరిహరణీయము కానిచో నాపదగలుగుట లోకసిద్ధమయిన విషయమే. ఆ యాపద నిశ్చితా నిశ్చితముగా నుండును. ఈ ద్వైధీభావము నందు మోహగ్రస్తమయిన లోక మనిశ్చిత విషయమునందు నిరాదరణగలిగి ప్రవర్తించును. మోహము మూఢత్వమును సంపాదించి పెట్టును. వాఁడు శాస్త్రమును లెక్కచేయఁడు. లెక్కచేయక పోవుటకు వాఁడు శాస్త్రమునఁదలి యతాకిక విషయమునుఁ దీసికొని పరిహరించును. 'పరదారాభి గమనము తాకికముగా నాపద్ధేతుక' యగుచుండఁగా నీ యాపద్ధేతుకృతమందు ననిశ్చిత భావము కనిపించుచుండఁగా శాస్త్రమింకొక విషయమునుఁ జెప్పును. ఈ పరదారాభి గమనము సరక హేతువని శాస్త్రము చెప్పును. సరకలోకముయొక్క స్థితి తాకికబుద్ధి కనవగతిమయిన విషయము. వాఁడు సులభముగా దానిని నిరాదరించవచ్చును. ఒకఁడు ప్రతిభావంతుఁడు, ఆ ప్రతిభయన్నది ధనముకాదు. శరీర బలముకాదు. స్థలము కాదు. అది బుద్ధిచేతఁ దెలిసికోఁ దగినది. దీని నీర్వాగ్రస్తుఁడు

కాదనును. ఏమిచేయ నలయును ? నాస్తికులును మ్లేచ్ఛులును
వైదిక ధర్మాచరణ శలీశములైన స్వర్గానులు లేవనిచో నిరూ
పించుట యెట్లు ? వాడు సత్పురుషుడు వానియం దాదార్యము
కలదు. వాడు పరాక్రమవంతుడు. వాని కధికాగమున్నది.
వాడు మరియొక కలవాడు. ఈ మర్యాదాది గుణములును
జూపించుట యెట్లు ? వాని ప్రవర్తనచేత వాడు చేసెడి కార్య
ములచేత నవి యనుమియమానములైన గుణములు. వానికి కీర్తి
దశ దిశలయందు వ్యాపించినదియన్న వాక్యమున కర్థమేమి ?
ఏ యూరుపోయినను వానిని గూర్చి ప్రశంసించు మానవు
లున్నారనియే యర్థమా ? కీర్తియను నొక పదార్థము గగన
మునందు వ్యాపించి యున్నదని యర్థమా ? ఇది క్లిష్టమయిన
యర్థము. వాడు మర్యాద కలవాడనగా మర్యాదాలక్ష
ణము ప్రదర్శించు నవసరము వచ్చినపుడు వాడెట్లు ప్రవర్తిం
చునని యర్థము. ప్రవర్తించిన సమయమునందు సో. తదితర
సమయముల మఱియొక గుణమువలె దానికొక స్థితియున్నట్లు
లోకము భాషించుచున్నది. ఈ భాషణముయొక్క యర్థము
పూర్వమం దతడు ప్రవర్తించిన ప్రవర్తనయొక్క స్మరణమని
చెప్పటయునా ? లేనిచో నా మర్యాదయన్న గుణమొకటి
యున్నదని చెప్పవలయునా ? స్మరణమని మాత్రమే చెప్ప
దము. స్మరణమనగా నేమి ? ఒకప్పుడొకపని జరిగినది.
అనంతర కాలమున జరిగినపని జరిగినప్పుడు చూచినవాడు
దానిని స్మరించును. ఈ నడిమికాలమునందు, దత్కార్య
మెట్లున్నది ? వాని మనస్సునం దున్నదా ? కాలమునం
దున్నదా ? వాయువునం దున్నదా ? ఆస్మరణ యెట్లు

జరుగుచున్నది? మనస్సునకట్టి శక్తియున్నదందము. ఆ శక్తిని గుణించి యే యిప్పుడు విచారించుచున్నది. ఆ శక్తి యేకాలమునం దిమిడియున్నది? గగనమునం దిమిడియున్నది. అన్నాదుఁడనుం దిమిడియున్నది. వాడన్నము తినుచుండినగదా నాఁడు బ్రదికియుండుటయు, వాని మనస్సున శాశక్తి యుండుటయు. అందుచేత నన్నాదులయందుఁ గూడ నీ శక్తి లేదనుటకు వీలులేదు. గగనమునందు లేదనుటకు వీలులేదు. కాలమునందు లేదనుటకు వీలులేదు. అనఁగా నేమగుచున్నది? ఆ పుర్యాదయున్న గుణమునకు. స్వతంత్రమయిన స్థితియున్నదని చెప్పవలసి వచ్చును. ఆస్థితి యెచ్చట నున్నది? ఆకాశమునందు దిక్కులయందుఁ గాలమునందు నన్నాదులయందు నున్నది. మరియు యన్న గుణమునకుఁ గీర్తియున్న భావమునకు నిట్టిస్థితి నిరూపింపఁ బడుచుండఁగాఁ బాపపుణ్యములకుఁ గర్మఫలితములకుఁ బరమేశ్వర భావమునకుఁ బరలోకములకు స్థితి లేదా? ఆలోచన శక్తియని యొకఁడున్నచో నన్నియు నున్నవి. అది లేనిచో నేమియులేదు. ఇది యెంతయైన విచారణీయమయిన విషయము. మానవుఁడు విచారించుట కొరకు జన్మించినాఁడు. ఆలోచనా హీనునియందు మానవత్వము లేదు. వాని బ్రదుకు, వాని లాభము, వాని యల్పసుఖము, వాని మోహము, వీనికి సంబంధించినంతవఱకే యొకఁడ మానవుఁడుగ నుండి తదితర విషయములందు మానవత్వమును బరిహరించును. ఈ స్వసుఖమాత్ర పర్యవసితమయిన నియమితమయిన యాలోచనాశక్తి పశువునందుఁ గంటెఁగించి దున్నతమయినది. మఱియునో మహానుభావుఁడా! సర్వమానవులెందు

చేతి నాలోచనా విషయికమయిన పరాకాష్ఠనుఃబోధింప బుద్ధి మత్తనుఁ గల్గియుండరు. ఒకఁడు జడబుద్ధి. ఒకఁడు ద్రుఢబుద్ధి. ఒకఁడులోతయిన యూహకలవాఁడు. ఒకఁడు పై నైయూహాలు చేయువాఁడు. ఇట్టి లక్షణములోఁ దరచిమ భేదము లనంతి ములు. ఇంక నైవిధ్య మీ జీవలోకమున నెందుకున్నది? దీనికి గొంజే హేతువులు చెప్పవలయును. సరమేశ్వరుఁ డీ సృష్టినిట్లు చేసెనన్నది మొదటి సమాధానము. అప్పుడా సరమేశ్వరుఁడన్న భావమునకుఁ బట్టినంత యిక్కట్లు నుజ్జయిక దానికిఁ బట్టదు. వాఁడు నిర్గుణుఁడు. వాఁ డనూహశాలి. వాఁడు కిరాతుఁడు. వాఁడు సత్పాతి. వాఁడు సర్వజ్ఞానము సర్వస్థల ములయందు నిక్షేపింపలేని యసమర్థుఁడు. అందుచేత నా సమాధానము విచారణాశీలమయిన మానవబుద్ధికిఁ జృప్తిహేతువు కాదు. రెండవది సమాధానము దీనికంటె సంకంజము మయినది. సర్వసృష్టియుఁ గర్మాధీనమై సాగుచున్నది. పూర్వ కర్మ నియమితమయి జంతువులు జనించుచున్నారు. పూర్వ సంస్కారానుగతమయి వారి వివేకము భాసించుచున్నది. కాలముయొక్క యనంతత్వము నిత్యమయిన పూర్వ పూర్వ స్థితి సర్వమును వ్యాఖ్యాతమగును. అది యెట్లున్నను సీసర్వము లోకజ్ఞానము. ఇదియే శాస్త్రజ్ఞానము. ఆలోచన గాఢముగ నయినకొలది శాస్త్రమగుచున్నది. స్థూలముగాఁగయినకొలది లోకమగుచున్నది. లోకము స్థూల సూక్ష్మాంశలచే విభక్త మయి యున్నది. సూక్ష్మమైనది లోకము కాకపోలేదు. జంతువులు స్థూలవిషయ నిమగ్నబుద్ధు లగుటచేత శాస్త్రము వారియం దనహేళనము నందుచున్నది.' పున్య 'అయ్యా!

మీ రందఱు మహాపండితులు, ఇప్పుడు నే నేమి చేయవలయును?' నారాయణ 'ఇంతవఱకు మీరు రాజును, బరి వేష్టించి యున్న జనములో మీవలనఁ బూర్వ ముసకారము పొందిన వారియందుఁ బ్రత్యయము కలిగియున్నారు. అట్టివారు కాని వారిని మఱికొందఱిని నియమించ వలయును.' పుష్య 'వాడును నావలన నుపకారము పొందినవారే యగుదురు.' నారాయణ 'పూర్వము వేటు. పూర్వ పూర్వమువేటు. అద్వైతపూర్వము వేటు. భూత పూర్వము వేటు. ఉద్వోగుల నొకచోటినుండి యొకచోటికి మార్చుట రాజ్యవ్యవస్థా సహజమయినస్థితి. తమచేత నుపకృతిపొందిన వాని టనుండి తీసివేసి, నూతనులను వేయుడు. సమవలన పూర్వ సుపకృతిపొందిన వారు తమవలన నూతనోద్వోగము పొందుటచేత వారి మనసులలోఁ దవయెడల వారు చేయఁబూనిన ద్రోహము విషయమునందు లజ్జితు లగుదురు. ఈ క్రొత్తగా నియమింపఁ బడినవారు కృతజ్ఞు లగుదురు. కార్తికపూర్ణిమ సమీపించు చున్నది. నేడు కార్తిక శుద్ధ దశమి. మీ ప్రతిపక్షులు పూర్వమెన్నాళ్ళ నుండియే ప్రయత్నముచేసి వారిని దమ పైపునకుఁ బ్రిప్పికొని యుండుదురు. దానికోసము మిక్కిలి ప్రయత్నము చేసియుండుదురు. వారికి లంగములు పెట్టియుండుదురు. అదియంశము నొక్క నిమేషములో వ్యర్థమయిపోవును. ఈ క్రొత్తగా నియమింపఁబడినవానిని మఱలఁ దమ పైపునకుఁ ద్రిప్పికొనుటకు వారికిఁ గాలములేదు. ఎడములేదు. ప్రయత్న సాఫల్యము కల్గుటకు సావకాశములేదు." పుష్య - అట్లు కృపియులచేత నేను వంచింపఁబడుట వ్రాయఁబడి

యుండఁగా వారిని దొలఁగించినచో నా కార్యమే జరుగక పోవచ్చును. అట్లు జరుగవలసిన కార్యమునందుఁ గారణము లనుఁ బరిహరింపఁగాఁ గార్యము జనించును. రాజు నాచేత వధింపఁబడ నక్కఱలేదు.' నారాయణ 'కార్యము సిశ్చితమైన విషయము. సృష్టిలోనున్న మూలభూతమయిన రహస్యమిది. అది యట్లు జరుగవలసియుండఁగా నది జరిగితీరును. కారణము లందు నిశ్చితత్వము లేదు. అనఁగా నిర్దిష్టమైన సామగ్రియొక్క నియతత్వము కార్యమునం దుండనక్కఱలేదు. కార్యము జరుగవలసియుండఁగా హేతువు పూర్వ మనుకొన్న కారణ సామగ్రికంటె భిన్నమైన కారణ సామగ్రి కల్గవచ్చును. మన కీనాఁడు వంద బంగారు నాణెములు కావలయును. ఆ వంద నాణెములు పోలము పండి సిద్ధముగా నున్నదిగదా పంటను విక్రయించినచో వచ్చునను కొందుము. నిన్న నొకని ఋణ మడిగితిమి. వాఁ డిత్తునని వాగ్దానము చేసినాఁడు. వాఁ డిచ్చు ననుకొందుము. ధనముమాత్రము వచ్చును. ఈ రెండు ప్రదేశములనుండి కాకపోవచ్చును. అందుచేత రాజవధము జరిగితీయును. ఆయన గొప్ప గణిత శాస్త్రజ్ఞుఁడు. ఆయనచుట్టు మేముండుము తిరుగుహేతు వాయనవలననుండి రహస్యము లప్పుడప్పుడు తెలిసికొన వలయుననియే' వ్రవ్య 'అతఁడు నీకంటె బండితుఁడా?" నారాయణ "మహానుభావుఁడా! నాకంటె బండితుఁడా యవగా సర్థమేమి? ఆయన చదివినవియు మేము చదివినవియునైన శాస్త్రగ్రంథములవే. ఒక గ్రంథము నే నెక్కువ చదివియుండవచ్చును. ఒక గ్రంథ మాయన యెక్కువ చదివియుండవచ్చును. అదికాదు ప్రశ్న.

ఈ శాస్త్రమునం దాయన మేధావిలనన మట్టిది. ఆయన యీ శాస్త్రముకోసము పుట్టినాఁ డనిపించును. ఆయన యొక్కొకపుడు మాట్లాడుచుండఁగా నేనశఁడు మాటాడు చుండెనని యనుకొనలేదు. పెనుకనున్న యేదో మాటాడు చున్నది. ఏదో దేవత పలికించుచున్నది. మానవ బుద్ధి కతీ తము లయిన విషయముల నతఁడు చెప్పెడివాఁడు. ఆయాహ వేఱు. ఆ తర్కము వేఱు. ఆయని చెప్పినతిగువాత నా శాస్త్ర పంక్తినుండి యా యర్థము రావచ్చు" నని నా కనిపించెడిది. ఆయన బుద్ధిలోని నైశిత్యము నాబుద్ధిలోని నైశిత్యము కంటె నధికమైనదా యని యొండు రెండు పార్లు కాంచి తిని. ఎంత నిశితమైనను మానవబుద్ధి ప్రసారలక్షణమునందొక యెల్లకలదు. మానవబుద్ధి దానిని దాటిపోలేదు. దేవతా ప్రసాదమున్నప్పుడు మానవబుద్ధి దాటి పెరిపాలములయందు విహరించును. పువ్య 'సరే, మీరు చెప్పినట్లు చేయుదును. అధికారుల నోటినుండి వచ్చిన యిట్టి మాటకు నీవింక నెళ్ళి పొమ్మని యర్థము. నారాయణభట్టు పెడలిపోయెను.

పువ్యమిత్రుఁడు నాటి నాయంకాలమున రాజదర్శనార్థము వచ్చెను. గంధగజాదులు పువ్యమిత్రునకు రాజదర్శనము లేకుండఁ జేయవలెనని యెన్నాళ్ళనుండియో పట్టుదల. శతానీకునిద్వారా యది సాధింపఁ జేయవలయునని. శతానీకుఁడు మహారాజుతోఁ జెప్పించుదును. ఇది నా సోదరి యంతఃపురము. తమరు కొలువుకూటములో నుండఁగా నేనా పతి తమవద్దకు రావచ్చును, పోవచ్చును. తమ దర్శనార్థము పువ్యమిత్రుఁ డిచటికి వచ్చుటయుఁ జోవుటయు నా కిష్టముగా

లేదు. పూర్వము తమకు రాజివాసములో నున్నపుడు పుష్యమిత్రుని రానిశ్చయివారా? మేము రాజవంశమునకు నలగుంధించని వారము గనుక మా చెల్లెలు సామాన్య స్త్రీ గనుక మీరాయన నిచ్చటికి రానిచ్చుచున్నారు. మొదలైనట్లు మాటాడును. రాజు చాలసార్లు రకుండెను. ఒకసారి యిట్లు నెను. ఔనోయీ! నా పూర్వపు గాణులవంట వారి తల్లిదండ్రులును వారి యన్నలును రావేదు. పచ్చినను వారికి నభిషవకర్మ తెలియదు. నీ తల్లిదండ్రులకుఁ దెలియును అనెను. శతానీకుఁ డేమిచేయును? రాజు వృద్ధుడయ్యెను వాక్చమత్కృతి కలవాఁడు. తీవ్రమైన ప్రకృతి కలవాఁడు. ఆయన కిష్టముకాని దాని నాయన చేతి చేయించుట చాలఁ గష్టము. ఇట్లుండఁగా శతానీకుఁడు పుష్యమిత్రుఁడు లోనికి వచ్చిన తరువాతఁ గదా రాజాజ్ఞకు వ్యతిరేకముగా శతానీకుఁడు ప్రవర్తించుచున్నాడన తెలియుట. అందుచేత సామాన్యముచేసి రాజాజ్ఞలేదని యంతఃపురము తన చెల్లెలిది కనుకఁ బుష్యమిత్రుని నివారించవలయు ననుకొనెను. ఇదివఱ కను కొనుచుండెనే కాని యీ నాఁడు దాని నాచరణలోఁ బెట్టెను. పుష్యమిత్రుఁడు ద్వారము దగ్గఱకు వచ్చినంతనే ద్వారపాలకుఁడు శతానీకుని యాజ్ఞప్రకారము పుష్యమిత్రుని చనికెరాఫేయ లేదు. ఓమించవలెను. రాజాజ్ఞ లేదు. ఇది యంతఃపురము. మంత్రులనుఁ గూడ రానీయవలదని రాజుగారన్నారనెను. పుష్యమిత్రుఁడు తమ మేనల్లుఁడు వ్రాసిన జ్యోతిష్యమున కిది ఫలితమా యనుకొనెను. మఱియు నిది శతానీకాదుల కల్పనయేమో? రాజు కుముద్వృత్తో నుండఁగా దా

నెన్ని సార్లు రాలేదు. పూర్వమంతకీ పురముకాక, నేడంతకీ పురమయినదా? ద్వారపాలకుని 'సీ! పామ్ము' తాను లోనికి జొచ్చి కొనిపోయినచో వీడేమిచేయును? అట్లు వెళ్ళినచో లోనఁ దన కపాయము జరుగునట్లు శతానీకాదులు నిర్మించి పెట్టిరేమో? తాను బయటఁ గట్టుదిట్టములు చేసి లోనికి బోవుట మంచిది. నేడేకాదశియే కదా! ఇంక నాల్గు దినములున్నవి. ఇట్లు వారింపఁ బడినచోఁ బుష్కమిత్రుఁ డేమి చేయునో చూతమని, వారు నేడు తొలిసారి దీని రుచి తెలిసి కొనుటకు నిట్లు చేసినారేమో? ఇప్పుడు వెనుకాడరాదని పుష్కమిత్రుఁడు లోనికి బోవొడఁగెను. ద్వారపాలకున కడ్డమో రావలయునో రావలదో తెలియలేదు. అడ్డము వెళ్ళినచోఁ దనకు శిరశ్చేదము జరుగునేమో? మహాసేనాపతి ముందు సేనాపతి యెంత? ద్వారపాలకుఁ డూరకుండెను. పుష్కమిత్రుఁడు లోనికి బోయెను. కుముద్వతి పుష్కమిత్రునిఁ జూచి లేచి నిలుచుండెను. సమస్కరించెను. తాను రాణియై యిట్లు చేయుట యయోగ్యమైన వర్తనమని శతానీకునికిఁ గోపము వచ్చెను. బృహద్రథుఁడు పట్టుపటువుల దొంతర మీఁదఁ గూర్చుండియుండెను. ఆయన చేతిలో నొక మణి మయఃపాత్రము కలదు. ఆయన పుష్కమిత్రునిఁ జూచి 'రావయ్యా పుష్కమిత్రా! రమ్మ'ని తాను కూర్చున్న పటుపుమీఁద స్థలమును నిద్దేశించెను. పుష్కమిత్రుఁడు కూర్చుండెను. రాజిట్ల నెను. శతానీకుఁడు ప్రక్కనే యుండెను. రాజిట్ల నెను. చూచితివా నీ మహా సేనాధిపతిత్వమునుఁ దొలగించుమని నాతోఁ జెప్పుచున్నారు. నేను దీని వేయను.

కతానీకునకుఁ బైప్రాణములు పైనఁ జోయెను. ఇది యేమి విడ్డూరము? సురాపాన వివశున కీమాట యననచ్చు నీ మాట యనరాదని తెలియదుగదా. అందుకనియే యితనిని లోనికి రానీయఁ గూడదని ద్వారపాలకునిలోఁ దా నాదేశించెను. వాఁడెందుకు రానిచ్చినాఁడు? రాజు మఱల నిట్లు నెను. యవనులు మగధముల మీఁదికి వచ్చుటలేదుగాని మిక్కిల సర్వరాజ్యముల మీఁదికి దండెత్తి వచ్చుచున్నారు. నీ ప్రతిభా విశేషముచేత నది జరుగుచున్నది. వీరికేమి తెలియును? వీరిలో నొకఁడు మైరేయఃవిక్రేత. ఒకఁడు కితవుఁడు. మఱి యొకఁడు జారుఁడు. వీరికి సేనాపతిత్వమెట్టిదో, పూహ నిర్మాణమనఁగ నేమో యేమి తెలియును? పుష్పమిత్రా! నాకు వందయేండ్లు. నీ కేబది నిండినవా?" పుష్ప 'మహారాజా! నిండినవి.' రాజు 'నన్నీ కామము బాధించుచున్నదయ్యా! కామము మిక్కిలి చెడ్డది. సుమా! ఈ కుముద్వతియొక్క సౌందర్యము నన్నా కర్షించినది. నే ననాదినుండియుఁ గాము కుండనే.' నే నెనుఁబదియేండ్లు రాజ్యము చేసితిని. కడచిన ముప్పదియేండ్లును నీ బాహుబలము మీఁద నా రాజ్యము నిలిచినది. నీవు లేనిచో మగధ గాజ్య మెంతనున్నది! ఇది యిప్పటి రాజ్యమా! ఈ గిరివ్రజపురము నేటిదా? జరాసంధుని నాటిది. జరాసంధుఁ డేమి, యువనిచర వసువునాటిది. కలి వ్రవేశించకముందు తొమ్మిదివందల యేండ్లకుఁ బూర్వము సుధన్వుడను రా జుండెడివాఁడు. అతఁడు గిరివ్రజపుర నిర్మాత. అతఁడని కొందఱు చెప్పుదురు. మఱి కొందఱేమి చెప్పుదురో. తెలియునా? కలి వ్రవేశమునకుఁ బూర్వ మాఱువందలయేండ్ల

క్రిందటఁ బ్రతీప నరపతి కలఁడు. అతఁడే యుపరిచరవసువు. అతనికి దేవయానము కలదు. ఆయనకొనుకు బృహద్రథుఁడు. ఆయనయే మగధరాజ్యమును స్థాపించి, గిరివజ్రపురమును నిర్మించెను. అందుచేత నావంశమునకు బౌర్వద్రథ వంశమని పేరు వచ్చెను. నాల్గయిదు వంశములు తిరిగిన వనుకొనుము. మహానీతివేత్తయైన చాణక్యుఁడు నా మూర్య వంశమునకు మూలపురుషుఁడయిన చంద్రగుప్తుని మగధసింహాసన మెక్కించెను. ఈ వంశములో నేను పండ్రెండవ రాజును. నాతండ్రి శతధన్వుఁడు. నాకు బృహద్రథుఁడని పేరుపెట్టెను. ఎందుకుఁ జెట్టెను? మగధరాజ్యమునం దెన్నివంశములు పాలించినను మేము కౌరవులము. జరాసంధుఁడు కౌరవుఁడు. తొలి బృహద్రథుఁడు కౌరవుఁడు. ఉపరిచరవసువు కౌరవుఁడు. అప్పటికిఁ గొన్ని వేల యేండ్లక్రిందఁ గురువను రాజుండెడివాఁడు. అతనిపుత్రులై రాజ్యములు విభాగించి కొనిరి. ఆ కురువంశములో నుండి యొకశాఖ చీలి యాశాఖవారికి గిరివజ్రపురము రాజధానిగా నీ మగధరాజ్య మేర్పడెను. పుష్యమిత్రా! నాకుఁ బురుష సంతానములేదు. ఈ కుముద్వతియందు నాకు సంతానము కలువనుకొంటిని. ఇంతవఱకుఁ గల్గలేదు. ఈమె గర్భవతి యనుచున్నారు. అది వట్టిమాట. నన్ను మోసము చేయుటకుఁ జెప్పెడుమాట. నందుఁడు దేశమున కన్యాయము చేసెను. సర్వక్షత్రియ వంశములను నిర్మూలనము చేసెను. తమనాత నీ రాజ్యము నాకంటె శూక్ష్మనిచేతఁ బాలింపఁ బడునేమో భయముగా నున్నది. ఈ రాజ్యము నీకు వ్రాసి యిచ్చెదను. నీవు దానిని బాలింపుము. నీవు కానిచోఁ

బాలించెడివాఁ డెవఁడు? కల్లు నమ్ముకొని బ్రదికిన శతా
 నీకుఁడా? ఉన్న యాస్తిసంఁయు జూదమునందు న్యయపెట్టిన
 సింహబలాఁడా? స్త్రీ న్యసమున విస్తృతమైన శ్వేతా
 శ్వుఁడా? ఇంక నా మంత్రులున్నారు. వారంనఱు బౌద్ధులు.
 బౌద్ధులకు సన్న్యాసముకాని రాజ్య మెందులకు? అసమర్థులకుఁ
 బసిపిల్లలకువలె నూరికే తినవలయునని యుండును. తిని యర
 గించికొనలేరు, తిందురు. జ్వరము వచ్చును. అక్కడినుండి
 వైద్యులు, డోకులు, బాలగ్రహములు, రక్షరేకులు. దృష్టి
 తీయుటలు, ఎఱ్ఱనీళ్ళు త్రప్పి పాఱఁజోయుటలు, ఈ తంతు
 సాగును. అని బృహద్రథ మహారాజు విటుగఁబడి నవ్వనారం
 భించెను. మఱల నవ్వ నారంభించెను. ఆయన కెక్కిళ్ళు
 పుట్టెను. ఆ పలుపులమీఁదఁబడి పోయెను. కుముద్వతివచ్చి
 రాజు నాడుకొనెను. అరగడియ యైన తిరువాతి రాజులేచెను.
 మఱలఁ బువ్వమిత్రునితో నిట్లనెను. చూచితివా పువ్వ
 మిత్రా! నాస్థితి యిట్లున్నది. నాచేశ వీరందఱు త్రావించు
 చున్నారు. నాకుఁ గుముద్వతియందుఁ బ్రేమకలదు. వీరు
 నన్ను వదలిపెట్టిపోరు. నన్నునుఁ గుముద్వతిని నొక్కసారి
 యేకాంతముగా నుండనీరు. ఆ కుముద్వతినిఁ జూచితివా?
 అది బంగారపు బొమ్మ. వట్టిపైకి బంగారపు బొమ్మయనుకొను
 చుంటివా? దాని హృదయమంతయు బంగారమే వాఁడున్నాఁడే
 మా బావమఱిది. యా కూర్చున్నవాఁడు; వాని మొగము
 చూడుము. రాజును నేను. తీవి నా కుండవలయును. వానితీవి
 చూడుము. నడుమంత్రపుసిరి. నే నిట్లు మాటాడుచున్నానని
 వానికిఁ గోపము. ఈనాఁడు నా కల్లుగిన్నెలో నింకేదియో

కలిపినట్లున్నారు. వారి యిష్టము. దేనిలోఁ గలిపినారో ? ఇచట నొక విధమయిన మద్య మున్నదనియా ? వాని రుచులు పువ్వుమిత్ర ! నీకుఁ దెలియఁడు. నాకుఁ దెలియును. వానిని నేను వదలిపెట్టలేను. త్రావవద్దని కుముద్వతి నన్ను వారిం చుచు. నే నామెమాట విను. నే నెవరిమాటవిందును ? శతానీకుని మాట విందును. నేను రాజను. వాఁడు నాకు రాజు. నామీఁది యధికారి వాఁడు. వాఁడు నన్ను గదమా యించును. చెప్పినట్లు వినుమని ధిక్కారించును. నే నేమి వ్యాధిగ్రస్తుఁడనా ? నా కేమైనఁ బక్షవాతము వచ్చెనా ? నేను మంచములోఁ బడియుంటినా ? నా పరిచగ్యకొఱకు నేను వీరి మీఁద నాధారపడి యుంటినా ? నా కెంతమంద నేవకు లున్నారు ? వీఁడు వారిని నావద్దకు రానీయఁడు. నేను రాజ ననుకొంటివా ? నే నిచట నొక బంధితుఁడను. నా మేనత్త కొడుకొకఁడు, నా పితల్లి కొడుకొకఁడు. వీరిద్దఱు నీపడకము నకు నెనుక నున్నారు. నిన్ను రానీయఁడు. నీవు వచ్చినచో వారి యధికారము పోవునుగదా. నా మంత్రు లెవ్వరు నా మాట వినునట్లు లేదు. నీవు బ్రాహ్మణుఁడవు. నన్నుద్రోహ ముచేయవు. బ్రాహ్మణుఁడు కానివానికి ద్రోహము చేయుట యనఁగా నల్లేరుమీఁద బండి నడిచినట్లే. పిక్కినది యేది యెట్లయినను నీవు మగధరాజ్యమును రక్షించవలయును. నిజ ముగాఁ గుముద్వతి గర్భవతి యైనచో నామె కడుపునఁ బుత్రుఁ డుదయమైనచో నీవు వానిని రక్షింపుము. వానికి నయను వచ్చువఱకు నీవే రాజ్యమునుఁ బాలింపుము. నీకొక నీతి నుపదేశింతును. వారు జాగ్రత్తపడకముందు నీవే జాగ్రత్త

పడుము. అధికార మెవ్వరిచేతిలో నుండును ? సేన యెవని చేతిలో నుండునో వానిచేతిలో నుండును. సేన సీచేతిలో నున్నది. నీవు వారందరిని బట్టి బంధిపుము. దానితో వీరితిక్క నదలును. సరేగాని పువ్యమిత్ర ! నీవు నాల్గది నము లాగి వత్తువా ? పూర్ణిమనాఁడు రమ్ము. ఏమియులేదు. ఈ సాధనంతయు నీకుఁ జూపించవలయును. ఇందు నీవు చూడ వలసిన వెన్నియున్నవి ? ఇవి యన్నియు నీకుఁజూపించవలయు నని యున్నది. ఈ పానగోష్ఠికలు పలువిధములయిన మైరేయ పాకములు. తెలిసికొన వలయును. ఇవి మొదటి బృహద్రథుఁడు కలి ప్రవేశించకముందు తొమ్మిది పందల యేండ్లక్రింద గిరిప్రజ పురము నిర్మించినపుడు రాజులకొఱకుఁ గట్టించిన పానశాలలు. నాటినుండి వచ్చుచున్నవి. నేటికి నావలనఁ గృతార్థములయి నవి. ఆ మొదటి బృహద్రథుని తరువాత నెంతమంది రాజు లిచ్చట రాజ్యము చేసిరందువు. ఆ బృహద్రథుని తరువాత జరాసంధునివఱకుఁ బదుకొండుగుఱు రాజులు. జరాసంధుని కొడుకు సహదేవుఁడు. అతని కొడుకు మార్జరి. మార్జరి మొదలు బృహద్రథ వంశమువఱకు నిలువది యిద్దఱు రాజులు. వారిలోఁ జివరివాఁడు రిపుంజయుఁడు. రిపుంజయుని సంహరించి ప్రద్యోతుఁడు రాజయ్యెను. ప్రద్యోతవంశసూనం దైదుగుఱు రాజులు. తరువాత శిశునాగ వంశము వచ్చెను. శిశునాగ వంశమునందుఁ బదిమంది రాజులు. నందవంశము తొమ్మిదుగుఱు రాజులు. అప్పుడు మామూర్యవంశము వచ్చెను. నే నీ వంశములోఁ బండ్రెండవ రాజను. తెక్కి వేసికొనుము. మార్జరివద్దనుండి లెక్కపెట్టుము. ఇరువదిరెండు

నైదు నిరువదిగోడు. ఇగువదియేడును బదిగము ముప్పదియేడు, ముప్పదియేడును తొమ్మిది నలుఁబదియాఱు. నఱఁబదియాఱును బండ్లెండును నేఁబది యెనిమిదిమంది. కలి ప్రవేశించినది మొదలిప్పటికిఁ బందొమ్మిదివందల యిరువదియేండ్లు గడచినవి. అది మొనలిప్పటికి యేఁబది యెనమండ్రము రాజులము పాలించితిమి. అదియేమయ్యా నే నఱువదియవ రాజునైనఁ గాదాయె. లెక్క తప్పుకట్టితినిలే. జరాసంధుని నుండి కట్టవలయును, అట్లు కట్టినచో నే నఱువదియవ రాజు నగునగుదును. నా దగ్గఱనుండి గిరివజరాజ్యమునం దొకమాగ్గు రావలయును” - రాజునకు మఱల నెక్కిళ్ళు వచ్చెను. పువ్వమిత్రుఁ డట్లే కూర్చుండెను. శతాసీకుఁడు రాజు నగుపుపెట్టవలయు ననుకొనెను. అతఁడు రాజు నదుపుపెట్టినపుడెల్లఁ గుముద్వృత్తియే నహించెను. పువ్వమిత్రుఁడు నహించునా? కాని శతాసీకున కొక తృప్తి కలిగినది. ఎప్పుడో యొకనాఁడు పానగోష్ఠికలనుఁ జూచుటకు భిన్నసురపాకములనుఁ బరిశీలించుటకుఁ బువ్వమిత్రు నొక్కసారి పిలుపుమని తాను రాజుతోఁ జెప్పెను. ఇంత యొడలు తెలియని ధోరణిగో రాజుమాటను జ్ఞాపక ముంచికొని పువ్వమిత్రుని పిలిచెను. ఇప్పుడు తా నేమియు మాటాడరాదు. పూర్ణిమనాఁడు రమ్మని రాజే చెప్పెనుగదా. అనాఁడు రాజు రమ్మనుచున్నాడని పువ్వమిత్రునకు వార్త పంపించవచ్చును. అని మనసులో శతాసీకుఁ డానందించుచుండెను. మఱల రాజులైనను ఏమయ్యా నేనాధిపతీ! మీరు బ్రాహ్మణులుకాబోలు. సురాపానము చేయురు. చేయకపోయిననేమి? వస్తుగుణ పరిశీలనము చేసినచో, దప్పు

లేదుగదా! పూర్ణిమనాఁడు రమ్మ. ఓసి కుముద్వతీ! నా
యల్లారు ముద్దు పెండ్లమా! పూర్ణిమనాఁడు పుష్పమిత్రుఁడు
వచ్చును. నాకు మీరు త్రావబోయుదురు. నాకు నీవు
జ్ఞాపకము చేయుము. నేనానాఁడు త్రాగను. పుష్పమిత్రునితో
నేను జాల మాటాడవలసియున్నది. మైరేయపాన మత్తతలో
నున్నపుడు నేను మాటాడవలసిన విషయములను మఱచి
పోవుదును." అని రాజు చేతిలోని మైరేయమంతయు నొక్కసారి
నోకిలోఁ బోసికొని త్రావి పడిపోయెను. పుష్పమిత్రుఁడా
భవనమునందున్న మైదాఱుగురు పురుషులనుఁ దనవెంటఁ
దీసికొనిపోయెను.



ఇప్పుడు తమరినేమని సంబోధించవలయునో నాకుఁ
దెలియుట లేదు. నా యుత్తరము తమరికిఁ చేరునాటికి తెమరు
ధరాజానియగు యోగమునకు నైదు దినములే నడుమ
నుండును. నేనీ దేశము వచ్చి మైదేండ్లయినది. ఇప్పుడు నా
పేరు తెనుకు వ్రాసినచో మీ రాశ్చర్యపోవుదురు. నా పేరు
వ్రాసినందువలనఁ బ్రయోజనములేదు దానియర్థము కూడ
నాకుఁ జెప్పవలయును. ఇప్పుడు నాపేరు ఫుస్ - మిరల్ ఫాకి
నోజ్. ఇది నాపేరు. ఈ చివటి కి నోజ్ అన్న శబ్దమస్తూడప్పుడు
కోఁజి యని యుచ్చరించుటయుఁ గలదు. కియన్న యక్షగము
నకు వెనుకనున్న నకారము అర్ధానుస్వారోచ్ఛారణము గల

దిగా మాటి భోజియైనది ఈ ఖకారమును ముక్కుతో బలుకవలయును. నాకీపేరెట్లు వచ్చినదో తమకుఁ దెలియక పోవచ్చును. ఇది పుష్కమిత్ర భాగినేయ యన్న శబ్దమునకు మార్పు. పుష్కశబ్దము పుస్ అయినది. మిత్రభాయన్నది. మిత్రే ఘాయైనది. మిగిలిన యక్షరములూ భోజి యగుటలోఁ దప్పేమియు లేదుగదా. ఈ దేశములోఁ గొందఱు పండితులున్నారు. వారీ శబ్దములన్నియు స్వఃఘోషాతము లనుచున్నారు. నేను గాదనుటకు వీలులేదు. ఇప్పుడు నాస్థితి యెట్టిదో తమరికి నేను వ్రాయను. తమ విశ్వమేధయూగము పూర్తిచేయునాఁటికిఁ దమరిచే జయింపఁ బడిన రాజులు మీకుఁ గప్పము కట్టువారే రావలసియుండును. గాన నప్పుడు వత్తును. ఇప్పుడు తమరి కీలేఖ నెందుకు వ్రాయుచున్నాననఁగా నశ్వమును నదలిపెట్టనప్పుడు దాని వెనుక నెవరిని బంపించవలయునన్న ప్రశ్నపుట్టును. నే నిచ్చటికి వచ్చినప్పటికిఁ దమకొక కుమారుడు గలఁడు. ఆయన పేరగ్ని మిత్రుఁడు. ఆయన యానాఁటికి, బదియేండ్లవాఁడు. ఇప్పటి కాయనకుఁ బదునే నేండ్లుండును. ఆయన జాతకము నావద్ద నున్నది. కొద్ది దినములక్రింద నేను దానిని మఱలఁ జూచితిని. అతఁడు మహాజాతకుఁడు. ఉదయన మహారాజు జాతక మెట్టిదో యతని జాతకమట్టిదిగా నున్నది. సంస్కృత సాహిత్యమున నతని పేరు శాశ్వతముగా నిలిచియుండు యోగ మున్నది. ఆయన బాలుఁడని సంశయించవలదు. తమరి కుమారుఁ డగుటచేత నాయనకీపాటికే నేనాశ్చర్య మంతయు జరిగియుండునని విశ్వసించుచున్నాను. కుట్టవాని నొంటిగాఁ

బంపించుట తమకు సంశయ హేతువైనచో నుపవర్షుని వెంటఁ
బంపింపవలయును. ఉపవర్షుడు తమ తగువాటి సేనాపతి.
ఆయన వృద్ధు. సర్వసమర్థుడు. ఆయన రక్షగా నుండఁగా
నగ్నిమిత్రున కేమియు భయ ముండదు. నే నీజాబు వ్రాయు
చుండఁగా నా కొక సందేహము కలుగుచున్నది. నేను యవ
నుడనయి పోయితిని. నన్ను మీరు విశ్వసింపరేమోయని.
కాని తమరి చార చక్షుస్త్వము నాకుఁ దెలియును. నా సంగతి
పూర్తిగా మీ రిదివఱకే తెలిసికొని యుందురని యనుకొను
చున్నాను. ఆ మహాజ్యోతిష్కుడు నారాయణభట్టి యొడు
సంవత్సరములనుండి తమవద్దనే యున్నాడని నాకు వార్తలు
వచ్చినవి. అగ్నిమిత్రుని జాతకము నాయనకుఁ జూపించియే
యుందురు. ఇచ్చటికే వచ్చిన తరువాత నా జ్యోతిశ్శాస్త్ర
జ్ఞానమెచ్చట నుంకివే గొంగళియనఁగా, నేనినచోటనే
యుంటి నన్నట్లున్నది. ఆ దినములలో నారాయణభట్టు ప్రము
ఖుల నిత్యసంపర్కముచేత నా జ్యోతిర్విద్యాజ్ఞానము దినదిన
మెంక్క పూవు పూయుచుండెడిది. ఇస్కాడు పూచిన పూవు
వాడకుండఁ జూచికొనుటయే నాకుఁ బనిగా నున్నది. అశ్వ
మేధయాగమునుఁ గూర్చి నా కెక్కున తెలియదు. కాని
గుఱ్ఱము విడిచిపెట్టిన తరువాత నది యొక్క యేడాది తిరిగి
రావలయుననియు నా సంవత్సరమంతయుఁ గర్తదీక్షలో నుండ
వలయుననియుఁ దమ సన్నిధికి వచ్చిన పండితులలో నొకా
యన ప్రాసంగికముగఁ జెప్పినట్లు జ్ఞాపకము. తమను దీక్షలో
నుండఁగా నగ్నిమిత్రుఁ డశ్వరక్షకుఁడుగా రాఁగా రాజ్యవ్యవ
హారము లెవ్వరు చూతురని నాకుఁ బ్రశ్న పుట్టెను. మహా

సంస్థలయిన తమరివిషయము నేను విచారింపవలసిన యవసరము లేదుగాని నా కృతఘ్నత కీర్తిగా నిష్క్రమి కలిగించి కొనవలయునన్న భావము నన్ను బ్రేరేచించుచున్నది. ఆ నారాయణభట్టు నొప్పు రాజకీయవేత్త. తమరి కవగతిమయి యుండ వచ్చును. ఆయనను మహామంత్రిగాఁ జేసినచో దీక్షాకాలము నందు రాజ్యాంగ న్యవహారము సుష్టుగా నుండునని నాయుద్దేశము. ఆయన పలుసార్లు నాతో వాదించెడివాఁడు. శాస్త్రజ్ఞానము లోకమునకుఁ బాహారమైనది కాదు. లోకజ్ఞానము లోని మేలిమియే శాస్త్రజ్ఞానమని. తమరి యిష్టము. ఈ యుత్తరము తమకుఁ బంపించుట నేడు నాకు మిక్కిలి సులభమయిన పనియైనది. ఏదేండ్లు నావార్త తమకుఁ దెలియదు. మొగటి యుత్తరమునుఁ బంపించుట కొంత క్లేశకారియైనది. సంవత్సరము గడచిన తరువాత సశ్వమేధాంతమునఁ దమరు నా కృతఘ్నతను మన్నించిసచో దమపాద సన్నిధానమునకు వచ్చి నా చరిత్రమును విన్నవించుకొందును. సర్వదా తంత్ర్యుడను.

పువ్వమిత్రుఁ డీలేఖనుఁ జదివికొనెను. ఇంత నారాయణభట్టు నచటనుండి యతఁడునుఁ దన్నుఁ దరుముచుఁడిరి. ఇంతటి భూతభవిష్యద్వర్తమాన పరిజ్ఞానము కల జ్యోతిర్విద్వాంసుల బుద్ధివైభవముతోఁ బూర్వరాజులు రాజ్యము చేసినరంగ నాశ్చర్య మేమున్నది? వీగు చెప్పినట్లు తను గాజునైనచో నావలన వైదికమతము పునరుద్ధరింపఁ బడినచో భవిష్యల్లోకము పువ్వమిత్రునిఁ జెప్పికొనునుగాని నారాయణభట్టన్న వాఁ డొకఁ డుండెనని యెఱుంగరు. నా భాగినేయుని

పేరు మొదటి యక్షురము ఛాగామాటి తక్కినది భోజయైనదిని
యెఱుంగరు. అతడన్నట్లు రాజు పూర్ణిమనాడే రమ్మననే.
రాజు మాటాడిన లక్షణమునుబట్టి రాజు నన్ను వధింపవలయు
నన్న యూహ కలిగియున్నట్లు లేదు. అతడు మైత్రేయపాన
విశ్వుడై మహావిషయము లున్నట్లునివలె మాటాడెను. ఈ
గిరివజ్రముయొక్క చరిత్ర యాయన కెంత తెలియును? అది
మగధరాజు లందఱకుం బరంపరగా వచ్చుచున్న జ్ఞానమేమో?
నాతో నెందుకుఁ జెప్పెను? ఈ రాజ్యమునకు నేను రాజును
గాఁబోవుచున్నాను ననుక, నాయనకు దెలియకుండ నాతోఁ
జెప్పి యుండుట తేపు నేను రాజును గాఁబోవుచున్నానన్న
దానికి నూచనయేమో? నావలన నుపకారము పొందిన
యాఱుగుటిని రాజసాధమునుండి తొలఁగించితిని. ఇతర గ్రామ
ములు పంపించితిని. వారిబడులు క్రొత్తవారినిఁ బంపించితిని.
రాజయినవాని కొక్క రాజనీతియే కావలసినది? సర్వశాస్త్ర
పరిజ్ఞానము కావలయును. జ్యోతిషము మిక్కిలియఁ బ్రధాన
మయిన విషయమని యిప్పుడు తెలియుచున్నది. కాల మను
కూలించినచోఁ జేయుదము. లేనిచో జేయము. వృథాప్రయత్న
మెందులకు? ఆ నారాయణభట్టు మంత్రి కాఁడనినవాఁడా?
మొన్న నాయనతో మాటాడిన మాటలకు నీ యుత్తరములో
ప్రాసిన ప్రాంతలకు పరిపోవుచున్నది. రాజు నాతో మాటాడ
వలయునన్నాఁడు. తానా నాఁడు సురాపానము చేయకుండ
నుందునన్నాఁడు. చిన్న రాణినిఁ దన్ను ప్రబోధించుమన్నాఁడు.
రాజంత యిక్కట్టులో నున్నాఁడు. ఈ శతానీకుని కింతటిబల
మెట్లు వచ్చెను? కుముద్వతియొక్క భక్తి ద్విధాభూతమై

యుండవలయును. ఆమెకు రాజన్నచో నెంత ప్రేమయో యన్న గారన్నచో నంత ప్రేమయే యుండవలయును. మఱియు నీ యన్నగారు కుముద్వతిహింద నింత యధికారము సంపాదించుటకుఁ గుముద్వతియొక్క యేదో రహస్యము వానికిఁ దెలిసి యుండవలయును. ఆమె యిచ్చటికి రాకపూర్వము వారిది పల్లెయుఁ బట్టణముకాని యూరు. అచట వారు సురావిక్రేతలు. విక్రయాశాలలో నీమె యన్యకమునకుఁ దోడగుచున్న సౌందర్యవతి. అప్పటి యామెశీల మెట్టిదో యారహస్యము బయటఁ బెట్టుచునని యన్న యామెను బెడరించుచుండినచో నామె తనకు రాజుహిందఁగల ప్రేమ తన భోగము తన యధికారము తన యోగము వ్యర్థమగునని భీతిపొంది, వాఁడు చెప్పినట్లు నడవవచ్చును ముందీ రహస్యమునుఁ గనుఁగొనవలయును. అచటనున్న నా రహస్య చారుల నందఱినిఁ దొలఁగించితిని. ఇప్పు డీరహస్య మెట్లు తెలియును ? ఏనియో కానున్నదికాక మానదు. పూర్ణిమనాఁడు చెప్పెదను. శతానీకాదులు నన్ను సంహరించుటకుఁ బ్రయత్నము చేసినచోఁ జూతును. బ్రాహ్మణుఁడు భిక్షుకుఁడు, వివాహోదులు చేయించుటకే సరికివచ్చును. ఈమాటల యర్థమేనా వారికిఁ దెలియఁజెప్పెదను. అదే పరశురాముఁడు బ్రాహ్మణుఁడు కాఁడా ? ద్రోణాచార్యుఁడు కాఁడా ? అశ్వత్థామ కాఁడా ? చాణక్య డెలువంటివాఁడయినను రాక్షసుఁడు వట్టి మంత్రికాఁడే ? ఆయన మహాయుద్ధ విద్యానిపుణుఁడు. నా సంగతి వీరికేమి తెలియును ? వీరు సుక్షుత్రియులు కారు. కటాగికాండ్రును గారు. ఎప్పుడైనఁ గత్తిసెట్టికొని యటు నిటు గ్రిప్పిరేమో తెలియదు.

అరే పూర్ణిను యెన్ని నాళ్ళలో వచ్చినది. రాజు రమ్మ
న్నాడు. నేనే పోదానా? వార్త వచ్చునా? ఇదిగో వార్త
వచ్చినది. “జెనోయీ! పొమ్ము వచ్చుచున్నానని చెప్పము”
అంతటఁ బువ్వుమిత్రుఁడు తాను గవచమును ధరించెను. ధట్టీ
కట్టెను. అంసభాగములందు దండఁబయలుగొని మణికట్లయందు
సన్నని యినుపతీగెలతోఁ జేసిన రక్షా కవచములను ధరించి
పైన దుస్తులు ధరించెను. శిరసునందు వజ్ర కఠినమయిన
సూక్ష్మ శిరస్త్రాణమును ధరించి పైన సుష్టిషమునుఁదాల్చెను.
జాలు పుచ్చికొని పోవుట న్యాయముకాదు. తాను సేనాపతి
కనుక ఖడ్గమును ధరించవచ్చును. ఆ ఖడ్గము నెన్నెను. తాను
దొలినాఁడు మహా సేనాపతి యుద్యోగమునుఁ బొందిననాఁడు
రాజు తన్నుఁ బరీక్షించిననాఁడు. తన నాఁడు మత్తానే కేవ
లమునుఁ బురికొల్పిననాఁడు తాను ధరించిన ఖడ్గమును స్వీక
రించెను. ఆ ఖడ్గముయొక్క లోహకాశిన్య మెట్టిదనఁగా నయో
దండమును దానితోఁ గొట్టిన ఖడ్గము మొక్కువోదు. విలుగదు.
ఓయి పువ్వుమిత్రా! ఎందుకింత సన్నాహము? సింహబల
శ్వేతాశ్వ శతాసీకుల కొఱకా? వారికొఱకుఁగాదు. వారెవ్వ
రినో గుప్తసహచియుంచిన కటారికాండకొఱకా? వారెవరయి
యుందురు? గిరివజ్రపురవాసులా? సైనికులా? దూర దేశము
నుండి వచ్చినవారా? గిరివజ్రపుర నివాసులయినచోఁ దన
కెదురు తిరుగరు. దూర దేశవాసు లయినచోఁ దనకుఁ దెలియ
కుండ వారు దుర్గమునందున్నాళ్లు రహస్యముగా నెట్లుందురు?

పువ్వుమిత్రుఁడు రాజభవనమునకుఁ బోయెను. చిన్న
రాణి మేడకుఁ బోయెను. ద్వారమునం దెవ్వఁడును లేడు.

అరే! ద్వారపాలకుడు లేని స్థితి వచ్చెనా? రాజసాధమునకు లోనికిఁ బ్రవేశించెను. రాజు కూర్చుండి యుండెను. తన్ను వచ్చి కూర్చుండు మనెను. పుష్యమిత్రుడు కూర్చుండ లేదు. ఆయన భరించిన కనఁపములు పుష్యమిత్రునిఁ గూర్చుండ నీయవు. అతఁడట్లే నిల్చుడియుండెను. రాజు పుష్యమిత్రునిఁ జూచెను. “సేనాపతీ! వచ్చితివా? నేనెంత త్రావకుండ నుండ మనినను నున్న వీరు త్రావించిరయ్యా. ఐనను నేను జాగ్రత్త గానే త్రావితిని. నే నన్నియుఁ జూపించెదను. నీవు బ్రాహ్మణుడవు. తేపు రాజ వయినచో నీ పానగోష్ఠికలతో నీకేమి యవసరము? వీని యుపయోగమేమి? కాదు. కాదు. గిరివజ్రపురమున నెన్ని రాజవంశములు వెళ్ళినవి? సర్వరాజ వంశములయందు మొదటి రాజులందఱు యోగ్యులుగానే యుందురు. ఆ రాజవంశము సెలించెడి వేళకు నానంటివాఁడు వుట్టును. కుముద్వతీ! నన్ను బట్టికొనుము. అడుగో నీయన్న. వానిని నావద్దకు రానీయకుము.” అచటనుండి వారు తన్మహా సాధ భిన్నప్రదేశములనుఁ దిలకించుచుఁ బోయిరి. రాజుట్లను చుండెను “ఓయి పుష్యమిత్రా! నీవు చిత్ర విచిత్రములయిన వస్తువులు చూతువు. ఏనగించుకొనకుము. కొన్ని నీ వెప్పుడు నిట్లుండునని యూహించవు. తొలుత నీ గదియందున్న విష యములనుఁ జూపింతును. ఈరజతి భాండముల వరుసయున్న దే వీనినిండ నురి నింపఁబడియున్నది. నుర యనఁగా నీ నెంత త్రావినను త్రావుమనుచుండును. దానికిఁ గడుపు నిండుట యున్నదిలేదు. పొట్టయుచికి నచ్చుచుండును. ఇంకనుఁ ద్రావుటకు లోపల స్థలముండును. వీని ప్రక్కన దిశాంశ్యభాండము.

ఇందులోనున్న కల్లుపేరు హాలిప్రియ. పూర్వము బలరాముఁ డీ మధ్యమునుఁ ద్రావెడివాఁడట. నీకుఁదెలియునో తెలియునో కృష్ణునకు జరాసంధునకు విరోధముకాని బలరామునకు జరాసంధునకు విరోధము లేదు. సురా విశేషములోని రహస్యములు గిరివ్రజపురమునుండి ద్వారకా పురమునకు, ద్వారకా పురమునుండి గిరివ్రజపురమునకు వార్తలుగా వెళ్ళుచుండెనట. అనాటినుండి నీనిపేరు హాలిప్రియ. అనేక రకములయిన కల్లులు కలవు. ఈ కుముద్వతి తండ్రికేమి తెలియును! నేను వాని నన్నింటిని పాకములు కట్టించి సిద్ధము చేయించితిని. అది యంతయు నొక గ్రంథజాలము. ఇవి యన్నియు నీకుఁ జూపించిన తరువాత నా గ్రంథభాండాగారమును నీకుఁ జూపించెదను. ఆ కుండనిండ నున్నది. హేల. అది రతివేళఁ ద్రావఁదగిన మధ్యము. అది త్రావిన వానికి సిగ్గుండదు. నేనీ నాడ్డు త్రావిన మధ్యమేమో నీకుఁ దెలియునా? నీవు వత్తువని ప్రత్యేకముగాఁ ద్రావితిని. దానిపేరు పరిసృష్టు. దానినిఁ ద్రాగినవారు కూర్చుండలేరు. తిరుగుచుండవలయును. నీవి యన్నియు నేను జూపించవలయునుగదా! అందుచేత దానిని సేవించితిని. ఆ తరువాత భాండములో నున్నది పరుణాత్మజ. అది కుముద్వతియొక్క తెలివితేటలచేత నిర్మింపఁ బడ్డది. కుముద్వతి యింకొక కల్లుత్రావదు. దానినే త్రావును. కుముద్వతి నన్నెంతయో బలవంతము చేసినది. నేనది త్రావలేదు. నేను త్రావను. అది స్త్రీలు త్రావెడు మధ్యము. రమించుటకు బదులు రమింపఁ బడుదు నేమో యని. రాజు కుముద్వతివంక జూచి నవ్వెను. అన్ని కల్లు

లోకయెత్తు. ఆ మూలనున్న హేమభాండములోని కల్లొక యెత్తు. దాని పేరు గంధోత్తమ. అందులో నీ సుగంధ ద్రవ్యముపడు, నీ సుగంధద్రవ్యము పడదనిలేదు. లోకములో సుగంధద్రవ్యము లిన్ని యుండునని నీకేమి తెలియును? లోకమునకు నాల్గయిదు సుగంధ ద్రవ్యముల పేర్లు తెలియును. కొన్ని పేర్లు చెప్పెదను విందువా? కుంకుమము, కాశ్మీరజము, అగ్నిశిఖము, వరము, బాహ్మికము, పీతనము, సంకోచ పిశునము, లోహీతము, దేవకుసుమము, జాయకము, కాలేయకము, వంశనము, రాజాధరము, క్రిమిజము, అగరు, సరే మిరంద తెఱిగిననదే. పువ్యమిత్రా! అగురులలో మల్లి గంధియని యొకఁడున్నది. దాని వాసన, మాఖ్యపరీమళము వెలార్చుచుండును. ఇంక నెన్నో పేర్లున్నవి. అవి యన్ని యాఁజెప్పి నిన్ను పిసివించుట యెందులకు? రెండందమయిన పేర్లు గల వస్తువులున్నవి. ఒకదానిచేరు యక్షకర్దమము. మఱియొక దానిచేరు చంద్రసంజ్ఞము. వీనిలో నొకొక్క దానిని సంపాదించుట యెంత కష్టము. నేనీనాఁడు తొలుతఁ బరిస్పృష్టుత్రావితని. తరువాతఁ బ్రసన్నయను మద్యమునుఁ ద్రావితని. ఈ ప్రసన్ననుఁ ద్రావిన వానికి నెంత త్రావినను మనస్సు చెడిపోదు. ఆ మూలది యిరాభాండము. ఇదిగో ఇటు రమ్ము. దీని పేరు కాదంబరి. కాదంబరి యనఁగా దానికా పేరెట్లు వచ్చెనో తెలియునా? గోమంతమన్న పేరున్నది. ఆ గోమంత పర్వతము మీఁదఁ గదంబవృక్షము లుండును. ఆ కదంబ వృక్షములనుండి తీసిన రసమునకుఁ గాదంబరి యని పేరు. దీని విశేషమేమని యడుగుము? తాళవృక్షముల నుండి కల్లు,

అడుగో వాడున్నాడే శతానీకుడు, వాని తండ్రికి బాగుగా
దెలియును. వానికి గాదంబరి యనగా బాగుగా తెలియదు.
కదంబవృక్షముల యందలి కల్లనగా నది యేమనుకొనుచుం
టివి? నేను వందయేండ్ల వృద్ధుడను. కాని నేను యువకు
డను. దానికి గారణ మీకాందబరి. కడిమిచెట్టునం దాశక్తి
యున్నదయ్యా! దేవునిపాసన చేయువారికి దెలియును.
దుర్గాదేవికున్న సహస్రనామములలో నొకటి కదంబ వన
వాసినీ. అనగా నేమి? సృష్టియందలి సర్వ స్త్రీత్వము
యొక్క మూలమట్టుగా జెప్పదగిన లైంగికశక్తియొక్క సార
భూతమైన వృక్షము కదంబ వృక్షము. అది కాదంబరి. దీని
పేరు పరిశ్రుత. ఆ ప్రక్కది మదిర. ఇది కశ్య. హాలయు
బరిశ్రుతయు గశ్యయు మూడు నొకటే లక్షణములు కలవి.
వానియం దెక్కువ భేదములు లేవు. ఇక్కడికివి చాలును.
ప్రక్కగదిలోనికిఁబోదము, పద. చూచితివా! యిది చిన్నగది.
ఈ యుండలన్నియు జూడుము. ఇవి యన్నియు నవదంశ
ములు. అనగా గల్లుత్రావునపుడు వీనిని దినుచు ద్రావు
చుండవలయును. ఆ మద్యములు లోనికి బోవుచు లోపలి
ప్రేవులను దగులబెట్టుచు బోవును. వీనిని దినుచుండ
వలయును. ఆ మద్యము లెక్కువభాగము వీనిని మాడ్చు
చుండును. అగ్ని యేమి చేయును? ముం దెదురుగానున్న
దానిని గాల్చును. వాని వేడిమి పార్శ్వములందున్నవారికి
దెలియవచ్చును. కుక్షిస్థములైన సరములను మాడ్చుకుండ
దీని కెదురుగ వీనిని వేయుదుము. అచట నన్నివిధములయిన
మద్యములు కలవో అచట నన్నివిధములయిన అవదంశములు

గలవు. ఏమయ్యా! నీకు ముక్కున్నది. ఈపరిమళమునుఁ జూచితివా? ఈ పరిమళము లెంతవి? నరకలోకము నందలి దుర్వాసన యంతయు నుపశమింప జేయఁదగినంతవి. ఇచటి నుండి నిన్ను మఱికొన్ని చోట్లకుఁ దీసికొని పోవుదును. ఈ గదిలోనికి వచ్చితిమిగదా! ఇచ్చటఁ జూడుము. కొందఱు కూర్చున్నారు. రాజు వచ్చేనని వారికిఁ దెలియదు. వారు లేచి నిలుచుండనయిన నిలుచుండరు. వారు త్రాగెడి క్రమ మేదియో తెలియునా? ఇట్లు పాత్రమునోటినుండి తొలఁగఁగా నట్టింకొక పాత్రయి పెదవులవద్ద నుండవలయును. దానిపేరు మధుక్రమ మందురు. అది యావిద్యకు సంబంధించిన మాటలే. ఈ మధుక్రమమునందుఁ బ్రధానముగాఁ ద్రావఁ బడునవి రెండే మద్యములు. ఒకఁడు మధ్యాసవము. రెండవది మార్ద్య కము. మొదటిది యిప్పవువ్వలనుండి తీయఁబడునది. రెండవది ద్రాక్షపండ్లనుండి తీయఁబడునది. మధ్యాసవమఁగా నిప్ప పూవు కల్లు. మధుక్రమమునందుఁ బ్రధానముగ నదియే త్రాగఁబడును. ఏలయనఁగా వాఁడిచటినుండి లేవలేడు. లేచి భోజనము చేయుమనఁగా వాని కిష్టముండదు. అన్నము తినకపోయినచో వాఁడు చనిపోవునుగదా! ఇప్పుకల్లు త్రాగిన వాని కాకలియుండదు. వాఁడట్లు పడియుండును. నిన్నింకొక చోటికిఁ దీసికొని పోవుచున్నాను. నీ వేమియు భయపడ వలదు. ఓయి శతానీకుఁడా! ఆతలుపు తెలుపుము. తెలుచి నంతనే కేకలు వినిపించెను. రా జిట్ల నను. 'వివఁబడుచున్నవా? వాఁడొక విలక్షణమైన కల్లు త్రావుదురు. దానిపేరు కిణ్యము. ఆ లోనికి మనము పోవద్దు. అచ్చట నేమిన్నదితే. అసలు

చూడవలసినది వేతే యున్నది. అచటికిఁబోయి చూపింతును. నీవు జగుప్ప వహించవలదు. ఆ లోనికి నిన్నుఁ దీసికొని పోయెదను. ముందు దానిని గుఱించి చెప్పి తీసికొనిపోవుదును. అది వేతే గది. ఆ గది తలుపు లెప్పుడును బిగించియుంతుము. ఒక కల్లున్నది. దానిపేరు నగ్నహూపు. దానిని ద్రావిన వారు దిస్సమొలలతో నుండురు. వారు తమ యెడళ్ళమీఁద పశ్రుములుండుట సహించలేరు. తక్కిన మద్యములకును దీనికిని భేదము కలదు. తక్కిన మద్యము లన్నియు నెవనికిఁ వాడుత్రావుచుండును. ఇది యట్లుకాదు. వాడుత్రావుచుండును. ఇతరులను ద్రావుమనుచుండును. దిస్సమొలలతో నుండి యితరులయిన దిస్సమొలల వారిని త్రావుమని పిలిపించు లక్షణము కలదగుటచేత దీనికి నగ్నహూ వన్న పేరు వచ్చినది. ఈకల్లు నెట్లు వండుదురో నాకుఁ దెలియదు. ఇది పరమ రహస్యము. ఈశతానీకుని తల్లియున్నదే దానికిఁ దెలియును. ఈమాట యనినంతనే గాజు తన తల్లినిఁగూర్చి చేసిన నింద శతానీకుని తలకెక్కిను. రాజు లోనికిఁ బోదము రమ్మని పువ్వు మిత్రుని హస్తము పట్టుకొనెను. శతానీకుఁడు తద్వారాగ్గళమునుఁ దెఱచుచుండెను. కుముద్వతి వారి యిద్దఱి కడ్డము వచ్చెను. రాజామెనుఁ దొలగించఁబోయెను. ఆమె యేమైన సరే పోనీయ ననెను. రాజామెను పెడకుఁ ద్రోయుచుండెను. శతానీకుఁడు వెనుదిరిగి చూచెను. అతని కన్నులలోనుండి నిప్పులు రాలుచుండెను. సగము దీసిన యర్గళమును మఱల బిగించి యతఁడు చెల్లెలివద్దకు వచ్చెను. ఆమెనుఁ గొట్టునా యన్నట్లుండెను. కుముద్వతి తొందఱగా నా ద్వారమువద్దకుఁ

బోయి దానికి వేలియున్న తాళమును బిగించి యా తాళపు జెవిని తన చేతిలో గట్టిగా బట్టుకొనెను. శతానీకుఁ డామె చేతిలోని తాళపుజెవిని లాగిఁగొన బోవుచుండెను. పువ్వు మిత్రుఁ డిది యంతయు చూచుచుండెను. ఆమె రాజభార్య. రా జచ్చట నుండెను. వాఁ డామె యన్న గాదు. తానేమి చేయవలయును! ఇట్లనెను. 'ఏమోయి శతానీకా! ఆమె నీకు జెల్లెలైనను నామె రాణి. నే నిచట నుండఁగా నామె మీఁదఁ జేయి వేయకుము. ఆమెను వదలి దూరముగ నిలుచుండుము.' 'ఇది రాణికాదు. ఇది రాక్షసి. పితృద్రోహము చేయనెంచుచున్నది. భాతృద్రోహము చేయ నెంచుచున్నది!' ఆనఁగాఁ గుముద్వతి 'అయ్యా మహాసేనాపతీ! యని యేమి యోచెప్పఁ బోవుచుండెను. శతానీకుఁ డామె నోటినిఁ దన చేతితో నదిమెను. వాఁ డామె నోటి నదుముచునే యుండెను. ఆమె నోటివెంటఁ గొన్నిమాటలు వచ్చుచునే యుండెను. ఆమె నోటివెంట వచ్చుచున్న మాట లిట్లు వినిపించు చుండెను.

'మిమ్ము - చంపుటకు - కటారివాండు - నేఁడు - వారుత్రాగ లేదు - పన్నాగము - రాజద్రోహము - ఈమాటలు విన్నంతనే పువ్వుమిత్రునకు సర్వము సపగతమయ్యెను. ఇది రాజనుఁ జంపుటకు యత్నమా? తన్నుఁ జంపుటకు యత్నమా? అతనికిఁ దెలియలేదు. పువ్వుమిత్రుని చేయి తన ఖడ్గముమీఁదఁ బడెను. పువ్వుమిత్రునకుఁ దెలిసిన యర్థము రాజునకుఁ దెలిసెను. రాజునకు శతానీకునిమీఁదఁ గోపము వచ్చెను. శతానీకుఁ డిట్లనెను 'మహారాజా! ఇది దుర్మార్గురాలు. ఇది నిన్నెన్నాఁకు మోసము చేయుచున్నది. దీని కుపధర్మ

యున్నాడు. వాడి గదిలో నున్నాడు. లోనికిఁబోయినచో వాడు దీనిని వెంటనే గొంగిలించికొనును. ముద్దాడును. నీకా రహస్యము తెలియును. అందుచేతఁ జెప్పచున్నది' అనఁగానే రాజునకుఁ గోపము వచ్చెను. ఆయన బొడ్డులోఁ జుట్కతై యున్నది. దానినిదీసి కుముద్వతిని బొడువఁబోయెను. శతానీకుఁడుగూడఁ గుముద్వతిని జంపుటకుఁ గత్తి నెత్తెను. పుష్పమిత్రుని ఖడ్గము శతానీకుని శిరస్సు ఖండించెను. రాజు పుష్పమిత్రు నెదిరించెను. పుష్పమిత్రుఁడు తన్ను రక్షించు కొనఁబోవుచుండఁగాఁ బుష్పమిత్రుని ఖడ్గము రాజయొక్క గుండెలోఁ బడెను. రాజు నేలఁ బడెను.

౯

క్రిందఁ బడిపోయిన రాజమీఁదఁ గుముద్వతి పడి యేడ్వ నారంభించెను. రాజునకుఁ బ్రాణము వెంటనే పోయెను. పుష్పమిత్రుఁడు చూచెను. పరిస్థితి యిట్లు విష మించు ననుకొనలేదు. అది యేదో కొందఱు తన్ను సంహరింపవత్తురని యందులోఁ దత్కాలావేశమున రాజు కూడఁ జేరునని తాను వధింపక తప్పక వచ్చునని యనుకొనెను. తాను కవచియై వచ్చెను. సామాన్య పరిస్థితియైనచోఁ దన యం దెంతైన దోషము భాసించెడిది. అట్లు దుఃఖించుచున్న కుముద్వతి చేతిలోనున్న యా నగ్న హుళగది తాళముఁబది తాను దీసికొని నురాపాయులున్న గదులన్నింటిని బయట

గొల్లెములు బిగించి పువ్యమిత్రుడు కనిపించిన పరిచారకుల నందఱిని లోనికిఁ బో నీయకుండ బైటికిఁ బో నాజ్ఞాపించుచు నా మహాసాధము వెలికివచ్చెను. తాను మున్నాదేశించినట్లుపవర్షుడు పదిమంది సైనికులతో వచ్చి యచట సిద్ధముగా నుండెను. పువ్యమిత్రుడు పవర్షుని దగ్గఱకుఁ బిలిచి జరిగిన దంతయుఁ జెప్పెను. లోనికిఁ దీసికొనిపోయి యతనికిఁ జూపించెను. ఇరువురను బయటికి వచ్చిరి. ఉపవర్షుడు దుర్గమంతయు భద్రపఱచితి నని చెప్పెను. అమాత్యుల యందఱి యిగ్గడనుండి పూర్వము కాపున్న సైనికులనుఁ దొలగించి యుపవర్షుడు తనకు విశ్వాస్యులయిన వారిని నియమించెను. ఆ యమాత్యులెవ్వరు బయటకు వచ్చుటకు వీలులేదు. కుముద్వతి తల్లిదండ్రులను ద్రాక్షాతకాలముననే బంధించిరి. సింహబల, శ్వేతాశ్వులు కనిపించలేదు. గంధగజుడునుఁ గనిపించలేదు. సర్వ మంత్రులయొక్క కార్యపుఁగొలుపు చావళ్లు గలవు. అన్నిచోట్ల సైనికరక్షణ యేర్పరచబడెను. మహానగరమునందు రక్షకభట మహాగౌరమునందు సైనిక నివేశనమునందు జాగ్రత్త పోచ్చరింపబడెను. సర్వము భద్రముగా నుంచబడెను. ఉపవర్షుడు వెంటనే భటుల కాదేశించెను. మహానగరమునం దంతటను రాజ్యపరిస్థితి క్లిష్టముగా నున్నది. రాజవంశమునందు విప్లవము కలుగవచ్చును. మఱలఁ జాటింపఁ బడువఱకు జనులెవ్వరును వీధులవెంటఁ దిరుగరాదు. అంగళ్ళు తెలువరాదు. ఆజ్ఞాలంఘనము చేసిన వారిని సైనికులు సంహరించినచో నభియోగములేదు. దుర్గమం దంతట నిశ్చే చాటింపబడెను. ఇది యంతయు జరిగిన తరువాత

నుపవర్షుడును బువ్యమిత్రుడును మఱలఁ గుముద్వతి వద్దకు
వచ్చిరి. కుముద్వతి యింకను మూర్ఛలోననే యుండెను.
ఆమె నేమిచేయవలయునని యాలోచించఁగా, నుపవర్షుఁ డిట్లు
సెను. 'ఈమెవలసనే యీ విపత్తంతయు నచ్చినది. ఈమెకు
యావజ్జీవితము కారాగారశిక్ష విధింపఁ బడవలయును.'
పుష్య 'కాదయ్యా! కాదు. ఆమె గంజాయి వనములోని
తులసిమొక్క. ఆమె లేనిచో వ్యవహారమిట్లు సాగెడిదికాదు.
తాను రక్తసిక్తాంగుడై బైటికి రావలసియుండెడి. ఆ గదిలో
నెవ్వరున్నారో చూడవలయును. సింహబలశ్రేతాశ్వులు గంధ
గజాదులు తమ యిండ్లయందు లేరు. వా రిలోల నుండురని
నాయదేశము. ఆద్వారబంధమునుఁ దెఱచి చూడవలయును.
నల్వురు సైనికులనుఁ బిలిచి యాపని చేయింతమా?" ఉప-
'ఈమాత్రపుఁ బనికి సైనికులు కావలయునా నేనే చూతును'
పుష్య "నేనుమాత్రము తెఱచి చూడలేనా? లోనున్న వారి
చేత మన కాపద జరుగునన్న భయముకాదు. ఈ సంగతి
నదిమండికిఁ దెలియవలయును. మనము రాజులు నధించినట్లు
కనిపించను. కుముద్వతి యిచ్చటనే యుండఁగాఁ దాను చేసిన
సర్వదుష్ట ప్రయత్నము లోకమునకుఁ దెలియఁజేయవలయును.
బైటనున్న సైనికదళాధిపతిని లోనికిఁ దీసికొనిఁమ్ము" అదళాధిపతి
రాఁగా నుపవర్షుడు జరిగిన సంగతి యంతయుఁ జెప్పెను.
పుష్యమిత్రుఁ డిట్లు సెను "రాజునకు సమీప బంధువు లున్నారు.
వృద్ధులయిన జ్ఞాతు లున్నారు. వారాగ్ధులు, దుర్గాధిపతి, మహా
నగరమునఁ జొరజ్యేష్ఠు లున్నారు. సర్వరక్షక భటాధికారియు
నగరమునందలి సైనికనివేశనాధికారులు నలువురు. వీరందఱినిఁ

బోయి పిలిచికొని రావలయును. వారందఱు వచ్చినతరువాతఁ గాని వ్యవహారము పరిష్కారము కాదు. నీవు పోయి వారి నందఱినిఁ బిలిచికొనిరమ్ము. ఇప్పుడప్పుడే ప్రాద్దు క్రుంకినది, నేడు పూర్ణిమారాత్రి. చంద్రజ్యోత్స్న సగరమునందంతట దీపములు వెలిగించినట్లుండును. ఎంత వెన్నెలమైనను రాత్రి పూట యగుటచేత నపాయకరమైనది. అందుకనియే మహా నగరమునం దంతటను జనులెవ్వరు బైటికి రాగూడదని చాటింపఁ బడినది' యని పంపింపఁగా మూఁడు గడియల కాలములో భటులు పోయి యాయా సర్వజనులనుఁ దీసికొని వచ్చిరి. పానగోష్ఠిక యంతయు మణిదీపికలచేతఁ దైల దీపికల చేత ధగధగ లాడుచున్నది. చాలక పది దివ్యిటీలు వెలిగింపఁ బడి నూది క్రిందఁ బడినచోఁ గనిపించుచున్నట్లున్నది. అందఱును వచ్చిరి. శతానీకుని శవమును రాజు శవమునుఁ జూచిరి. కుముద్వతిని జరిగిన సంగతినిఁ జెప్పుమనిరి. అప్పటి కామె కొంత దుఃఖమునుండి తేరికొన్నది. ఆమె నీచకుల సంభూత యగుటచేత నామెయందు మహారాణి లక్షణములు లేవు. ఆమె రాజును గుండెతోఁ బ్రేమించుటచేత నామె యొద్ద దాపరికములేదు. ఆమె తన యన్నగారు చేసెడు పనులకు సర్వథా వ్యతిరిక్తురా లగుటచేత నామెయందు వ్యవహార గోపనము చేయవలసిన యవసరములేదు. తా నిప్పుడు నిస్సహాయురా లగుటచేత నామెకు యాథార్థ్యము చెప్పవలసిన యవసర మున్నది. ఆమె వయసు కొద్దిదగుటచేత నామెకు లోకము తెలియదు. కత్తులు చేబూని యధికారులు వృద్ధులు నుండుటచేత నామె భయపడెను. పువ్వు

మిత్రుఁడు 'భయములేదమ్మా తల్లీ! చెప్ప' మనెను. పుష్ప
మిత్రుఁ డామెయందుఁ జూపించిన యాదరముచేత సచట
సమావిష్టులై స యధికారులందఱికిఁ గుముద్వత్తిపైనున్న దురభి
ప్రాయము కొంత తగ్గెను. ఆమె నీచకులప్రసూత. వృద్ధుఁ
డైన రాజునుఁ దన వలలో వేసికొన్నది. పాంసుల. కులట.
ఆమెవలన రాజ్యమునకు విపత్తి కలిగినది, మొదలయిన
యూహలు సర్వజనులయందు నుండెను. పుష్పమిత్రుఁ
డామెను గౌరవించి మాటాడుటచేత సందఱ కామెయందున్న
దురభిప్రాయము సుంత యొత్తిగిలెను. పుష్పమిత్రుఁడు మఱల
నిట్లనెను. "అమ్మా! చిన్నరాణి నీయం దేమియు దోషము
లేదు. సర్వసాధారణమయిన వాంఛయే నీయం దున్నది.
నీయందుఁ గృత్రిమత్వములేదు. నీవు రాజును యథార్థముగాఁ
బ్రేమించితివి. నీవు ససిపిల్లవు. రాజు వృద్ధుఁడు. ఐనను
రాజును నీవలె బ్రేమించుట సామాన్య ప్రవృత్తులకు
సామాన్య మైనది కాదు. నీవు దేవతామూర్తివికనుకఁ
దక్కిన స్త్రీలవలెగాక వయోభేదమునుఁ బరిగణించక రాజు
నందు భోగమును వాంఛింపక రాజును సర్వదా రక్షింప
వలయునని ప్రయత్నించుచు నిన్నాట్లంటివి. రాజువలెనే
నీవు కూడ నీ పూర్వాహములోఁ దగుల్కొంటివి. వీరు వంశ
వృద్ధులు. ఈయన దుర్గాధిపతి. వీరఁలు పౌర జ్యేష్ఠులు, వీరు
రక్షకభటాధికారులు. వీరు సైనిక నివేశనాధిపతులు, జరిగిన
సంగతి సర్వజనులకునుఁ జెప్పము. ఈయన యువవృద్ధుఁడు.
నేటినుండి యాయన మగధరాజ్య సర్వసేనాధిపతి" పుష్ప
మిత్రుఁ డిట్లనఁగా సంద తొకరి మొగము నొకరు చూచికొనిరి.

పుష్కమిత్రుఁ డేమగును ? సన్యసించిపోవునా ?” అంతఁ గుము ద్వృతియిట్లనెను. “మహారాజా !”-అని సంబోధించుటతోడనే యందఱును నివ్వెఱిపోయిరి. ఆ మెమఱుల నిట్లనెను. “నన్ను గంధగజుఁడు రాజునకు భార్యగాఁ జేసెను. మహారాజెక్కడ ? నేనెక్కడ ? నని నేను దొలుత నంగీకరించలేదు. నేను నీచ కులజను. కాని బ్రాహ్మణునకు జన్మించితిని. ఆ గర్వ మొకటి గా మనస్సులో నుండెడిది. నా తల్లియుఁ దండ్రీయు నన్నీ తొంపిలోనికి దింపినారు. నన్ను రాజునకు భార్యగాఁ జేసినచో గంధగజునికి వంద గ్రామము లిప్పింతుమని వారు వారు మాటాడుకొనిరి. ఇప్పింతుమన్నది వారు ఇప్పించవలసిన బాధ్యత నాది. మహారాజా ! నేను రాజునకు భార్యనయిన తరువాత తల్లిదండ్రులవలన, నాయీ యన్నగారివలన, నేను పడిన యిబ్బంది భగవంతునకుఁ దెలియవలయును. నేను రాజయొక్క యారోగ్యమే చూడవలయునో ? రాజుచేత వారు చేయించలేమన్న పనులు చేయించవలయునో ? నాకుఁ దెలియలేదు. నన్ను వారిట్టి యిక్కట్టులోఁ బెట్టిరి. రాజు తొలిసారి నన్నుఁ జూచెను. నన్ను వివాహమాడుదువా యని యడిగెను. నే నేమనవలయును ? రాజు మహావృద్ధుఁడు. ఆయన మహారాజగుటవలనఁ గోరవలసినదే. స్త్రీవాంఛను గుణవంతుగ నెవరుకోరుదురు ? కాని స్త్రీవాంఛ యేమాత్రపుది ? లోకమునం దనంతజీవులు స్త్రీలుగా జన్మించుచున్నారు. అందఱికినిఁ గామవాంఛ కలదు. ఒక్క యవతియొక్క కామవాంఛ తీఱకపోయినందువలన సృష్టికి నష్టమేమి ? కాని యొక మహారాజు తానొక బాలికను వాంఛించినచో

నా బాలిక తన యౌవనమును బలిదానముగా సమర్పించి
 సందువలన నామె యాత్మకొక యౌన్నత్యము కలుగదా ?
 ఇరీరములు క్షణభంగురములు నే నిట్లూహించుచుండఁగ రాజు
 మఱల ననెను. ఓసీ ! నాకు సంధానములేదు. నా తరువాత
 నా రాజ్యమేమగునో నాకుఁ దెలియదు. నీయందు నాకొక
 మగనినువు కలిగినచో నీ రాజ్యము నీవలన రక్షిత మగును.
 అనఁగా నేను రాజయొక్క దైన్యము నవలోకించి భగవం
 తుఁడు నాయం దట్లనుగ్రహించునేమో యని యంగీకరించితిని.
 ఇచటికి వచ్చినప్పటినుండి కోట కోట యంతయు నన్ను
 ద్వేషించుచున్నదని నాకుఁ దెలియును. గిరివజ్రపురమంతయు
 నన్ను రాణిగా భావించుటలేదు. కులటగా భావించుచున్నదని
 నాకుఁ దెలియును. ఐనను రాజు వృద్ధుఁడు. ఆయన నా తల్లి
 దండ్రులయొక్కయు నా యన్నగారి యొక్కయు, నన్ను
 రాజునకు సంధాన పఱచిన యాదుష్టుడైన మంత్రి
 యొక్కయు, దాదృశులయిన మఱికొందఱు దుష్టాదుల
 యొక్కయు, బన్నిన వలలో జిక్కికొన్నాఁడు. ఈ కిల్లును
 పండుట, పాకములుచేయుట, భిన్న భిన్నములయిన మద్యములు
 కలుపుట, వానిని రుచ్యాతిరుచ్యములుగ నిర్మించుట, నా తల్లి
 కులవృత్తికి సంబంధించినది. నా తండ్రి బ్రాహ్మణుఁడనినను
 నా తల్లితో సంబంధము పెట్టికొన్న తరువాత నాయన యీ
 విద్యలోని లోతుపాతులన్నియు నేర్చికొనెను. ఈ సురా
 పానముఁగూర్చి యనేకములయిన గ్రంథములను సంపాదించెను.
 వాని నన్నిటి నిచటికే దెచ్చిరి. వారు వచ్చినప్పటినుండిఁ
 యీ రాజ్యము రాజ్యముకాక పానగోష్ఠిక యయ్యెను. రాజ్య

ము కాకపోయినను దుర్గమంతయుఁ బానశాలయై పోయెను. దీని కొఱకెంత ధనము వ్యయించఁ బడినదో నాకుఁ దెలియును. ఇది యిట్లు సాగుటకు మహామంత్ర కారణము. మఱల నాయన బాధుఁడట. మఱియుఁ గోశాధికారి కారణము. అతఁడును బాధుఁడే. అయ్యా! పుష్కమిత్ర మహారాజా! సర్వమతములు వానియందెంత స్వచ్ఛత యున్నను, దడనుకూయుల దుర్వాంఘలచేత దుష్టమతములుగా భాసించును. బాధమతమున కాస్థితిపట్టినది. నేనేమి చేయగల్గుదును? రాజుచేత దివారాత్రములు త్రావించుచుండిరి. సన్నాయనతో నేకాంతముగా నిముసమైన నుండనీయరు. రాజు సురాపాన వివశుఁడై రాత్రిపూట రెండుజాములవేళ నొడలు తెలియక పడిపోవును. అప్పుడు మాత్రము సన్నొంటరిగా నాయన నద్ద నుండనిచ్చెడివారు. ఎన్నినందలసార్లు నేనాయన చేతిలోని దుష్ట సురాపాత్రములను బలవంతముగా లాగికొని పాఱఁబోసితని. అట్లు చేసినపుడెల్ల నానాటిరాత్రియో మఱునాటి ప్రాద్దుననో నన్ను సాతండ్రియుఁ దల్లియుఁ గొరడలుపెట్టి కొట్టెడివారు. నాయన్న నన్నెప్పుడు కొట్టలేదు. అతఁడు నామీఁదఁ జాడీలు చెప్పటయే సునిగా బ్రదికెను. నేనిప్పుడు రాణిని గాను గదా. నాకు రాచతీవి లేదుగదా. నేనిప్పుడు భిక్షుకురాలను గాదా. బ్రాహ్మణుఁడ వయిన నీవు మహారాజువు కాఁగా నాపాటిదానికి సంతకపురమున నిలువ యోగ్యతలేదు గదా. నేను దాసిగా నుండుట కంగీకరించనుగాదా. నాకు లజ్జయెందుకు? మీరందఱునుఁజూడుఁడు' అని కుమద్వతి తనచీర తొడలవఱకుఁదీసి యొరిగి తన పిఱుదల

మీది, యూరపులమీద, గమిలి కండెలుగట్టిన కళాఘాతము
 లను జూపించెను. రైక యూడదీసి వీపంతయు జూపిం
 చెను. ఆమె వీపంతయు జిన్నచిన్ని గాయములతో నిండి
 యుండెను. ఆమె యేడ్వ నారంభించెను. చూచుచున్న
 వారందఱు నీటగూర్చిరి. ఆమె పాంసులయని కులటయని
 దుర్జాయని రాజ్య మన్యాయత్తము చేయుటకుఁ బ్రయత్నించు
 చున్నదని మగధరాజ్యమునకు ధూమకేతువని యని కొన్ని
 భావము లన్నియుఁ దీవ్రఫణాఘాతములు తగిలిన సర్పముల
 నలెఁ దలలు వాంచెను. అందఱి కన్నులయందు బాష్ప ముద్ధ
 యించెను. ఆమె మఱల నిట్లనెను. 'నాయందు మీరెవ్వరి
 కినిఁ జాలి వలదు. మీగు నాయందు దయపూజవలదు. నేను
 నిర్దోషురానివలెఁ గనిపించినను, నాయందొక మహాదోష
 మున్నది. దానిని మీగు మఱచిపోరాదు. ఈ రహస్యము
 పూర్వ మొకప్పుడైన నేనీ పుష్కమిత్రులకుఁ జెప్పినా ?
 ఈరాజ్యము మొత్తముమీఁద దీనికిఁ బ్రతికియ చేయఁగలవాఁ
 రాయన యొక్కడే. అది నాకుఁ దెలియును. నే నాయనతోఁ
 జెప్పలేదు. మంత్రులందఱు నీహూహములో సంతయో
 యింతయో యిమిడియున్నవారే. మహారాజునకు నీ పుష్క
 మిత్రునియొక్కని యందే విశ్వాసము. ఈయన నొక్కనినే
 నమ్ముచుండును. తక్కిన యెవ్వరిని మహారాజు నమ్మలేదు.
 అవునా ? కాదా ? మీరే చెప్పఁడు. పుష్కమిత్రా ! మిమ్మ
 దుగు చున్నాను ? మీగు నాల్గుదినములక్రింద రాజదర్శనము
 నకు వచ్చితిరి. అప్పుడు రాజమితో నేమనెను ? నాయన్నను
 మీ యెదుటనే నిందించెను. నా తండ్రిని మీయెదుటనే

నింపించెను. తా నొకవేళ నిజైసచో రాజ్యమును మిమ్ము స్వీకరింపు మనెను. పూర్వ మెప్పుడో మహాసద్గుణుడు సర్వక్షత్రియవంశ నిర్మూలముచేసి ఈ దేశసంతయు శూద్ర రాజులను నియమించెను. ఇప్పుడు క్షత్రియులు లేరు. పుష్ప మిత్రా ! నీవు బ్రాహ్మణుడవు. రాజ్యమును నీవు స్వీకరింపుము. బ్రాహ్మణరాజ్యమును స్థాపింపుము. వైదికమతమును రక్షింపుము. అని రాజు మీతోనే చెప్పెనుగదా నిజమా ? అబద్ధమా ? - పుష్పమిత్రుఁ డేమిచేయును ? అవునని తల యూపెను. మఱలఁ గుముద్వతి యిట్లు నెను. 'నేను రాజునకు భార్యను గాకపూర్వము మీ యూరిలో నొక ధనవంతుఁ డుండెడివాఁడు. అతఁడును నా తండ్రివలె జన్మచేతి బ్రాహ్మ ణుఁడు. అతఁడు నా తల్లిదండ్రులకు ధనాశగొలిపి నన్నుఁ దన కిచ్చుని యడుగుచుండెడివాఁడు. అతనికిఁ బూర్వమే వివాహమయినది. అతని కోరికను నే నంగీకరించినచో నే నుంపుడుకత్తై నగుదును. భార్యనుగూడఁ గాను. వానికంటె నా తండ్రి నయము. బ్రాహ్మణ్యము వదిలిపెట్టి నా తల్లినిఁ బెండ్లియాడెను. వాఁడు తన బ్రాహ్మణ్యము తన కుండవల యును. నన్నుఁ బెండ్లియాడఁడు. నేను సామాన్యమయిన సర్వస్త్రి యోగ్యమయిన భార్యాత్వమన్న యోగమునకుఁ గూడఁ బనికిరాను. నేను వాని సంగీకరించలేదు. నా శల్లి తండ్రులును నా యన్నగారు నన్ను బలవంతముగా నొకత నితో నేకాంత ముండునట్లు చేసిరి. నేను వానినిఁ బరాభ వించితిని. వాఁడు నన్నుఁ జంపెడివాఁడే. ఇంతలో మహా రాజు నా ప్రాణముల కడు తగిలెను. ఈ వ్యవహారము నా

యన్నకు నామీద నధికారమును సంపాదించిపెట్టినది. ఆ దుష్టుడయిన బ్రాహ్మణుని నేను సులభముగా రాజుతోఁ జెప్పి సంహరింపఁ జేయఁ గల్గియుంటిని. ప్రాణివధ పాపము నా కెందులకు? నేనుఁ జేయలేదు. నేను వానినిఁ గామించితిని, వానియందు నా కిప్పటికినిఁ బ్రేమ కలదని మహారాజుతోఁ జెప్పి నిన్ను నాశనము చేసెదనని నన్ను బెదిరించెడివాఁడు. ప్రాణము పోవుట యంత సులభమని నా కప్పటికిఁ దెలియదు. మాయన్నయు మహారాజును సులభముగాఁ జనిపోవుటచూచి యంత సులభమైన నృత్యపునకు నే నెందుకు భయపడితినా యనుకొంటిని. అదియట్లుంచి నాల్గు దినములనుండి యీ మేడలలో జరుగుచున్న కృత్రిమవ్యూహములఁ జెప్పెడిను. మహారాజయొక్క సర్వజ్ఞత్వము మీయందఱకునుఁ దెలియును. ఎవఁడెట్టివాఁడో యాయన సులభముగా గ్రహించెడివాఁడు. వారి వారి దోషములు వారి వారి మొగముల మీఁదనే చెప్పెడివాఁడు. ఆయన వాక్కునందుఁ జనుతొరము కలదు. నా తల్లియొక్క దుర్మీతిని నాయెదుటనే యనెడి వాఁడు. మొన్న పుష్కమిత్ర మహారాజు వచ్చినపుడు పూర్ణిమనాఁడు నేను నీకు సురాభేదములను పాపగోష్ఠికారహస్యములనుఁ జూపింతును. రమ్మని పిలిచెను. అప్పటికి రాజు తన యొడలు తనకుఁ దెలిసెడిస్థితిలో లేడు. ఎప్పుడున్నాఁడని యిశ్వరీకు లేడని చెప్పదును. రాజును వారెప్పుడును సంహరించుటకే ప్రయత్నించిరి. వారు నన్నుఁ గొరఁ జాలతోఁ గొట్టిననుచురే. నేలమీఁద బడవేసి తన్నిననుచురే. వారు రాజున కిచ్చెడి మద్యము తొలుత నేను రుచిచూడ

కుండ నెప్పుడు నీయలేదు. అందుచేత వారు వానిలో విసముఁ గలుపలేదు. విసము కలిపినచో ముందు నేనే చత్తునుగదా. నన్నుఁ జూపెట్టుకొనిగదా వారాట యాడవలయును. పూణ్యమ నాఁడు పుష్యమిత్రునిఁ బానశాఁ దర్శనమునకుఁ బిలువ వలసినదని మాయన్న రాజునకు బోధించెను. బోధించినప్పుడు రాజుట్ల నెను. 'ఒరీ పుష్యమిత్రుని వధించ వలయుననియా' యని. తరువాత రాజుమాట మఱచి పోయెను. ఆ వివశతాస్థి లో మహారాజు పుష్యమిత్రునిఁ బూర్ణిమనాఁడు రమ్మని చెప్పినంతనే నాకుఁదెలియును. దీని వెనుక నేదో కుశ్చితప్రయత్న మున్నదని నా కీ నాల్గుదినములు నిద్రాహారములు లేవు. వారి పన్నాగమంతయుఁ దెలిసికొంటిని. అగదిపేరు నగ్నహుపు. నగ్నహు వన్నది యొక మద్యముపేరు. ఆ మద్యపాయలు దిన మొలలతో నుందురు. ఒకరి నొకరు తిట్టికొనుచుందురు. అదియొక జగుప్సాకరమయిన దృశ్యము. ఈనాఁ డందులో నున్నవారెవ్వరు దిన వినము కల్లుత్రాగి యొడలు తెలియని వారు కారు. వారందఱు కత్తి నువయోగింప నేర్చినవారు. వారు కత్తులు పుచ్చికొని యాగదిలోఁబడి రాచుచుండిరి. వారిపేర్లుకూడ నాకుఁ దెలియవు. నే నెఱిగియున్నది యొక్క గంధగజుఁడన్న మంత్రినే. అతఁడుకూడ నా గదిలోనుండెను. ఇది పుష్యమిత్రునిఁ జంపుటకుఁ జేసిరో మహారాజును జంపు టకుఁగూడఁ జేసిరో నాకుఁ దెలియలేదు. ఈ మహాపురుషుఁడు వచ్చెను. మహారాజు పుష్యమిత్రులకు నిందలి విశేషము లన్నియుఁ జూపించెను. శతానీకుఁడు నన్నుఁ దోడు రాసీయ లేదు. 'హవద్దన్న' నాయందుఁ గ్రోధదృష్టులు ప్రసరించు

చుండెను. నేను లెక్కచేయలేదు. మహారాజుండఁగా వారు సన్నేమియుఁ జేయలేరు. నాకుఁ దెలియును. మహారాజు సన్నిట్లు ప్రేమించుచుండెను. ఇంతయన్నిచెప్పటకు సాధ్యము కాదన్న తెలివితక్కువ గలవారిలోనున్న జీలివి యాయొక్క టియే. వారు నన్ను బాధపెట్టుచున్నారని రాజునకుఁ దెలిసిచో రాజు వారిని బ్రదుకనిచ్చెడివాఁడు కాదు. ఆ రాజు నన్నంత ప్రేమించెడివాఁడు. ఆయనకు నేను భార్యనో కూతు రనో తెలియదు. ఆయనకు సంతానములేదు. నన్నొక బిడ్డ వలెఁ జూచెడివాఁడు. ఇదియొక విచిత్రమయిన స్థితి. ఎప్పుడో నన్ను భార్యవలెఁ జూచెడివాఁడు. తక్కినప్పుడు నేనుభార్యను కాను. ఆయనకు బిడ్డను. నామీఁద నీఁగ వాలనీయలేదు. నేను మగవాడ నయినచో నీ రాజ్యము నాకిచ్చెడివాఁడు. తన తరువాత నన్ను రాజ్యమున కధికారిణిని చేయవలయునన్న యాహుకూడ నాయనకుఁ గలదు. కాని నా ప్రకృతి యాయన కుఁ దెలియును. నాకు నిర్వాఙ్ముఖుగా నొకరినిఁ బ్రేమించఁ గల శక్తియున్నది. వైరాగ్యమున్నది. బాధను సహించెడు లక్షణ మున్నది. రాజ్యము చేసెడి శక్తిలేదు. దానికిఁ దగినగుణములులేవు. అందుచేత రాజు తనమనస్సును మళ్ళించి కొనెను. నేను నాల్లేండ్లనుండి యెఱుఁగుదును. తన తరువాతఁ బుత్రమిఁతుఁడే రాజుకావలయునని యాయన చెప్పు చుండెను. ఆ మాటలు మాయన్న మొదలయినవారు రెండు మాఁడుసార్లు వినిరి. అందుచేతనే పుత్రమిఁతుని సంహరించుటకు వారు ప్రయత్నము చేసిరి. ఇంతకును నేటిసాయం కాలమున నీ గదిదగ్గఱకు వచ్చునప్పటికి మహారాజు గది

యొక్క వృత్తాంతము చెప్పెను. మాఝన్న దానితాళమునుఁ దీయబోవుచుండెను. మహారాజు ముందు నెళ్ళుచుండెను. నే నడ్డము వెళ్ళితిని. లోనికి నెళ్ళుటయు వీరిద్దఱు సహరింపఁబడుటయేగదా. ఆ మహారాజునకు నే నెందుకడ్డము వచ్చితి నో తెలియలేదు. నన్నుఁ జేతితోఁ ద్రోసివేసెను. నా యన్న నెనుదిరిగి చూచెను. నామీఁద నతనికిఁ గోపము వచ్చెను. అతఁడు నన్నుఁ గోపముగాఁ జూచిన కొలది నాకు నొడలు మండిపోయెను. నేనుపోయి తాళమువేసి తాళపుఁజెవి తీసికొంటిని. లోనివారు లోననే యుందును. రహస్యము బహుటఁ బడదు. తాత్కాలికముగ నేను రాజయొక్క ప్రాణగుణము చేసిసట్లగును. మాఝుడైన నా యన్నకిది తెలియలేదు. త్రావలేని పిల్లి బోర్లఁబోసికున్న దని వాఁడు నానోరు నొక్కి నా చేతిలోని తాళముచెవి లాగి కొనుటకుఁ బ్రయత్నించెను. అతఁడు నా నోటినిఁ జేతితో నొక్కుచుండఁగనే నేను రహస్యము నంతయుఁ జెప్పివేసితిని. నా మాటలన్నియు వినఁబడలేదుగాని పుష్కమిత్ర మహారాజు నకు సంగతి సంపూర్ణముగాఁ దెలిసెను. ఆయన కత్తిని లాగఁ బోయెను. దుష్టుఁడయిన మాయన్న నా పూర్వవృత్తాంతమును రాజుతోఁ జెప్పివేసెను. ఆయనకు నా మీఁదఁ గోపము వచ్చెను. ఎంత కోపము వచ్చునో నాకుఁ దెలియును. అంత కోపమును వచ్చెను. రాజనకంఠ కోపము వచ్చునని నాకుఁ దెలియును. కనుకనే యిన్నాళ్ళు నా యన్న యాటలు సాగినవి. శ్రీ పురుషుల మధ్యనున్న ప్రేమకథలో నే యే నూత్న విషయములు భర్తఁ బట్టరానంత కోపమును దెప్పించునో

సరమ వివేహీనురాలయిన స్త్రీకయ్యను స్త్రీజన్మలోని యొక సరమాధభావముతో నిమిషయున్న సహజవివేకము చేతఁ దెలియును. రాజునకుఁ గోపము వచ్చెను. నన్నుఁ జంప నెంచెను. మాయన్న తాను గత్తి దూసి నన్ను సంహరింప వచ్చెను. పుష్కమిత్ర మహారాజు మాయన్న కల తఱిగెను. మహారాజు నన్నుఁ జంపవచ్చెను. తన బొడ్డులోని కత్తిలాగి నన్నుఁ బొడువ వచ్చెను. అదిగో ఆయన చేతిలోని చుట కత్తి. పుష్కమిత్రుఁడు నన్ను గ్రహింపవచ్చెను. నేను జూచు చునే యున్నాను. పుష్కమిత్రులకుఁ దెలిసినదో తెలియలేదో మహారాజు తన బాకుతో ముందు పుష్కమిత్రునిఁ బొడిచి తరువాత నన్నుఁ బొడువవలయు ననుకొనెను. పుష్కమిత్రుఁడు తన ఖడ్గముతో రాజు చేతిలోని పిడిబాకును నేలకు వంచ వలయునని యెంచుచుండఁగా లిప్తకాలములోఁ బుష్కమిత్రుని ఖడ్గము రాజు చేతిలోని పిడిబాకువైపున నుండుటయు రాజు పుష్కమిత్రునిఁ బొడుచుటకుఁ బోవుటయు నీ విచిత్రమైన సమయమున రాజు చేతిలోని పిడిబాకును తొలఁగించవలయు నన్న యూపుగల ఖడ్గము రాజు హృదయములోఁ బ్రవేశించెను. నిరంతర సురాపానముచేత రాజు మేనిలోని రక్తము మాంసము శక్తియు నన్నియు నుడిగిపోయినవి. రాజింతలోఁ జనిపోయెను. ఇది జరిగిన కథ. తరువాత మీ యిష్టము, పుష్కమిత్రుఁడు మహారాజగుట మహారాజయొక్క వాంఛ. మీరట్లు చేసినచో నా కభ్యంతరములేదు. మీరింకొక్క రీతి భావించినచో నేను మహారాజిని. రాజ్యము మీఁద నా కధికారము కలదు. పుష్కమిత్రుఁడు నా మహాసేనాధిపతి.

దేశమున సంతర్కృద్ధమువచ్చును. ఈ పుష్కమిత్రుఁడు వైరాగ్యవంతుఁడు. ఆసంగతియు నాకుఁ దెలియును. ఆయుషవస్థఁడున్నాఁడు. ఈయనకాదన్నచో నాయుషవస్థుని నేను సేనాధిపతిగా నెన్నుకొందును. నాకు రాజు వ్రాసియిచ్చిన వేయి గ్రామములు కలవు. నాకిచ్చిన యనంతములయిన భూషణములు కలవు. ఆధనముతోఁ బుష్కమిత్రుఁడు మహాసేనాధిపతిగా నే నీ రాజ్యమున నశాంతి నెలకొననీయును. పుష్కమిత్రుని మహారాజును చేయుడు. నాకి వేయి గ్రామము లక్కఱలేదు. ఈ సర్వభూషణము లక్కఱలేదు. రాజయొక్క జవాహిరీ యంతయు నిచ్చివేసెదను. నేనుపోయి యేపాద్ధవిహారముగదో భిక్షుకురాలనై జీవించును. నాకిప్పు డిరువది రెండవ యేఁడు. భగవంతుని యనుగ్రహము లేనిచో నేనింక నెనుంబదియేండ్లు బ్రదుకుదు నేమో? బ్రదుకుదునయ్యా బ్రతుకుదును. భగవంతుఁడు నావంటివారినిఁగూడ సృష్టించును. నావంటివారు కూడ సృష్టిలో నుండవలయును. లేనిచో మీవంటివారికిఁ గష్టము. లోకమునం దంతటనుఁ గలిపి సుఖమొక ప్రమాణములో నుండును. దుఃఖ మొక ప్రమాణములో నుండును. ఈ సుఖము వంద బారువు లనుకొండు. ఆ దుఃఖమొక వంద బారువులు. ఈ వందబారువుల దుఃఖము జీవులందఱకు సమానముగాఁ బంచినచో నందఱు పెద్దదుఃఖ మనుభవించవలయును. వందబారువుల దుఃఖములోఁ బది బారువుల దుఃఖ మొక్కవ్యక్తి పాలఁబడినచోఁ దక్కినవారందఱు పంచుకొనవలసిన దుఃఖము తొంబది బారువులే. అందుచేత భగవంతుఁడు నా

నంటి వారిని సృష్టించి లోకమునం దితరుల దుఃఖమునుఁ దగ్గించిపెట్టును.'

అంతట నచట సమావిష్టలయిన సర్వాధికారులను బుష్కమిత్రుని పాదాంభోజములయందు శిరస్సులు వాల్చి, చేతిలోని కత్తులు నేలమీఁదఁ జెట్టి చేతులు కట్టికొని నిలఁ బడిరి. పుష్కమిత్రుఁడు దిగ్భ్రాంతి పొందెను. అందఱు తలలు వంచుకొని నిలుచుండిరి. ఉపవస్తుఁడు మాత్రము పుష్కమిత్రుని సంకఁ జూచుచుండెను. పుష్కమిత్రుని మొగము చివరి యందు నొక మందహాసాంకూరము కనిపించెను. ఉపవస్తుఁడునుఁ దిరిగి తన మొగమునందు లేత నవ్వు భాసింపఁ జేయుటకుఁ బ్రయత్నించెను. దాని తాత్పర్యమేమనఁగా మనమెంతయో కష్టపడి సాధించవలసినదాని నీ మహాదేవతామూర్తి పరమ సులభముగాఁ జేసివేసిన దని. పుష్కమిత్ర మహారాజు వారి నందఱును వారి వారి ఖడ్గములు తీసికొని నిలుచుండు డనెను. వారు తమ ఖడ్గములు తీసికొని వినయావనతాంస భాగులయి చూపులు మహారాజునందుఁ జెట్టి నిలుచుండిరి. పుష్కమిత్రుఁ డిట్లనెను. మేము మహారాజశేవ సమక్షమున దేవతామూర్తియైన యీ చిన్నరాణి యనుమతితో నుపవస్తుని మహా సేనాధిపతినిగా నియమించుచున్నాను. పూర్వమంత్రులందఱు నిదివఱకే నిర్బంధింపఁబడిరి. గిరివజ్రపురమంతయు నిదివఱకే భద్రము చేయఁబడినది. నయను ముఖ్యమా ? గుణము ముఖ్యము. ఈమెకంటె నేను ముప్పదియేండ్లు పెద్దవాఁడను. ఈమె నీకుఁ దల్లివంటిది. నా రాజభార్య కనుక నా తల్లి. ఆమె యనుజ్ఞతో నేను రాజనగుచున్నాను. మీరు

కత్తులు నేలఁబెట్టి నన్ను రాజునుఁ జేసినారు. నా కీపుడు మహా మంత్రి యొక్కఁడు కావలయును. ఆయనను మీ రెవ్వఱు నెఱుంగరు. ఆయన చాణక్యుని వంటివాఁడు. ఆయన పేరు నారాయణభట్టు. ఆయన నేటినుండి నాకు మహామంత్రి ముందు మహారాజున కపరకర్మలు చేయించవలయును. అవి యైన తరువాత మీకుఁ బట్టాభిషేకము, మాయగ్ని మిత్రునకు యువరాజు పట్టాభిషేకము చేయుదుము. ఆనాఁడే నారాయణ భట్టునకు మహామంత్రినిఁ గావించుము. ఉపవస్తునకు మహా సేనాధిపత్యము సభాముఖమున సమర్పించుము. వారందఱును విన్నారు. నేను రాజును వధించలేదు. ఆ రాజునంగు నాకుఁ గల ప్రేమ యెట్టిదో మీలోనఁ గాండటికిఁ దెలియవచ్చును. నేను నా రాజును వధించను. నాల్గుదినములక్రింద నేను రాజు దర్శనము చేసితిని. ఆయన నాతోఁ నోయి పుష్యమిత్రా ! నా తరువాత రాజ్యమున కుత్తరాధికారి వీడని యెవనిపేరొ చెప్పి నన్ను వానిచేత రాజ్యమునుఁ బాలింపజేయుమని యాజ్ఞా పించినచో నేనట్లు చేసెడివాఁడను. ఆయన యిట్లు వాఁచిం చెను. ఈ చిన్నరాణి మీ యందఱు వినుచుండఁగా నది యంతయుఁ చెప్పెను. అయినను నేను రాజును వధించక పోయినను నా కత్తి రాజు గుండెలోనికిఁ జొచ్చుకొనిపోయి యాయన మృతినొందెను. అంగులోని కొంత యఘము నాకుఁ దాఁకదనుటకు వీలులేదు. ఈ యఘముయొక్క నిష్క్రమి యెట్లు ? నేను బొద్దుఁడనుగాను. బ్రాహ్మణుఁడను. బౌద్ధమతము పేర స్వార్థపరులు దుర్జనులు దేశమును సర్వ సమానభావమును నొక కృతక సిద్ధాంతమునుఁ బెట్టి విచారణ

చేసినచో నింతకంటె సర్థరహితమైన సిద్ధాంతముండఁ బోదన్న దానిని బెట్టి లోకమునలఁ బ్రతారించుచున్నారు. అందుచేత మఱల వర్ణాశ్రమాచారమై వ్యవస్థ పాలింతును. ఆచరింపఁ జేయుదును. కొన్నా శృధర్మము పాలించును. కొన్నాఘ్న ధర్మము పాలించును. బౌద్ధమతము సన్యాసులకు మాత్రమే. దానియందు సంఘ వ్యవస్థా నిరూపణము లేదు. సంఘ వ్యవస్థా నిరూపణము వేదధర్మము నందుఁ దప్ప మఱియొక దానియందుండదు. దుర్జనుల యాలోచనా రహితత్వము మీఁద స్వార్థపరుల స్వార్థము మీఁద నాధారపడి యాకృతక సిద్ధాంతమును వ్యాపింపఁ జేసిరి. నేను బౌద్ధమతమును నాశనము చేయుటకు సంకల్పించుట లేదు. కొందఱు తమయాత్మ పరిణామికది యొక స్థానముగఁ బరిగణించినచో నాకేమి సప్తము? బౌద్ధమతము సంఘ శ్రేయస్సునకుఁ గానిది. వారి మతము లోని సంఘమన్నమాట కర్థములేదు. నేను బౌద్ధమతము యొక్క విరోధినన్న భయమెవ్వరికి నక్కఱలేదు. బౌద్ధములో దౌర్జన్యమున్నచోట నేను శిక్షించినచో దానిని బౌద్ధమతమునందలి నా ద్వేషముగఁ బరిగణించు వారిని నేనేమి యుఁ జేయలేను. కాని నా రాజవధ పాపమట్లే యున్నది. దానికి నిష్క్రమి చేసికొనవలయును. నే నశ్వమేధయాగము చేసి బ్రాహ్మణమతము ప్రతిష్ఠాపించి యజ్ఞ ద్వేషము నిర్మూలించి - పుష్కమిత్రుఁడు తరువాత మాటాడలేదు. నగ్నహామందిరము నుపవర్షనకుఁ జోడించి వెడలిపోయెను.

‘తమగి పేరేమి?’ - ‘మేధావిభట్టు’ - ‘నే నశ్వమేధమును చేయ సంకల్పించితినని తమరి కెట్లు తెలియును?’ - యవనరాజు నాతోఁజెప్పి తమవద్దకుఁ బొమ్మనెను. యవనరాజునకు నశ్వమేధమునకు సంబంధమేమి? నాకుఁ దెలియదు. నే నాయన దర్శనమునకుఁ బోయితిని. ఆయన పెద్దపండితుఁడని చెప్పబొందురు. నేను బహుకుటుంబకుఁడను. మాది కాశ్మీర దేశము. సహజముగ నే నెచ్చటికిఁ గదలను. పోనిమ్ము. పరమేశ్వరుని యనుగ్రహ మెంతవఱకున్నదో, అంతవఱకే సమకూడునని యూరకుండఁగా యవనదేశపురాజు శ్రొత్తగా నొకఁడు వచ్చెననియు నతఁడు పండితులకు ధన మిచ్చుచుండెననియు నాభార్య నన్నుఁ దఱిమెను. మహారాజా! ఆశయెంతి చెడ్డది? ఉత్తర జ్యోతిషమున నాయన యుండును. దగ్గఱయే గదాయని బయలుదేరితిని. ఆయన యభిసార దేశము నందుఁగలఁడు. ఆ రెండు దేశముల కెంతదూర మున్నది? జెబ్బది యెనుఁబది యోజనములకుఁ దక్కువలేదు. దారియా? డొంకయా? తాళ్ళును, అప్పలును. పర్వతములు ఎక్కుటలు, దిగుటలు. ఆచారము లేదు. పాడు లేదు. అందఱును యవనులు. కొన్ని యోజనములమేర సంధ్యావంసనము చేసికొనవలయు నన్నచో, నొక నీటిబొట్టు లేదు. ఇదిగో నీటిపడియ యుండురు. దాసేవద్దకుఁ బోవువేళకు దినసంధ్యగాదు ప్రాణసంధ్యయగును.

వెనుకకుఁ దిరిగి పోయిమన్నచో నింతదూరమువచ్చి వెనుకకుఁ బోవుటకుఁ బ్రాణము లొప్పవు. ఆ యవనరాజున్న ప్రదేశ మిదిగో రెన్నాళ్ళ ప్రయాణ మందురు. వారే యశ్వములను సమకూర్తురు. వారు తోడువత్తురు. మహారాజా ! యవను లలో నెట్టి సౌజన్యమేమి ? యవనులలో నింత బ్రాహ్మణాభి మానమేమి ? ఈ యవనరాజెవఁడు ? పగమ కిరాతకులైన యీ యవనులమీఁద నీ క్రొత్తరాజున కింత యధికారమెట్లు గలిగినది ? అశఁడెవఁడు ? అతని పాండిత్య మెట్టిది ? మొదలైన ప్రశ్నలతో నెంతశ్రమయైననుసరే పోయి యీ యవనరాజును చూడవలయునని నాకు గాటమైనకోర్కెగల్గినది. చివరకట్లో పోయి యీతని దర్శనము చేసితిని - పువ్వమిత్రుఁడు - ఆ యవనరాజు నామధేయమేమి ? మేధాభి:- మిరశ్యాఃఖోత్. ఆయన తక్కిన పాండిత్యము నాకు తెలియదుగాని జ్యోతిష ములో నతని పాండిత్యము నా కాశ్చర్యము గలిగించెను. నా జాతకము నడిగెను. నేను నా గ్రహగంధపుటి నాయనచేతికిచ్చి తిని. అతఁడు నాకు రాజయోగ మున్నదన్నాఁడు. నేను నవ్వి తిని. నేను వెక్కిరించితి ననుకొన్నాఁడు. ఆయనకు కోపము వచ్చెను. నీకొక సంవత్సరము రాజయోగ మున్నది. నీవు రాజ వగుదువు. రాజపు కానిచో రాజువలె నా నిర్మితువు. నీ కది కప్పదు. నీకే కాస్త్రమందు పాండిత్యము కలదు ! అని యాయన యడుగఁగా నేను గొప్ప శ్రోతి నని చెప్పితిని. ఆయన నవ్వి, కుమ్మరావములో నెండిముంతలను నెదకుటకు వచ్చి తివా ? వా దర్శనము చేయుచుని నీశవ్వరు చెప్పినయ్యా. మేము యవనులము, బ్రాహ్మణ కర్మలకును, మాకు నేమి

సంబంధము? నేను చిన్నప్పుడు బ్రాహ్మణులయిండ్లలోఁ బెరిగిన వాడనుఁ గావున నీవు శ్రౌతివని చెప్పగా నాకుఁ దెలిసినది. మత్పూర్వులైన రాజులు నిన్నుఁ గోతి యనుకొనెడివారు. శ్రౌతివనఁగా నేమి? ఆపొండరికము చేయించగవా? యనఁగా నేను 'అశ్వమేధాంతము' చేయింతు నంటిని. నన్నాయన యశ్వమేధమునుఁగూర్చి యడిగెను. తెలిసికొనెను. ఎన్నియో ప్రశ్నలు వేసెను నన్నచట నాల్గుదినము లుంచెను. నాకుఁ గొంత ధనమిచ్చెను. కొండతేనె యిచ్చెను. దివ్యములైన ద్రాక్షపండ్లు, మా కాశ్మీరదేశములో ననేకవిధములైన ఫలములు లభించును. వానికంటె రుచ్యములైన ఫలములు నాకొసఁగెను. బ్రాహ్మణుడా! చూచితివా? నీకొక యేడాది రాజయోగమున్న దనఁగా నవిగతివి. నీవే చెప్పితివికదా. ఏ రాజశ్వమేధయాగము చేయునో, ఆరాజు సంవత్సరదీక్షలో నుండుననియు, నా సంవత్సరమంతయు నారాజయొక్క రాజ్యమునకు నధ్వర్యుడే ప్రభువనియు నీవన్నమాటలే. అశ్వమేధము చేయురాజు నిన్నధ్వర్యుడుగా నెన్నుకొనును. ఆ యేడాది యంతయు నీవే రాజవు. నీయోగ మెట్లు కాదందు ననెను. నే నిట్లంటిని. అయ్యా! ఈ కాలమున నశ్వమేధయాగముచేయు ప్రభువెవ్వరు? అట్టి యోగ్యతఁగల ప్రభువే లేడే! రాజులందఱు శూద్రులైపోయిరి. త్రిత్రియుండెవ్వఁడు? అంత పరాక్రమశాలియైన రాజులేడు, యవనులు బలవంతులుగానుండిరి. ఇది యెట్లు పొసఁగు ననఁగా నతఁడు మగధ రాజ్యమున గొప్ప విప్లవము జరిగినది. మూర్ఖవంశ రాజులలోఁ జివరివాఁడు బృహద్రథుఁడు. ఆయననుఁ జింపి యాఁఁడున

సేనావతియైన పుష్పమిత్రుడను బ్రాహ్మణుడు మహారాజైనాడు. ఆయన యశ్వమేధయాగమును జేయును. ఆయన జాతకము నానంద నున్నది. నాకాసంగతి తెలియును. మొన్న కార్తిక పూర్ణిమనాడు పుష్పమిత్రుడు మగధరాజయ్యెను. ఇది మార్గశిరాంతము. నీవు చైత్ర శుద్ధ పూర్ణిమ నాడు తద్యాగారంభమును చేయవలయునని చెప్పితివి. ఇంక నూనాడు నెలలున్నది. నీకు నేను నేగముగల గుఱ్ఱముల నిప్పించెదను. నీవాయన వద్దకు బొమ్ము. ఈ యాగమును గుఱించి చెప్పిన దంతయు నాయనతో జెప్పుము. ఆయన నీన్ను శిష్యుండ సమాదరించును. నీ జాతకమునందు గురు శను లిద్దఱు సమాన బలవంతులై యొక్క యేడాది మంచి శుభస్థానమున నుందురు. శని నిన్ను రాజును జేయును. గురువు నీ బ్రాహ్మణకర్మను బాలించును. నీ శ్రోతవిద్యతోపాటు నీకు రాజత్వ మిట్లుగల్గును. పొమ్మని నన్ను బంపించెను. ఆయన యిచ్చిన గుఱ్ఱము మీద బయలుదేరి కొంతదప్పు వచ్చితిని. ఆ కాశ్మీరముల నుండి యీ మగధములదాక నడుమ నడుమ యవనుల చిన్ని చిన్ని రాజ్యములు గలవు. వారందఱు నన్ను గౌరవించి యిచ్చటికి జేర్చిరి. మహారాజా! నా సుకృత విశేషమున నీ దర్శనము చేసితిని. నేను గూటిపిచ్చుకను గనుక నీ ప్రతిష్ఠా హకుఁ డెలియలేదుగాని దారి నెంట నీయశోగీతికలు వినుచునే వచ్చితిని. దేశమందంతటను బ్రాహ్మణులు సగతోపవదు చుండిరి. మఱిలఁ గ్రొత్తయుగము వచ్చిన దనుకొనుచుండిరి. ఈ బౌద్ధులయొక్క యొత్తిడి యింక వెనుకబడు ననుకొను చుండిరి. జీవస్ఫదాణిపశ్యతి యనుకొనుచుండిరి. రాజా!

నీ వశ్వమేధయాగమును చేయుము. నేను చేయుంచెదను. ఆయాగమునకు నూఱునకు పైమంది ఋత్విక్కులు కావలయును. నేను వచ్చుచు దారికంట నశ్వమేధమునం దార్త్విజ్యము చేయుటకు యోగ్యులైన బ్రాహ్మణులనుఁ జాలమందినిఁ జూచి వచ్చితిని. నేను వారితోఁ బుష్కమిత్ర మహారాజు హయమేధము చేయును. నేను ప్రధాన ఋత్విక్కును. మీ యందఱు నార్త్విజ్యమునకుఁ బిలుతును; మీరు సిద్ధముగా నుండుడని చెప్పి వచ్చితిని. 'ఆ సుబ్రహ్మణ్యా ననదాతీన్' అని యున్నది. అశ్వమేధ ఋత్విక్కులలో చివరివానికి సుబ్రహ్మణ్యుడని పేరు. అతఁడు హయమేధాంతమునఁ జదువఁ దగిన గీతియున్నది. ఆ గీతిపేరు 'సుబ్రహ్మణ్య.' అందుచేత వశ్వకి సుబ్రహ్మణ్యుడని పేరు. ఋత్విక్కులను నపదాతులుగా తీసికొని రావలయును. హయగజాండోళికల నక్కించి తీసికొని రావలయును. రాజా! వారందఱు నీకై యెదురు చూచుచుండిరి. యాగము ప్రసిద్ధవనమందో, పుణ్యక్షేత్రమందో చేయవలయును. ప్రయాగయందుఁగాని, కురుక్షేత్రమునందుఁగాని చేసిన యాయజ్ఞ మధికఫలవంత మగును. నా దేశమందంతటను యజ్ఞ విరోధభావముఁ బ్రబలి యున్నది. నీ వీ మహాయాగమునుఁ జేసినచో నా విరోధమునశమిల్లును. జనులకు యజ్ఞస్వరూపమే తెలియదు. నీవు మహాశ్వమేధము చేసినచో బాధులు యాగములనుఁ గుఱించి చేసిన ప్రచారములోని యయాధార్థ్యము సామాన్య ప్రజలకు తెలియును. సామాన్య ప్రజలకేమి తెలియును? యజ్ఞమనఁగా కసాయిదుకాణ మనుకొనుచున్నారు. నూనాపణ

మనుకొనుచున్నారు. పుష్కమిత్రుడు - యజ్ఞమునందు పశు విశసనము జరుగునుగదా? అశ్వమును వధింతురుగదా! కాదనుట యెట్లు? మేధావి:- మహారాజా! నీవు తమిలించినచో నొక్కమాట చెప్పెదను. నీవు బృహద్రథుని వధించితివి. హింసచేసితివి. నిన్ను రాజుగా సంగీకరించుచున్నారు. నిన్ను బ్రశంసించుచున్నారు. పూర్వపురాజు స్త్రీలోలుడై రాజ్యపాలనమే సరిగాఁ జూడలేదు. ఆయననాడు సైన్యము నీ యధీనమై యుండుటచేత దేశము యవనుల దాడులవలన దుఃఖపడలేదని చెప్పకొనుచున్నారు. ఈ సృష్టిలో హింసను పరిహరించుట యెట్లు? వైదికమతియు పరిహరించరాని హింసను యజ్ఞముగా మార్చినది. మనము ప్రతిదినము నన్నమును తినుచున్నాము. శాకములను భుజించుచున్నాము. ఇదియంతయు ప్రాణిమయము. ప్రాణహింస చేయుచునే యున్నాము. దానియందు యజ్ఞభావన చేసినచో నాహింస హింసకాదు. సైదికులు పరిహరింపరాని ప్రాణిహింసయందు యజ్ఞభావనచేసి హింసాదూరులగుచుండఁగా యజ్ఞభావన తేని వైదికేతరులు హింసాచూర్తులగుచున్నారు. హింస చేసెడి వారు వారు. మనము చేసెడిది యజ్ఞము. మఱియును యజ్ఞదృష్టిచేత వీరహింస చేయుదుము. అది యుపాసన. అశ్వమును హింసించినచో హింసించఁబడెడిది యశ్వముకాదు. అశ్వగతభావన విచారింపవలయును. మానవుఁ డొక కార్యమును చేయును. మానవుఁ డేబుద్ధితో దానిని చేసె నన్నది విచార్యమగదా. ఒక డొకనిచేత వధింపఁబడెను. ఆ వధము వానిని వధించవలయునని చేసెనా? వాడింకెదియో

పని చేయఁబోవుచుండఁగా దానియంతట నది సంభవించెనా? అన్యమైన యధిక ప్రయోజనము కొఱకుఁ దద్వద్దమే పరిహరణియ మయ్యెనా?' మొదలైనవి వేయి ప్రశ్న లున్నవి రాజా! నీవు బృహద్రథుని వధించి రాజ్యవైతివి. లోకమునం. దెవ్వఁడో యొకఁడు వేనినోఁ జంపి వాని యాస్తి నధీనము చేసికొనును. వానిని రాజు శిక్షించును. నిన్నెవఁడు శిక్షించును? నిన్ను శిక్షించుటకు వీలులేదుఁ గనుక నీవు చేసిన పాపము పాపముకాదా యన్న ప్రశ్నము నట్లుంచుము. లోకమునం దెవ్వఁడో యెవనినో వధించునది సంపూర్ణముగా స్వాధ్యము కొఱకు. నీవు చేసినది ప్రజాహితముకొఱకు. లోకకల్యాణము కొఱకు. వ్యక్తిగతముగా నీది పాపము లేదని నే ననుటలేదు. ప్రాణివధపాపము నీకుండనే యున్నది. తత్పరిహారార్థము హయమేధమునుఁ జేయుము. హయమునందు హిరణ్యగర్భుని యూషహింసఁ జేయవలయును. హిరణ్యగర్భుఁడనఁగా ప్రజాపతి. జగత్సర్వ జీవసమాహార భూతిమైనవాఁడు. ఆయన హిరణ్యగర్భుఁడు. అతఁడు కాలభూతుఁడు. ఈ విషయము బృహదారణ్య కోపనిషత్తునందు ప్రథమతః చెప్పఁబడినది. బృహదారణ్యకము వాచననేయ బ్రాహ్మణమునకు సంబంధించినది- ఎవఁడు సంసారమునందు విరాగి యగుచున్నాఁడో, ఎవఁ డజ్ఞానమును వాపికొని పరమాత్మ భావమును పొంద నెంచుచున్నాఁడో వాఁ డీ యజ్ఞమును చేయుచున్నాఁడు. "ఉషావా అశ్వస్య మేధ్యస్యశిరః" అని యుపనిషత్తు ప్రారంభించు చున్నది. మేధ్యమైన యశ్వముయొక్క శిరస్సు ఉషః కాలము. దాని కన్ను నూర్చుఁడు. దాని ప్రాణము వాయువు.

దాని తెఱచిన నోరు వైశ్వానరుఁడు. దాని శరీరము సువత్సరము. దాని పృష్ఠ మాకాశము. దానిపొట్టయంతరిక్షము. దాని కాలిగిట్టలు పృథివి. దాని ప్రక్కలు దిక్కులు. దాని ప్రక్కఁజుముకలు విదశలు. దాని భిన్నావయవములు ఋతువులు. సంధులు నెలలు, పక్షములు. దాని పాదములు దివారాత్రములు. దాని యస్థులు నక్షత్రములు. దాని మాంసము మేఘములు. దాని గర్భకోశమునందు సగము జీర్ణమైన యాహారము ఇసుక. ఈ యాహారమునకూ వధ్యమని పేరు. నదులు, సర్వతములు, ఓషధులు, వృక్షములు, ఉదయించుచున్న అస్తమించుచున్న సూర్యులు, ఉజ్జుములు మెఱుపులు, వర్షము మొదలైన సర్వదేశ లక్షణములు కాలలక్షణములు, పంచభూతములు నశ్వాంగములయఁ దారోపింపబడుచున్నవి. ఆ యశ్వమనంతకాలమూర్తిగా దేశమూర్తిగా భావింపబడి యుపాసించబడుచున్నది. దానియందు సర్వదేవత లారోపింప బడుచున్నారు. అది దేవతలను వహించుచున్నది గనుక హయము. గంధర్వులను మోయుచున్నది గనుక వాజి అనుచులను వహించుచున్నది గనుక అర్చము. మనుష్యులను వహించుచున్నది గనుక యశ్వము. అది హిరణ్యగర్భునియందున్నది. హిరణ్యగర్భునియందు జన్మించుచున్నది. అశ్వము నకు సైంధవమని పేరు. సింధుజమందురు. సింధువనగా సముద్రము. అశ్వము సముద్రమునుండి యుదయించినది. సృష్ట్యాదియందే జంతు వెట్లు పుట్టుచున్నదో వేదము చెప్పుచున్నది. ఏనుఁగునకు సామజమని పేరు. ఏనుఁగు సామవేదమునుండి పుట్టినదన్నమాట. అశ్వమును సముద్రమునుండి పుట్టినదన్న

మాట. ఎట్లు వుట్టినదనగా నెవడు చెప్పగలడు? వేదము చెప్పినది. అతీంద్రియములైన విషయములందు వేదమే ప్రమాణము. వేదము సంగీకరింపక పోయినచో నీకు ప్రమాణము లేదు. గాలిలో పక్షివలె తిరుగుచుండువు. నిశ్చయము లేని వేయి యాహాలు చెప్పుదువు. అందులో నేయాహపరి గ్రాహ్యము? ఈ యశ్వము సముద్రమునుండి యుదయించెను. మొట్టమొదట జలమున్నది. ఆ జలమే సముద్రము. అదియే హిరణ్య గర్భాకృతి. హిరణ్య గర్భాకృతియైన యీ యశ్వమును హిరణ్యగర్భునిగా నుపాసించి వధించినచో కర్త హిరణ్య గర్భాకృతి యగును. మృత్యువును జయించును. హిరణ్య గర్భునకు మృత్యువనిపేరు. 'సమనసావాచం మిధునం సమభవ దశనాయా మృత్యుక, తద్యద్రేత ఆసీత్ స సంవత్సరో భవత్.' అనగా మృత్యువు జలాకృతిపూని విరాఘార్చి యయ్యెనని యర్థము. అది మిధునమును వాంఛించెను. అప్పుడు వాగ్వాహన ముదయించెను. మృత్యువునుండి జల ముద్భవించెను. మృత్యు వా జలమునందుఁ బ్రవేశించెను. అది సంవత్సర మయ్యెను. తత్సార్వము సంవత్సరమన్నది లేదు. అందుచేతనే యశ్వమేధయాగము సంవత్సర దీక్షాక మైనది. సంవత్సరాంతమునందు మృత్యువు తద్గర్భమును భేదించెను. దానిలోనుండి యగ్నివుట్టెను. మృత్యువున కాకలి వేసెను. ఆ బిడ్డయైన యగ్నిని భుజింతిమనుకొనెను. దానిని తిన్నచో తనయాకలి తీరిదని యా యగ్నినుండి మృత్యువు సర్వమును సృష్టించెను. నాల్గు వేదములను, యజ్ఞములను, ఛందస్సులను, మానవులను, జంతువులను సర్వమును సృజిం

చెను. తినుట యారంభించెను. తినుచుండెను. దాని యాకలి కవధిలేదు. దాని ఊతారుటలేదు. అదియే మృత్యువు. దానిపేరే హిరణ్యగర్భుడు. ఏతద్భావనా భావిత్వమే మేధేయాశ్వము హిరణ్యగర్భాకృతమై కర్తకు మృత్యుజయమును ప్రసాదించును. హయము పుష్కలోకములు ప్రాపించును. ఆ మృత్యువు క్షుధాకులమై సంవత్సరము నిరాహారముగా నున్నపుడు దాని శరీరముబిిపోయెను. ఆ హిరణ్యగర్భాకృతియైన మృత్యువునకు తా నుబిిపోయినప్పటి నామ మశ్వము. అశ్వయన్న ధాతువున కుబిిపోవుట యని యర్థము. అందుచేత నీ మహాప్రథమసృష్టి భావనాగత మృత్యురూప హిరణ్యగర్భోపాసన యజ్ఞరూపమున నశ్వమునందు చేసి యాయాగము నిర్వహింపఁ బడుచున్నది. కనుక నీ యాగమునకు నశ్వమేధ మని పేరు. నేడము చెప్పిన సర్వయజ్ఞ కర్మలు నట్టివి. తద్భావ భావనాభావితములై జీవుల కనంతత్వమును సిద్ధింపఁ జేయునవి. రాజా! నీవు మహాపండితుఁడవు. ఎవరితో యజ్ఞలకు చెప్పినట్లు నేను నీకీ మహార్థములు చెప్పనక్కఱలేదు. అది ప్రస్తుతిమైన విషయము గనుక ప్రపంచించి చెప్పితిని. ప్రయాగయందో, కురుక్షేత్రమందో, నీ రాజ్యమందే యొక చైతన్యవనమందో, యీ హయమేధము నారంభింపుము. మొదట సంగ్రహణేష్టిచేసి యశ్వమును విసర్జింపవలయును. 'చతస్రమపత్సృజాహోతి' — మేధీయాశ్వముయొక్క నాలుగు పాదములందును హోమము చేయవలయును, ఈ హోమమునకు బంధన మని పేరు. అవఁగా సంవత్సరాంతమానండు తిరిగి యీ యశ్వమును మఱల నిచ్చోకికి వచ్చుటకు దానిని బంధిం

చితిమన్న మాట. ఏ తత్పూర్వమునను క్త్యాదులైన హోమములు సర్వమును చేయుదుము. సంవత్సరాంతమున సశ్వము తిరిగి వచ్చును. అపుడును హోమములున్నవి. అపుడశ్వము వధింపఁబడునట. శవాకృతియైన యశ్వమునందు మఱల హిరణ్యగర్భ భావనచేసి శవార్చన చేయవలయును. అప్పటికి మృత్యుజయము సిద్ధించును. కర్తకు తరువాత మృత్యువు లేదు. మృత్యుభావన లేదన్నమాట. ఈ మహాయజ్ఞమును నీవు చేయుము. నేను చేయుతును. కొన్నివందల యేండ్లుగా నీ దేశమున వైదికమతభావన పోయినది. మానవులు యజ్ఞ దూరులైనారు. యజ్ఞ దూషకులైనారు. ప్రతినిమేషమునందు యజ్ఞ భావనచేత బ్రతికిన బ్రతుకు జీవునకు ముక్తి పేతు వగును. ద్రవ్యమునం దాత్మభావన చేయుటయే మనమతములోనున్న పరమార్థము. దానిపేరే యజ్ఞము. శాద్ధాదులీ మహార్థమును గ్రహించలేక దూషించి మానవులను యజ్ఞ విరోధులను చేయుచున్నారు. సర్వోపాసనలను, సర్వ యజ్ఞములును తత్తదితరులకు చెప్పఁబడినవి. ఎవ్వఁడో పరమోత్తముఁడైన జీవునకు నివి యక్కఱలేక పోవచ్చును. వాని దృష్ట్యా సామాన్య జీవులకుఁ గూడ నివి యక్కఱలేదని చెప్పుట జగద్ద్రోహము. ఇతకుమున్ను నేను చెప్పిన యాదాహరణమువంటిదే. సామాన్యుఁ డెవనినో చంపి వాని యాస్తి హరించుటకును, ఒక మహాపురుషుఁ డింకొక రాజును చంపి తాను రాజగుటకును గల భేదమెట్టిదో యీ భేదమట్టిది. పువ్యమిత్రుఁడు - అయ్యా! ఆ యవనరాజునకున్న వయస్సెంత? మేధావి:- ఆయన కుట్టవాఁడే. పాతిక

యేండ్లకు లోపుండవచ్చును. పూర్వమాయముడు యవన రాజ్యములను సంహరించి తాను రాజైనాడట. ఎట్లు రాజయ్యెనో తెలియదు. ఆ యవనులతని రాజుగా నెట్లంగీకరించిరో తెలియదు. రాజై కూడ నెంతో కాలము కాలేడట. ఆ యవనులు శిక్షాదూరులు. కూరులు. కిరాతులును. వారి మొఱటుతనమునకు నవధిలేదు. అట్టి వారిమీఁద నాతఁడంత యధికారము నెట్లు సంపాదించెనన్న దే యాశ్చర్యముగా నున్నది. పువ్యమిత్రుఁడు:- యవనులవలె నతనికి గడ్డము మీసములు కలవా! మేధావి:- కలవు. కాని యతని మొగమునందు లేత దనము ప్రకాశించుచున్నది. బ్రాహ్మణ వర్చస్సు కొట్ట వచ్చుచున్నది. అతనిని గూర్చి తెలిసికొనుటకు నేను చాల ప్రయత్నించితిని. అతనిని గూర్చి యెవ్వరికిని తెలియదు. పఁమంది పలువిధముగాఁ జెప్పినారు. ఆ యభిసారదేశములో నొక పెద్ద పర్వత మున్నదట. ఆ పర్వతము చుట్టు ప్రాకారము పెట్టినట్లు కొన్ని పర్వతములు కలవట. అలోనికి నునువ్యమాత్రుఁడెవ్వఁడును పోలేడట. ఇతఁడా పర్వతమున దొరకినాడనియు, అతఁడు స్వయంభువనియు, దైవాంశ సంభూతుఁడనియు కొందఱు చెప్పిరి. అతఁడు గొప్ప జ్యోతిషిఁడని మనవి చేసితినిగదా, మహారాజా! అతని జ్యోతిశ్శాస్త్ర పరిజ్ఞానము మాత్రము సర్వభూతములకు నాశ్చర్యము గల్గించును. నీ వెదుటికిఁ బోయి నిలుచున్నంతనే నీ భూతభవిష్యద్వర్తమానము లన్నియు నతఁడు జెప్పును. నీ బ్రతుకంతయు నతనికిఁ గరతలామలకముగా నుండును. అతఁడు సర్వజనుల భవిష్యత్తుకుఁ జెప్పఁగలడు. మహారాజా!

నా కోక్క విషయము దెలియును. జన్మించిన ప్రతిజీవియును సుఖమును వాంఛించును. ధనమును వాంఛించుడు. తన భవిష్యత్తు మంచిగా నుండుటను వాంఛించును. ఇన్నాళ్ళలో నీకు మంచిదినములు రాబోవుచున్నవి. ఆ దినమున నీ కీ మేలు జరుగును. అని చెప్పెడు జ్యోతిష్కుని నెంటఁ బడి తిఱుగని నాస్తికుఁడుకూడ నుండఁడు. వాఁడు పరమ నాస్తికుఁడు. జ్యోతిషము వేదాంగము. వాఁడు జ్యోతిషమును నమ్మును. అతడు జ్యోతిషమునందు సమ్మతములేదనుచుండును. తన కేదియో యిక్కట్టు నచ్చును. తన కొడుకు నకో భార్యకో యొకవ్యాధి యుదయించును. ఆవ్యాధి యుపశమించునా? ఎన్నాళ్ళ కుపశమించును? అని పోయి యడుగును. వాఁడు నాస్తికుఁ డెట్లయ్యెను? తేపటి ప్రొద్దుటనో, ఎల్లుండి ప్రొద్దుటనో, నీకాబాధ నివారితమగునని జ్యోతిష్కుఁడు చెప్పును. అది యట్లే నివారితమగును. ఈనాస్తికుఁడది ఘుణాక్షరన్యాయ మనునట. వందలో నొండు రెండు ఘుణాక్షరన్యాయములగును. అరువదియై, డెబ్బది యనగునా? ఆ నాస్తికుఁడు సమ్మతపోయినను, జ్యోతిష్కునిఁ బోయి యడుగుచున్నాఁడుగదా. ఆ యడుగుటలోఁ గొంతభాగము విశ్వాసమున్నది. అందుచే నెవ్వఁడును నాస్తికుఁడుగఁడు. నాస్తికుఁ డెవఁడనగా వానికి తేపులేదు. తేపిట్లు జరుగవలయుననిలేదు జరుగునని లేదు. తాను బ్రతికియుంటినిని లేదు. తేపు బ్రతికియుండవలయునని లేదు. మృత్యువులేదు. తల్లి లేదు. శండ్రి లేదు. భార్యలేదు. వాఁడు నాస్తికుఁడు. ఒక స్త్రీని వివాహము చేసికొని ఆమె భార్య యనుకొనుచు నామె

యందు సంతానముకని, యా సంతానమును ప్రేమించుచు, వారికి బెడ్డిచేసి, వారు బాగుపడవలయునని యెంచెడివాఁడు నాస్తికుఁ డెట్లుగును? ఒక స్త్రీని భార్యగా భావించుచున్నాఁడు. అంతే. వాఁడు నాస్తికుఁడుగాఁడు. ఎందుచేత ననగా ఆ నా స్త్రీయందు తన్ను దాను సంతానరూపమునఁ జూచుకొన వాంఛించుచున్నాఁడు. తన కామ మా యొక్క స్త్రీయందు సమాహారభూతముగా నెంచుచున్నాఁడు. అనగా తా నొక వ్యక్తి. తానున్నాఁడు. ఒకటి తనదియే కావలయునని వాంఛించుచున్నాఁడు. ఇది యస్తిభావము. వాఁ డాస్తికుఁడు తన యందున్న యొకానొక జీవలక్షణమునకుఁ బ్రాధాన్యమిచ్చు చున్నాఁడు. ఆ జీవుఁడొకదానినిఁ గోరుచున్నాఁడు. అది తనది కావలయునని కోరుచున్నాఁడు. వానికి భూతభవిష్యత్తులు తెలియవు. తనకు తెలియకుండ వర్తమానమునందు భూతభవిష్యత్తులయొక్క స్థితిని కోరుచున్నాఁడు. అనగా నిత్యత్యభావన వానియందున్నది. వానికి తెలియకుండ నున్నది. వాని వాంఛయందున్నది. వాడు తన్నుఁదాను తన మనస్సుచేత ప్రతారించు కొనుచున్నాఁడు. మ్రేచ్చులందఱు నిట్టివారే. అవివేకియైన మానవునకు సోమరియైన మానవునకు తానేమియుఁ బ్రయత్నము చేయకుండ ధనాదులు వాని యంతట నవి సిద్ధించవలయునన్న కోరిక యుండును. ఈకోరిక నర్వ మానవజాతికి సహజమైనది. ఏదియునునది తనయంతట సిద్ధించదన్న జ్ఞానము బుద్ధిమంతున కొక్కనికే యుండును, వాఁడు కర్మవాది. లోకమంతయు కార్యకారణ రూపవిశిష్ట మైనదని వానికిఁ దెలియును. వాఁడు జ్ఞాని. తక్కిన మాన

వులు బహువిధములుగా నుందురు. ఎక్కువనుంది యీ యాశను తమ యంతరాంతరములో దాచుకొని ప్రయత్నము నందు న్యగ్రులై యుందురు. ఫలితములను బొందుచుందురు. వాగియాశ యొక జీవలక్షణమువలె నెచ్చటనో దాగియుండును. అది వానికి తెలియును. జ్ఞానులై కర్మవాదులైన వారి సంఖ్య యెంత యల్పమో, మిక్కిలి సోమరులైన వారి సంఖ్యగూడ సంత యల్పము. వందమందిలో మొదటివాడు సోమరి. నూటవవాడు జ్ఞాని. తిక్కిన తొంబది యెన్నిది మందియు లోకము. వారు నిర్వ్వవసాయులుకారు. నిరాశులు కారు. జ్ఞానులుకారు. అశ్వమేధ యాగకాండయందు జెప్పబడిన హిరణ్యగర్భాకృతి మృత్యురూపమున వారిని గ్రసించుచున్నది. వారు మృత్యువున కన్నము. రాజా! నీవు నూటవ వాడవు. వీవశ్వమేధయాగమును జేసి మృత్యువును జయింపుము. మృత్యువు నిన్ను తాకదు. మృత్యువును నీవు జయించుచున్నావు. అనగా నీకే మృత్యువ వగుచున్నావు. హిరణ్యగర్భాకృతి వగుచున్నావు. మేధ్యమైన యశ్వమునకు తలయుపస్సు. నేత్రము సూర్యుడు. ప్రాణము వాయువు. తెఱచిననోరు వైశ్వానరుడు మొదలైన భావనయందు జెప్పబడిన కాలస్వరూపమైన హిరణ్యగర్భునిలో నొక్కడ వగుచున్నావు. ఈ యుపాసన సర్వజనులు చేసెడిది కాదు. మహాపరాక్రమవంతుడైన రాజుచేసి చక్రవర్తియై సర్వపరిత్యాగముచేసి మృత్యుపరిజ్ఞానము కల్గించుకొనునది. అల్పుడైన బౌద్ధుడు హింసయందు జాలి వహించు చున్నాడు. లోకమునందలి దుఃఖమును జూచి జాలి వహించు

నవుడు మన మందఱము బౌద్ధులమే. జాలి యెఱుఁగని వాడు కర్మోటకుఁ డొక్కఁడే. కర్మోటకుఁడు బౌద్ధుఁ డెప్పుడునుఁ గాఁడు. బుద్ధునకు నిత్యనిరోధి కర్మోటకుఁడు. ఆ బౌద్ధు లజ్ఞానులై కర్మోటకు నెఱుఁగరు. ఈ మానవుఁడు నిత్యజీవయాత్రఁ జేయుచున్నాఁడు. ఒకొక్క దశయం దొకొక్క ఘట్ట ముండును. తద్దట్లాభిమానులు దానినే పరమార్థముగాఁ జెప్పుదురు. తావన్మాత్ర సంస్కారులు వాని ననుసరింతురు. వేదమతము వీని నన్నింటిని దాటిన మతము. సర్వకాలములు, సర్వదేశములు, సర్వవస్తువులు, సర్వ జంతువులు, సర్వ చిత్రవృత్తులు నన్నింటిని సమాహార దశయందు దర్శించును. అన్నింటిని హిరణ్యగర్భ భావనయం దాహుచేయును. ఇది వేదమతము. ఇది యజ్ఞమతము. ఆ యజ్ఞమతమునకు శిరోభూషణమైన దశ్వమేధము. రాజా! నీ వశ్వమేధమును చేయుము. నేను చేయింతును. నన్ను ప్రథమ ఋత్విక్కుగా నర్చించుము. పువ్యమిత్రుఁడు:— మహాత్మా! నీవునా ప్రథమ ఋత్విక్కువు. తక్కిన ఋత్విజులను చెప్పము. నన్ను వారికడకు తీసికొనిపోము. నేను వారి నర్చించి హయగజాందోళికల నవరోహింపఁజేసి, వేదము చెప్పిన ట్లుదాతులుగా తీసికొని వత్తును. స్వామీ! నిజముగా నాకీ రాజ్యమెందుకు? ఏది యెఱ్ఱైన నాకేమి? ఈ రాజ్యము నా మెడకుఁ జాట్టుకొన్నది. నేను రాజును సంహరించ లేదు. ఆయనకొక చిన్నరాణి కలదు. ఆమె శ్రీకాదు. ఆమె యొక దేవత. ఆమెను రాజు చంపఁబోవు చుండగా నే నడ్డము పోయితిని. కత్తిలో నడ్డము పోయితిని.

ఆ కత్తి రాజు గుండెలో దిగెను. రాజనధ దోష నాయందు
 మాత్రమైనది. ఇదినాస్తి. ప్రభూ! నాచేత సశ్వమేధము
 చేయించుము. నీ దయా విశేషముచేత నేను మృత్యువును
 జయింతును. నేనే మృత్యురూప హిరణ్య గర్భాకృతిగ వహిం
 తును. ఆ చిన్నరాణిపేరు కుముద్వతీదేవి. ఆమె వయ
 స్సిరువదిరెండేండ్లు. ఈరాజ్య మామె నాకిచ్చినది. నా
 యజ్ఞము జరిగెడువేళ నామె యొక యున్నత పీఠము నారో
 హించి యుండును. ఆమె నేడు బౌద్ధభిక్షుకి. నేనే యామెను
 బౌద్ధభిక్షుకురాలిని జేసితిని. ఇంతటి మహా వైదిక కర్మకు
 సగ్రహీతమున బౌద్ధ భిక్షుకురా లుండుటను మీ రనుమ
 తింప వలయును. మేధావి:- కర్మకు నామెకు సంబం
 ధము లేదు. ఆమెకది యొక తాకికమైన మర్యాద.
 యజ్ఞమును జూచుటకు ఎచ్చిన యెంతమంది యుత్తమాసన
 ముల నధిరోహించి యుండరు? వారిలో నామెది యుత్త
 మోత్త మాసనము. మహారాజా! నేనింకొక మాట చెప్పె
 దను. ఈ యజ్ఞమంతయు నొక మహాపాసనా విద్యాంగము.
 ఉపాసన శివడు చేయుచున్నాడు? జీవుడు. దేనికోసము
 చేయుచున్నాడు? జీవత్వ భావవ్యపగతి కోసము చేయు
 చున్నాడు. ఈసృష్టి చమత్కార మైనది. ఇచట వస్తు
 వున్నది. భావనచేయువాని మనస్సునందు తద్వస్తు భావ
 మున్నది. ఇది యాకారముకలది. అది భావమయ మైనది.
 యథార్థముగా రెంటికిని భేదములేదు. ఆ భావము నామ
 రూప వికారము పొంది యీ వస్తువైనది. నామరూప వికార
 రహితమైన యీ వస్తువే ఆ భావము. అట్లే యీ యజ్ఞ

మున్నది. హోమములు, వేళలు, హోమసామగ్రి, ఋత్విక్కులు, కర్కలు, దీనికి లక్షాంగములు గలవు. వానియన్నింటి యందు తత్త్వద్విశిష్ట భావనకొకటే యవి యేర్పడినవి. కనుక ప్రాధాన్యము దేనికి ? భావనకు. ఉపాధిరహిత భావన చేయఁగా శక్తి బహు పూర్వజన్మ సంస్కారాత్తమై జీవునకుండునేని, యాపాధి జీవునకు నిగుపయోగము. అందుకనియే వేదమేమని చెప్పుచున్నది ? 'బ్రహ్మప్యేతి య ఏవం వేద'. ఎవ్వఁడు దేనిని తెలిసికొనుచున్నాఁడో వానికి నదేధలము వేదము సర్వస్థలములం దుపదేశించుచున్నది. మఱి యింత కర్మకాండ యెందులకని ప్రశ్న. మనవి చేసేతినిగదా. వందమందిలో తొలి చివటి వారలిద్దఱను. పరమాజ్ఞాని, జ్ఞానిని తొలఁగించినచో తక్కిన తొంబది యెనిమిదిమంది లోకము వారికి వారిలో తత్తదుచిత సంస్కారులకు. ఉపాధిరహితమైన భావనచేయుట యసంభవమైన విషయము. ఉపాధిరహితమైన భావన పరమ స్వరూపము. తత్స్వరూపసిద్ధి కుపాధిసహితమైన భావన మార్గము. లోకమున కీ మార్గమే యాలంబము. ఉపాధిసహితమార్గ తిరస్కారము లోకమున కధి పతనహేతువు. ప్రతారకులు దీసిని చెప్పుదురు. ప్రతార్యు లనుసరింతురు. ఈ మహావిషయ మిట్లుండఁగా నా నిన్నరాని తాకికమైన యగ్రపీఠమునఁ గూర్చుండి యాగదర్శనము చేయుట హిరణ్యగర్భరూపమైన సర్వజీవ సంపుటికేమి యభ్యంతరము !

మగధరాజ్య మహామంత్రి (శ్రీ) నారాయణభట్టుగారికి
 ఫుస్ మిరత్సాఖోజ్ (పుష్కమిత్ర భాగినేయ) నమస్కరించి
 వ్రాయునది. అయ్యా, నన్ను, దమరు మఱచిపోరని
 సమ్మకము. నేను నన్ను మీరెవ్వరు మఱచిపోకుండనే
 చేసితిని. మంచియో చెడ్డయో విశేషించి చేసిన వానిని
 మఱచిపోవుట సాధ్యముకాదు. వాడయ్యా వాడు. ఆ
 మహానుభావుని చుట్టము. ఆ మహావేద పండితునికి రక్త
 బంధువు. ఆ మహాశ్రోతికి దగ్గటివాడు పాలవంటి కులము
 వాడు. వాడు బుద్ధిపూర్వకముగాఁ బోయి మతాంతరు
 లలోఁ జేరినాడు. ఎచ్చటనయిన బలవంతముగాఁ జేరుట
 యుండును. యవనులు దాడివత్తురు. ఎత్తికొనిపోదురు. వారి
 లోనే యుంచికొందురు. వారితిండి తినిపింతురు. అట్టివాడు
 మతాంతరుఁడౌట వానికర్మ మనుకొందుము. వీడెట్లు
 కాదయ్యా; వీడు చాల ప్రబుద్ధుడు తన యంతటఁ దానే
 పోయినాడు. యవనులు వానిని వదలిపెట్టినారు. వానినిఁ
 గొన్నాళ్ళు నిర్బంధించినారు. ఆ నిర్బంధములోఁ గూడ వీడు
 వారిభోజనము చేయలేదు. వారిసీళ్ళు త్రావలేదు. తరువాత
 నేమి వచ్చినదో, వారు వదలిపెట్టి నీదారి నీవు పొమ్మురా
 యనఁగాఁ గాదు. మీలోనే యుండునని వారిసీళ్ళు త్రావి
 నాడు. వారిభోజనము చేసినాడు. ఎవనికర్మ మెట్లు వ్రాసి

యున్నదో తెలియదు. నా వంటివానిని గుఱించి యిట్టి మాటలు చెప్పికొనుట తప్పదుగదా! అందుచేత నన్ను గుఱించి మఱచిపోవుటయు సాధ్యముకాదు. ఇన్ని నాళ్ళుగా నావద్దనుండి లేఖ వచ్చునేమోయని మీ రెదురుచూచుచుండ వచ్చును. చూడకను పోవచ్చును. మీరు మహాసామ్రాజ్యమునకు మంత్రులయి రాజశ్వమేధ మహాయగ ప్రయత్నములో నుండఁగా సర్వరాజకార్యములను జూచికోవలసిన యొత్తిడిలోనుండి నన్ను గుఱించి యూహించుటకుఁ గూడ నాకుఁ దెఱపిలేకపోవచ్చును. ఆ రీతిగా నేను గవలగుఱ్ఱమును హరించి యది నా కన్నుల యెదుర హింసింపఁబడి కోయఁబడి నిప్పులమీఁద వేయించఁబడి తినఁబడుచుండఁగా నా యశ్వము నకును నాకును భేదము—మేడ నఱుకఁబడుటయుఁ మాంస ఖండములు ప్రేల్చఁబడి తినఁబడుటయు, దానికి జరిగి నాకు జరుగకపోవుటయే కాఁ గనులారఁ జూచిన, తరువాత వారి చేతఁ జకిత్స చేయఁబడి, వ్రణములు మాని, వారు నాకు గుఱ్ఱమునిచ్చి, దీనిమీఁద నేఁగి యా పుష్కమిత్రునితో వాని గుఱ్ఱము నిట్లు చేసితిమని చెప్పికొమ్మరా. ఆ మహాసేనాపతి యేమిచేయునో చేయుమనుమని నన్ను వదలిపెట్టఁగా, నేను గొంత దవ్వు తిరిగివచ్చి నాలో నా కేయాలోచన కలిగి యీ యశ్వపథమునకుఁ బ్రతిక్రియ చేయవలసిన వాడను నేను దోషము చేసినది నేనయి యుండఁగాఁ బ్రతిక్రియ మఱి యెవ్వరిచేతనో చేయించుట నా యసమర్థతను రెట్టింపుచేసి కొనుట యని భావించి వెనుకకుఁ దిరిగిపోయితిని. మీ పయా విశేషమున నాకుఁ గొలఁదిగా జ్యోతిశ్శాస్త్రజ్ఞానము

కలదు. వాని నుపయోగించి యీ యవనులలోననే యుండి పోయి పరమేశ్వరుఁ డుపయోగపడినచో నా ప్రతిక్రియనే కా సాధింప నెంచితిని. శ్రీ పుష్యమిత్ర మహారాజులకు నీ ప్రతిక్రియలతో సంబంధములేదు. ఇతఁకును మానవ ప్రకృతి చిత్రమైనది. జ్యోతిష మక్కఱలేనివాఁ డెవ్వఁడును లేఁడు. ఒక సేనానాయకునితో నీవు రాజవగుదువని చెప్పము. ఒక రాజుతో నీవు ప్రక్కరాజ్యమునకుఁ గూడ పదికారివగుదువని చెప్పము. సరమ నాస్తికుఁడయిన వాఁడు నీ నెఱఁబడి తిగు గును. జీవునికు సహజముగాఁ గల యాశ వానిని జ్యోతిర్విద్యకు డాసునిఁ జేయును. అరే యీ జ్యోతిర్విద్య మనదికాదు. యవనులు దేనిని నమ్మఁ గూడదే. ఇది వేదసత్యుల విద్య. వారికి మనకు విరోధము. వారి సిద్ధాంతములకు మన సిద్ధాంతములు వ్యతిరేకమన్న భావమీయాశ విషయమునఁ బ్రవర్తించు. ఎవరా మహేశ్వరుని బంధించి యిట్లు హింసించిరో వారియందఱి పేళ్లును నావద్ద నున్నవి. వారి చిటునామాలు నావద్దఁ గలవు. వారి జాతకములన్నియు నేను జూచితిని, నేను లెక్కగట్టితిని. వారు స్లేచ్ఛులు. వారికి జాతకములు లేవు. నేనే వారికాశ కల్పించి నన్నడిగించికొని నప్తజాతకములు గుణించి, వారి జీవితములలోఁ బూర్వము జరిగిన సంగతులు కనుగొని, జాతకములను నిశ్చయించి, యా జాతకములమీఁద వారికి మఱికొన్ని ఫలితములనుఁ జెప్పి యా ఫలితములు జెప్పినట్లు జరుగుటచేత వారి జాతకములను నిర్ణయించితిని. వారు నలుఁబడిమంది. ఇందులో నలుగుఱిని తొలఁగఁ బెట్టినచో వారందఱకు సంఘమరణము వ్రాఁయఁబడియున్నది.

అస్మత్ప్రతీకార నిర్వాతన భావమునందు నాయందుఁ బర
మేశ్వరునకుఁ గల యనుగ్రహమునకుఁ దత్కార్యానుకూల
తకు మొదటి విషయమిది. ఏ నలుగుఁ డీ సంఘమరణమునందు
లేరో వారి దోషము కూడ స్వల్పమే. వారుత్తర జ్యోతిష
దేశస్థులు వారు సన్ను హింసించలేదు. అశ్వగాను హింసించ
లేదు. వారశ్వమాంసమునుఁ దినలేదు. ఉత్తర జ్యోతిషు లశ్వ
మాంస భాదనము చేయరు. ఈ నలుఁబది మందికి నొక
నాయకుఁడు కలఁడు. వానిపేరు తింతాకరాభుఁడు. అతఁడు
వారికి నన్ను వధింపుఁడని యాజ్ఞ యీయఁగా వారు నన్ను
వదలిపెట్టి యశ్వమును వధించిరి. నే నిప్పుడా తింతాకరాభుని
యింటిలో నున్నాను. వాని కుటుంబములో నే నొక్కఁడను.
అతనిభార్య, ప్రథమభార్య చనిపోయినది. ఆమెకిద్దఱు పిల్లలు.
పెద్దవాఁడు మగపిల్లవాఁడు. రెండవది యాడుపిల్ల. వాని నెల్లి
యున్నది. అతని రెండవభార్య కా పిల్లలు బ్రదికియుండుట
యిష్టములేదు. వానితల్లియు నేనును లేనిచో నాపిల్ల లేతోడేలు
నోటిలోనో యుండెడివారు. అందుచేత తింతాకరాభునకు నా
యందభిమానముగ నున్నది. ఈ తిఁతుని రెండవభార్య పేరు
అయేషా. ఆమెకు నేను బ్రబలవిరోధిని గావలయును. కాని
యట్లు కాదు. ఆమెయఁగూడ నాయందు దయశానే యున్నది.
కనుక వారి యింటిలో నాయనికి సుఖముగానే యున్నదని
చెప్పవలయును. నేను పడెడు బాధ యంతయు నొక్కభోజన
విషయమందే. వారి మంచినీళ్ళు త్రాగుట కలవాటు
పడితిని. వచ్చిన యిబ్బంది భోజన విషయమునందే. వారు
ప్రధానముగా మాంసంభోక్తలు. ఈ జాతికంటె సోమరి

జాతి సృష్టిలో నుండదు. వీరుంఛవృత్తులు. ఋషులుమాత్రము కాదు. ఏగిదొరకినచో నది తిందమనియేకాని యిది దొరికించి కొందమని లేదు. ఈ పర్వతములో నందందుఁ గొన్ని వాలు ప్రదేశములు, కొన్ని సమ ప్రదేశములును గలవు. దున్ను కొన వచ్చును. మేఘుండు వాని యిష్టమువచ్చినప్పుడు చిను కులు కురిపించుటయుఁ గలదు. దున్న వచ్చును. విత్తవచ్చును. కోసికొన వచ్చును. తినవచ్చును. ఈ యడవులలో దున్నల వంటి జంతువులు కలవు. వానిని మాలిమిచేసి గున్నించికొన వచ్చును. ఇచ్చటి మానవులవలె నవియునుఁ గ్రూరములు. అదుపులేనివి. నియమము లేనివి. శిక్ష యెఱుంగనివి. ఐనను వానిని వీరు వలలువేసి పట్టుకొందురు. వానినిఁజంపి కోసికొని తిందురు. వానిచేతఁ గొన్ని పనులు చేయించికొందమన్న యూహాయే వారికిఁ బుట్టదు. వారొకసారి యొకదున్ననుఁ దెచ్చిరి. వలలతో దాని మొగమును విగించి కట్టి దాని నాల్గు కాళ్ళును బంధించి మోసికొని పచ్చిరి. నేనంతో ప్రయత్నముచేసి వారు దానినిఁ జంపకుండఁ జేసితిని. దాని బంధనముల నూడఁదీసితిని. గట్టి సరములచేత నొక బండకుఁ గట్టి యుంచితిని. మాన్నాల్లైన తరువాత దాని పొగ రుడిగినది. అదియు జంతువే కదా. దానికిని ఊద్యాధ కలదు. సర్వజీవ లోకము సర్వజంతు సముదాయము ఊల్లూచేత బంధింపఁబడుచున్నది. అది నాల్గవదినమున గడ్డిముట్టినది. ఇప్పటి కాఱు నెలలయినది. క్రమముగా ముట్టియకుఁ ద్రాడు కట్టనిచ్చినది. నాసాగోళమునందు వాడియైన డబ్బనముఁ గుట్టనిచ్చినది. సరమును దూర్చితిని. దానిచేత నే నన్నియో పనులు

చేయించు చున్నాను. నాకిది నీళ్ళు తెచ్చుచున్నది. నన్ను మోయుచున్నది. దూరములు ప్రయాణములు చేయుచున్నది. ఇచ్చటి జనమెంత యజ్ఞాలనఁగా నన్నుఁజూచియైననుఁ దామిది నేర్చికొనరు. నేను దానిచేతఁ గొంత నేల దున్నించి, యచ్చట ద్రాళ్లు లేవు. అన్నిటికిని దీర్ఘ దీర్ఘములయిన నరములే త్రాళ్లు నారలేదు. దాని కిరువైపుల నరములనుగట్టి వెనుక నొక మొండి ఖడ్గముతోఁ గొంత నేల దున్నించితిని. ఇచట నడవిలో నొక విధమయిన ధాన్యము దొరకును. వానిని-విత్తితిని. ఆ పొలము పండెను. వానలేదు. మొక్క నాటుకొన లేదు. ఏమిపంట వచ్చిన ధాన్యము పదిగుప్పిళ్ళు లేదు. వారందఱు నవ్విరి. అజ్ఞులు నవ్వక యేమిచేయుదురు? ఇది యంతయు వేతేకథ. నాకిప్పుడు మతభ్రష్టుఁడ నైతి నన్న విచారములేదు. వీరందఱిని సువ్యవసాయులనుఁ జేయఁసంచితిని. జీవుని లక్షణము చిత్రముగా నుండును. తాకికమైన యూహాయందు బద్ధాదరుఁడయి మహావిషయమును విస్మరించును. ఈయల్ప తాకిక విషయమునకుఁ బ్రాధాన్యమిచ్చును. అది దన జన్మకుఁ జారితార్థము సంపాదించు ననుకొనును. తానేదో లోకోపకారము చేయుచున్నా ననుకొనును. లోకోపకారమే జన్మకుఁ జారితార్థ మనుకొనును. నేను నట్లే యుంటిని. నాకీ మహా కార్యములో సర్వథా యనుకూలపడుచున్నది. ముప్పును తింతాకరాళ్ళుని భార్యయు, వారి యిద్దఱు పిల్లలను. అఱిని భార్యకు వాని పిల్లలయందున్న ద్వేషము. ద్వేషముగానే యున్నది; గాని నాకు సాయపడు సందర్భములో వారితోడి కలయిక తప్పట లేదు. గ్రుడ్డిలో మెల్లగా వారి సంగీకరించుట

తప్పుటయునులేదు. ఇది నాదైనందిన జీవితప్రవర్తనము. దీనిని గుఱించి యెంతయో వ్రాయవలసి యున్నది. ఒక గ్రంథము వ్రాయవచ్చును. మఱియుఁ దెవఁడయినను దానిని గుఱించి వ్రాయునేమో, నాకుఁ దెలియదు. నేను వ్రాయవలసినవివేచన యున్నవి. ఈ విచిత్రమైన రాజ్యములో నొక మహా విచిత్ర మయిన విషయముకలదు. నాయుండుచోటికి నలుఁబదియొక నముల మేర నొక పర్వతము కలదు. ఆ పర్వతముచుట్టు నొక యభ్రాతమైన యూబినేల కలదు. ఆ యూబినేలచుట్టు ప్రాకారము పెట్టినట్లు నొక పర్వతముల వరుసకలదు. ఆ లోపలికి మార్గములేదు. ఆ పర్వతములు చాటుటకే వీలులేదు. చాటి పోయినను పడిమి యూబిలోఁబడి పాతాళమునకుఁ బోవలసి నదే. ఆ యూబిలో నెప్పుడు నేడో యొక యడవిమృగము పడి పనిపోవుచునే యుండును. దాని మరణవేళా మహానిస్సానములు పటవులు వినిపించుచునే యుండును. ఆలోని కొక త్రోవయున్నది. ఉత్తరపు దిశనుండి యా ప్రాకార పర్వతములో నొక బిలము, లోని యూబికడకుఁ దీసికొని పోవును. ఆ యూబిచాటి లోనున్న పర్వతము చేరుటకుఁ జిత్రమయిన త్రోవ కలదు. అడుగడుగుమేర పెద్దపెద్ద దుబ్బులు కలవు. జాగ్రత్తగా నడుగులు వేసికొంచుఁ బోవలయును. పోయినచో లోని పర్వతమునకుఁ జేరవచ్చును. ఆ పర్వతములో వరుసగా నాల్గుగుహ లున్నవి. ఆ గుహలో నిద్దఱు పురుషు లున్నారు. తండ్రి కొడుకులు. పెద్దవానిభార్య కలదు. ఇదే సంసారిము. నారిద్దఱు మహాజ్యోతిర్విద్వాంసులు. వారి జ్యోతిర్విద్యయెట్లు వచ్చినదో నాకుఁ దెలియదు. ఇద్దరితోపేరు నొకటియే. నెలి

యోనను. ఈ శండ్రి కొడుకు లిద్దఱును వెలియోననులేయన్న విషయముగాని పెద్దవానికి భార్యయున్నదనిగాని తెలిసిన దిద్దఱికి. నాకును, తింతాకరాళునకును. తక్కిన లోకమునకు నొక్కఁడే వెలియోనను. వానికి భార్యలేదు. వాఁడు నిత్యజీవి. వాఁడు వేయి ఏండ్లనుండి బ్రదుకుచున్నాఁడు. తింతాకరాళుఁడు దానికి వ్యాప్తితెచ్చెను. ఇచట నైదు యవనరాజ్యములు కలవు. విదింటికి రాజులు కలరు. వారి కైదుగుఱు మంత్రులు గలరు. ఐదుగుఱు సేనాపతులు కలరు. ఈ పదునేనుమంది మీఁద తింతాకరాళుఁడే రహస్యముతో నధికారము చేయు చున్నాఁడు. ఈ పదునేనుమందిలో నెవనినో యొకనినిఁ గరాళుఁడు వెలియోనను దర్శనమునకుఁ దీసికొనిపోవును. అతని చేత. జ్యోతిషము చెప్పించును. వాని కల్లే జరుగును. వారు వెలియోననే దైవ నునుకొనుచున్నారు. ఆ రాజులుగాని మంత్రులుగాని సేనాపతులుగాని కరాళునిఁ గనుఁగొనకుండ నేనియుఁ జేయరు. వెలియోన సంత చెప్పినచో నంత చేయుదురు. ఒకప్పుడు పదునేనుమందియు నొక్కసారి వెలియోననునుఁ జూడవలయు ననిరి. ఐదురాజ్యములు కలిసి యార్యావర్తముమీఁదికి దండెత్తవలయుననియు, నార్యావర్తము వశము చేసికొనవలయుననియు, నైదికమఱియు నిర్మూలించవలయుననియు, సర్వభారతదేశము యవనము చేయవలయుననియు, వారి యూహ, అట్టి ప్రయత్నము ఫలవంతమగునా కాదా ఫలవంతమగునని వెలియోనను చెప్పినచో వారు దండయాత్ర బయలుదేలుదురు. ఆ రాజ్యముల యందు సమైక్యములేదు. ఆ సమైక్యమును సొన్ని

విషయములయందు తింతాకరాళుడు సాధించినాడు వెలియోనను సాహాయ్యముతో సాధించినాడు. ఈ యైదు దేశముల నుండి పర్వతములద్వారా యార్యావర్తమున కొక త్రోవ యున్నది. అశ్వవధము చేసిన నలుఁబది మందిలో నీ యైదు రాజ్యములవారున్నారు. అతఁడు సాధించిన యైక్య మీ యొక్కటి. అదివఱ కెప్పుడును నీ యైదురాజ్యముల సర్వాధికారులు నొక్కసారిగ వెలియోనను దర్శనమునకుఁ బోలేదు. వా నొక్కసారిగా వెళ్ళినచో నిద్రలు వెలియోనను లున్నారనియు, వారిలో నొకఁడు తండ్రియనియు, రెండవవాఁడు కుమారుఁ డనియు, దండ్రి యనంతరమునఁ గుమారుఁడు వెలియోననుగా భాసించుచున్నాడనియు గుమారునకు రహస్యముగాఁ బెండ్లి జరిగినదానికిఁ గుమారుఁడు గలిగి మఱల వాఁడే వెలియోననగును, నీ నాటకము కొన్ని నందల యేండ్లుగా తింతాకరాళుని వంశమునఁదొక రహస్యముగ వాని యపరిహార్యతకు హేతువుగా వాని కీ రాజులమీఁద రాజ్యాధికారులమీఁద నున్న యధికారమున కాలంబముగా నున్నదన్న విషయము బైటఁ బడినచో తింతాకరాళుని బ్రదుకు బైటఁ బడును. ఒకసారి వారు పదునేనుమందియు వెలియోనను దర్శనమునకుఁ బోదమన్నారు. పోయి యిశనిచేతఁ జెప్పించు కొని యార్యావర్తముమీఁద సమిష్టిగా దండయాత్ర చేయ వలయునని వారి యుద్దేశము. అందఱునుఁ గలసి వచ్చుచున్నారన్న వార్త ముందు వెలియోననునకుఁ దెలియ వలయును. లేనిచో నతఁ డజాగ్రత్తలో నుండును. వారు కుటుంబము మువ్వరునుఁ గనిపింతుడు. ఆరాజు లెంత తీవ్రులనగా

నెంత క్రూరులనఁగా తింతాకరాళుని వెంటనే వధింతురు. అంతేకాదు, వెలియోసను పంశముకూడ నాశనమగును. జంతుసమాను లయినవారికి నాలోచన యుండదు. ప్రాణి వధము చేయుట యన్నది వానికి లెక్కలోనిదికాదు. దానిని గూర్చి వారు యోజింపరు. అంత సులభమయినపని వారికి మఱియొకటి లేదు. అగ్గే! వీఁడు ప్రాణి. ఈ జీవలోకమునందుఁ బ్రాణి యెట్లుదృఢించుచున్నది? ఎట్లు పెరుగుచున్నది? పునఃపునఃయొక్క రేతన్ను స్త్రీ గర్భమునందు నిహితమయి యెందుకుఁ బండము కావలయును? లోన నెందుకుఁ బెట్టుగ వలయును? దానిలో జీవుఁ డెందుకుఁ బ్రవేశించవలయును? తొమ్మిది నెలలలో ననియెందుకుఁ బండవలయును? పుట్టివాఁ డన్నము తినుటయేమి? పెరుగుటయేమి? ఈ సృష్టియేమి? దీని రహస్యమేమి? మనుజుడు, మనుజునియొక్క యాలోచననా శక్తికందని యీ మహావిషయ మెట్లు జరుగుచున్నది? దీని వెనుక నేమియున్నది? పరమేశ్వరుఁడని యొక్క డున్నాడా? వాడు దీని కంతటికిఁ గారణమా? ఆ కారణము యొక్క స్వరూపమేమి? దాని నెట్లు తెలిసికొనవలయును? అది తెలిసికొనుటయే బ్రదుకు పరిమార్థమేమా? ఇట్టిభావమే లేని జాతియిది. వాఁడెట్లు పుట్టెనో వాని కక్కఱలేదు. ఎట్లు పెరిగెనో వాని కక్కఱలేదు. వాడు తినవలయును. తిరుగవలయును. అడ్డము వచ్చినదానినెల్లఁ జంపును. వాడు బ్రహ్మ యైనను గాకపోయినను, విష్ణువైనను గాకపోయినను, వాడు మాత్రము రుద్రుఁడు. ఇదియొక స్రవయరుద్రజాతి. ఈ ఖదు నేను మంవీలు నొక్కసారిగా వెలియోసనుయొక్క దర్శనము

నకు వచ్చుచున్నారన్న సంగతియున్న వెలిజయోననునకుఁ
 దెలియుటకు నన్ను తింతాకరాళుఁడు పంపెను. నేను వెళ్ళితిని.
 వారి కుటుంబము సంతయుఁ జూచితిని. వారి విద్యలో వారి
 కంట నాకే యెక్కువ వైశారద్య మున్నదని వారికిఁ దెలి
 సెను. వా రాశ్చర్యపోయిరి. ఈ విద్య వారికి సృష్ట్యాదినుండి
 సహజమయినదనియు, నిది యిగక నేజాతిలో లేదనియు,
 నాశ్చర్యకీ విద్య తెలిసినచో వారినుండి యెట్లో యీ విద్య
 భారతదేశమునకుఁ బ్రాకినదనియు వారి యుద్దేశ్యము. నాకి
 సంగతి తెలిసినపుడు నేను నవ్వికొంటిని. ఆ వెలియోననుతో
 రాజులును రాజాధికారులు నొక్కసారిగా వత్తురని నేను
 జెప్పఁగా రానిమ్ము. నా రహస్యము వారికిఁ దెలిసినచో నష్ట
 మేమి? యనెను. ఇది యంతయు తింతాకరాళుని పన్నాగము.
 పూర్వుఁడయిన యెవఁడో తింతాకరాళుఁడు, మత్సర్యుఁ
 ఁడయిన యెవఁడో వెలియోనను. తమ మధ్య నెప్పుడో యిట్టి
 నియమము చేసికొన్నారు కాఁబోలు! దీనివలన తింతాకరా
 లునకు తొక్కికమయిన లాభమున్నచో వాని కభ్యాయము
 నే నేల చేయవలయునని నే నూరకుంటిని. ఒక రహస్యము
 కొన్ని వందల యేండ్లు దానవచ్చును. అప్పుడయిన నెపుడో
 బైటఁ బడక తప్పదు. ఈ రహస్యమువలనఁ బ్రయోజన
 మేమియో నాకుఁ దెలియదు. ఇది యొక విద్య. ఇది గారడీ
 కాదు. ఇందులోఁ గల్గిన లేదు. మోసము చేయుట లేదు.
 యథార్థమయిన విద్యనుఁ బ్రదర్శించుటలో మోసమునుఁ
 గలుపవలసిన యవసర మేమి యున్నది? అల్పశక్తి మంత్రులు
 తమయల్పవిద్య సాధికముగా భాసింపఁ జేసికొనుటకు మోసము

నవలంబింతురు. నాకా యవసరము లేదనెను. నేను వచ్చి
 తింతాకరాళునితో నీ సంగతి చెప్పితిని. వాని ప్రాణములు
 పైసఁ బోయినవి. వాని కుటుంబ రహస్యమే బైటఁబడి
 పోయినట్లు వాని వంశమునకు నిత్యమయిన వృత్తి నాశన
 మయి పోయినట్లు వాఁడు భయపడెను. ఈ రాజులు,
 రాజాధికారులు, వెలియోనసును దర్శించెడి దినము సమీపిం
 చినది. దానిని నన్ను వారించిపెట్టుమని నన్ను బతిమాలు
 కొనెను. కాళ్ళఁ ప్రవేశ్యఁ బడెను. నీవు నా బిడ్డలఁజూచు
 ప్రేమగ నున్నావు. నీవీ యుపకారము చేసిపెట్టినచో నా
 బిడ్డను బ్రదికించినవాఁ డవగుదువు. మొదలుగ నన్నుఁ
 బ్రార్థించెను. నేను మఱల వెలియోనసు వద్దకుఁ బోయితిని.
 అతనితోఁ జెప్పితిని. అతఁడు 'నన్నేమి చేయుమందువు?
 మాకు నాల్గు గుహలున్నవి. వా రా గుహలలోనికిఁ బోయి
 చూచినచో నే నెట్లు వారెందును? ఎన్నఁడు నిది మనుష్యుఁడు
 రాని పర్వతము. సహజముగా నిచ్చటికి వచ్చిన వారికిఁ బర్వత
 మంతయుఁ జూడవలయు ననిపించును. వారు కొండకొ మ్మిక్కి
 చూతురు. ప్రక్కవాటుగనున్న చీలికలుగానున్న కోణము
 ముగానున్న యా పర్వతాగ్ర భాగమును వారు చూతురు.
 భిన్న దినములయందు, భిన్న ఋతువులయందు, వారుగ
 సూర్యకిరణములు పడెడి ప్రదేశములందు మా పూర్వులు
 కేళిలను గీసి యట్టిపెట్టిరి. అవి మాసిపోయినచో మేము
 వారిని నవీకరింతుము. వారవి చూచి వీని స్వరూపమేమని
 యడుగఁగ నేను దాచెను. నా కొడుకునకుఁ జెప్పినట్లే వారి
 కినిఁ జెప్పదును. వారినిఁ గూడ నేర్చికొననిమ్ము. ఈ విధ్య

యీ దేశములో సర్వవ్యాప్తము కానిమ్ము. మా వంశము నందే యీ విద్య యుండవలయునన్న పట్టింపు నాకు లేదు. మే మీ కొండమీఁద నివసించుచున్నాము. ఇచ్చట దుంపలు తినుచున్నాము. పండ్లారగించుచున్నాము. కొండమీఁది దొరువులోని నీళ్ళు త్రాగుచున్నాము. ఓయీ! నీ పేరేమి?' యని యతఁ డడుగఁగా నాపేరు చెప్పితిని. అతఁడు మఱల ననెను. 'మా బ్రదుకు చిత్రముగా నున్నది. మనుష్యుఁ డిట్లే బ్రదుకునా? నాకుఁ దెలిసిన జ్యోతిర్విద్యచేత నీ కొండ నెలు పల నెంతయో యున్నదని నాకుఁ దెలియును. దాని స్వరూ పమేమో నాకుఁ దెలియదు. అప్పుడెప్పుడో రాజని, మంత్రి యని, సేనాపతియని, నా వద్దకు వచ్చుచుందురు. నాజ్ఞానమే విచిత్రముగ నున్నది. ఇది లెక్కలనుఁబట్టి దాని ఫలితమును జెప్పటను బట్టి నా వద్దనున్న గ్రంథములనుబట్టి వచ్చిన విలక్షణమయిన జ్ఞానము. ఈ తింతాకరాఖండ రాకపోయి నచో నడపదడప నా రాజులును మంత్రులును రాకపోయి నచో బైట నొక లోకమున్నదని నాకుఁ దెలియదు. ఆ లోక మాయొక్క స్వరూపమెట్టిదో నాకుఁ దెలియదు. అపుడపుడు తలంచినచో నాస్థితి నాకే యాశ్చర్యము కలిగించును. ఇదియొక కులక్రమాగత విద్యగా నున్నది. కనుకఁ దర్సంబంధియైన సర్వ జ్ఞానము నాకున్నది. రాజులు, దేశము, దండయాత్ర, యవ నులు, యవనులు, కానివారు యుద్ధములు, సేనలు, గెలుచుటలు, మరణములు, పుట్టుకలు నివి యన్నియు, నాకు వట్టిమాటలు. వాని యర్థమేమో నాకుఁ దెలియదు. వాని స్వరూప మెట్టిదో నాకుఁ దెలియదు. యుద్ధమనఁగా నెఱుంగుదును?

గలుచుట యనగా నేమి ? ఎందుకు గలువ వలయును ? యథార్థమునకు యవనులకు యవనేతరులకు భేదమేమి ? ఈ పేళకు నారి గలు పోటములకు నేమి సంబంధము ? ఈ సమయమునందు బయలుదేటి యీ ప్రయత్నము చేసినచో నీ ఫలితము వచ్చునని నాతండ్రి నాకు నేర్పెను. నా కొడుకు నకు నేను జెప్పితిని. నానద్దనున్న సన్నని రాగి రేకుల సంపుటముమీఁద నిట్లు వ్రాయఁబడి యున్నది. వానినిఁ బదువుట నా కొడుకునకు నేర్పితిని. నాకిది యంతయు నొక యాశ్చర్యము. మరణమనఁగా నాకుఁ దెలియును. నాతండ్రి చని పోయినాఁడు. నాతల్లి చనిపోయినది. పుట్టుకయినఁగా నాకుఁ దెలియును. నాకొడుకు పుట్టినాఁడు. వీనికిఁ బెండ్లి చేయవలయునని కరాళుఁడు చెప్పెను. అనఁగా నా కర్థము కాలేదు. ఈ జ్ఞానము చిత్రమయినది. తెలిసినట్లుండును. తెలియదు. తెలియనట్లుండును. తెలియును. నా భార్య నా కొడుకుఁ దల్లి. అతిని యందు మఱియొక పెలియోనను జన్మించవలయునన్నచో వానికొక స్త్రీ భార్యకావలయును. ఆ స్త్రీని తెచ్చెడిబాధ్యత కరాళునిదట. మా బ్రదుకులు చెప్పరానివిగా నున్నవి. మేము పశువులము. మాకున్న జ్ఞానమణులమముగా నున్నది. సర్వ మూహించి తెలిసికొనవలసి యున్నది. ఇచ్చటి నుండి పోయి పెలిజగత్తు చూడవలయునని నాకుఁ జాలసార్లనిపించెను. చూచి యేమిచేయవలయును ? నా కర్థము కాలేదు. ఎవనికో చెప్పెడు ఫలితములు నా విషయములో నెట్లు జగుగుసోచూచి కొవలయును. ఇదియొక క్రొత్తబాధ. నా కొడుకునకుఁ బెండ్లి యెప్పుడగును ? వానికిఁ గొడుకెప్పుడు కలుగును ? వాఁ

డెన్నేండ్లు జీవించును? ఇంతటితో మమ్ముగుఱించిన మా ప్రశ్నలు మా ఫలితములు పర్యవసించును. అంతకుమించి నాకుఁ బ్రశ్నలు లేవు. బైటనుండి వచ్చినవారు చిత్రవిచిత్రములైన ప్రశ్నలు వేయుదురు. వారు వేసెడి సర్వప్రశ్నలకు మా వద్దనున్న గ్రంథములలో సమాధానము లున్నవి అనఁగా నీ ప్రశ్నలును సమాధానములును నెప్పటినుండియో యున్న వన్నమాట. అనఁగా నెప్పుడు నిది యిట్లేయున్నదన్నమాట. ఆకాడికి నేను జూచికొనుట యెందులకు? వారు మూర్ఖులై వచ్చి యడుగుచున్నారు. కనుకఁ జెప్పుచున్నాను. నా యా భార్యయున్నది. ఆమె నాకు భార్యయున్నమాట. నేనుగ్రంథములనుండి నేర్చికొన్నాను. శింతాకరాళుఁడు చెప్పినాఁడు. ఓయి! నాకిప్పటికి నాశ్చర్యముగా నుండెను. ఆమె నీ కొండ మీఁదికిఁ దెచ్చి యీ కరాళుని తిండి వడలిపెట్టినాఁడు. అప్పటికి మాతల్లి యున్నది. మాతండ్రి యున్నాఁడు. వారిద్దరినిఁ జూచుటచేత నామెయు నేను నట్లుండవలయుఁ కాబోలు నని పించినది. అట్లనిపించినదా? నాలో నేదియోయుండి నామెయు నేనును గలిసికొనుట సంభవించినదా? ఈ విషయము నాకిప్పటికి నశవగతము. నా కొడుకు నిట్లేయగునన్నమాట. బహిః ప్రపంచము తొంక్క ముక్కు మొగము నెఱుంగని నేను జ్యోతిర్గ్రంథములనుండి సర్వ విషయములనుఁ దెలిసికొని, తెలిసికొనిన విషయములకుఁ బ్రత్యక్ష ప్రమాణము లేక యన్ని యాహులు నా మనస్సులోననే యిమిడియుండిన నొక జ్ఞాన భాండాగారముగా నుండి తద్విషయక పరిజ్ఞానమాత్ర జన్యమైన యొక శ్రృతి ననుభవించుచు నెందుకు బ్రదుకుచుంటినో

విచారింబిగొనకుండ, విచారింబినచోఁ గరాఁడు తీసికొని
 వచ్చు పురుషులలోఁ గొందఱు రాజులని, గొందఱు మంత్రు
 లని వారడిగడి ప్రశ్నలకు సమాధానములు చెప్పటయే
 బ్రదుకు పరమార్థము కావలయు నింతకంటె నేమియు కాదని
 తెలిసికొని యీ మాత్రమయిన దానికి బ్రదుకుట యెందు
 లకో తెలియక తెలియకయు బ్రదుకుచున్నాను. ఎంత విచిత్ర
 ముగా నున్నది. ఓయీ! నీ పేరేమని చెప్పితివి. ఏ పే
 రయిననేమి? ఆ యెదుగులు రాజులను నా యెదుగులు
 మంత్రులను నా యెదుగులు సేనాపతుల నొక్కసారి రమ్మ
 నుము. అంతమంది నొక్కసారి చూచినచో నెట్లుండునో
 ప్రపంచమంతయు నొక్కసారి చూచినట్లుండునేమో వారికి
 నా కొడుకును నా భార్యను గూడఁ జూపింతును. కొండ
 కొమ్ముననున్న నా జ్యోతిరాలయచూచుఁ జూపింతును. మఱియు
 నాకింత కొక్కటి తెలిసినది. నాకున్నట్లు నీకు జ్యోతిరాల
 యములేదు. నీవు నీ ఫలితములన్నియుఁ జెప్పుచున్నావు.
 జ్యోతిరాలయము లేకుండ నెట్లు చెప్పుచున్నావు? నీ వద్ద
 నేమయిన గ్రంథములున్నవా? ఈ దినము గడిచిన తరువాత
 నీ దినము వచ్చునని లెక్కవేసికొనవలయును గదా! ఋతువు
 మారుచున్నదని తెలిసికొనవలెనుగదా? గ్రహచారము కట్ట
 వలయునుగదా. నీ వివేదియు లేకుండఁ జెలిసికొనుచున్నా
 వనఁగా. జ్యోతిరాలయముయొక్క యవసరమంతి నేదన్న
 మాట. ఈ జ్యోతిరాలయము కూడ నీ మనస్సులోనే
 యున్నదా? ఔను. ఏ నాటికానాఁడుగ లెక్కగట్టికొన
 వచ్చును. అది కష్టమైనపని. నీవు నాకంటె వందరెట్లు

మేధావివయి యుండవలయును. నిజానికి నీవంటివాఁడున్నప్పుడు నావంటివాఁడుండనక్కఱలేదు. ఈ తింతాకరాళుఁడు నుండనక్కఱలేదు. అది యట్లుంచి నీకు నా జ్యోతిరాలయమునుఁ జూపించును రమ్ము - అని యతఁడు నన్నుఁ దీసికొని పోయి యా కొండయంతయుఁ జూపించెను. అతని కుటుంబము సంతయుఁ జూపించెను. అతని గ్రంథసముదాయము సంతయుఁ జూపించెను. నేను బైటి సంగతియే మఱచిపోయితిని. మహామంత్రీ! నేను దమకు వ్రాయుచున్న సంగతి లలోఁ బౌర్యవర్యము లేవియులేవు. మఱచిపోయితిని. తింతాకరాళుఁడు చెప్పినట్లు రాజులును రాజాధికారులును గలిసి కుంపుగా వెలియొసనుచు బోయి చూచుటను నేను వారించితిని. నేను వారికి జ్యోతిషము చెప్పితిని. వారికి నలియొసను జ్యోతిషము మీఁద ననురాగము పోయెను. ఈ జ్యోతిషము చెప్పుటకు నెవ్వఁడు వేయియేండ్లుబ్రదుకనక్కఱలేదన్నమాట. వాఁడు సత్యజీవి కానక్కఱలేదన్నమాట. వాఁడు తింతాకరాళుని నాశ్రయించ నక్కఱలేదన్నమాట. పైగా నా జ్యోతిషము వారి కాశ్చర్యము కల్పించినది. నేనుగొన్ని ఫలితములనుఁ జెప్పితిని. ఒకనాఁ డొకఁడు సాయంకాలమున గుఱ్ఱముమీఁదఁ బోవుచుండఁగా వాని గుఱ్ఱము బెదరి వాఁడు క్రిందఁ బడునని వాని కాలికి దెబ్బ తగులునని పది వినములు వాఁడు లేవలేడని చెప్పితిని. వాని కళ్లే జరిగెను. ఇంకొకని భార్య గర్భవతియై యుండఁగాఁ గొడుకే పుట్టునని చెప్పితిని. కొడుకే పుట్టెను. ఇట్టి నెన్నియో జరిగెను. వారికి వెలియొ

ననునం దాదరము తగ్గెను. కరాళునియం దభిమానముతగ్గెను. కాని నెలియోనను వేయి యేండ్లనుండి బ్రదుకుచున్నాడన్న మహా విషయమునందు వారి కాశ్చర్యముకలదు. మఱియు వారికి నెలియోననును జూడవలయునన్న యభిప్రాయ పోకుండుటకు నింకొక కారణముకలదు. వాని భారతి దేశముమీఁద దండెత్తవలయునని సంకల్పించినారు. ఊరకయె వట్టిదాడులు చేయుటయు దొంగదోపిడిగా జల్మి వచ్చుటయుఁ దిరిగివచ్చు నప్పుడు ధనము నెచ్చికొన్నను కొందఱు దారిలో సంహరింపఁ బడుటయు, దీనికన్న నా రాజ్యములే యాక్రమించి నచో నది నది నిత్యధనప్రాప్తి హేతువనియు, నిత్యనుఖహేతువనియు, నా రాజ్యము లాకమించుటకు నమిష్టి ప్రయత్న మవసరమనియు, వారియూహ. దానికి తింతాకరాళుఁడెక్కువ దోహదము చేసెను. ఆ కాలము వారిసంహయాత్రికు యోగ్యమైనదని నెలియోనను చెప్పుచుండెనని కరాళుఁడు వారితోఁ జెప్పెను. నేను వేళయోగ్యము కాదని చెప్పితిని. వందచిన్ని విషయములందు నా జోస్యము ఫలించినది. ఈ పెద్దవిషయములో నది వ్యతిరేకముగ నున్నది. అందుచేత నెలియోననును జూడవలయుననియే వారికున్నది. నేను వారి నొక యేడాదివఱకు నలయించితిని. కరాళునితోఁ జెప్పితిని. నీవీ లోపుగా నెలియోననుతో మాటాడి కొనుము. ఈ రహస్య మతఁడు బైటఁబెట్టకుండఁ జూచికొను మని చెప్పితిని.

నేను నెలియోనను పర్యతమునకుఁ బోవుచుంటిని. వచ్చుచుంటిని. ఇకట నున్నపుడు కరాళుని కుటుంబములోని

వాడను. అచట నున్న పుడు వెలియోనను కుటుంబములోని
 వాడను. వెలియోనను కొండమీద నున్న పుడు నాయను
 భూతియే విచిత్రముగా నున్నది. అతినిభాగ్యకు నతని కుమా
 రునకు నన్నెడఁబాసి యుండుట దార్ఢ్యమయిపోయెను. ఓ
 యయ్యా! మహామంత్రీ! రెండవ మనిసియొక్క కంఠస్వరము
 మినుటలోని యానందము పదివేలమందిలో బ్రదుకుచున్న వాని
 కెట్లు తెలియును? ఆమెతో నామెభర్త మాటాడునో?
 మాటాడఁడో! వారి సంగమమునందుఁ బ్రేమ కలదా?
 చాటూక్తులు కలవా? ప్రసాదనము చేసికొనుట కలదా?
 సమత్కారోక్తులు కలవా? సరిహాసము కలదా? తానడిగి
 నది యాయలేదన్న కోసము కలదా? పొలయలక కలదా?
 ఏమియులేని సంగమము, కొడుకునకుఁ దల్లికి నడుమ మాత్ర
 మేమియున్నది? ఇట్టి వట్టి తిండిబ్రదుకు లయినవి వీరియిద్దఱి
 నడుమఁ జాలయున్నది. చదువున్నది. చెప్పట యున్నది.
 నేర్చి కొనుటయు - ఈ గ్రంథము లున్నవి. లెక్క
 లున్నవి. ఆమె వట్టి కొండ బ్రదుకు బ్రదుకు చున్నది.
 నే నతిథిని పోయితిని. నా కన్నీయు సమకూర్చి పెట్టవల
 యును. నేను పరాచికములాడును. నవ్వుదాను. వెక్కిరిం
 తును. నాకుఁ గావలసినది యామె సమకూర్చినచోఁ
 గృతజ్ఞతా వాక్యములు పలుకుదును. వేళకు సమకూడనిచో
 విసిగికొందును. ఆమె వట్టి యటవిక స్త్రీ. ఇంచుమించుగా
 దిగ్గమొల కలది. ఆమెకు నవ్వు తెలియదు. నేను విఱుంగఁ
 బడి నవ్వి నచో నివ్వఁబోయి చూచును. నా ధరించిన

వత్సము లామెకు విచిత్రముగాఁ గలిపించును. ఆమెయందు శ్రీశ్రీత్వమున్నది. అచ్చటనున్న పరిస్థితులు, మహామంత్రీ! వానినిఁ గూర్చి యింకొక గ్రంథము వ్రాయవలయును, ఆమె వృద్ధురాలా? కాదు. నిత్యసర్వత నివాసమువలన దృఢమయిన శరీరయష్టిగలది. సర్వజింతు సహజమయిన కామ వాంఛ యామెయందున్నది. ఆమె పరపురుషు నెఱుంగదు. స్వపురుష పరపురుష జ్ఞానములేదు. తన శరీరము నగ్నముగ నున్నదన్న సంగతి యామె యెఱుంగదు. నాకచ్చట నుండుట యొక విచిత్రమయిన యనుభూతిగా నుండెను. అతిఁ దీర్ఘ్య యెఱుంగదు. ఈమె లజ్జ యెఱుంగదు. ఎఱుంగదనఁగా లాకీకములయిన యీర్ష్యా లజ్జ లెఱుంగరు. జీవనిష్ఠమయిన వాని నెఱుంగుదురు. నేను వెలియోసను పర్వతము మీఁద వెళ్ళినప్పుడెల్ల నాల్గయిదు దినములుండు చుంటిని. నేను బయలుదేరి వత్సవనఁగా నామె నన్ను రానిచ్చెడిది కాదు. నా చేయిపట్టుకొని లాగెడిది. నన్నుండుమనెడిది. నాకడ్డము వచ్చెడిది. తన శరీరము నా శరీరముతో సంయోజనము చేసెడిది. నేనింక రెండు దినములుండెడివాడను. ఒకప్పుడు నేనా కొండమీఁద నుండఁగా హఠాత్తుగా నైదుగుఱు రాజులు నైదుగుఱు మంత్రులు నైదుగుఱు సేనానులు తింతాక రాళ్ళుని వెంటఁబెట్టికొని వచ్చిరి. వారిద్దఱు వెలియోసను లనుఁ జూచిరి. ఆ శ్రీనిఁ జూచిరి. వారు నన్నుఁ బ్రశ్నించిరి. నేనున్నదంతయుఁ జెప్పక తప్పక వచ్చినది. కరాళుండు నేల చూపులతో నిలఁబడిపోయెను. వెలియోసను చెప్పెను.

అందులో నొక సేనాపతి యున్నాడు. వానికి సడవి దున్న పోతునకు భేదము లేనేలేదు. నిజముగాఁ బరిశీలించి చూచి నచో వన మహిషము వానికన్న నయము. వాఁడు వెలియో నను భార్యనుఁ జూచి యామె యశావన కఠిన శరీరములనుఁ జూచి యేమియుఁ దెలియని యిమాయకల్పపు మాటలనుఁ జూచి వట్టి నవ్వులనుఁజూచి యామెను దొంగిలింపవలయునని నిశ్చయించికొనెను. ఆ యభిసార రాజ్యముయొక్క రాజునకు తింతాకరాళుని యీ రహస్యగోపనము విన్న నెంట నే కోపము వచ్చి వానితల నఱకెను. మహామంత్రీ! ఆ వెలియోనసుబుగాని పెద్దవాని భార్యగాని కత్తితో నొకని తల నఱకుట యెట్టిదో యెఱుంగనివారు. వారు మువ్వురు నచటినుండి పాటి పోయిరి. ఆ సేనాపతి యామె నెంటఁ బఱుపెట్టెను. నేను దక్కినవారి నుపశమింపఁజేసి బైటికిఁ దీసికొని వచ్చితిని! వారు తింతాకరాళుని యుద్యోగమును నాకిచ్చిరి. నేనిచట నీ పర్వత మార్గరక్షాధికారిని. నే నెవనిమీఁదఁ బ్రతిక్రియ తీర్చికొన నెంచి కొన్నానో వారందఱిప్పుడు నాచేతిలో నున్నారు. నేను వారి నూరికే చంపఁదలంచి కొనలేదు. కవలగుఱ్ఱము రావలయును. అప్పుడు నా ప్రతిక్రియ - మిర్తఫా.

౧౨

మగధరాజ్య మహాసేనాపతి యువవర్షులవారికి. నేను దమరికి జాబు వ్రాయట తమరికిఁ గొంత యచ్చరువుగాఁ గని పించవచ్చును. నాకు నితని కేమి సంబంధము? ఇతఁడు తొలి నాఁడు సైన్యములో నొక చిన్నయుద్యోగి. అప్పుడు మహా సేనాధిపతియైన పుష్యమిత్రునకు సమీప బంధువుకావచ్చును. నే నితనితో నొన్నఁడును మాటాడలేదు. ఈ వ్రాసిన విషయ మెచ్చటనో మొగలుపెట్టి యెచ్చటినో ముగించినట్లున్నది. అని మీ రనుకొనవచ్చును. నేను కొన్ని దినముల క్రింద మహా మంత్రియైన నారాయణభట్టుగారి కొక లేఖ వ్రాసితిని. తమ కిప్పుడు వ్రాయుచున్న విషయము దాని ననుసరించి యుండును. ఐనచో నేనీ లేఖనుఁ దీసికొనిపోయి నారాయణభట్టున కీయ వలయునా యని మీరనుకొందురు. ఈయవలయు నసయే నా యుద్దేశ్యము. ఇంకను నేను మఱికొన్ని లేఖలు వ్రాయుదును ఈసారి పుష్యమిత్రు లాచరించు నశ్వమేధ మహా ధ్వరమునకుఁ బ్రధానర్వీకుఁగా నర్చింపఁబడ నియమింపఁబడి యున్న మేధావి భట్టులకు వ్రాయుదును. మఱియొకలేఖ మహారాజుగారికే వ్రాయుదును. ఈ నాల్గులేఖ లొక్కసారి చదివికొనినఁగాని నా చక్రతము సంపూర్తిగా నవగతముకాదు. నేనీ లేఖ తమకు వ్రాయుటలోఁ గొంత యర్థమున్నది. చైత్ర శుద్ధ పూర్ణిమనాఁ డశ్వమేధము ప్రారంభింపఁబడును. ఆ

నాఁడు సంగ్రహణేష్టిజరపి యశ్వముయొక్క నాల్గవదము లందు హోమముచేసి దానిని విసర్జింతురు. తదశ్వరక్షణార్థము యువరాజయిన యగ్నిమిత్రుఁడు పంపింపఁబడును. అగ్ని మిత్రునకుఁ దోడుగాఁ దమరినిఁగూడ మహారాజు పంపించును. తమరివ్వడు మగధరాజ్య మహాసేనాపతి పదవియందున్నారు. తమ రశ్వరక్షణాయాయులయి నచ్చినపుడు తమరు యాత్రాసంపత్సరమునందు మగధరాజ్య సేనాపతి స్థానమున నీలాంజనభట్టును నిర్ణయించి రావలయును. ఈసంగతి నేను వ్రాసితినివి మహారాజులతో విన్నవించవలయును. ఈయశ్వ మేధయాగము స్వాహంకారముచేత నే ననుకొనుచున్నాను గదా మద్భుద్ధి జనితమని, బుద్ధి జనితమనఁగా బుద్ధిగత గుణ హేతుకము కావచ్చును. దోషహేతుకమునుఁ గావచ్చును. అచటి కథలన్నియు తమకు విదితములే కనుక శ్రీ పువ్వ మిత్రులవారి యశ్వము దూరదేశమునఁ జిత్రవధ కావింపఁబడే దన్న సంగతియు మీకుఁ దెలిసియుండవచ్చును. దానికవలయే తేవు మేధీయాశ్వము కాఁబోవుచున్నది. ఈ మహాయజ్ఞము తద్ధింసా సత్రిక్రియారూపముగా సాగుచున్నది. మీరశ్వము వెంట వచ్చుచున్నారు గావున మేధ్యాశ్వము పలుతావుల సంచరించి యవనరాజ భూములనుఁ గూడఁ జొచ్చును గావునఁ జొచ్చినపుడు సామన్యమయిన నడక నడువదు గావున, యవన భూములయందు - దాని రక్షణ విధాన మన్య విధముగా నుండును గావునఁ, దమకు నేను గొంత మనవి చేయవలసియున్నది. సామన్యముగా నర్చితమయి వదలిపెట్టఁబడిన మేధీయాశ్వము దానిదారి నది పోవుచుం

దును. రక్షకులు వెనుక వచ్చుచుందురు. పరాక్రమ వంతులు దానిని బట్టుకొందురు. ఎవరు తమ పరాక్రమము ప్రకటించుటకుఁ బట్టుకొందురో వారితో యుద్ధము జరుగును. ఎవగాయశ్వమునుఁ గోసికొని తినుటకుఁ బట్టుకొందురో వారితో యుద్ధమేమి? అశ్వము వధింపఁబడినచో నది యజ్ఞమునకు మహావిఘాతము. మఱియగము సమారంభింపఁ బడవలయును. మఱిల సంతరింఁ గ్రొత్తయే. యవనులు క్షత్రియులు కాదు. వారికి మీసం ప్రదాయములు తెలియవు. మీ సిద్ధాంతములందు వారికి విశ్వాసము లేదు. విశ్వాసము లేకపోవుటయే కాదు. వానికి విరుద్ధములయిన భావములు కలవారు వారు. మీ రేకార్యమందు నియమింపఁబడఁ బోవుచున్నారో యా కార్యమునందు మీకు సాయము చేయఁ బోవుచున్నాను. యవనదేశమునందు మీ యాగాశ్వము వధింపఁబడి, భుజింపఁబడకుండ, నేను రక్షింతును. దాని రక్షణము నేనెట్లు చేయుదునో దానికి నేనొక పదకము వేసికొంటిని. ఆ పదకమును నేను మీకు వ్రాయుటలేదు. పరమేశ్వరుని యనుగ్రహమున్నచో నా పదకము కొనసాగుటకుఁ గొన్ని యూహలు నాకుఁ గలిగినవి. దాని మార్గము నాకు స్ఫురించినది. వాని విషయము తమకు వ్రాయుచున్నాను. అందుచేత నచ్చముగా దీనితోఁ దమకు సంబంధములేదని చెప్పరాదు. నేను నారాయణభట్టుగారికి వ్రాసిన లేఖ తమరును మహారాజుగారును చిత్తగించియే యుందురన్న యూహనో నిది వ్రాయుచుంటిని. అరీతిగా తింకాక రాకుని వధ జరిగిన తరువాత నా యవనతాజులు నన్నతని యుద్యోగమా

నందు నియమించిరి. నేనింటికి వచ్చితిని. ఇల్లనఁగాఁ గరా
 భుని యిల్లే. అది నా యిల్లెనది. పూర్వమే నేనతని యిం
 టిలో నుండుచుంటిని. ఇప్పుడతని యాస్తియు నాదియైనది.
 అచట నాస్తి యన్నది యేదియులేదు. కొన్ని తాళ్లు ప్రోవు
 పెట్టిన తల దాచికొనుటకుఁ దావయిన యొక ప్రదేశమే
 గృహనిర్దేశమున సాగుచున్నది. రెండు మేకలు కలవు. నా
 దున్నపోతు కలదు. పదిబల్లెములు కలవు. రెండు ఖడ్గములు
 కలవు. ఒక గుట్టము, దానిపైని జీను, దానికల్లెము. ఇవి
 మాత్రమే యాస్తి. దానికి నేనధికారిని. ఇంటికి వచ్చిన తరు
 వాత నాకొక విచిత్రమయిన సన్నివేశము తటస్థించినది.
 తింతునిభార్య పే రయేమా. ఆమె కూడ నా యాస్తిలోని
 భాగముగా నే ననుకొనవలసిన స్థితివచ్చినది. అతని తక్కిన
 యాస్తికి నేనధికారి నైనచో నామెకుఁ గూడ నేనధికారి
 నన్నట్లు నే ననుకొక తప్పక వచ్చినది. ఆమెను గుఱించి, కొంత
 మవచిచేసెదను. ఆమె వయసు పాతికయేండ్లకు మించి
 యుండదు. ఆర్యావర్తమునఁ బాతికయేండ్ల స్త్రీయనఁగా
 నలుపురైదుగులు పిల్లలతల్లి కావచ్చును. ఆమెయందు యావ
 నము ప్రాద్దు వాటాఁజ బోవుచున్నదన్న ట్లుండవచ్చును.
 ఇచట నట్లుకాదు. ఇచట నలుఁబదియేండ్ల స్త్రీకూడ మంచి
 నడియాచనములలో నుండును. ఆమెల్కాడి ధనవంతుఁడు.
 వారిది గొప్ప కుటుంబము. ధనవంతుఁ డనఁగా నతనికొక
 వంద గొట్టె లుండును పాతిక ముప్పది గుట్టము లుండును.
 వాని యింటిలో ముప్పది నలుఁబది ఖడ్గములుండును. వంద
 బల్లెములుండును. ఒక రెండు చిన్నపర్వతముల నడుమనున్న

కొంత వైశాల్యముగల మేర వానియిల్లు, వాదోడ్డిగాఁ బరిగఁ
ణింపఁబడుచుండును. ఇచట ధనవంతుఁడన్న శబ్దమున కర్థ
మిది. అతఁడు ధనవంతుఁడే కాదు, బలవంతుఁడును. వానికిఁ
బదిమంది కుమారులు. కొడుకులు పదిమంది యనగా
వానికిఁ బది ఖడ్గములున్నవని యర్థము. పదిమంది కటారి
కాండ్రు కలిసి యొకపని చేయుటకు బయలుదేరుదు రని
యర్థము. అతఁడు బలవంతుఁడు. ఈమె వాని చివర సంతా
నము. ఈమెకుఁ బదిమంది యన్నగారలు. ఆ పదిమందియు
నీమె చెప్పిన ట్లాచరింతురు. ఆ పదిమంది యన్నచో నీ
యభిసార దేశమున నండఱికి భయము. ఆమె యంత బల
వంతురాలు. తానంత బలవంతు రాలనని యామెకుఁ దెలి
యును. అది మఱియుఁ బ్రాణములమీదికిఁ దెచ్చు విష
యము. తింతుడు తొలుత నీమెను వరించెను. తింతుడు
వరించెననగా నదియొక్క గొప్పదశగా నాదేశములో నెన్ని
కొనవలయును. అతనిచేతిలో నైదుగులు యవన రాజులు
నుండిరి. అతని యధికారములో నిచ్చట నలఁబదిమంది
కటారికాండ్రుండిరి. అతఁడు నులభముగా వేయిమంది రౌతు
లను సమకూర్చుగలఁడు. దోచగలఁడు. ధనము నెత్తికొని
రాగలఁడు. అట్టివాఁడొక బాలికనుఁ బరిణయమాడ నెంచి
నచో నా బాలిక యొక్క తలిదండ్రు లెగిరి గఁతువేయు
దురు. కాని యయేషా తండ్రియు సోదరులును వాని సంగీక
రించలేదు. దీనినిఁబట్టి యయేషా తండ్రియొక్క బలమెట్టిదో
యామె సోదరులు పదిమంది యెట్టివారో గ్రహించవచ్చును.
కరారుని క్రిందనున్న నలుబదిమంది కటారికాండ్రు అయేషా

సోగరులయిన పదిగొందిమీఁదికిఁ జోయినచో వారిలో నొక్కఁ
డునుఁ దిరిగిరాఁడు. వారయేషా నెవ్వరికో యిచ్చిరి. ఆమెకు
భర్తయైనవాఁ డెట్టివాఁడనఁగా సింహము దారి నెంటఁ బోవు
చుండెను. వాఁ డా పార్శ్వస్థ గిరిశేఖరముననుండి, దానిముం
దఱికొక జాతిని దొర్లించును. అది తలయెత్తి చూచును.
అది వాని కన్నులలోఁ జూచినంత వీనితో మనకెందుకని యా
మృగరాజు తొలఁగిపోవును. అది వాని యాకారవిశేషము.
అందుచేతఁగూడ తింతాకరాఘోడు తా నయేషానుఁ గోర
లేదు. ముందు కలహాకారణము నడచుచుండును. వెనుక
దానిభర్త వచ్చుచుండును. ఈదేశములో జలయుద్ధములని
కొన్ని జరుగుచుండును. ఆ జలయుద్ధములు మిక్కిలి భయం
కరములయినవి. ఇచట నీరు దొరుకదు. సర్వవిఠోధములు
కొండలమీఁదనున్న నీటి దొరువులవద్దనే ప్రారంభమగును.
అందుచేత నీయభిసారదేశపు రాజు జలయుద్ధముల నివా
రించుటకుఁ దీవ్రమయిన శిక్షలు వేయును. ఈ యయేషా
భర్త యొక జల యుద్ధమునకు హేతువని నిర్ణయింపఁ
బడుటచేత, వాడు సంహరింపబడెను. వ్యక్తి యెంత
బలవంతుడైనను రాజాజ్ఞ ముందు వానిబలము పనికి
రాదు. వాని యనంతరమున నయేషా తింతాకరాఘని
భార్య యయ్యెను. దానితో తింతాకరాఘోడు మహాబల
వంతుఁ డయ్యెను. వానిని దేటి పాటఁజూచుటకు వీలులే
దయ్యెను. తమదు మత్సూర్వశేఖఁదిలకించినచోఁ గరాఘని వధ
యెట్టి పెరిస్థితులందు జరిగెనో తెలియఁ గలదు. అచటఁ గనుక
నా సేనాపతి వానిని సంహరింపఁ గలిగెను. ఇంకొకచోట నది

సాధ్యమయ్యెడిదిగాదు. మహాసేనాపతీ! వాడు బ్రదికియుండఁగా సంత బలవంతుఁడు చనిపోయిన తరువాత సంత బలహీనుఁడు. ఇది చాల విచిత్రమయిన విషయము. బ్రదికియుండఁగా వానికెంతో బలగమున్నది. ఆ బలగమును జూచి వాని శత్రువులు భయపడుదురు. శత్రువులు వానిమీఁదికిరారు. వచ్చినచో బలగమంతయుఁ జుట్టుకొనును. వాఁడేకాంతమున పధింపఁబడును. ఎవఁడో యుపాంశు పథచేయును. తరువాత నా బలగమేమియుఁ జేయదు. వాని పథకుఁ బ్రతీకారముండదు. ప్రతీకారమున కెవ్వఁడునుఁ బూనుకొనఁడు. పూనుకొన్నచోఁ దానికెంతయో ప్రయత్నము కావలయును. బ్రదికియుండఁగా వానికాపద రాబోవుచున్నచో వాని నాదికొనఁబోవు పందమందియు దైవముయొక్క వ్యతిరేకముచేత నాఁడు చనిపోవుట జరిగినచో వాఁడు పధింపఁబడుట జరిగినచో దిద్వధకుఁ బ్రతీకారము చేయుటకు నా పందమందిలో నొక్కడయినను రాఁడేమి? ఇది సృష్టిలోని యొక విచిత్ర విషయము. తింకాక రాళ్ళుని స్థితి యట్లేనది. నా కిప్పుటికిని నాశ్చర్యము గొలుపుచున్నది. బ్రదికియున్నప్పుటి వాని బలమెంత? ఇప్పుడా బలమంతయు నేమయినది? వాఁడు బ్రదికియుండఁగ వానికాపద రాఁబోయినచో నాయాపద వారిం చుట కంతమంది మూగుటయేల? వాని యా యాపద గతార్థమయినచో నొక్కఁడును ముందడుగేల వేయఁడు? ఇది జీవితమునందలి యొక రహస్యము. సర్వ మానవజాతియందు రెండు వృత్తు లుండును. ఈ వృత్తులు జీవనిష్ఠమయి యుండును. ఒకటి లోనృత్తి. రెండవది వెలివృత్తి. సర్వ జీవలోకము వెలి

వృత్తియందు నిష్ఠమైయున్నట్లు కనిపించును. వ్యావహారికముగఁ దన్నిష్ఠమయి యుండును. అంతర్వృత్తి వానికిఁ దెలియకుండ నిత్యజాగ్రదవస్థాభూతమయి యుండును. అది జాగ్రత్తినీ యందున్న విషయము. వానికిఁ దెలియదు. ఇది జీవసంపుటియొక్క లక్షణము. మనుజులు చనిపోదురు. బంధువులు మరణింతురు. ఆత్మీయులు సరతులగుదురు. జనము దుఃఖించును. ఆ దుఃఖములోననే మృత్యువు నిత్యమైనదన్న విషయము వారికిఁ దెలియును. ఆ తెలివితేలి వారికుపశమనము కల్గించును. తేనిచో బంధుమరణము ప్రాపించిన జీవుఁడు తానును మరణించవలయును. వానికిఁ దెలియకుండ మానవ లోకమున కతీతమయిన యొకస్థితి యేదో యున్నదని దాని మీఁదఁ దనకథికారము లేదని సర్వజీవులు దానికిఁ దలలొగ్గవలసినదేయని జీవకోటియొక్క శక్తి యింత పరిమితమని వానికొక తెలివిగలదు. మనుజుఁడు బ్రదికియున్నంతసేపే వాని జాగ్రత్త. వాని రక్షణ ప్రయత్నము. వాని యాశాదులను నిర్వహించికొనుటకుఁ జేసెడు ప్రయత్నము. మృత్యు సంతరకాలమున నెవ్వఁడు నేమియుఁ జేసెడినలేదు. దానికి సర్వలోకము వశము. ఈ సంగతి తెలియని జీవుఁడు సృష్టిలో నుండఁడు. తెలియుట రెండు విధములు గదా. స్వతస్సిద్ధముగా లోపల భాసించుట యొకటి. విచారణా పర్యవసితమయి మనోదఘ్నమై యుండునది రెండవది. లోకము రెండవదానినే తెలియుట యనుకొనును. దీనినే జ్ఞానమనుకొనును. యథార్థమయిన తెలియుట యాంతరమునందున్నది. మనుజుని ప్రవర్తనస్థూలమయినది. సర్వ జీవలోకమునకు సంబంధించినది.

తదనుబద్ధమయి యుండును. లౌకికమైనది. యాహార సేవపాద నాదిక విషయమయినది. రెండవదానిననుసరించి యుండును. ఒకడు చనిపోయినంతనే వానిని గూర్చిన విచారణ పర్యవసిత మయినది. వాని బలగము వాని కక్కటకు రాదు. దానితో నాస్రియత్న ముపరమింపఁ బడినది. వాని మృత్యువునకుఁ బ్రతీకారము బయలుదేరినదనఁగా యథార్థమునకుఁ బ్రతీకారము మృత్యుడైన వానికి సంబంధించినది కాదు. బ్రదికి యున్న వారిలో నొకానొకని యహంకారమునకు సంబంధించినది. ఈ పట్టుదల వీనిది. తదనుబంధిగాఁ బైకి భాసించుచున్నను, నిజానికది వేటొక పురుషుని క్రోధాదిగుణ సామగ్రి సంజివితమయినది. అయ్యా! ఉపవర్ష! ఈ సంగతి నేనింతగ నెందుకు వ్రాయుచుంటిననఁగా నేను బుష్కమిత్రుల యశ్వమును దొంగిలించి వచ్చితిని. అది సంహరింపఁబడినది. దానికి నేను బ్రతీకారమునుఁజేయ వాంఛించుచున్నాను. ఆ యశ్వము యొక్క జీవుడు మత్స్యతీకారార్థికాఁడు. ఈ బ్రతీకారబుద్ధి నాయంకే పుట్టినది. దీనికి నా ఊపలక్షణమునందుఁ గల యొక విచిత్రమయిన సంస్కారము హేతువు. దీని నట్లుంచి రింత కరాళుని మృతిని గూర్చి నేనింత విచారించుటకుఁ గారణము వాని భార్యయైన యయేషా. వాని యాస్తితోఁ బాటు తాను కూడ నాకు సంక్రమించునని యనుకొని తానట్లు ప్రవర్తించుచుండుట నన్నీ విచార సాగరమునంగుఁ ద్రోసినది. నేను తేవు మరణించిననో మరణానంతరమునఁ దత్పూర్వ భర్తలిద్దఱు నెట్టివారో నేను నట్టివాఁడనే. ఇప్పుడు నాయందామె స్వత్వమును వెల్లార్చుచున్నది. లౌకికమైన యాస్వత్వాభిమానము

బ్రదికియున్నప్పటి వేళకు సంబంధించినది. ఇది లోకకమునకుఁ బాఠలాంకికమునకు నున్న భేదము. ఈ రెంటికి ముడివెట్టి వైదికమతము మృతభర్తృకయైన స్త్రీ తస్మృత భర్తృనిష్ఠ మైన మనస్సుతో నుండవలయుననుట పరలోకమునుఁ దెచ్చి యిహలోకముతో ముడివెట్టుట. ఈ ముడి నెఱుంగని మేచ్చులు బ్రదికియున్నప్పటి స్థితిని మాత్రమే పరిగణించుచు వాని యనంతరమునం దింకొకఁ డన్నట్లు ప్రవర్తించుచున్నారు. వీరగ్నుపాసకులు కారు. అగ్నియనఁగా నేమో వీరికిఁ దెలియదు. లోకకమయిన లోకవస్తు దహనశీలమయిన యన్నాదిక్లిన్నతకు సంబంధించిన యగ్ని నే వా రెఱుంగుదురు. సృష్టి దేనినుండి జన్మించినదో యా వైశ్వానర స్వరూపము వారికిఁ దెలియదు. తమరును బండితులే. దానినిఁ గూర్చి నే నెక్కువ విచారించనక్కఱలేదు. తమరికిఁ జెప్పనక్కఱలేదు. నే నట్టి క్లిష్టపరిస్థితి యందుఁ జిక్కుకొంటిని. నా పరిస్థితి మనవి చేయుచుంటిని. దేవతారూపమైన యగ్నికి సంబంధించని యొక స్త్రీ పురుష కామవ్యర్థ పూహమునందు నేనిపుడు తగుల్కొంటిని. ఆమెయందు నే ననురక్తుడను గాను. అనురాగమన్నమాటకు యవనులయం దర్థములేదు. రంజితాత్వర్థము దేని ననుసరించి యున్నది? పరలోకములు తదనుబంధి కర్మలు మొదలయిన వాని ననుసరించి యున్నప్పు డది యనురాగము. ఇచ్చటి యనురాగసర్గ నిరర్థక మయినది. దాని కేయర్థమును లేదు. బౌద్ధాంకికమైన యర్థముకూడ లేదు. కామము ననుసరించియున్నదని యర్థము చెప్పినచో నదియే కామమదియే యనురాగము. ఇట్టిది మేచ్చభావము. ఆమెయందు

నా కనురాగము కలిగినదని మనవి చేయుచున్నాను. నేను ప్రతి క్రియాపరినిష్ఠిత బుద్ధిని. తత్ప్రతిక్రియ యీమెను నే ననుసరించినచో నాకు సుసాధ్యమగునట్లు కనిపించుచున్నది. తత్ప్రతిక్రియానురాగము నాకుఁ గలిగినది. ఇదియొక క్లిష్ట పరిస్థితి. ఆమె తాను నాయాస్తిలో భాగమనుచున్నది. నేను కాదనుటకు వీలులేదు. కాదంటినో నా నెత్తిన వంద కత్తుల బలముగల పది కత్తులు పడును. నే నింతవఱకు యవనుఁడ నైతిனో కానో నాకుఁ దెలియదు. ఇప్పుడు మాత్రము యవ నుఁడను నిస్సందేహముగాఁ గాఁబోవు చున్నాను. ఆమె తాను నా యాస్తిలో భాగమని యనును. స్వామియైనవాఁడు తన యాస్తియందుఁ దాను మమకారము కలవాఁడై యుండ వలెను. నాయం దా మమకారము కలిగించుటకు నామె కొన్ని విచిత్రములయిన ప్రవర్తనలు చేయుచున్నది. ఆమె యీ దేశమునందలి కొందఱు స్త్రీలకంటె నధికమయినశక్తులు కలది. ఆమె తొలుతటి భర్తనుఁ దా నామె సులభముగా రక్షించుకొనఁ గలిగెడిది. ఆమెశక్తి విలక్షణమయినది. ఆమె గొప్ప మేధావతి. తత్పూర్వ భర్తలిద్దఱినిఁ గూడ నామె ప్రేమించలేదు. వా రామెను వాంఛించిరి. ఆమెను వాని తండ్రి మొదటివాని కిచ్చెను. కరాళుఁ డామెను మోహించెను. ఆమె వారి యిద్దఱిని వాంఛించలేదు. ఆమె వారిద్దఱిలో నొక్కరిని వాంఛించినను వాఁడంత సులభముగా వధింపఁ బడఁడు. మొదటి వానిని రాజాజ్ఞ యేమియుఁ జేయలేదు. రెండవవాని విషయములోఁ బ్రతీకార వాంఛకూడఁ బుట్టు లేదు. ఆమెయొక్క మహాప్రతిభయు బుద్ధి విశేషమును

మేధావి భట్టునకు వ్రాసెడి యుత్తరములో వ్రాదసెను. అప్పుడామె నన్ను యవనునిగా నెట్లు చేసినదో వ్రాయుదును. నేనిచట యవనుడను. యవనుడను గాను. నాస్థితి గోడమీఁది పిల్లివాటముగా నున్నది. ఆమె దిన దినము తన శక్తినిఁగూఱించి తన ప్రతిభనుఁగూఱించి తన యఘటన ఘటనా సామర్థమును గూఱించి నాతోఁ జెప్పుచుండును. నేనివి విని యూరకుందును. రింతాకరాళుని మృతికిఁ దాను బ్రతిక్రియయే చేయఁదలఁచినచో నెట్లు చేయునో నాకుఁ జెప్పెను. అందులో సందేహము లేదు. ఇది యిట్లుండఁగా నామె యందనేకములయిన విద్యలు కలవు. ఆమె కనేకములయిన యోషధులు తెలియును. ఆమెకుఁ గొన్ని మంత్రములు తెలియును. ఈ దేశమునందన్ని మంత్రము లుండునని నా కిదియే మొదటిసారి తెలియుట. నేనిదివఱకు విన్నాను. కాని శాబర మంత్రములకుఁ గూడ నింత శక్తి యుండునని నాకుఁ దెలియదు. అదియట్లుంచి యామెయందు నేనొక విద్య చూచితిని. నా కాశ్చర్యము వేసినది. నేనామెయందలి యీ విద్యను తెలిసికొని తనయందనురాగమునుఁ బెంచికొన వలయునని యామె యుద్దేశము. నిత్య మామెవెంట నొక శ్వాస ముండును. ఇచ్చటి కుక్కలనఁగా మన గ్రామములయందుండెడి శ్వాసములు కావు. వానికిని పీనికిని సంబంధ ముండదు. ఒక బలిసిన క్రూర దృష్టులుగల సృగాలముకాని, చిన్న తోడేలుకాని, యెట్లుండునో యీ శ్వాస మట్లుండును. అది భయంకరమయిన జంతువు. దానిని హింస్రమృగములుకూడ నేమియును జేయఁజాలవు. అవి గ్రామములలోఁ దిరుగవు. నిశలయందు వేటాడు

చుండును. ఆ కుక్క యామె వెంటఁబడి తిరుగుచుండును. దానికే యచ్చటి జన మామెనుఁ జూచి భయపడుచుండును. ఒక కుక్క యీ దేశమున నొక స్త్రీ వెంటఁబడి తిరుగుచున్న దనఁగా నామె హంత్రకత్తైయని యర్థము. ఆమెవంకఁ గన్నెత్తి యెవ్వఁడునుఁ జూడఁడు. ఆమెనుఁ బెండ్లియాడిన తరువాత తింతాకరాళుని గౌరవ మీ దేశమునందుఁ బెట్టినది. ఆమె తన బిడ్డల నేమిచేసి పోవునోయని తింతాకరాళుఁడు పడ్డ భయము నకు మితిలేదు. అతఁడు బ్రతికి యుండఁగా భార్య నేమి యనుటకైన భయపడెడివాఁడు. నేనది యతని కామెయందుఁ గల ప్రేమ యనుకొంటిని. ప్రేమకాదు. భయమని నాకిప్పుడు తెలిసినది. ఆమె యా పిల్లల నిద్దఱిని నిన్నా శ్మేందుకు బ్రదుకనిచ్చినదో నాకుఁ దెలియలేదు. తరువాతఁ దెలిసినది. కరాళుఁడు బ్రదికి యుండఁగనే నామీఁగ నామెకుఁ బ్రేమ కలదు. నేను పిల్లలను దయగాఁ జూచుచున్నాను. ఆ పిల్లలనుఁ దా నేమయినఁ జేసినచోఁ దన్ను నేను ప్రేమించనేమో? నా ప్రేమకుఁ దాను తెడిపోవునేమో? ఈ భావముతో నామె యా పిల్లల నేమియుఁ జేయలేదు. అట్లయ్యుఁ గరాళుఁడు బ్రదికియుండఁగా నామెకు నాయందుఁగల ప్రేమను వ్యక్తక రించలేదు. మనసులోననే దాచుకొన్నది. దున్నపోతుతో నేను జేసెను వ్యవసాయమునకు సాయపడుచు వచ్చెడిది. ఆ సాయపడుట సామాన్యమయిన గృహస్థధర్మముగా మానవ ధర్మముగా భాసింపఁ జేసినది. కాని నాయందుఁ దనకుఁగల వలపుగఁ గనిపించనీయలేదు. కరాళుఁడు మరణించిన తరు వాత నీభావము లన్నియుఁ బైటఁబెట్టినది. ఆమెయం దింకొక

వైచిత్రికలదు. నాయం దామెకు వలపుకలదు. కరాళుని నామె సులభముగా వధించగలదు. అట్టి యప్రశస్తపుంబుని చేయలేదు. ఈ లోకమునందున్న యొకానొక జీవియొక్క లక్షణము దురవగాహముగా నుండును. ఏజీవియొక్క నియమ మా జీవిదే. స్వయం స్థితీత నూత్రములచేత నాజీవి తన బ్రదుకుఁ దాను బ్రదుకుచున్నది. పెటవానియందు వలపు కలదు. పెండ్లియాడిన వానియందులేదు. తనభర్త నామె సులభముగాఁజంపగలదు. వానినిఁ జంపదు. వానితోడనే సంసారముచేయును. వాని యనంతరమునఁ దాను వలచిన వానితోడి కూటమి సాధ్యమయినచో వానిని వలించును. ఇది యేమి న్యాయము? ఇది యేమి నియమము? ఈ నిబంధనలు నెచ్చటివి? గొప్ప నాగరకత లేనిజాతి. శ్రుతులు లేవు. స్మృతులు లేవు. ధర్మములేదు. సంఘ వ్యవస్థ లేదు. చంపినచో శిక్షలేదు. ఆ శిక్షన వేయి విధములుగాఁ దప్పించి కొనవచ్చును. అట్టి స్థితిలో నా భర్తతోడనే మనికిగా నుండుట యా జీవియొక్క యొకానొక యున్నత భావమని చెప్పకుండుటకు వీలులేదుగదా. కరాళుని పిల్లలిద్దఁ జూకనాఁడు సాయంకాలము నింటిముంగిట నాడుకొనుచున్నారు. వాని తల్లి నుంపలనుఁ దెచ్చుట కడవిలోనికిఁ బోయినది. నేను నాయుద్యోగమందు నిత్యముగ నుండనక్కఱలేదు. నాల్గైదు దినముల కొకసారి పోయి చూచివచ్చుచుండుటయే నా ధర్మము. నే నించుమించుగ నెప్పుడు నింటివద్దనే యుండును. ఆనాఁడు సాయంకాలమయినది. అస్తమింపఁ బోవుచున్న

నూర్పుని యెట్టివెలుగులచేతఁ గొండమీఁది చివురాకు లెట్టి
 వడి యా యెట్టిదనముమొక్క డాలు మా యింటిముంగిటి
 తెల్లని తాళమీఁదఁబడి యా తాళ్ళు విదలించిన యెట్టిని
 కాంతులచేతఁ గరాళ్ళుని పిల్లల జుత్తెట్టఁ బడినది. అయేమా
 మొగమెట్టఁ బడినది. నేలయంతయు బుక్కాయి చల్లినట్లు
 న్నది. నేనొక తాళిమీఁదఁ గూర్చుండి నా ఖడ్గమునుఁ బగి
 శీలించుచున్నాను. ఒక యినుపముక్కతో దాని వాదజను
 రాచుచున్నాను. ఆమె దూరముగ నింకొక తాళిమీఁద
 గూర్చున్నది. ఇంతలో నామె నోటినుండి యొకపాట వెలు
 వడుచున్నది. ఆ పాట నడకయే విలక్షణముగా నుండెను
 దాని గమనము గుట్టము ఖదనుత్రొక్కినట్లుండును. చర
 ణాంతమొక తీవ్రమయిన యూపుతో సాగుచున్నది. ఆ
 గుట్టము వెనుక కాళ్ళతోఁ దన్నినట్లున్నది. నేను దలయెత్తి
 చూచితిని. ఆమె యెదుటనున్న కుక్క నాట్యమాడుచున్నది.
 ఆమె చరణము పాడుచుండఁగా నది యడుగులు వేయును.
 చరణాంతమన్నప్పుడు వెనుక కాళ్ళతోఁ గాలితోఁ జిమ్మును.
 ఆమె మఱియొక్క చరణమందికొనును. ఆ శ్వాసము మున్ను
 తూర్పుముఖముగా నున్నది. దక్షిణదిక్కుగాఁ దిరుగును.
 ఆమె చరణము మార్చినపుడెల్ల శునకము దిశను మార్చు
 చున్నది. ప్రతిచరణాంతమునందు వెనుకటి కాళ్ళెత్తి గాలితోఁ
 దన్నుచున్నది. కీర్తన యైపోయెను. ఆమె తలయెత్తి నావంక
 చూచినది. నే నచ్చెరువుతో నామెవంకఁ జూచుచున్నానని
 యామె గ్రహించినది. నావంక జూచినది. నవ్విినది. నేను
 'అ కుక్కకిట్లు నేర్పితివా' ఆమె 'నేర్పలేదు.' ఈ పాట

పాడగా నేజంత్రువయిన నిట్లే చేయును. నే నొకసారి యడవి లోని కొంటరిగాఁ బోయితిని. ఒక భల్లూకము నా కెదురయి నది. అది నా మీఁదికి రాఁబోయినది. ఈ విద్య నావద్దనున్న దని నాకుఁ దెలియును. నే నీ పాట నారంభించితిని. ముందు కాశ్లాత్తి నా మీఁదికి రాఁబోవుచున్న భల్లూకము ముందు కాళ్ళు వాల్చి నాట్యమారంభించెను. అది నాట్యముచేయక తప్పదు. చరణాంతమునందు వెనుకటి కాళ్ళు విడలింపక తప్పదు. దానినట్లు చాలసేపు త్రిప్పితిని. చివటికిఁ బాటనాపితిని. అది యాగి నావంకఁ జూచినది. నామీఁదికి మఱల వచ్చి నచో నేను మఱలఁ బాట నెత్తికొందునేమోయని యాలోచించి దాని దారి నది పోయినది. నేను 'ఈ పాట నాకు నేర్పదవా' ఆమె నీకు నేర్పుట యెందులకు ? నేను నీదాననే గదా. నీ వెంటనే యుందునుగదా. నీ నెప్పుడు పాడుచున్నానో నప్పుడే పాడెదను. ఏ యెలుఁగు గొడ్డును నీమీఁదికి రానీ యను. నేను 'నీవు లేకున్నప్పుడు నే నొంటరిగా నున్నప్పుడు వచ్చినచో' ఆమె నీవు గుఱ్ఱముమీఁద వెళ్ళుచువు. నీచేతిలో ఖడ్గముండును. నే నాఁడు దానను. నడచి పోవుదును. నా చేతిలోఁ గత్తియుండదు - నేను - నాకు నేర్పుటకు నీ కిష్టము లేదన్నమాట.' ఆమె 'నాకేమియు నభ్యంతరములేదు. నేర్పెదను గాని నీవు నీని నేర్చికొని ప్రయోజనములేదు. నీకది ఫలింపదు. నావద్దఁ గొన్ని మంత్రములున్నవని నీతోఁ జెప్పితిని. ఆ మంత్రములు శక్తిమంతము లగుటకుఁ గొన్ని నియమములు కావలయును. ఆ నియమములు పురుషులు పాటించలేరు. చంద్రుఁడు కొఱలేక నిండియున్న రాత్రి క్రొత్తగాఁ

బాతిపెట్టెబడిన శవమును బెల్లగించి దానిమీదఁ గూర్చుండి యా మంత్రములన్నియు ననుచుండవలయును. అప్పుడు శవ బంధువులు వచ్చినచో నిన్ను వధింతురు. ఒక్కొక్కప్పుడా శవమే నిన్నుఁ జంపుటకు వచ్చును. ఆ శవముయొక్క చేతులు తేచి నీ మెడను బిగించును. నీ మనసులోనుండి నీ నోటినుండి యా మంత్రాక్షరములు బెసకుట సంభవించెనా అచటనున్నది యొక శవముకాదు రెండు శవములు. ఓయి ! శత్రువైనవాని నెదిరించి యుద్ధము చేయుటకుఁ గావలసిన ధైర్యసాహసములు వేటు. శవాదులతో వ్యసహించుటకుఁ గావలసిన ధైర్యసాహసములు వేటు. ఒకఁడు శూరుఁడు కావచ్చును. పరాక్రమ వంతుఁడు గావచ్చును. ఖడ్గవిద్యా నిపుఁడు కావచ్చును. ఈ పాతిపెట్టెబడ్డ శవమును బెల్లగించుటకు వాడు సాహసించలేడు. వట్టి శవమును జూచిననే భయపడెదరు. ఆ శవము చేతులుచాచి నీమెడ బిగింపఁబోవు నపుడు ధైర్య మున్నది యుండదు. నీ విట్లు చేయఁగలవా? చేసినచో నీకీ పాటలు నేర్పెదను. ఈ మంత్రములు చెప్పెదను.' నీను 'ఇని యన్నియు నీ నెచ్చట నేర్చికొంటివి.' ఆమె 'నేను బదిమంది యన్నలకుఁ జెల్లెలిని. అందఱకు ముద్దుచెల్లెలిని. నన్ను మా వాండ్లు నా యిష్టమువచ్చినట్లు పెరుగనిచ్చిరి, నే నిచటికిఁ బోనచ్చు, నచటికిఁ బోరాదనిలేదు. అందఱకు మాయన్నలనుఁ జూచి భయపడుచుండిరి. నేను విశ్రంభలముగఁ బ్రవర్తించుచుంటిని. ఒకనాఁడు మా యూరిలో నొక ముసలిది చని పోయెను. ఆమె నూరిచివరఁ బాతిపెట్టిరి. ఆమె కిట్టిమంత్రములు వచ్చునని చెప్పికొనెడివారు. మావాండ్లు నన్నెచ్చటి

కయినఁ బోనిచ్చెడివాఁడ్రుగాని యామె యింటికిఁ బోనిచ్చెడి వారుకారు. ఆమెతో మాటాడవలయునని నా కుండెడిది. నా కప్పటికిఁ జిన్నతనము. చచ్చిపోయిన తరువాత మనుష్యులు మాటాడలేరని నాకుఁ దెలియదు. ఆమె నూరిచివరఁ బాతిపెట్టెరని నాకుఁ తెలియును. అందఱును నిద్రపోయిన తరువాత నాగోతినిఁ బెల్లగించి యామెను బైటికిఁ వీసి యామెతో మాటాడవలయు ననిపించినది. అర్ధరాత్రమునందు నాసోదరులు నా వదినలు నా తల్లిదండ్రులు నందఱు నిద్రపోవుచుండఁగా నది పండువెన్నెల కల గాత్రి యగుటచేతఁ జలికూడ వేయుచుండుటచేత నే నచటనే పండుకొన్నట్లు నొక చిన్నతాయి పెట్టి దానిపైన నా కంబళిగప్పి, నే నామెనుఁ బాతిపెట్టిన స్థలమునకుఁ బోయి ఊని. ఈ దేశములోఁ బాతిపెట్టుటయనఁగాఁ బైని కొన్ని తాళ్లు నేయుట. ఆ తాళ్ళకు కొన్ని బరువయిన తాళ్ళు కట్టపడి యా తాళ్లు దొలఁగించితిని. ఆ ముసలిది పండుకొని యున్నది. ముసలమ్మా! ఇన్నాళ్లు మావాండ్లు నిన్నుఁ జూడనీయలేదు. నీతో మాటాడనీయలేదు. నీతో మాటాడవలయునని వచ్చితిని. నాకేమయిన రెండు మంత్రములా చెప్పమంటిని. ఆ ముసలిది లేచి కూర్చుండి నా కేవో రెండు మంత్రములు చెప్పెను. నే నింటికిఁ దిరిగివచ్చితిని. ఈ సంగతి యెవ్వరికినిఁ దెలియదు. మఱిల నిట్లే పంకరసుంత యైనను లేని చందురుఁడున్న రాత్రులంట నేనా ముసలమ్మ వద్దకుఁ బోవుటయు నామె నాకు మఱికొన్ని మంత్రములు చెప్పుటయు జరిగినది. ఆమె నాకుఁ గొన్ని పాటలు నేర్పినది. అందులో నిది యొక పాట. ఇట్లు నాల్గయిదు నిండుచందురుల

రాత్రులు గడవఁగా నా రాత్రులందు నే నెచ్చటికో పోవు
 చున్నానని నా తండ్రికి నాయన్నలకుఁ దెలిసెను. మా
 నాల్గవయస్సు నన్ననుసరించెను. ఆ రాత్రి ముసలమ్మ లేచి
 నాతో మాటాడలేదు. మాయన్న నన్ను బట్టుకొని కొట్టెను.
 నా తల్లి తండ్రులు నన్ను భయపెట్టిరి. ఆ ముసలమ్మ నేర్పిన
 మంత్రములును బాటలును నెవ్వరు లేనపుడు నేను నోటితో
 ననుచుండుటయుఁ బాడుచుండుటయుఁ జేయఁగా నాని వానికిఁ
 గొన్ని శక్తు లున్నవని నాకుఁ దెలిసెను. కొన్ని జంతువులఁ
 మీఁద నా కధికారము కలదు. ఒకానొక వ్యక్తి కిట్లు జరుగ
 వలెనని నే ననుకొని యామె చెప్పిన మాట లనినచో నది
 యట్లు జరుగును. నాకు బాగుఁగా దెలివి వచ్చిన తరువాతఁ
 దెలిసినది. అది శవము, శవములు మాటాడవు, లేనలేవు.
 ఆ ముసలమ్మ యెట్లు లేచినది? నాతో నెట్లు మాటాడినది?
 మాటాడినది శవముకాదు. ముసలమ్మ కాదు. ఎవరో నాకుఁ
 దెలియదు. కాని నాకీ శక్తులు వచ్చినవి. జనము నన్నుఁ
 జూచి భయపడుదురు. నీవు మా దేశస్థుడవు కావు. కాన
 నీకు భయములేదు. మఱియు నోయి మిర్తపా నీమీఁద
 నా మంత్రములు పాఱవు. నీకు జ్ఞాపకమున్నదో లేదో.
 కొన్ని నెలలకిందట నొకనాఁడు కరాళుని కూతును నేను
 గొట్టితిని. నీకు నామీఁదఁ జాలఁ గోపమువచ్చినది. నన్ను
 నీవు తిట్టితివి. కరాళునిచేత నన్నుఁ గొట్టింతునంటివి. నీమీఁద
 నాకునుఁ గోపము వచ్చెను. నీమీఁద నేనొక మంత్రమునుఁ
 బ్రయోగించితిని. ఆ మంత్రము నీమీఁదఁ బనిచేయలేదు.
 ఎందుకుఁ బనిచేయలేదు? నా మంత్రముయొక్క బలము

పోయినదా? మఱునాఁ డింకొకనిమీఁద నా మంత్రమును ప్రయోగించినా వాఁడు బోర్ల బొక్కులుగాఁ గ్రిందఁబడినాడు. వానికిఁ బెద్ద బెబ్బ తగిలినది. అందుచేత నీవు నాకంటె నెక్కువ మంత్రశక్తి కలవాఁడవని యనుకొంటిని. కాని నీవద్ద నేవియు మంత్రములు లేవని నాకుఁ దెలియును. మఱి యెందుకుఁ నీమీఁద నామంత్రము పనిచేయలేదు? నీయం దేదో నాకుఁ దెలియని శక్తియున్నది. ఆశక్తి నీకును దెలియదు. అందుచేత నీమీఁద నాకుఁగల యనురాగము మఱియువృద్ధి పొందినది.' - అనఁగా నేను నవ్వితిని. ఎందుకు నవ్వెదవని యామె యడిగెను. నే నిట్లుంటిని. నావద్ద నొక మహామంత్ర మున్నది. ఆ మంత్రముముందు మీమంత్రములు పనిచేయవు. ఆమె 'ఆమంత్రము నాకు నేర్పెదవా?' నేను 'నీవు నన్ను వలచుచుంటివి. నీవద్దఁ గొన్నివిద్యలున్నవి వానిని నే నుపయోగించుకొనవలయును. నీవద్దనున్న మంత్రములతో నీవెవరి నైన నేనయినఁ జేయఁగలవు. నా వద్దనున్న మంత్రములతో నన్నెవరు నేమియు చేయలేరు. ఈ మంత్రమెవ్వరికినిఁ జెప్పి డిది కాదు. నీవు నన్ను వలచుచున్నావు. నీవు గొప్ప శక్తి మంతురాలవు. నీమంత్రములు నాకుఁ గావలయును. నీశక్తి నా కుపయోగ పడవలయును. నే నీ నాఁటినుండి నిన్ను భార్యగా స్వీకరించు చున్నాను. ఇకముందు నా మంత్రము నన్ను రక్షించునో రక్షించదో నాకుఁ దెలియదు. నాయందే దానికి శక్తిచాలదని నేను భయపడుచున్న వేళ నీకా మంత్ర మునుఁజెప్పి దోమి ప్రయోజనము? నీవు చెప్పినమాటనుఁబట్టి నా కొక్కటి తెలిసినది. ఇప్పటి వఱకు నేనుఁ బూర్తిగా

యవనుడను కాలేదు. తేపు కావచ్చును. నేనుబూర్వము బ్రాహ్మణుడను. మీరు యవనులు. మీరు మేచ్చులు. మా మంత్రముల కాచారము కావలయును స్నానము, కౌచము, నియమము. మొదలయిన వెన్నియో కావలయును. అవి తుచ్చకార్యములయందు పయోగపడవు. ఇతరుల కవకారము చేయుటకుఁ బనికిరావు. ఆ మంత్రము జపించిన వాని నా దేవత రక్షించును. తక్కినవన్నియు నల్పమంత్రములు. అది మహామంత్రము. సత్పురుషుఁ డితరులను హింసించెడు. హింసించెడు వాఁడు తుచ్చుఁడు. తుచ్చులు సత్పురుషు నేమియుఁ జేయఁజాలరు. ఇది నీ మంత్రములకు నా మంత్రమునకు భేదము” ఆమె ఇన్నాళ్ళకు నేను నీయాస్తి నగి యంగీకరించినావు,’ నేను ‘దానితో నుపయోగమున్న దన్నప్పుడు అది మన యాస్తియన్న యనురాగము వుట్టును. నీవలన నా కుపయోగమున్నది. నీవు నా యాస్తివి. ఇది వఱకు నీవలని యుపయోగము నాకుఁ దెలియదు. నీయందు నాకు మమకారములేదు.’ ఆమె ‘మిర్తఘా! నేను నిన్ను ప్రేమించుచున్నాను. నీవు నన్నుఁ బ్రేమించుము. ఈ యైదు యవనదేశములకు నిన్ను రాజునుఁ చేయుదును. తింతుని చావునకుఁ బ్రతీకారము చేయుదును. పాపము! నేను వానికిఁ గొన్నాళ్ళు భార్యగా నుంటిని, గావున వాని చావునకు నేను బ్రతీకారము చేయుదునని వాఁడు వాంఛించును. రెండును గలసివచ్చును. ఆమె వచ్చి నన్ను గొంగిలించి కొనెను. నేను విముఖుడను కాలేదు. ఆమెతో నేనొక్క నియమము చేసితిని. ‘నీవు కరాళుని సంతానమునం దెన్నఁడు

(దోహము తలంపున) వాద్దానము చేసినచో నీవు నా భాగ్యవు.' అమె 'వాడు నీకుఁ బుట్టలేదు. నాకుఁ బుట్టలేదు. కాని మనపిల్లలు.'—మిర్తఫా.

౧౩

(శ్రీ) (శ్రీ) మగధసామ్రాజ్య చక్రవర్తి పువ్యమిత్ర మహారాజ సమాన్వితమహామేధ మహాయాగ బ్రధానర్షికులకు మేధావిభట్టులకు. ఆర్యా! పంచయవనదేశ మహారాజు నయిన మిర్తఫాను నన్నుఁ దమగు మఱచిపోయి యుండఁ రనుకొందును. కాశ్మీరమునందుఁ గల శివ కుటుంబమునకు నెల నెలకుఁ గావలసిన సర్వసామగ్రియు నా రాజ్యమునుండి పంపఁ బడుచున్నది. అశ్వమేధయాగము మొన్న చైత్రశుద్ధ పూర్ణిమనాఁ డారంభింపఁ బడినదిగదా. మఱల వచ్చు నైశాభా మానస్యనాఁడుగాని మహాయాగము పూర్తిగాదు. తదనంతరముగాని తిరిగి తమకు కాశ్మీరదేశములకు వచ్చుట సడదని మీ కుటుంబమునకుఁ దెలియఁ జేసితిని. అశ్వమేధయాగ సమయమునందుఁ గర్త దీక్షితుఁడై యుండి తాను రాజ్యపాలనము చేయఁడు. ఈ సంవత్సరమంతయుఁ బ్రధానర్షికులయిన తమరే రాజులు. రాజ్యము మీని. ఇప్పుడు మీరే రాజులు. కర్తృవిస్పృష్టమైన మేధ్యాశ్వము గురు భూములను దాటినదని నాకు వార్తవచ్చినది. ఇంక నాల్గయిదు నెలలలో మా నీమగు వచ్చును. అశ్వరక్షకులకు మా నీమయందు మేధ్యా

శ్వమునకు భద్రతయని వార్త పంపింపవలయును. తమరిష్టము రాజస్థానీయులు కనుక నేనీ యవనదేశముల కధిపతియగుటకు జరిగిన సందర్భములను మీకుఁ దెలియఁ జేయుటలో ననా చిత్వ ముండదని యనుకొనుచున్నాను. ఇదివఱకే నేను మహా మంత్రియైన నారాయణభట్టుగానికొక లేఖయు మహాసేనాధి పతియైన యుపవర్షునకొక లేఖయు వ్రాసియున్నాను. తమరికి వ్రాయఁబోవు నీ లేఖలోని విషయములు తదనుబంధముగఁ జదివికొనఁ దగినవి. నా చరిత్రమంతయు నీ లేఖల మూల మునఁ దెలియఁజేయుచున్నాను. తమరు మహాశ్రోతులు. నేను యవనుఁడను. నే నశ్వమేధయాగము చేయుట కవస్థుఁడను. అందుచేత మిమ్ముఁ బుష్కరిత మహారాజుల సన్నిధికి బంపితిని. వారును మిమ్ముఁ బ్రధానర్షికులుగా స్వీకరించిరి. ఇది నా కెంతయు సంతోషదాయకమైన విషయము. నేను పండితుఁడనని పండితులను సమ్మానితునని తొలుతఁ దమరు నాయుద్ధకు వచ్చితిరి. సదృశ్యమౌనండా! బ్రాహ్మణుఁడైనవాఁడు ధనార్థియై యవను నాశ్రయించుట యెట్టిది? శూద్రుడన్న మే భుజింపరాదుగదా. యవనాన్నము తిందురా? శూద్రతకాని యవనత్వముకాని గుణాశ్రయమై యుండును. ఎవఁడు విద్యాభిమానియో, యెవఁడు దారుడో, యెవఁడు పండితుడో, వానియందున్న శూద్రత్వ యవనత్వములు ప్రారబ్ధ విశేష హేతుక జన్మసంబంధము కాని తిజ్జీవలక్షణము నకు దోషహేతువులు కావన్న యొక పరమమైన యాధ్యాత్మికమయిన భావవిశేషము నాశ్రయించి తనవంటి పెద్దలు వ్రవంతులని యనుకొనుచున్నాను. మఱియు 'శరీరమాద్యం

ఖలు ధర్మసాధన'మృన్నాకు. ఈ వాక్యము దుర్వాఖ్యాత మగుచున్నవానిలో నొకటియని నా యభిప్రాయము. ఇట్లే బహువేద వాక్యములు దుర్వాఖ్యాతము లగుచున్నవి. శరీర ముండినగదా ధర్మము చేయుట. అందుచేత 'యేనకే నాప్య పాయేన' శరీరమును రక్షించవలయునని యర్థము చెప్పట సమంజసముకాదు. ధర్మమునకు సాధనములయిన వనేకములు గలవు. వానిలో శరీరము మొదటిది అని మాత్రమే దీనితాత్పర్యము. ఆర్థమును విగృహించి, మతివేటి వ్యాఖ్యానముచేసి వ్యవహరించు చున్నారు. అట్లే కానిండు. నేను శాఖాచంక్ర మణము చేయుచున్నాను. అయేషాయన్న శ్రీ నాకు భార్య యైనది. ఆమె మంత్రకత్తై. మంత్రకత్తై యనగా జమిలి యర్థముగల మాట. ఆమెకుఁ గొన్ని ప్లేచ్చమంత్రములు వచ్చును. వానితో నితరుల కపకారము చేయఁగలదు. అంతియే కాక యామె రాజనీతి విశారద. ఈ రెండుమంత్రకత్తులను జోడించి యామె యుపయోగించును. నన్నామె వలచినది. అది నే నీ దేశములకు రాజనగుటకు హేతువయినది. అట్టిశ్రీ భార్యయైనచోఁ బురుషుఁడు భయపడవలయును. నేను భయ పడుచున్నాను. ఆమె నన్ను వలచుటకుఁ గారణము తెలియ లేదు. ఆ వలపున్నన్ని నాళ్ళు నన్ను గౌరవించును. ఆ వలపు తొలగిపోయినచో నాపని యేమగునో తెలియదు. ఆ వల పెన్నాళ్ళుండునో తెలియదు. ఈ నా పంచ యవసరభ్యాధి పత్యము నామె దయమీఁద నాధారపడి యున్నది. ఆమె దయ యెన్నాళ్ళుండునో తెలియదు. ఆమెదయ బహుకాల ముండవలయునని నేను వాంఛించుటలేదు. అశ్వమేధయాగాః

తమున్నచోఁ జాలును. మేధ్యాశ్వము మఱలఁ దిగి వెళ్ళు నంతవఱకు నామెయొక్క వలపు నాయందు నిలఁబడి యుండ నేని నాకిది చాలును. ఇందుఁ జెప్పఁబోవు కథావిధానమునకు వెనుకటి యుత్తరములలోని రెండు మూఁడు విషయముల యొక్క యుద్ధాటన మవసరము. అందులో మొదటిది, కలియోననుయొక్క భార్య నభిసారదేశ సేనాధిపతి చూచి కామోదేకమున వెంటఁబడి తఱుముకొని పోయెననునది. రెండవది ఆ అభిసార దేశపురాజు తింతాకరాళుని వధించె నన్నది. రెండవ విషయము ప్రస్తుతము. నా భార్యయైన యయేషాయొక్క రాజనీతి పండించుటకుఁ బ్రధానమయినది. ఆమెకు నన్నుఁ బంచయవన సామ్రాజ్యాధిపతిగాఁ జేయవలె నన్నకోర్కి పుట్టినది. అది సాధ్యముకానిచో నభిసార దేశాధిపతియ్య మయినను నాకు సమకూర్ప వలెనని యామె వాంఛించెను. తింతాకరాళుఁ డామెభర్త. ఆమె భర్తను వధించిన యభిసార దేశాధిపతి మీఁద నొక స్త్రీ సగ తీర్చికొనవలెనని యెంచుటలో నాశ్చర్య మేమియులేదుగదా. అయేషాయొక్క తత్పూర్వపత్నిని గూడ జలయుద్ధ హేతువుగాఁ జేసి యభిసార దేశాధిపతి వధింపించెను. ఇట్టిద్రఱు లన పూర్వపతులనుఁ దద్దేశాధిపతి సంహరించెను. ఈ మూడవ పత్నిని గూడ నేదోయొక వ్యాఘ్రమున సంహరించునేమో? వాని నెవఁడు నమ్మగలఁడు? అందుచేత ముందే మేల్కొనవలయును. లన యిద్దఱి పతులను రాజు సంహరించెననఁగా వానికిఁ దనమీఁదఁ గోర్కె యున్నదేమో? ఈ వట్టి సం దేహమును హేతువుగాఁ గల్పించి

యామె యభిసార దేశమున నలుమూలల నీవార్త వ్యాపింపఁ జేసెను. ఆ రాజునకీమె యెవ్వరో కూడఁ దెలియదు. ఈ ప్రచార మతని చెవులఁబడెను. అతనికీమె మీఁద ననురాగము కలిగెను. అనురాగమనుటకన్నఁ గోక్క కలిగెను. అతఁడిట్లు భావించ నారంభించెను. ఆమె యిట్లు ప్రచారము చేయుటకు హేతువు తనయం దామెకు వాంఛ యునికిగా నతఁడు భావించెను. ఆమెనుఁ గూర్చి వార్తలు తెలిసికొనెను. ఆమె మంత్రకత్తై. ప్రయోగములు చేసి మనుజులకుఁ గష్టములు సంప్రపాపింపఁ జేయఁగలదు. మరణము కూడ సంభవింపఁ జేయఁగలదు. జంతువు లామెస్వాధీనములో నుండును. ఆమె యన్నలు పదిమంది కలరు. వారు మహావీరులు. వారికి గొప్ప పలుకుబడి కలదు. వారికిఁ బెద్ద బలగ మున్నది. ఆ యన్నలు పదిమందియు వేయిమంది సేనను సమకూర్చఁ గలరు. అది పెద్దబలము. ఇట్టి స్త్రీకిఁ దనయందు వాంఛ యున్నట్లు తాజానకుఁ జెలిసెను. ఆ స్త్రీ సౌందర్యవతిఁ కూడ నయినచో యావనవతి కూడ నయినచో నభివాంఛింపఁ దగిన దింకేమున్నది? ఆ యభిసార దేశముక బేళమనుటకు వీలు లేదు. కొన్ని వందల పల్లెలు కలవు. కొన్ని పెద్దవి, కొన్ని చిన్నవి. ఒకొక్కవల్లె కొన్ని కొండలనడుమ నుండును. నిజానికే పల్లియ కడే. ఒకదానిలో నొకదానికి సంబంధములేదు. ఏ యూరివారాయూరి కధిపతులు. వారు స్వతంత్రులు. వారు చేసిన దానికిఁ దిరుగులేదు. ఒకయూరిలో జరిగిన సంగతి మఱియొక యూరిలోఁ దెలియనే తెలియదు. అచ్చటి దచ్చ టనే యణగిపోవును. ఒక్కొక్కప్పుడు రెండు గ్రామముల

మధ్య విరోధము పెంపొందుచుండును. వారును వీరు యుద్ధము నాడుదురు. చచ్చినంతమంది చత్తురు. అట్టి విరోధములు సంవత్సరములుగఁ గొనసాగుట కలదు. కొన్ని కుటుంబములం దిట్టి విరోధములు తరతరములలో వచ్చుచున్నవి. ఆ వంశము వాఁ డీవంశము వానికి నొంటరిగా నేయడవిలోననో కనిపించినచో వాఁడో పిఁగో. ఇది యా దేశలక్షణము. అది రాజ్యము కాదు. అచట నాజ్ఞలేదు. సంఘవ్యవస్థలేదు. సముదాచారములేదు. ఇట్టి దేశమున కొకఁడు రాజేమిటి? ఆ రాజయొక్క బలమేమి? ఇట్లుండఁగా నీ దేశమున జలాభావము గలదు. కొన్ని కొండలమీఁదఁ బెద్ద పెద్ద దొరువులున్నవి. సర్వజనుల కాదొరువులలోని జలమే యాశ్రయము. ఇట్లే గ్రామమున కాగ్రామముగా బ్రదుకుచున్న యీ జాతికి సర్వజనులకుఁ బానీయ మగుచున్న యీ దొరువులు సమష్టి భావమునఁ దెచ్చినవి. ఈ దొరువులయొద్ద యుద్ధములు జరుగుచుండఁగా నట్టి యుద్ధములు తత్సర్వ గ్రామనివాసులకు నిర్హేతుకమయిన యొక నాశనమునకు హేతువగుచుండఁగా వారంగఱుఁ దమలోఁ దమకు నొక కట్టడిని పొందిరి. అప్పుడు రాజు బయలుదేఱెను. ఇట్టి నాల్గయిదు విషయములందుఁ దద్దేశాధిపతికి వాఁడు రాజని పిలిపించి కొనుటకు హేతువులు కలిగెను. ఈరాజున కింకే యధికారమునులేదు. అతఁడు సైన్యమును సమకూర్పవలయునన్నచో, నా యయేమోయొక్క తండ్రి కుటుంబమువంటి పాతిక ముప్పది కుటుంబముల మీఁద నతఁ డాధారపడి యుండును. అతనివద్ద నెప్పుడును వేయిమంది సైనికు లుండును. అది యతని బలము. అతఁ

డవరినైన శిక్షింప నెంచినచో నాయూరి బలమునుబట్టి తగినంత మంది సైనికులనుఁ దనవెంటఁ దీసికొనిపోయి, వారిని శిక్షించి తిరిగి వచ్చును. అయేషా యన్నల వంటివారిని శిక్షించుట యతని కన్నఁడును సాధ్యముకాదు. అతఁడు తమ్ము శిక్షించుటకు వచ్చుచున్నాఁడని వీరికి నాచోకి తెలిసినచో వారు తమ వేయిమంది బంధువులను సమాజేశ పఱతురు. రాజువచ్చును. ఏమి చేయఁగలఁడు ? వారియందు దోషము లేదని నిశ్చయ పఱుపఁబడును. రాజు వారిని క్షమించినట్లుగా నటించి నెడలి పోవును. రాజుకొకప్పుడు తాను వారిమీఁదికి వచ్చుచున్నాఁడన్న వార్త వారికిఁ. దెలియకుండ రహస్యముగ నుంచికొని హఠాత్తుగా నా గ్రామముమీఁద వచ్చి పడును. వారు పాతిక మంది ముప్పదిమంది మాత్రమే యుందురు, వారిలో నెవరిని శిక్షింప నెంచెనో వారిని శిక్షించి నెడలిపోవును. శిక్ష జరిగిన తరువాత మిగిలిన వారందఱు సూరకుందురు. దోషమున్నది. రాజు శిక్షించెను. అని వా రూరకుందురు. ఆ యూరకుండుట లోని తాత్పర్య మేమనగా మనకొక రాజు కావలయునని వారిలో వా రనుకొనుట. ఆ యనుకొనుటయే యితఁ డి దేశ మునకు రాజగుట. ఇదియుఁగాక యీ రాజుకూడ నిత్య భయగ్రస్తుఁడుగా నుండును. అతనికి వేయిమంది సైన్యము కలదు. వానిని వదలిపెట్టి తా నెప్పుడు నుండఁడు. అందులో నాల్గువందల మందిని రా జెచ్చటికయినఁ బంపినచోఁ దనవద్ద నాఱువందల మందియే యుందురు. ఆ సమయములో నెవఁడో వేయిమందితో వచ్చి తన సేనను నిర్జించి తాను రాజు కావచ్చును. కాని యట్లు జరుగదు, అయేషా కుటుంబమువంటి

కుటుంబములు నుమారు ముప్పది కలవు. 2 కొక్క కుటుంబము వేయి మొదలు రెండు వేలువఱకు వారి వారి బంధువులను సేనగా సమకూర్చుగలరు. ఇట్లు సమకూర్చుబడగల సైన్య మేబదివేలమంది యధిపాద శేషముగలగలరు. పరదేశపు రాజు వారిమీఁద దండెత్తి ప్రయోజనము లేదు. వారితరదేశములమీఁద దండెత్తుదురు. గండెత్తుటయఁగా నూళ్ళమీఁదబడి దోచికొని తినుట. వీరదేశముమీఁదబడి యిట్లు దోచికొని తిందురో యా దేశపు రాజు వారి శిక్షించుటకు రావచ్చును. ఆ దేశమంతయఁ గొంతులు గుట్టలు. పరరాజు సేనలు దండెత్తి వచ్చిన మఱు నిముసమున నే గ్రామమందును జన ముండరు. అవి గ్రామములు కావు. వారి కాస్తులులేవు. గృహములనఁగాఁ గొన్ని తాళ్ళనుఁ బ్రోవు పెట్టుట. వారికున్న యాస్తి మేకలు గొట్టెలు, గుఱ్ఱములును, గత్తులు. గుఱ్ఱములు కత్తులు నెప్పుడు వారివెంటనే యుండును. పురుషు లెంత మోటువారో స్త్రీలు నంత మోటువారు. అట్లే మాటాడినచోఁ బురుషులకంటె స్త్రీలే మోటువారు. ఇదియొక రాజ్యము. దీని నెవ్వరును గెలువలేరు. ప్రక్కనున్న యవనరాజ్యములు వారితో నెప్పుడును స్నేహముగానే యుందురు. వీరును వారి జోలికిఁ బోరు. ఈ విలక్షణమైన రాజ్యమునకు రాజయినవాఁడు తనయం దయేమావంకియొక్క స్త్రీకిఁ గిరీకి యున్నదనఁగా నామెనుఁ దాను దెచ్చికొని పెండ్లియాడినచోఁ దనకది యధికమయిన బలమును సమకూర్చును. తనవద్ద నిత్యముగానున్న వేయిమంది సైన్యముతోఁ బాటు తన భార్యయొక్క బలముచేత మఱి వేయిమందియో

రెండువేళమందియో తన రాజాధికార శక్తిచేతగాక బంధుత్వ శక్తిచేత తనకు నిత్యము సాయపడువా నుండును. అందుచే నతఁ డయేమానుఁ జూచుటకుఁ దొందఱవడెను. ఆ యయేమా కిష్టమోక భర్త యున్నాఁడు. వానిని ముందు సంహరించ వలయునా? తొలుత నా స్త్రీనిఁజూచి యామె తన కభివాంఛ నీయఁ ద్రొనచో నష్టమౌ వానిని సంహరించవలయునా? ఈ ప్రశ్న పుట్టి తొలుత నామెనుఁ జూడవలయాననియే నిశ్చయించి కొనెను ఈ యవనదేశములనుండి యార్యావర్త దేశములోనికిఁ బ్రవేశించుటకు నొక పెద్ద కనుమమార్గమున్నది. ఆకనుమమార్గమును సర్వదా యవనదేశముల ద్రొందు రాజ్యములనుండి కొందఱు సైనికులు నియమింపఁబడి రక్షించు చుండును. వారు నలుఁబదిమంది. వారిలో ముప్పదిమంది యభిసార దేశస్థులు. వారి పైయధికారి యభిసార దేశస్థుఁడు. ఈ యభిసార దేశము కనుమత్రోవకు దగ్గఱ. కనుమ త్రోవ నంటియే యుండునని చెప్పవలయును. కనుమకుఁ గుడినైవున దీర్ఘముగా దక్షిణదిశకు వ్యాపించి యున్న యొక పర్వతవంక్తి నానుకొని యీ యభిసారదేశ ముండును. ఆ దేశము నెడల్పు తిక్కువ. పొడు గెక్కువ. ఈ రాజు దేశముయొక్క దక్షిణపుఁ గొన నుండును. కనుమను రక్షించు తింతాకరాళ్లుఁ డుత్తరపుఁగొన నుండును. రాజౌఁక వేళ తింతాకరాళ్లుని శిక్షింప నెంచివచో నది యతనికి మిక్కిలి కష్టమయిన పని. తింతుఁడు తప్పించికొని కనుమమార్గమునఁ బ్రవేశించి వచ్చును. రాజున కగ్రాహ్యుఁడగును. అతఁ డార్యావర్తములోనికిఁ జాటిపోవ వచ్చును. ఆర్యావర్త జనులచేత నీ దేశము

మీడికి దండెత్తింపించు నుచ్చును. కరాళుఁ డభినాని దేశస్థుఁడు. వాని కేగ్రామ పుచ్చుట నుండునో వారి నేటి దొరువు లెచ్చుట నున్నవో సర్వమునుఁ దెలియును. సరి రాజ సేనవచ్చి నీటి దొరువుల నాక్రమించినచో నా దేశమునందలి రెండులక్షల జనమును నాలమల మాష చచ్చిపోదురు. అందుచే నా దేశపురాజు తింతులతో నెప్పుడు విరోధము పెట్టికొనఁడు. తింతులు రాజులవాఁడు. ఈ తింతా కరాళునకున్న యా శక్తిచేతఁ బక్కిన నాల్గు యవన రాజ్యాది పతులును తింతుని గౌరవించుదు. వానినే యాశ్రయింతురు. వాఁడు చెప్పినట్లే రాజు వినవలయును. ఇది తింతుని రహస్య మయిన శక్తి. తమకున్న యా శక్తినిఁ బూర్వ తింతులెఱుఁ గరు. అది వారి బలహీనత, అవివేకము. తింతుఁడింట యధి కారియని యయేషాకుఁ దెలియును. ఆ దేశస్థులకు వివేకము, పూర్వము పశువులవలెఁ బ్రవర్తించుటయు ముందు కనుక లాలోచన లేకుండ హింసమృగములవలె వధించుటయుఁ గాక వారికి జ్ఞానము లేదు. అయేషా బుద్ధిమంతురాలు. మత్స్య ద్వండయిన తింతాకరాళుఁ డామెను బెట్టియాడెద ననుగా నామి యంగీకరించిన డానికి హేతువిధి. వాని నభినారు దేశాధిపతినిఁ జేయవలయు ననుకొన్నది. అతని యింటికి వచ్చి నది. అచట నేనున్నాను. మనసులో నన్నుఁ జూచి కామించి నది. పూర్వకరాళునకు వట్టి భార్యగఁ బ్రవర్తించినది. మూర్ఖుడయిన యభినారరాజు వానిని వధించెను. ఈమె నన్ను వశము చేసికొనినది. ఇక తన నీతినిఁ బ్రారంభించినది. ఈ తన నేను గ్రహించి యీ రాజనీతి యంతయు నామి నాతో

చెప్పిన విషయములు. నాకుఁ దెలిసిన విషయములు కావు. ఆమె మఱల నాతో నన్నది. ఇప్పు డారాజు నన్నుఁ జూచుటకు వచ్చుచు. నిన్ను సంహరింప నెంచును. నన్నుఁ జూచి మేలుపడినాడో నిన్ను సంహరింప నెంచినాఁడన్న మాటయే. అంటేయేకాదు. పూర్వకరాజుని సులభముగ సంహరించెను. నిన్ను సంత సులభముగా సంహరింప వచ్చుననుకొనును. ఈ దేశస్థులయిన ప్రజలకు మోటుగాఁ జిడ్గయుద్ధము చేయుట చేత నగుచుగాని ఖడ్గవిద్యయందలి సులువులు తెలియవు. ఈ ఖడ్గవిద్య బ్రహ్మాండమయిన విద్యయని నేను దెలిసికొనుటకు నా జీవితములోఁ గొన్ని పరిస్థితులు కలిగినవి. నీవు బ్రాహ్మణుడవు. బ్రాహ్మణులు చదువు మాత్రమే యెఱుఁగుదురనియు, వక్తనవి యెఱుఁగరనియు వింటిని. నీవు కత్తియుద్ధము చేయఁగలవా? ఎవఁడయినఁ గత్తినిఁ బూని నీమీఁదికి వచ్చినచో నిన్ను నీవు రక్షించికొనఁ గలవా? అభిసార దేశస్థు లాజానుబాహులు. అడవి దున్నలవలె బలిసియుండును. వారు కత్తితో బండతాళ్యను రెండుగ నఱుకఁ గలరు. ఈ రాజు మోటువారికంటె మోటువాడు. వాఁడు నీమీఁదికి వచ్చినచో నీవేమిచేయఁగలవని యడిగెను. నేను నవ్వితిని. ఓయ్యాయ్యా! కాశ్మీరదేశ బ్రాహ్మణుడా! ఈ దేశమునందలి యొక విచిత్రమయిన లక్షణము నీతోఁ జెప్పఁబోవుచున్నాను. ఇట్లునుచుఁ నా భార్యయయిన యయేషా కత్తిఁ బుచ్చికొని నా మీఁదికుటీకెను. ఓమహాశ్రోతీ! నమ్ముము, నమ్మక పొమ్ము. ఆ దూఁకిన లక్షణముతో నది నన్ను వలచినది కాదు. నన్ను రాజును చేయ నెంచినది కాదు. అప్పుడు నేను

నన్ను రక్షించిపోవలేక పోయినచో నాతిల తెచ్చి క్రిందబడి యుండెడిది. దాని వలపుమాట వేటు. నన్నది వాంఛించుట వేటు. నన్ను రాజునుజేయ నెంచుట వేటు. ఏమి చెప్పవలయును? ఇదియేమి దేశము? ఇచటిస్త్రీలు స్త్రీలా? మనుష్యులు మనుష్యులా? అయ్యా! నేను మగధసేనలోఁబూర్వము చిన్న సేనానిని. పలుమంది సేనానలతోఁ గల్గియుద్ధములు చేసినవాడను. వారివద్ద మెలకువలు తెలిసికొనిన వాడను. మెలపు మెలసినంతలోఁ బూర్వములకు లంఘించుచున్నాను. నా శత్రువుయొక్క కత్తిదెబ్బ పడినచోట నాశక్తియుండును, గాని నేనుండును. ఆమె యాశ్చర్యపోయినది. ఇది యేమి యన్నది? ఈ లంఘన చాతుర్య మెచ్చట నేర్పితవన్నది. నిన్నీ దేశములోఁ గలిచెడివాడు లేడన్నది. నీ కిద్దవిద్యా వైపుణ్య మీ దేశస్థులకు లయించినచో నిన్ను వారు రాజుగా సంగీకరించుటకంటెఁ జేయదగిన సులభమైనమామూలీయ లేదన్నది. తరువాత నాల్గు దినములు గడచినవి. ఆమె యీనాల్గుదినము లింటిలో లేదు. ఎచ్చటికిఁ బోయెనో నాకుఁ దెలియదు. ఆమె భార్య నేను భర్తను. నీ నెచ్చటికిఁ బోయితివిని నే నడుగరాదు. ఆ దేశమునందలి స్త్రీలందఱు సంతియే. ఒక్కమాట యున్నది. వారు పెరపురుష సంగమము చేయు. ఒకనిభార్య యైనచో నింకొకఁ డామెను వాంఛించుడు. వాంఛించినచో వెంటనే యుద్ధమే. ప్రతీకారము దానిభర్తవచ్చి చేయుడు. ఆమెయే వానిని సంహరించును. ఇదియొక యాశ్చర్యకరమయిన దేశము, వారంతటి న్యాయ్యమయిన కామవృత్తికల వారు. ఈ యయేమా మనసులో నన్నుఁగామించినది. అప్పటికి

భర్త యున్నాడు. అతనిని మోసము చేయడు. చేయలేదు నాయందలి దృష్టితో నతనిని బరాభవించడు. అతడు చని పోయినచో నన్ను బెండ్లియాడ వచ్చునని యనుకొనడు. అతనిమృతి దానియంతట నది జరిగినచో నాయందున్న ఆన కామమును వెలియింపజేయును. కనుక తనదేశము నందున్న యెవ్వఁడును దిన భార్యయెచటితో పోయినదని విచారించఁడు. నాల్గదినముల తరువాత నామె వచ్చినది. ఎచ్చటికిఁ బోయితి వని యడుగరాదు. అడిగినచో నది యామె నవమాన పఱచుట. ఆమె యెచ్చటికి వెళ్లెనో యెందుకు వెళ్లెనో నాకు వారముదినము లయినతరువాతఁ దెలిసినది. ఆమె రాజునకు వార్తపంపించినది. ఓయి రాజా! నీవు నన్నువచ్చి చూడ నెంచుకొన్నావని నాకుఁ దెలిసినది. నీవు రాజవు. నేను పరుని భార్యను. మత్పూర్వభర్తల నిద్దఱి నీవు సంహరించితివి. ఈ నా భర్తనుఁగూడ సంహరించి నన్ను భార్యగ న్నీకరింపవలయునని నీకున్నచో న్యాయముగ నతనితోఁ గత్తియుద్ధ మ్మాడుము. వానిని నీవు సంహరింపుము. నేను నీకు భార్యనగుదును. నా మొదటి భర్తయందు జలయుద్ధ దోషము చూపించితివి. రెండవ భర్తయందు నతఁడు మిమ్ము కొన్ని యేండ్లుగా మోసగించెనన్న దోషమునుఁ జూపితివి. ఇతని యందుఁ గూడ నేదో దోషముగాని దోషమును నిరూపించి హతాత్ముగాఁ జంపినచో నీవు నన్ను భార్యనుఁ జేసికొని లేవు. ఇప్పుడేకఁ బది దినముల తరువాత నీవు మాయూరికి రమ్మ. నీవు నాభర్తతోఁ గత్తియుద్ధము చేయుము. అతనితోఁ బ్రత్యక్షముగఁ జెప్పము. నేను నీ భార్యను

వాంఛించుచున్నాను. ఆమె నన్నుఁ గోరుచున్నదనుటకు నిదర్శనములు కలవు. నీవు నాతోఁ గర్తవ్యముద్ధమాడుము. నేను నిన్ను సంహరించినచో నామె నా భార్యయగును. నీవు నన్ను సంహరించినచో నీ వీ రాజ్యాధికారి నగుదువు. — అతఁ డంగీకరించెను. వచ్చెను. మఱియు నయేచూ యేమి చేసినదనగాఁ దన తొడ్డి కుటుంబములవంటి ప్రధాన మయిన ముప్పది కుటుంబముల నాయకులకు వార్తలు పంపి నది. ఇట్లు జరుగజోవుచున్నది. మీరందఱును రావలయును. వారిద్దఱిలో నెవరు గెలిచినను నేను రాజినే. ఇప్పటి భర్త గెలిచినచో నతఁడు రాజుగ వారంగీకరింపవలయునని. ఆనాటి యుద్ధము చూచుటకు వచ్చినవారు ముప్పదిమంది కారు. మూఁడువందల మంది. రాజు తన నెంట మూఁడువందల మందినిఁ దెచ్చెను. ఆఱువందలమంది యుండిగి. వారందఱు సమావేశముకాఁగా నెల్లున్నది? సింహములు, పులు, లడవి దున్నలు, తోడేళ్ళు, సివంగులు, కొరనాసిగండ్లు, నేస్తు లొక చోట సమావేశమై నట్లున్నది. వారిముందు నే నెంత వాఁడను! నేనొక పిట్టను. అది యుద్ధము కాదనియు, నది యొక హాస్య రస ప్రదర్శనమనియు, నిదియంతయు నయేమా రాజును వధించి దానిలో నొక న్యాయ మున్నట్లు కనిపించఁ జేయుటకుఁ జేసిన యత్నమనియు నందఱును భావించిరి. నేను మా యింటిముందొక తాతిబండపైనఁ గూర్చుండి యుంటిని. కరాళుని పిల్లలు నాయురువైపునఁ గూర్చుండి నివ్వెఱపోయి చూచుచుండిరి. ఆ వచ్చినవారిలో నామె తండ్రి యన్నలు కూడఁ గలరు. ఆమె బంధువులు పెక్కురు కలరు. రాజొక

వేళ సంహరింపఁ బడినచో వాని యనుయాయులు నన్ను సంహరించుటకు వత్తురేమో? అట్లు జరుగకుండ నామె తన బంధువులతో మున్నే చెప్పి పెట్టెను. ఆ దేశములోఁ గత్తి యుద్ధము దానికిఁ గొన్ని నియమములు నొక మధ్యవర్తి, నియమిత వేశయందుఁ బారంభించుట మొదలయిన వేమియును లేవు. కత్తిదూసి మీఁదికిఁ దూకుటయే మొదలు. అట్టిద్దఱు పిల్లలు నా యిరుడైన నన్నుఁ గాఁగిలించుకొని యున్న తరుణములో నారాజు తాళప్రమాణ దేహుఁడు, దీర్ఘ కుటిల శక్తశుఁడు, నామీఁదికి వచ్చి దూకెను. అప్పుడు కత్తి నా చేతిలో లేదు. నా ప్రక్క నున్నది. వాని కత్తి దెబ్బకుఁ గరాళుని సంతానము దెబ్బ తినునేమో యని నాకు భయము వేసినది. అచ్చట యుద్ధ ముర్యాప గుఱించి యెవనితోఁ జెప్పి వలయును? వాఁడు తీవ్రముగా నన్ను సమీపించినవేళ నేను పిల్లల నిద్దఱిని వాని కాశ్శమీఁదఁ ద్రొసితిని. వాని కత్తి నేను కూర్చున్న బండమీఁదఁ బడినది. నేను కుడినైపునకుఁ దొలఁగిన ఖడ్గమును స్వీకరించి వాని వెనుకవైపునకు వెళ్ళి కుడి పాదముతో వాని పృష్ఠభాగమున నొక్క తన్నుఁ దన్ని తిని. వాఁడు ముందునకు విఱిచికొని పడెను. అప్పుడు వానిని నేను వెనుకనుండి కత్తితోఁ బొడువఁ గలను. వాని మణికట్టు నఱుకఁ గలను. కాని యట్లు చేయలేదు. నేను దమరాజు నట్లు తన్నుఁగా నాఱువందల కన్నులు జేపురించినవి. కాని యా నన్నులలో భయ ముదయించినది. ఆ దెబ్బతో నేను గరాళుని పిల్లలును మువ్వరును వధింపఁబడితి మని వారను కొనిరి. నా యా లాఘవమునకు వారాశ్చర్యపడిరి. మఱియు

పెనుకనుండి సులభముగా వానిని వధించుటకుఁ గలిగిన వీలును నేను లెక్కచేయమికి నాశ్చర్యపోయితిని. ఇద్దఱు పిల్లలలో నాడుపిల్ల యేమన నారంభించెను. ఇద్దఱు పిల్లల నివతలికి లాగి దూరముగ నిలుచుండి చూచుచుండిన వారి. నాయనమ్మ కప్పఁ జెప్పితిని. నన్నుఁ జూచి యాటువందలమంది యాశ్చర్యపోవుచుండిరి. నాయందుఁ గోపములేదు. తొందఱపాటులేదు. భయములేదు. శత్రువు వచ్చి మఱల నన్ను దాఁకునేమో యన్న జాగ్రత్తలేదు. వీడింత మనిసి. పిట్టనంటివాఁడు వీడిదివఱకే చచ్చె ననుకొన్నాము. వాని యీ ప్రతిభ యేమని నిశ్చయించుచుండిరి. అంత నారాజు మత్స్య దాఘాతముచేత నొప్పిపెట్టుచున్న నడుము నెడమచేతితో నర్దికొనుచు లేచి నిలుచుండి నావంక వాఁడు చూచిన చూపులు పదివ్యాఘ్రము లొక్కసారి యుఱిమి చూచినట్లున్నది. నేను నవ్వితిని. యుద్ధములో నవ్వుట వారెఱుఁగదు. వాఁడు మఱల నా మీఁదికి దూకి రాఁబోయెను. నేనఱచితిని. 'ఓయీ! అది యుద్ధము చేయులక్షణము కాదు. మఱల నేను పెడకు లంఘింతును. ప్రక్కనుండి నిన్ను సంహరింతును. ఇదివఱకే నిన్ను వదలిపెట్టితిని. కనుక శాంతముగ రమ్మ. యుద్ధముచేయుము. నా నేరోప్పీ నీ నేరోప్పీ తెలియఁ గలదంటిని. వానికదియేమి తెలియును ? పాతిక ముప్పదిసార్లు వాఁడట్లే వా మీఁదికి లంఘించెను. నా తాఘవకౌశలముచేత వాని కత్తి నన్ను స్పృశించలేదు. ఈ ముప్పదిసార్లలో నేను వాని నెప్పుడు వధించినను వధించవచ్చును. క్రమక్రమముగ నందఱి కన్నులు నాయందుఁ బ్రసన్నములయినవి. నేను లంఘించి

నప్పుడెల్ల వారు రేలేకారములు చేయ నారంభించిరి. నేను వానినిఁ జంపుట మానిపేసినప్పుడెల్ల వారు చప్పట్లు చఱుప నారంభించిరి. నేను నా కత్తిని వానిఁడొక్క నానించుటయు నందఱునుఁజూచి నవ్వుటయు నేను వెనుకకు లాగిఁకొనుటయుఁ జేయుచుంటిని. వారి ప్రశంస హద్దుమీఱినది. కాని రాజు వెంటవచ్చిన మూఁడువందలమందినిఁ గ్రమముగాఁ జూచి తిని. లెక్కపెట్టితిని. తొమ్మిడుగుఱు నవ్వుటలేదు. వారి కనులలోఁ గ్రోధము తాండవించుచున్నది. తక్కిన వారూర కుండరన్న విషయము ప్రత్యక్షముగఁ గనిపించుటచేత వారాగిరిగాని లేనిచో వారును నా మీఁదికి వెంటనే దూకి యుండును. ఈతొమ్మిడుగుఱు నేల వదలిపెట్టవలయునని నాకు బుద్ధిపుట్టినది. అప్పుడు నేనొక చిన్న యెత్తయిన తాతిమీఁద నధిరోహించితిని. రాజు మఱల వచ్చెను. వాఁడాతాతిమీఁద ముందునకుఁ బడెను. పడినవాని మాడుపట్టున నేను గత్తిపిడితోఁ గొట్టితిని. వాఁడు సొమ్మసిలి పడిపోయెను. కొంతసేపటివఱకు లేవలేడు. అప్పుడు నేను దక్కిన వారితో నిట్లంటిని. ఈ యుద్ధమునకు నే నితనినిఁ బిలువ లేదు. మీకు నేను రాజును గావలయునన్న వాంఛ నాకు లేదు. అయేమా నాకు భార్య. తింతాకరాఘని భార్య. నే నిప్పుడు తింతాకరాఘ పదవీస్థితుఁడను. అందుచేత నామె నాకు భార్యయైనది. నే నామెనుఁ గోరుచున్నాను. ఆమె నింకొ కఁడు నానుండి హరింప నెంచివచో నే నోర్వను. ఈ యుద్ధములో నేను గెలుచుటచేత నేను రాజునగుదునన్న విషయము నా కయేమా చెప్పినది. నాకీ దేశముయొక్క రాజత్వ

మక్కజలేదు. మీరు కావలయునన్నచో రాజుగా నుండుటకు నా కభ్యంతరములేదు. కాని యయేమా నాకు భార్య. ఆమె నింకొక్కఁడు హరించుటకు నే సంగీకరించను. నేను పూర్వము యవనుఁడనుకాను. నిజమే. ఇప్పుడు యవనుఁడను. మీలోని వాఁడను. అభిసార దేశస్థుఁడను. కనుమను క్షింశాడివాఁడను. ఈ దేశముయొక్క యానుపానులు నాకుఁ దెలియును. నేను దలఁచికొన్నచో మీ దేశమనునది లేకుండఁ జేయుగలను. కాని చేయను. నేనీ దేశమునుఁ బ్రేమించుచున్నాను. దానికిఁ గారణ మయేమా. అయేమానుఁ బ్రేమించుచున్నాను గనుక మీ దేశమునుఁ బ్రేమించుచున్నాను. మీ రాజు నిప్పుడు సొమ్మసిలఁ జేసితిని. ఎందుకనగా నీ చూచుచున్న వారిలోఁ గొంతమంది మొగములయందుఁ గోపము కనిపించుచున్నది. అందఱును బ్రశంసించు చుండఁగా వారి మొగములయందుఁ దీవ్రత్వమే యున్నది. నేను వారిని లెక్క పెట్టితిని. వారు తొమ్మిడుగులు. వారిలో నొకొక్కఁడువచ్చి నాతో యుద్ధము చేసిననుసరే. తొమ్మిడుగులుకలిసి వచ్చినను సరే - అని వాఁడు వాఁడు వాఁడు మొదలుగా నిర్దేశించి తొమ్మిడుగుఁడనిఁ బిలిచితిని. వారి తరులచేతఁ బ్రోత్సహింపఁబడి ముందునకు వచ్చిరి. ఇంతలో రాజునకు స్మృతి వచ్చెను. పదిమందియు నిలుచుండిరి. వారందఱొక్కసారి నా మీదికి వత్తురని నాకుఁ దెలియును. అంతవఱకు నా చేతిలో డాలులేదు. అయేమా ఇంటిలోనికిఁబోయి తింతాకరాఘని డాలు తేచ్చి నాచేతి కిచ్చెను. రాజామెవంక నివ్వెఱ పోయి చూచెను. అతనికిఁ దెలిసెను. ఈమె నన్నుఁ బ్రేమిం

చుట లేదు. తనభర్తను రాజును చేయుట కీ పన్నాగమునన్ని న దని. గడియసేపటిలో నా పదిమంది శవములు సేలఁబడి యుండెను. నే నీ రీతిగా నారాజ్యము నిస్ససత్వమునుఁ జేసితిని. వారందఱును నాకు వశులయిరి. నా ప్రభుత్వమునుఁ గాదనెడి వాఁ డచ్చటలేడు. అంతఁ గొంత సేపటికి నయేషాయితల నెను. ఇదిగో నాభర్త పగ తీర్చితిని. వెలియోసను భార్య యేమయి నదో తెలియదు. ఆసంగతి తరువాత విచారితము అనెను - ఆ యయేషా విచిత్రమయిన వ్యక్తి. ఆనాఁడామె యాఱు వందల మందికి భోజనము పెట్టెను. ఆ ప్రయత్న మెప్పుడు చేసెను. అంత మాంస మెట్లు సమకూర్చెను? అందఱకుఁ గావలసిన కల్లు నెచటనుండి తెచ్చెను? నాఁడు నే నభిసార దేశాధిపతి నయితిని. కరాళుని యిద్దఱు పిల్లలునుఁ దల్లియు నయేషాకుఁ బ్రేమాస్పదు లయిరి.

ఇట్లు నే నభిసార రాజ్యమునకు రాజనగుట తక్కిన నాల్గు యవన రాజ్యములందు గుఱ్ఱముని పోయెను. నేను గొప్ప జ్యోతిష్కుఁడుగాఁ దక్కిన నాల్గు యవనరాజ్యాధి పతులకుఁ దెలియును. నే నింతటి ఖడ్గవిద్యా నిపుణుఁడనని యెవ్వరికినిఁ దెలియదు. నే నించుమీచుగా నాల్లేండనుండి యవన రాజ్యములలోఁ దిరుగుచుంటిని. వా రెవ్వఁటికిని నాకు గత్తిపట్టుట చేతనగుననియే తెలియదు. దానికిఁ బెద్ద కారణ మున్నది. తొలుత నేను వచ్చినపుడు కనుమకాపరులు నన్ను బంధించిరి. నే నింతటి కత్తివిద్య తెలిసినవాఁడనైనచో వారు నన్నంత సులభముగా నెట్లు పట్టుకొందురు? వారితో నేను యుద్ధము చేయవలయునుగదా. మఱియు నార్యావర్తము

నందలి యోధులు ధనుర్ధారు లయియుందురు. దూరమునుండి ధనుస్సు దగ్గఱనుండి ఖడ్గము చుపయోగింతురు. నావద్ద ధనుస్సేలేదు. నేను పువ్యమిత్రుని గుఱ్ఱమును దొంగిలించి తెచ్చితినిని వారికిఁ దెలియును. ఆయనకు బంధువునని తెలియును. పువ్యమిత్ర మహారాజు తానప్పుడు సేనాపతియై యుండి యవనరాజులతో మీరు మాటిమాటికి నార్యావర్త దేశముల మీఁదికి దండెత్తుచున్నారు. మీరీదాడులు మాని వేయనిచో నేను మహా సైన్యముతో వచ్చి మీ రాజ్యములను నాశనము చేసెదనని వార్త పంపెను. ఆ వార్త నేను తెచ్చితిని. ఆ వార్తను వారు నమ్మలేదు. నా వెంట పందమంది ధానుష్కలైన లేరు. నా చేతిలో ఖడ్గమయినలేదు. అది యట్లు జరిగినది. ఇప్పుడెవ్వరును విశ్వసించలేదు. కాని యభిసార దేశస్థులందఱు నొక్కమాటగా నిది చెప్పుచుండఁగాఁ గాదనుట యెట్లు? నేను రాజ నయితిని, వారు కాదనుట యెట్లు? పంచ యవనరాజ సమావేశములు వెంట వెంటనే వారు నాల్గు జరపిరి. ఒకటి యుత్తర జ్యోతిషమున, రెండవది దివ్యకటకమున, మూడవది సింహపురమున, నాల్గవది యూరస దేశమున. ఈ సమావేశములకు రెండు కారణములు గలవు. మొదటిది పువ్యమిత్ర మహారాజు హయమేధము నారంభించెనని హయము విస్పష్ట మయ్యెననియు వార్తలు వచ్చెను. అప్పటికిఁ బువ్యమిత్రులు హయమేధము నారంభింపనే లేదు. -నేనే యా వార్తలు వ్యాపింపఁజేసితిని. వారి వేగులవాండు పోయిరి. ఈ వార్తలే తెచ్చిరి. వారి కేమి తెలియును? నాల్గయిదుచోట్ల నలంకరింపఁబడిన యాట గుఱ్ఱ

ముల నాట్యమును చూచి వారు దానిని మేధ్యాశ్వము లను
కొనిరి. నే నట్లేర్పాటు చేసితిని. నాకు రహస్యచారులు కలరు.
ఈ రహస్యచారులు నాకు నల్లరున్నారు. మొదటి గుఱ్ఱమును
వధించిన నలుఁబది మందిలో నల్లరు నాకు వశులయిరి.
వారు నాకు భక్తు లయిరి. వారిలో మువ్వు రుత్తర జ్యోతిష
దేశస్థులు. ఒకఁడు దివ్యకటక దేశస్థుఁడు. వారికి నేను
గొన్ని రహస్యములయిన జ్యోతిషములు చెప్పితిని. ఆ రహ
స్యము లెట్టి వనఁగా నేను వానినిఁ దెలియజేసినచో వారు
సకుటుంబముగా సంహరింపఁ బడుదురు. వారినట్లు వశముఁ
జేసికొంటిని. వారిని నే నెచ్చటికో పంపింతును. పూర్వ
తిరుఁడు నన్న నుమానించఁడు. కనుమద్రోవ రక్షించుటకు
ముప్పదియాఱుగుఱు చాలుదురు. ఇట్లు నా పన్నాగము
సాగుచుండెను. వదలఁబడని గుఱ్ఱము వదలబడినట్లు చెప్పించి
తిని. ఆ గుఱ్ఱమును బంధింపవలయునా? వలదా? యన్న
ప్రశ్న పుట్టినది. పంచయవనరాజ సమావేశములు జరుగు
చుండెను. నేను విశ్వాస్యుడనో కాదో వారికిఁ దెలియదు.
నాలుగేండ్లు నాకుఁ దెలిసిన కత్తివిద్య నింత గోపనముగా
దాచినవాఁడు విశ్వాస్యుడగుట యెట్లు? పరమ ధూర్త
మయిన సమర్థమయిన యేఁబది వేల యవన సైన్యమునకు
నాధుఁడయిన వానినిఁ గాదనుట యెట్లు? వారి రహస్యము
లన్నియు నాకుఁ దెలియుచుండెను. నేను వారిలోఁ జెప్పితిని.
ఇవి యన్నియు నిజమయిన వార్తలు కావు. అశ్వమేధమింకను
నారంభింపఁబడలేదు. ఎప్పు డారంభింతురో తెలియదు. ఈ
వార్తలెవరో విరోధులు వ్యాపింపజేసితిరని' చెప్పితిని. రహస్య

ముగా వార్తలు కల్పించినది నేను. ఆ వార్త లయఃథార్థము లని ఋజువుచేసి పెట్టినది నేను. వారికి నాయందు విశ్వాసము కలిగెను. ఇంతలోఁ బ్రతి సమావేశమునను వారందఱు నా ఖడ్గవిద్యా ప్రదర్శనమునుఁ జూడ వాంఛించుచుండిరి. నేను దానినిఁ బ్రదర్శించుచుంటిని. ఆ ప్రదర్శించుటలో నెప్పుడునుఁ దప్పకుండఁ నా దేశములందలి నాయకులయిన వారినిఁ బిలిపించి వారి సమక్షమున నీ ప్రదర్శనము చేయుచుంటిని. అవి పేరుపకుఁ బ్రదర్శనములు కాని నిజమునకు ఖడ్గయుద్ధములు. వారిలో నేనెంతమందినో సంహరించితిని. యవనులలోఁ ధనుర్విద్య తక్కువ. ఆ ధనుర్విద్య కొంత యుత్తరజ్యోతిషమున నున్నది. సింహపురమున నున్నది. తక్కిన మూఁడు దేశములలో లేదు. యవనులకు నార్యులకుఁ జరిగెడి యుద్ధములలో నార్యులు గెలుచుచుండిరనఁగా నార్యులయొక్క యధికమయిన ధనుర్ధారులవలన. ఆ ధనుర్విద్య నాకు రాదని వారికిఁ జెప్పితిని. ఎట్లయిననేమి? నాల్గయిదు నెలలలో నా నాల్గు దేశములందుఁ గూడ నా ప్రళయ స్తి వృద్ధిపొందెను. అయేషా కెల్లు తెలియునో యా నాల్గు దేశములలోని రహస్యములు నాకుఁ దెలియఁ జెప్పెను. ఆ రాజులకు ఏరోధులెవరో యే యే వీరులకు నా రాజులు పూర్వ మపకారము చేసిరో యెవరా రాజులయందనిష్ఠులలో యిట్టి సంగతులు నాకుఁ దెలియుటచేత నేను వ్యంగ్యముగా మాటాడుటచేత నా నాల్గు దేశములలోని వీరనాయకులు కొందఱు నాయందభిమానము గలవా రయిరి. ఇంక రహస్యముగా నయేషా చేసిన రహస్యమయిన నీతి చెప్పినచో నొక గ్రంథమంత యగును. ఆ మె మంత్రకత్తె. ఇట్టి

కొందఱు మంత్రకత్తెలు మంత్రగాంధు నా నాల్గుదేశములందునుఁ గలకు. వారితో నీమెకుఁ బరిచయముకలదు. పరిచయమేకాదు. ఆ దేశములలోన మంత్రవిద్యలు కలవారందఱొక్క ప్రత్యేకమైన జాతిగానున్నట్లు నటించుదురు. వారికిఁగల పరస్పరాభిమానములు చెప్పరానంత యుండును. ఆమె యొకనాఁడు నాతో నిట్లనివది. నీవు యవనరాజులను నలుపురను సంహరింపఁగల్గినచో నీకుఁ దక్కిన నాల్గు యవన రాజ్యములును స్వాధీన మగును. అందఱు నిన్ను రాజుగా నంగీకరించుదురు. దాని కొక్కటియే మార్గ మున్నది. నీవెట్లు సంహరించువో నాకుఁ దెలియదు. ఆ రాజులకు నొకొక్కని కైదాటుగురు భార్యలున్నారు. వారందఱు గొప్ప గొప్ప వీరకుటుంబములకు సంబంధించినవారు. ఆరాజులకున్న బలము వారిభార్యలే. ఆచారభేదములున్నను నా యవనదేశముల సైన్యములుగూడ నిట్లు సమకూర్చుబడునవియే. ఒకొక్క కుటుంబ ముండును. వారు రెండువేలమంది మూడువేలమంది సైన్యములను సమకూర్చు గలుగుదురు. వారు వారు నాయకులు. ఆ నాయకులను దగ్గఱకుఁదీసి వారి యభిమానమును చూపిగొనుటయే వారు రాజులగుటకు హేతువు. ఆరాజు లందఱు సంహరింపఁబడిన తరువాత నా స్త్రీల నందఱును నీవు భార్యలుగా స్వీకరింప వలయును. వారు రాజు లయివీరివలయును, వారి వారి రాణి తనమునకు భంగములేనిచో నీ రాజత్వమునకును భంగములేదు. యవన రాజ్యములన్నియుఁ గలిసి యొక పెద్ద రాజ్యమగుట యందఱకు నభిలషణీయమయిన యంశముగా నున్నది. ఏదు రాజ్యములు. వీరిలో వీరి కల్పాల్పములయిన

విరోధములు. చిన్న చిన్న యుద్ధములు. దీని నెవ్వడు వాంఛించుటలేదు. యవనరాజ్య పరిషత్తున్నది యార్యావర్తము మీఁద దండెత్తిపోవుటకు మాత్రమే యుపయోగ పడుచున్నది; యంతశ్శాంతి హేతువుగాలేదు. ఉన్న పరిస్థితియిది. అని యయేషా చెప్పఁగా నాకేమనిపించినది. నేను యవనుఁడనగుటమాత్రమే చాలలేదు. యవనాధముఁడను గావలె ననిపించినది. ఇంతదూరమువచ్చి వెనుకకుఁ దిరుగుట యెందులకు? సరే నంటిని. మఱల యవనరాజ్య పరిషత్తు జరిగినది. నేను వారితోఁ జెప్పితిని. అశ్వమేధ మారంభము చేయఁబడలేదు. దాని కింక నాల్గు నెలలు వ్యవధియున్నది. ఇంక నెక్కువ వ్యవధియే యున్నది. నే నీవ్యవహారములలో మునిగియుండి నావద్ద లెక్కలు పోయినవి. వెలియోననువద్ద నీలెక్కలన్నియు నుండును. నేను వారి సర్వతమునకుఁ బోయి యెప్పుడు యాగారంభము చేయుదురో మన మశ్వమును పట్టుకొనవచ్చునో? పట్టుకొనఁ దగదో? మన కనుకూలమయిన కాల మగునో? కాదో? తెలిసికొని వత్తును. పూర్వపు టభిసార దేశ నేనాపతి వెలియోనను భార్య ననుసరించెను. వా రేమయి నారోకూడఁ దెలియదు. ఇన్నాళ్ళుగా నే నాసంగతి విచారించలేదు. నేనా సర్వతములకుఁబోయి సర్వమును వెలియోననుల నుండి తెలిసికొని వత్తు నంటిని. వారికి నాయందొక యవిశ్వాసము కలిగినది. ఇతఁ డచ్చటికిఁ బోయి యేదో పన్నాగము పన్నును. ఇతఁ డొక్కఁడచ్చటికిఁ బోవుట మనకు క్రేయము కాదని వారనుకొనిరి. ఇది యందఱకుఁ గావలసినపని. అంశము కలిసియే పోద మనిరి. నేను సంగీకరింపక తప్ప నట్లంగీక

రించితిని. అచ్చటికిఁ బోవుట కొకదినము నిర్ణయింపఁబడినది. వచ్చి యయేషాతోఁ జెప్పితిని. అందఱు మా పర్వతము లోనికిఁ బోవుదుము. ఆరాజు లామంత్రు లా సేనాపతులు నేనును లోనికిఁ బోదుము. మే మాలోపలనున్నట్లు నీవా దుబ్బులను బెల్లగించవలయును. అప్పుడు లోనివారులోననే సుం హరింపఁ బడుదు రంటిని. ఆమె నీవును వారిలోననే యుందువు కదా. నీ నెట్లు బయటికి వత్తు వనెను. నేను వారినిఁ గుఱించి చెప్పితిని. నన్నుఁ గుఱించికాదు. మొదట నా కా యూహ లేదు. వానిని లోపలవదలి నేను బయటికి రావలయును. అది యెట్లు? గుబ్బులనుఁ బెల్లగించుట యెట్లు? ఆ దుబ్బులనుఁ బెల్లగించుట సాధ్యమా? అంత సాధ్యమయిన విషయమైనచో నది యంత దృఢమయిన మార్గముగ నెట్లులుండును? ఒక నాఁడు నేను - నయేషాయు నా పర్వతమునకుఁ బోయితిమి. ఆ దుబ్బులనుఁ బరిశీలించితిమి. అవి పెల్లగింపఁ రాకుండ నున్నవి. వానిని దగులఁబెట్టవచ్చునేమో యని చూచితిమి. అదియు సాధ్యముకాలేదు. లోనికిఁబోయి గుహలన్నియు వెద కితిమి. అభిసారదేశ సేనాసతి లేడు. వెలియోనను భార్య లేదు. వెలియోననులు లేరు. వీరేమయిరి? ఎంతయో వెద కితిమి. వారందఱు నూలిలో దిగఁబడియుందురు. నలువురును నశించిపోయి యుందురు. తప్పించికొని పోయినచో నిన్నాళ్లు కనబడక యుందురా? అయేషా యిట్లనెను. 'ఇచట వెలి యోననులు లేనిమాట వారితోఁ జెప్పవలదు వారందఱి నిచ్చటికిఁ దీసికొనిరమ్ము. వారితోఁ గత్తియుద్ధముచేసి వారం దఱిని' సంహరింపుము అనఁగా నే నిట్లంటిని. 'ఉత్తరజ్యోతిష

దివ్యకటక సింహపురీయులు పరాక్రమవంతులు. వారిని మన యభిసార దేశస్థులనువలె విద్యానైపుణ్యముచేతఁ జింపుట సాధ్యముకాదు. వారిని మార్గాంతరముననే వధించవలయును. ఏమిచేయవలయుననఁగా నేమిచేయవలయునని చర్చయైనది. వారినిచటనే యుంచి దుబ్బులు లేకుండుఁ జేయుటయే మార్గమని తోచినది. దుబ్బుల నెట్లు ధ్వంసము చేయవలయునో తెలియలేదు. చివటికామె యిట్లున్నది. “నానద్ద నొకవిద్య యున్నది. నేను భల్లుకములను వశపఱచికొనఁ గలను. వారిని మంత్రరుద్ధములను చేయఁగలను. మూఁడు గడియల సే పాభల్లుకములు మంత్రములచేత రుద్ధమయి యుండును. మంత్రశక్తి యుడిగినంతనే యవి మహాభయంకరములగును. అప్పుడు వానిముం దెవరును నిలువలేదు. పది భల్లుకములనుఁ దెచ్చి యీ గుహలలోనుంచి వానిని మంత్రరుద్ధములనుఁ జేసి వారు వచ్చేడువేళయు మంత్రశక్తి విడిపోవు వేళయు సరిపోవు నట్లు చేయుదము. వారిలోఁ జాలమంది భల్లుకములచేత సంహరింపఁ బడుదును. మిగిలిన వారిని నీవు సంహరింప వచ్చును.” నేనిట్లుంటిని “ఈ భల్లుకములను దుబ్బులమీఁద నుండి నడిపించి లోనికిఁ దీసికొని పోవలయునుగదా. అవి యూబిలోఁ బడనచో నవియు నధఃపాతాళము లోనికిఁ బోవును—మాకేమియును దోచలేదు. ఇద్దఱ మింటికిఁ దిరిగి వచ్చితిమి. వెలియోనసులను దర్శించు దినము మఱు సటి దినము. ఆలోచనా శూన్యమయిన బుద్ధితో నే నానాఁడు తక్కిన నాల్గు యవనదేశ రాజులతో మంత్రులతో నాపర్యత బిలములోనుండి పర్యత గుహలలోనికిఁ

బోయితిమి. ఆశ్చర్య మేమనగా నా వెనుకటి కొలఁది దినముల క్రింద నేను నయేషాయుఁ బోయి యెంతవెదకినను నెవ్వరు కనిపించలేదు. నాల్గవ గుహయొక్క చీకటిలో నొక వ్యక్తి కూర్చున్నట్లుండెను. ఆసంగతి నాకుఁ దెలియదు. ఒక సేనాపతి వెళ్ళెను. వాఁడు తిరిగి రాలేదు. మఱియొక మంత్రి వెళ్ళెను. వాఁడు తిరిగి రాలేదు. తరువాత నిద్రలు మంత్రులు కలసి వెళ్ళిరి. వారును దిరిగి రాలేదు. ఇట్లు నలుగుఱు రాలేదు. మా కర్థము కాలేదు. మాలో సింహపురిరాజు ధృష్టుఁడు. తా నధిక బలశాలి ననుకొనును. అందఱముపోయి వెదకుద మనుకొనఁగా నాతఁ డొంటిగాఁ బోదుననెను. మేము వలదంటిమి. వాఁడు వెళ్ళెను. అతఁడును రాలేదు. ఇంక నేడుగుఱమే మిగిలితిమి. అప్పు డందఱఱు కలిసి పోయితిమి. చివటి గుహలోఁ జీకటి కోణములో యెవరో కూర్చున్నట్లున్నది. ఈ యెదుగుఱు నచ్చటఁ జచ్చి పడియుండిరి. మే మేమి చేయవలయును? ఆవ్యక్తి యెవరు? అది దయ్యమా? పిశాచమా? చాలఁ జీకటిగా నున్నది. ముందునకుఁ బోవుటకు నెవ్వరును సాహసించుటలేదు. ఇంతలో వెనుకనుండి గర్జనలు వినిపించెను. అవి భల్లకముల యజువులు. నాకు వెంటనే తెలిసెను. ఎట్లు దాటించినదో యయేషా భల్లకములను దాటించినది. అప్పుడే వానియందలి మంత్రశక్తి సడలి నది. అవి వచ్చుచున్నవి. తక్కిన యెదుగుఱకు ముందును వెనుకను నెఱుంగరాని రెండు ప్రళయములు. నాకు ముందటి ప్రళయమే తెలియదు. నే నీ భల్లకములనుండి తప్పించికొన వలయును. ఆ గుహలలోని రహస్యములు వారికిఁ దెలియవు.

నేను పలుసార్లు వెలియోనసునింట సతిధిగా నుంటిని. నాకు గుహలలోనున్న సర్వరహస్య ప్రదేశములు తెలియును. ఆ నాల్గవ గుహలో నొకచోట నొక సన్ననియెడము కలదు. ఒక మనిసి దూరి దాఁగియుండవచ్చును. అచ్చట వెలియోనసు భార్య కొన్ని వస్తువులను దాచెడిది. ఆమె నాకది చూపించెను. అందులో మనిసినక్కి యుండవచ్చును. ఉన్నట్లెన్నరి కినిఁ దెలియదు. అది యొక గూఁటివంటిది. ఆ గూఁటి త్రోవ వెనుకనుండి యున్నది. నే నందులోనికిఁ బ్రవేశించితిని. నే నేమేతినోగూడఁ దక్కినవారికిఁ దెలియదు. నేనచటినుండి బైటజరిగెడి విచిత్రమయిన వధనుఁ జూచితిని. ఆ యేడుగుఱు యోధులు భల్లుకములమీఁదికిఁ గత్తులతో దూకిరి. భల్లుకములతోఁ గత్తియుద్ధము చేయుదురా? వచ్చిన భల్లుకములు నాల్గు. అవి వీరిమీఁదబడి కఱచుచున్నవి. వీరిలో నెవఁడయినను జీకటిలోనున్న వ్యక్తికి దగ్గఱగాఁ బోయినచో నావ్యక్తి యెట్టిదో తెలియదు. వానిని గగ్గటికి లాగికొని మెఱపిసికి చంపుచున్నది. ఇది చాలసేపు జరిగినది. భయమెఱుఁగనినాకు భయము వేసినది. కొంతసేపటి కందఱును మరణించిరి. మిగిలినవి భల్లుకములు, నా చీకటిలోనున్న దయ్యము. ఆ దయ్యమా చీకటిలోనుండి బైటికిరాదు. నేను దాఁగియున్న స్థలమునందుండి నన్ను దయ్యము గ్రహించలేదు. ఆ దయ్యమున్నచోటున నుండి కదలలేదని నాకుఁ దెలిసినది. ఈ భల్లుకములకు నా యున్నచోటు తెలియదు. అప్పటినుండి మఱి యొక విచిత్రమైన కథ యారంభ మయ్యెను. ఆ చీకటిలో నున్న వ్యక్తిని జూచి భల్లుకములు గర్జించును. దానివర్ణకుఁ

బో:బోవును. భయపడి వెనుకకు వచ్చుచుండును. ఒక భల్లు కము మిక్కిలి దగ్గఱకుఁ బోయినచో నా లోనున్న వ్యక్తి గాఢముగఁ దాడించును. ఆ భల్లుకము యమబాధపడుచు నేడ్చుచు నివతలికి వచ్చును. ఆ భల్లుకము లెందుకుఁ బాటి పోవు. అవ్యక్తి యచటినుండి యేల కదలదు ? నాకేమియుఁ దేలియలేదు. క్రిమక్రమముగ గుహంతరాళమున గాఢము లయిన చీకట్లు క్రమ్ముకొనుచుండెను. అప్పటికే కనిపించుట యన్నది దూరమయ్యెను. పండెండు శవములు, నాల్గు భల్లు కములు, ఒక పిశాచము. బ్రదికియు బ్రదుకకయున్న నేనా తాతిగూటిలో. ఇది నా పరిస్థితి. మహాపండితుఁ డయిన యో బ్రాహ్మణుడా ! దీని నెవ్వరు నమ్మరు. ఇట్లుండునని యను కొనరు. నేనేదో కలిపించి వ్రాసితి ననుకొందురు. సృష్టిలో నందఱకు నన్ని యనుభవములు కలుగవు. అందఱునుఁ దమ యనుభవములోనున్న దానినిఁ గుఱించి విశ్వసించరు. సామాన్యలయిన జనులు పిశాచములను మంత్రములను నిట్టి భీభత్సములను విశ్వసించరు. నేనేమిచేయుదును ? నా యను భవమును నేను కాడనుట యెట్లు ? అప్పుడు నాకొక్కటే తారకమయినది. నేను యవనుఁ డనయిన తరువాత నే నుపా సించుచున్న మహాదేవతా మంత్రము నుచ్చరించుటకు యోగ్యుడను గాననుకొని యా మంత్రమునుఁ బఠింపజేసి తిని. ఇప్పుడు నేను యవనుఁడను. తస్మాంత్రధ్యానమునకు నావద్ద యోగ్యతయున్నదో లేదో తెలియదు. అయేషా నన్ను నిజముగాఁ బ్రేమించలేదు. స్త్రీల చిత్తములు దుర్గా హ్యములు. దానివలపుకాఁడింకెవ్వఁడో యుండియుండవల

యును. అది మతెవ్వరిని సర్వ యవనరాజ్య సింహాసనాధ్యాయునిఁ జేయఁజేసినదో? ఈ మూలనున్న పితౄచము దాని చేత నిర్మితమయినది. ఔను, కాదు, నాకెందుకు? నేనస్మత్పూర్వోపాస్య వృద్ధభార్యవీ మంత్రధానపరుడనై యుంటిని. నాయొడలు నాకుఁ దెలియదు. ఎంతకాలము కడచెనో నాకుఁ తెలియదు. మఱల గుహలోనికి సూర్యకిరణ ప్రసారము సాగినది. గుహయంతయు విస్పష్టముగఁ గనిపించుచున్నది. నాకు స్మృతి వచ్చినది అచట నొక భల్లూకమును లేదు. ఆ మూలనున్న పితౄచములేదు. పండ్రెండు శవములచ్చటఁ బడి యున్నవి. నేను సాహసించి బైటికి వచ్చితిని. నాల్గు గుహలు దాటితిని. దుబ్బులమీఁదనుండి గుహాబిలమునుండి వెలికి వచ్చితిని. ఇంటికిఁ బోయితిని. అయేమా కూర్చున్నది. ఆమె యిట్లన్నది! నీవు మహామంత్రవేత్తవు. నాకుఁ దెలియును. నీవు బ్రతికివత్తువని యెదురు చూచుచుంటిని. వచ్చితివి. తేవు నీకు సర్వ యవనరాజ్య పట్టాభిషేకము జరుగును. ఇది కథ— మిర్తసా.

౧౪

అశ్వమేధయాగ సమాప్త సర్వభారతదేశ సామ్రాజ్యాధిపత్య వైభవ విరాజితులకు శ్రీ పుష్యమిత్ర మహారాజుల పాదాంభోజ సన్నిధికి. తమ మేనల్లుడు సోమశర్మ వినయ పూర్వకముగా వ్రాయుచున్న లేఖ. ఇది నా చివరిలేఖ. నే

నింకఁ దమకు మఱల వ్రాయుట యుండదు. ఇప్పుడు నాస్థితి సమత్కారముగా నున్నది. నేనొక స్త్రీ పితృచముయొక్క యదువులో నుంటిని. వృద్ధభార్యని నన్ను వదలిపోయెను. ఆనాటి గుహలో నా మహాపదనుండి రక్షించినది. మఱల నామెకు నాకును సంబంధములేదు. ఆనాడు మహాదేవి నన్నెందుకుఁ గరుణచూచినదో తెలియదు. నాకాశక్తిపోయిన దని యయేషాకుఁ జెలిసినది. తెలియుటకు రెండేండ్లు పట్టినది. ఈమె స్త్రీకాదు. అదియొక పితృచాకృతి. ఆమెకు నాయందు వలపులేదు. ఆమె కవిదితమయిన యొక శక్తి నాయందున్న దని యామె గ్రహించి యీనాల్గయిదేండ్లు నాతో నాటక మాడినది. ఆకథతోఁ దమకవసరములేదు. మేధ్యాశ్వ వపాస్థా రియమయిన పరమ హవిశ్వేష భుక్తిచేత, నత్యంత పవిత్ర భూతమయిన హిరణ్య గర్భాభిమైన తమ యాత్మకిట్టి తుచ్ఛ మయిన స్త్రీచ్ఛకథఁ జెప్పటకు నేను సాహసించుటలేదు. నా జన్మ యవవిత్రమైనది. బీభత్సరసమయ మైనది. అందుచేతనే కాఁబోలు, భగవంతుఁడు దాని చిహ్నముగా నాకిట్టి పరిస్థితు లనుఁ గల్పించెను. నే నొక్కదానికి సంతోషించు చున్నాను. ఇంకను భగవంతునకు నాయందుఁ గరుణ కలదు. ఏలయునఁగా నాబ్రదుకు స్త్రీచ్ఛమైనందులకు నేను యవనుఁడ నయినందు లకు నిదియంతయు నొక జీవునియొక్క ప్రయాణములో బీభత్స విషయ మగుటచేత దానికిఁ బ్రతీకగా నాబ్రదుకులో నన్నియు బీభత్సగుట్టములనే కల్పించుచుండెను. ఇందులో నాయెడల భగవంతుని కరుణ యెట్లున్నదని తమరు శంకింతురేమో ఉత్తమింకఁడయిన బ్రాహ్మణ కులజుఁడు స్త్రీచ్ఛుడై యవనమత

మును స్వీకరించుట యన్నది యొక జీవుని యాత్రావిషయమున నెట్టిది? బీభత్సరసమయమైనది. కర్మభ్రష్టుడై యాచార హీనుడయి దుష్టమాంసభోక్తయై దిక్కాల మయమయిన పరమేశ్వర భావమునుండి బాహిరుడయి యా జీవుడు పోవుచున్నాడు. ఇంతకంటె బీభత్స మేముండును? ఎవనియందుఁ బరమేశ్వరుడు దయావంతుడు కాఁడో వాఁడిట్లు మతా తంరుడయ్యును, జీవితమునందు బాహిరములయిన తాకికములయిన బీభత్సవిషయముల ననుభవించుడు. వానిజీవయాత్రా గతమయిన బీభత్స లక్షణమునకు వాని బ్రదుకు వ్యంజకముగా నుండదు. వాఁ డధఃపతితుఁ డగును. పరమేశ్వరుడు నా జీవున కేదో నిష్క్రూతి కల్పింప నెంచుచున్నాడు. కాన నాలోనున్న జీవలక్షణమునందుఁ గల యీ గగ్గోలును బయటఁ గూడఁ బ్రతిబింబించునట్లు చేసినాడు. నా జీవునకు బాగ్రదవస్థ కల్పించినాడు. ఏదో పూర్వజన్మకృత మహాపాపవశమున నాకీస్థితి కల్గినది. అనుభవించితిని. అనుభవించును. భవిష్యజన్మలు మఱల సుకృతాధ్వముననే స్రవర్తించును. ఇది నావంటివారి జీవితములకు నేను జేయు వ్యాఖ్య. ఎవఁడో మైచ్చమతమును స్వీకరించి దానియందుఁ దృప్తి పఱపించి మతాంతరుఁ డయిన తరువాత జీవితమునందు సుఖములనుభవించువాఁడు భ్రష్టజీవుడు. వానికి నిష్క్రూతిలేదు. నాకు నిష్క్రూతి కలదు. నా యిప్పటి కథతోఁ దమకు సంబంధములేదు. నేను దానినిఁ గూర్చి చెప్పను. తమకు నేను వ్రాయవలసిన సంగతి యొకఁ డున్నది. దానికొక కీలేఖ వ్రాయుచున్నాను. తమరి యశ్వమును నేను దొంగిలించితిని. అది యా

తేజోదీప్తికిందటి మాట. ఆయశ్వమును నేను రక్షించలేకపోయితిని. దాని హింసకుఁ బ్రతిక్రియ చేసితిని. తత్ప్రతిక్రియా బుద్ధి నిర్వహణముతోసమే మ్లేచ్ఛుడఁడనైతిని. మ్లేచ్ఛుడనైనఁగాని యా ప్రతిక్రియ నేను జేయుటకు సాధ్యము కాకపోయెడిది. దీనినుండి వ్యక్తమగుచున్న మహార్థమేమి? ప్రతిక్రియా బుద్ధి మ్లేచ్ఛుని వ్యాఖ్యాత మగుచున్నది. ప్రతిక్రియ మ్లేచ్ఛభావము. ప్రతిక్రియతో మానవునకేమి సంబంధము? నాకు సంబంధము కల్గినది. నేను మ్లేచ్ఛుఁడనయితిని. ఆ ప్రతిక్రియ పరమ తీవ్రముగాఁ జేసితిని. దానినిఁ తమకుఁ దెలియ జేయుట నా మ్లేచ్ఛబుద్ధినిఁ దెలియఁ జేసికొనుటయే యైనను, నా కృతఘ్నతకుఁ గొంత నిష్క్రమితి కలిగించుకొనుటయన్న తాత్పర్యమున తెలియఁ జేసికొనుచుంటిని. ఆనాఁడు తమచేత విస్మృష్టమైన మేధాశ్వము యవన భూములను సమీపించినది. యువరాజయిన యగ్నిమిత్రుఁడు గుఱ్ఱమునుఁ దన దృష్టినుండి పోనిచ్చుటలేదు. ఆ గుఱ్ఱమును నేను బట్టించినచో నేతఁడు దూరమున నుండియే తన ధనుస్సునుండి వదలఁ బెట్టబడిన బాణములచేత సంహరించును గుఱ్ఱమునుఁ బట్టికొనుట సాధ్యముకాదు. అందుచేత నయేషా దగ్ధజనున్న యొక మంత్రమును బ్రయోగింపించి యశ్వము యువరాజు దృష్టికిఁ గనిపించకుండఁ జేయించితిని. ఆ గుఱ్ఱమునుఁ దెచ్చితిని. గుఱ్ఱము కనిపించక సగరసుతులవలె, నుపవర్షాదు లటనుటించుచుండిరి. ఆ గుఱ్ఱము వచ్చువేళకుఁ బూర్వపు గుఱ్ఱమును యవనులెచ్చట బంధించిరో యెవట దానిని హింసించిరో యాస్థలమునందుఁ నొక విచిత్రమైన పరిస్థితినిఁ గల్పించి

యుంచితిని. నేను యవనదేశ చక్రవర్తిని. నా కిచట సాధ్యము కాని దేమున్నది? కనుమత్రోవ కాపుదలకుఁగల నలుఁబది మందిలో నల్వరు నాకు వశులు. తక్కిన ముప్పది యాఱుగురిమీఁదనే నేను పగతీర్చికొనుట. వారికి నే నీ సంగతి మఱచిపోయితినిని యనిపించినది. ఆ ముప్పది యాఱుగుఱు చాలరన్నట్లు మఱి ముప్పదిమందినిఁ గనుమత్రోవ కాపుదలకు నియమించితిని. ఈ దేశములో నొక క్రీడగలదు. ఎందఱో కొందఱు చెఱుసగముగా రెండుపక్షము లగుదురు. చిన్న చిన్న గులకతాళ్ళతో నొకయాట యాడుదురు. అది పెద్దయాట. అటు వందమంది, యిటు వందమంది యుండి గూడ నాడవచ్చును. ఓడిపోయినవారు గెలిచినవారికి దాసు లగుదురు. వారిని వీరు బంధింతురు. బంధించుట యనఁగా నిజముగా బంధించుటయే. కొంతసేపట్లు బంధించి మఱల విడిచిపెట్టుదురు. మఱల నాడుదురు. ఇది యీ దేశములందున్న యొక క్రీడావిశేషము. వృద్ధులకడనుండి బాలురవఱ కీక్రీడ యాడుట కలదు. నేను క్రొత్తగా నియమించిన కనుమ త్రోవ కాపరులయిన ముప్పదిమందియు నా భక్తులయిన నలు గుఱునుఁ గలిసి యొక పక్షము. తక్కిన ముప్పది యాఱుగు తొకపక్షము. గుఱు మచ్చటికి వచ్చిన దనఁగనే వారీయాట యాడునట్లు నియమించితిని. అయేమా తన మంత్రశక్తిచేత వీరిని గెలిపించినది. ఆ ముప్పదిమందిలో నామె యన్నలు పదిమందియుఁ గలరు. పూర్వ మా యశ్వము హింసించఁ బడినచోట ముప్పదియాఱు గుంజలు పాతింపఁబడి యున్నవి. ఆ ముప్పదియాఱుగుఱిని నరములతో నా గుంజలకు వారే

బంధించి యుంచిరి. గుఱ్ఱముతో నేను నయేషాయు నచ్చటికిఁ బోయితిమి. నేను వెనుక నొక యుత్తరములో నొకసంగతి వ్రాసితిని. ఆ మె యొక పాటపాడును, ఏజంతువయిన నృత్యము చేయును. ప్రతి చరణాంతమున నామె యాపాట చివరియట్ల రమును విదలించిన స్వరముతోఁబాటు జంతువు వెనుగాళ్లు గాలిలోఁ జిమ్మునని. ఈ కవల యశ్వము దానియంతట నది యీ ప్రదేశమునకు వచ్చెను. ఏడేండ్లక్రిందఁ దన యన్నగారు వధింపఁబడిన ప్రదేశముఁ జూచెను, ఆ గుఱ్ఱము శ్రోధస్వరూప మయ్యెను. నెంటనే యయేషా తన కీర్తన నందికొనెను. ఆ గుఱ్ఱము నాట్యముచేయ నారంభించెను. చరణాంతము వచ్చును. అట్లు బంధింపఁబడిన ముప్పదియాఱు మందిలో నొకొక్కనివద్దకుఁ బోవును. చరణాంతమునందలి యూపుతో వాని చిబుకమును దాడించును. వాని దవడలు పగులఁదన్నును. వాని నాసారంధ్రములనుండి రక్తము ధారగా ప్రవించునట్లు పాదతాడనము చేయును. మఱియొకని నెమరు కణతల యందుఁ గొట్టును. ఒకని తొమ్మునందు రెండు కాళ్లెత్తి యశనిఘాతమును చేయును. అయేషా పాడుచున్నది. నే నచ్చట నున్నాను. నా పక్షమునందున్న ముప్పదినాల్గు మంది చూచుచున్నారు. ఆ నల్లగి కీప్రతిక్రియా వైఖరిలోని రహస్యము తెలియును. అయేషా చరణము విడుచుదుండును. గుఱ్ఱ మూరకనృత్యముచేయును. చరణాంతమున గదా నది తాడించుట. ఈ లోపుగా నేను వారిలో ననుచుంటిని. ఓరీ! ఆనాఁడు మీరు నన్ను బంధించి హింసించి చిత్రవధచేసి కోసికొని తిన్న గుఱ్ఱము నిదియుఁ గవలలు. వ్రుష్ణమిత్ర

మహారా జశ్వమేధయాగము చేయుచున్నారు. ఇవి యాయన వదలిపెట్టిన గుఱ్ఱము. ఆ యశ్వనధకుఁ బ్రతిక్రియ చేయుటకే యూ యశ్వ ముదయించినది. ఓరీ! యిప్పుడు నేను మీకు రాజను. మీమ్ము వేయివిధములుగా నధించఁ గలను. మీమ్ముఁ గొండశిఖరము లెక్కించి కూలద్రోయింఁ గలను. క్షత్తికిఁ గండగాఁ గోయించఁగలను. అట్లు చేయుట లేదు. నా రాజాధికారమును మీమీఁద వినియోగించుట లేదు. మీ రెట్టికర్మ యాచరించితిరో యట్టి శిక్షయే మీకుఁ జేయుచున్నాను. నేను జేయుట కాదురా. పశువులారా! పరమేశ్వరుఁ డిట్టి శిక్షయే చేయును. ఏదేశములో వాఁ డా దేశములోఁ బండినదానిఁ దినవలయును. పండించుకొన వలయును. లేనిచోఁ బోయి యాచింపవలయును. పరదేశ ములమీఁద దాడులుచేసి యూశ్వనుఁ గొల్లగొట్టుదురా? పశుబాలవృద్ధులను హింసింతురా? సంహరింతురా? ఏమిరా? మీ మ్లేచ్ఛుల యాగడములు? మానవుడు చేసిన యిట్టి యాగడములను పరమేశ్వరుఁ డెప్పు డేరీతిని శిక్షించునో తెలియదు. ఒకజాతి యింకొక జాతిని నిర్మూలించును. రెండువందల యేండ్లు సాగును. మూడువందల యేండ్లు సాగును. తరువాత భగవంతుఁ డీజాతి నెట్లు శిక్షించునో యెవఁడు చెప్పఁగలఁడు? భగవంతుఁ డా జాతి కట్టి శిక్షయే కాలాంతరమున విధించును. జాతి జాతిగాఁ జేసినప్పుడు, జాతికి శిక్ష. మీరలె గుంపుగాఁ జేసినప్పుడు, గుంపునకుశిక్ష. వ్యక్తిగాఁ జేసినప్పుడు, వ్యక్తికి శిక్ష. భూకంపములు వచ్చును. ప్రళయ ప్రభంజనములు వీచును. నదులు పొంగును. సము

గ్రహములు పోలిచుచును. అన్ని సర్వతములు పగిలి యెట్టిగాఁ గలుగినట్లు ప్రవహించును. చెట్టుకు వీలులేని మాండాయు ధములు విచిత్రముగాఁ బ్రయోగింపబడును. ఇది పరమేశ్వర లీల. భగవంతునికోపము. ఆభగవంతునిమీఁదిపగ యెందులకు? వేదములు భగవత్స్వరూపములు. పురాణములువాని నూటల రూపము. పురాణములమీఁద నైరమా? పురాణకథలు కావా? సృష్టిని మీరురా చేసినది? మీమీఁది పగను నే నెట్లు తీర్చుచుంటినో చూడుడు. మిమ్ము శిక్షించుటకు నేను మీలోనాడనైతిని. భగవంతుఁడు చేయు శిక్షలలో నిది యొకటి విలక్షణమయిన మార్గణము. హిరణ్యకశిపుని శిక్షించుటకు వాని కొడుకయిన ప్రహ్లాదుని భక్తునిఁ జేసినాఁడు. అట్లు మిమ్ము శిక్షించుటకు నన్ను యవనునిగాఁ గల్పించినాఁడు. నాయుఁడు మీకు నన్నుకము గలిగించినాఁడు. ఇట్టి క్రీడను మీయిందొక దాని నేర్పాటుచేసి యుంచినాఁడు. నేనీ మాటలనుచుంటిని. గుఱ్ఱమా ఫెడేలు ఫెడేలుమని అన్నుచుండును. అయేషాయోగ్గ పిశాచాత్మ యోత సంహోషించుచున్నదో? ఎప్పుడు నాకుఁ దెలియలేదు. ఆమె ముప్పది యాఱు సైనికులు శవములగు నట కాపాట నాపలేదు. ఈ సుతీకారకథ యగ్నిమిత్రునకుఁ దెలియదు. ఉపవస్తునకుఁ దెలియదు. వారినిఁ జూచుట నాకిష్టములేదు. అగ్నిమిత్రునకు నేను గనిపించినచో 'బావా'యని నచ్చి నన్నుఁ గాఁగించి కొనెడివాడేమో? నేనా మహాయోగపురుషుని శరీరమును మత్స్పర్శచేత నెందుకుఁ గలుషితము చేయవలయును? నేను యనన సామ్రాజ్యాధిపతి నగుటచేతి, నుపవస్తుఁడు నన్ను గౌర

వించెడివాఁడేమో? ఆయనచేత గౌరవింపఁబడిన పాపము నే నెందుకుఁ జేయవలెను? ఆ నలుపురు పూర్వాశ్వహింసకులు మద్భక్తులు, నిజముగా నాహింసలోఁ బాల్గొననివారునయిన వారి చేత నశ్వమును దిరిగి పంపించి యగ్నిమిత్రున కప్పగించితిని. వారిద్దఱు నన్నుఁ జూడవలయు నన్నారట. మాచక్రవర్తి యిప్పు డిచ్చటలేడు. ఆయన పరదేశములం దున్నాఁడు. ఈ మేధ్యాశ్వము వచ్చినచో నెవ్వరమును దానిని బంధింప రాదని యాజ్ఞాపించినారు. ఆజ్ఞోల్లంఘనముచేసి యెవఁడయిన బంధించినాఁడో వానిని బంధించి యీ యశ్వము తమరిది తమరికి నప్పగించుడని మా కాజ్ఞాపించినాఁడని చెప్పించితిని. ఇది నాకథ. మీయశ్వమేధకథ. నేనువ్రాసిన యుత్తరము లన్నియు నొకచోటఁ బెట్టినచో నేను జేసిన కృతఘ్నులయొద్దన్నిష్క్రమియు నా పాపమును దాని లక్షణమును బ్రాహ్మణ మతమును మ్లేచ్ఛభావమును సర్వమును బుద్ధిమంతులకు న్యాఖ్యాతమాలగును. నాజీవుని భవిష్యత్తు నాకుఁ దెలియదు. అచ్చముగ నే నధోలోకములకుఁ బోదునని నే ననుకొనుట లేదు. కాని మహారాజా! నాలో నొక విచిత్రమయిన కదలిక కలుచున్నది. ఏదో మూర్ఖు కలుగుచున్నట్లున్నది. నన్నింతటితో భగవంతుఁడు నదలిపెట్టునన్నట్లు తోఁచుటలేదు. వెలి యోనసుల జీవులువచ్చి నన్నావహించి నట్లున్నది. నేను ఘటల నారు చేసెడివనినిఁ జేయవలసిన యింకొక యభిప్రాయమేమో? అపని యేమనఁగాఁ దెలిసి చేసెడి వైదిక ద్వేషము, తేలిసి సాధింపఁబూనెడు పురాణవైరము.

యే డ న న వ ల ?

